

A MAGYARORSZÁGI 149
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE. 0

XXI. ÉVFOLYAM 1894.

→ 4 MELLÉKLETTEL. ←

Az egyesület kiadványa.

Központ székhelye: Igló.

IGLÓ.

NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN .

1894.

Kérelem.

Hegyeink, nevezetesen a Magas-Tátra t. cz. látogatóit kérjük ezennel, szíveskedjenek hegyi kirándulásaik közben úgy saját, valamint egyesületünk érdekében a **lármázás és kiáltozástól**, különösen pedig a **lövöldözéstől tartózkodni**, mert ellenkező esetben nemcsak magokra fog kellemetlenség hármolni, hanem egyszersmind az is bizonyos, hogy egyes birtokosok vadállományuk iránti tekintetből területüket teljesen el fogják zárni a turisták elől.

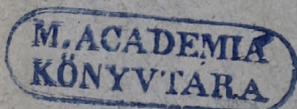
Egyuttal intve intjük a hegymászókat, hogy a **Magas-Tátrában**, ámbár az útjelzés már megtörtént, **kalauz nélkül fenhavasi kirándulásokat semmi szín alatt ne tegyenek.**

Végre pedig kérjük a t. cz. hegyjárókat, hogy a menedékházakban lévő **vendégkönyvekbe** beiratkozní és az egyes rovatokat kitölteni szíveskedjenek.

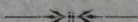
Az elnökség.

Az egyesületi muzeumnak szánt mindenféle küldeményt **WÜNSCHENDORFER KÁROLY**, a muzeumi bizottság elnöke, Poprádon ezime alatt kérjük feladni.

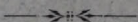

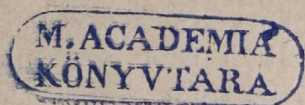
A muzeumi bizottság.

Figyelmeztetés!

Tudomásul hozzuk ismét, hogy a **Kárpátok** mindenféle térképei a cs. kir. katonai-földrajzi intézet főraktárában **LECHNER R.**, udvari könyvkereskedésében, **Bécs, Graben 31.** kaphatók.

Körözüény.

1. Egyesületünk t. cz. tagjait ezennel felkérjük, hogy folyó évi tagsági díjaikat, valamint a netaláni hátrálékokat **az egyesület pénztárosához Iglóra czímezve minél előbb beküldeni**, vagy a helyi képviselőnél, illetőleg az osztály pénztárosánál lefizetni szíveskedjenek.

2. Felkérjük a t. cz. tagtársakat, hogy tévedések és zavarok elkerülése végett lakás- és czimváltozásukat velünk tudatni ne terheltessenek.

3. Ajánljuk egyesületünk kiadványait a t. tagtársak szíves figyelmébe.

A 4 év előtt kiadott „**Tájékoztató**“, mely útmutatásokat ad az utazó közönségnek és képekkel gazdagon van ellátva, az egyesületi tagok 15 krért (díszesen bekötve 20 krral drágább), a szép Tátra-képekkel díszített egyesületi **tag-okmány** 1 frt 10 krért, csinos egyesületi **jelvények** 1 frt 35 krért, a **Magas-Tátra képe** (70 cm., 30 cm.) 75 krért, a **Gerlachfalvi-csúcsnak**, hazánk ezen legmagasabb csúcsának képe 15 krért, a **Zöldtő-völgyének képe** 20 krért, a **Tátra térképe** 25 krért kapható az egyesületi pénztárosnál Iglón.

4. A t. tagtársak szíves jóindulatába ajánljuk a Poprádon felállított „**Kárpátgyesületi-muzeum**“-ot is, melynek számára muzeumi tárgyakat (állatok,

növények, ásványok, régiségek, képek, könyvek, térképek), vagy pénzadományokat a legnagyobb köszönettel fogadunk. A ki arra kötelezi magát, hogy évenként legalább 1 frtot fizet muzeumi czélokra, az a **muzeumi pártolók** sorába lép.

5. Figyelmeztetjük a t. tagtársakat arra, hogy a „ Die Flora der Zentral-Karpathen von Sagorski und Schneider“ czimű jeles művet, melynek bolti ára 20 márka, az egyesület közvetítésével 16 márkáért megszerezhetik és hogy minden egyes ilyen elárusított példány után az egyesületi pénztárba 2 márka befolyik.

Igló, 1894. június havában.

Nikházy Frigyes,
titkár.

Fischer Miklós,
ügyvivő alelnök.

Marcsek Andor,
pénztáros.

BRIENZ-ROTHHORN VASPÁLYA.

T. cz.

Mivel a folyó évi évad kezdetével, tehát június hó 1-jével vaspályánk árszabálya tetemesen leszállítatik, ezen árelengedést a magyar Kárpát-egyesület tagjaira is ki akarjuk terjeszteni s azért értesítjük, hogy kellő igazolvány mellett egyesületének minden tagjának **egy útijegyet** oda s vissza **8 frankért** átengedünk.

Brienzen, 1894. május havában.

A Rothhorn-vaspálya igazgatósága:

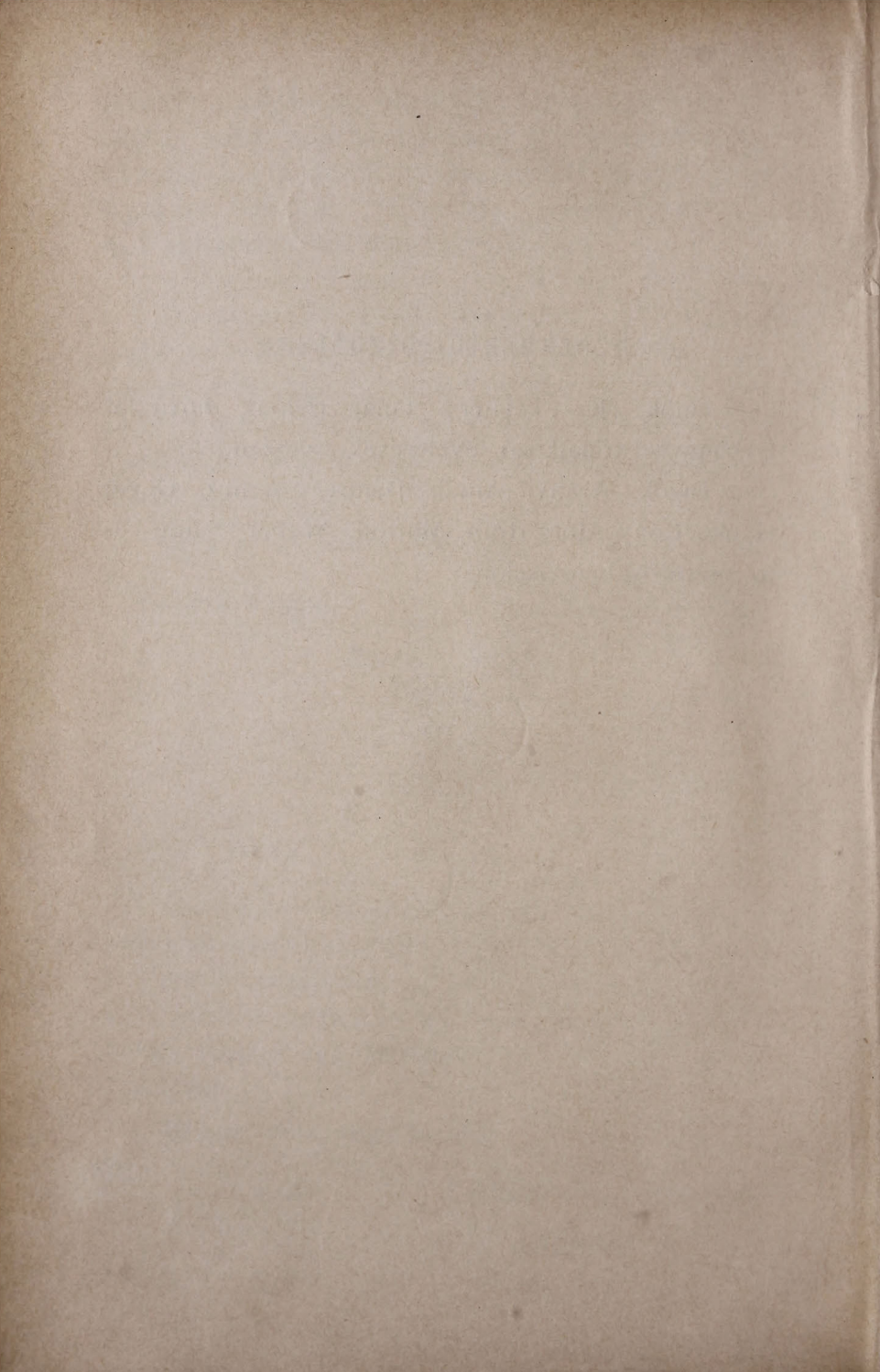
Lindner A.

Szerkesztői bizottság.

Elnök: Kövi Imre tanár (Iglón), hová az Évkönyvre vonatkozó levelezések czimzendők.

Tagok: Arányi Antal, Dénes Ferencz, Geyer Gyula, Lövy Mór, Róth Márton, Weber Samu és az osztályok képviselői.

A MAGYARORSZÁGI KÁRPÁTEGYESÜLET ÉVKÖNYVE.

XXI. ÉVFOLYAM 1894.

→: 4 MELLÉKLETTEL. ←

Az egyesület kiadványa.

Központ székhelye: Igló.

IGLÓ.

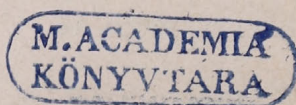
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1894.

300880

TARTALOM.

	Oldal
A M. K. E. története	1
A M. K. E. az 1893-iki évben	179
Egyesületi ügyek	193
Apró közlemények	210

A

MAGYARORSZÁGI KÁRPÁTEGYESÜLET

TÖRTÉNETE

FENNÁLLÁSA ÓTA.

IRTA :

DR. POSEWITZ TIVADAR.

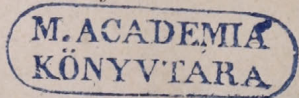
ELŐSZÓ.

1893 augusztus hó 6-án ünnepelte a Magyar Kárpát-egyesület húszéves fennállását.

Ezen öröndetes esemény adott okot a jelen munka megjelenésére. Igaz ugyan, hogy már 1882-ben a Kárpát-egyesület fennállásának első évtizede hivatott toll által mesterileg ecseteltetett, de csakis oly rövid vonásokban, hogy annak is felölésével az ügynek valamivel bővebb tárgyalása helyét valónak mutatkozik.

Kötelességemnek tartom köszönetet mondani mindazon férfiaknak, kik engemet munkámban támogattak; különösen Münnich S., Döller A., Weber S., Posewitz A., Dénes F., Ebenspanger J., Tirts R. és Siegmeth K. uraknak.

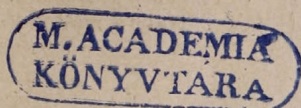
Jelen munkát a nagyközönség szigorú, de igazságos bírálata alá bocsájtom.

Dr. Posewitz Tivadar.

RÖVIDÍTÉSEK.

- É. K. = A Magyarországi Kárpát-egyesület Évkönyve.
- Z. A. = Zipser Anzeiger.
- Z. B. = Zipser Bote.
- K. P. = Karpathenpost.
- Sz. L. = Szepesi Lapok.
- T. L. = Turisták Lapja.

I.

A Magyarországi Kárpát-Egyesület elő- harczосai.

A m. Kárpátgyesület megalakulása 1873-ban május hó 11-én a Magas-Tátra alján fekvő Késmárk városában határozott el.

1873-ban augusztus hó 10-én Tátrafüreden tartatott meg az alakuló közgyűlés. Az 1873-iki év tehát a legrégibb magyar hegyvidéki egyesület keletkezésének éve.

Mielőtt azonban a M. Kárpátgyesület megalakulását részletesebben tárgyalnók, szükségesnek tartjuk pillantást vetni amaz előzetes mozgalmakra, melyeknek célja volt ezen egyesület életbeléptetése.

Mint sok más tekintetben, úgy a turisztikában is megelőzött minket a külföld.

Az 1873-ik évig már következő külföldi turista egyesületek működtek: Az alpine-club Angolországban (1858), az österreichische Alpenverein (1862), Schweizer Alpenclub (1863), a Club Alpino italiano (1863), a deutscher Alpenverein (1869) és a steierischer Gebirgsverein (1870).¹⁾

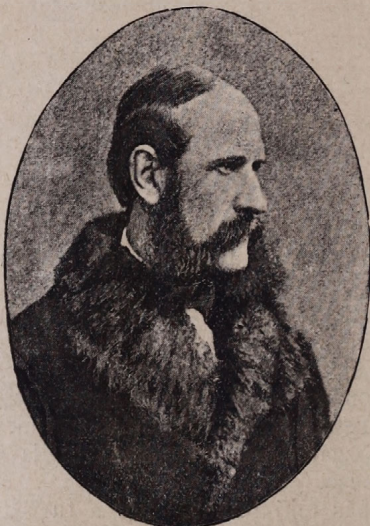
De míg rendszerint egyes kiválóbb férfiak más nemzetek vívmányait saját hazájukban meghonosítani szokták, s mint úttörők lépnek fel, nálunk azt tapasztaljuk, hogy nem magyarok voltak azok, kik a természet igazi barátjaiként hegyi vidékeink szépségeitől elragadtatva először foglalkoztak azon eszmével, miszerint egy Magyar Kárpátgyesületet teremtesse meg s a kik az úttörő lépéseket eszméjük megvalósítására meg is tették.

Ez irányban első sorban dr. Wallmann Henriket illeti meg az érdem. Dr. Wallmann,²⁾ kinek szülőföldjének szép

¹⁾ Déchy M. Adatok az alpesi egyletek történetéhez (É. K. 1876. III.).

²⁾ Született 1827-ben július hó 10-én Mattensee-n Salzburgban; jelenleg nyugalmazott cs. és kir. főtörzsorvos Bécsben (levélbeli értesítés szerint).

hegyvidéke a természet igazi barátjává tett, a hatvanas években mint ezredorvos állomásozott Kassán. Még 1869 előtt tett kirándulásokat a Magas-Tátrába, melynek vadregényessége őt egészen elragadta.

DR. WALLMANN HENRIK.

Egy cikkében (Der Tourist 1869 I. évfolyam 17. és 18. sz. a.) kezdte ismertetni azon hegységet, s végül következőképen ír: „*Altalánosságban s a magyarok különös érdekében kívánatos volna, hogy ezen hegységről levő csekély ismeretek és a jelen vázlatos megismertetés a fiatalabb magyar természetbarátoknál felköltenék az eszmét az iránt, hogy ezidőszerint egy Kárpát-egyesület létesíttessék Pesten, mely a kormány támogatása mellett szóval és írásban a magyarországi és erdélyi Kárpátok tudományos s turistikai feltárását, valamint a könnyebb hozzáférhetőség lehetővételét tűzné ki magának; s az osztrák alpesi egyesület mintájára működne.*”¹⁾

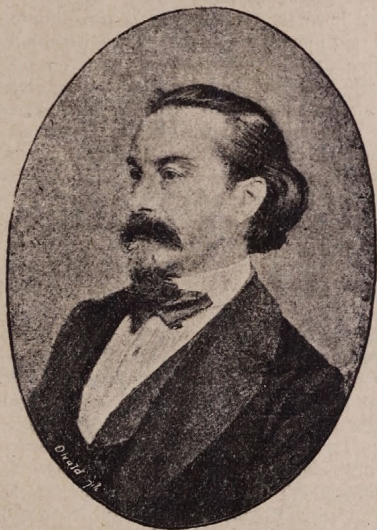
Ezen lelkes szavak azonban hatás nélkül maradtak.

¹⁾ Z. B. 1869 Nr. 20.

Dr. Wallmann a „Der Tourist” nevű lapban I. s II. még következő cikket közölt: Tátrafüredtől a Lengyel-Nyergen át a Nagy-Halastóhoz; s a Dunajecz áttörése a Pienin-Hegységben.

Dr. Wallmann azonban mégsem riadt vissza. Elvi társ után nézett, hogy eszméjét megvalósíthassa s akadt is ilyenre Jaeger Gusztávban, ki az österreichische Touristen-Clubot megalakítván — Ausztriában mint úttörő működött a túristaság érdekében.¹⁾

Dr. Wallmann 1871-ben felhívást szerkesztett a Kárpát-egyesület megalakítása tárgyában, mely meghívás általa és Jaeger Gusztáv által aláírva, ezer példányban a Kárpátvidéki országokban — (Magyar-, Erdély-, Morvaország és Galiczia) német, magyar és lengyel nyelven írva küldetett szét.

JAEGER GUSZTÁV.

Ezen felhívás felszólítja a Kárpát-hegység tövében vagy más magyar hegyvidéken lakókat, valamint Morvaország, Szilézia és Galiczia természetbarátjait, hogy alakítsanak egy nemzetközi Kárpát-egyesületet, a Kárpát-hegység különböző lakosságának megfelelőleg, mely központból és osztályokból váltakozó székhellyel állana. Az egyesület célja lenne: a Kárpátvidék túristikai s irodalmi feltárása.

Ezen mindenüvé szétküldött meghívó közül azonban csak

¹⁾ Jaeger Gusztáv 1815 febr. 2-án Villach városában (Karintiában) született. 1849-ben Bécsbe költözött, hol 1868-ban a túristikai folyóiratot „Der Tourist” adta ki. 1869-ben az österreichische Touristen-Clubot alakította. Meghalt 1875 április hó 7-én.

hat helyről érkezett válasz, melyek a fejtegetett eszmét mind helyeselték. Ezen hat férfi, kik megérdemlik, hogy neveik itt

A felhívás szövege következőleg hangzott :

Felhívás Kárpát Egyesület megalakítására.¹⁾

Már több egyesület, mint a deutscher Alpenverein Németországban, az österreichischer Alpenverein Ausztriában, a Touristen-Club Bécsben, a hegyvidék-kedvelők egyesülete Grácban áll fenn, melyek az Alpéseknek és más hegyvidékeknek szélesebb körben leendő megismertetését és beutazásuk megkönnyítését tűzték ki céljokul.

Morvaország, Szilézia, Gácsország és a Bukovina egyrészt, Magyarország és Erdélyország másrészt nagyobb vagy kisebb kiterjedésben a száz és száz mértföldnyire nyúló Kárpát-hegység mentén fekszenek, mely hegyláncolat érdekes tájképek nagyszerűségében változatosan bővelkedik, sőt helyenkint az olyannyira magasztalt Alpésekkel is versenyezhet.

Sajnos, hogy ezen szép Kárpátvidék a turista a természetdús előtt még nagyobbára ismeretlen föld, mely bűzgő átkutatásra s alapos leírásra vár.

Mily nagyszerű e 8000 láb magasságra emelkedő Tátrahegység! Mily vadregényes s meglepő részletekre akad az utas a Kárpát erdőhegységben! Mily kies képeket nyújtanak a Kis- vagy Fehér-Kárpátok hegyzöme! Mily gyönyörű tájképet s meglepő kilátást lehet élvezni a Tátrahegységben s a Mátrában, Mármarosban, Bukovinában s Erdély nagyszerű hegyei közt! S mindezen szépség s nevezetesség a nagyközönség előtt alig névleg ismeretes.

Manapság már a turista-élet virágzik és jólétnek örvend. Új vasutak és országút építése, bűzgőbb ipar és társulati vállalat által a Kárpátvidéki országokban a turistáság lényegesen előmozdittatik s megkönnyítettik:

Egyesgyedül lelkes természetbarátok és hazafiakon nyúlik, hogy kiaknázzák a Kárpátok természetbeli szépségeinek oly soká elrejtett kincseit s azt a nagy világgal megismertessék. Ezen nemes törekvés legjobban egyesült erővel és munkával érhető el, még pedig egy Kárpát Egyesület által.

A Bécsben megjelenő turista lapban „der Tourist“ 1869. évfolyam 17. és 18. szám alatt ugyan már történt egy ízben felhívás egy Kárpát Egyesület megalakítására, a lelkes szavak azonban hatás nélkül maradtak.

A Kárpátvidéken lakó különböző nemzetiségek kívánatosá teszik, hogy a Kárpát Egyesület szervezése nemzetközi legyen. A Kárpát Egyesület állana ennél fogva központból (anyaegyesületből) és fiókegyletekből (osztályokból), melyek bármilyen helyen, bármennyi taggal létesülhetnének s az alapszabályok értelmében önállóan, valamint tekintettel a helybeli és társadalmi viszonyokra szervezkedhetnének, hogy a közczél elérésében legjobb erővel közreműködjenek.

Az anyaegyesület székhelye évente más fiókegyesület működése terén legyen.

Felvennők pl. hogy Magyarországon Budapesten, Pozsonyban, Trencsénben, Nyitra megyében, Selmeczen, Kassán, Eperjesen, Lőcsén, Késmárkon, Nagy-Bányán, Segesvárott, Beszterczen, Medgyesen, Nagy-Szebenben, Kolozsvárott s; Sziléziában Teschen és Bielitz városokban, Morvaországban Magyar-Hradischon, továbbá: Galiczia s Bukovinában Krakó, Wieliczka, Sanok, Sandecz, Przemyśl, Lemberg, Stry, Kalusz, Staniszló, Kolomea, Csernowitz városokban kárpát egyesületi osztályok vagy fiókegyletek létez-

¹⁾ Lásd egyesületi levéltár.

megörökítve legyenek, ezek voltak: dr. Déchy Mór Budapest, dr. Fülöp J. Pozsony, Zimmermann Gyula tanár Késmárkon (a késmárki lyceum nevében), Hauszmann V. Brassó, Szalay

nek. Ily körülmények között az egyesület előhelye (központja) az egyik évben Csernowitzban, másik évben Késmárkon, harmadik évben Krakóban, negyedik évben N.-Szebenben, Teschenben vagy Kessán sat. lehetne.

Ilyképen a Kárpátok a tudomány és hazaszeretet útjain a közös célzt követő fiókegyletek által körül volnának véve.

A Kárpátegyesület célja s főfeladata volna: Komoly törekvés és célztudatos működés a különféle vidéket és lakóit tanulmányozni, különösen pedig a Kárpáthegységet átkutatni és beutazását minden módon elősegíteni és megkönnyíteni.

Hány magyar vagy lengyel ember ismeri jobban az Alpesekeket, mint honi hegyvidékeit! De amint a hazaszeretet a hazai hegységek ismerete által növesztetik: úgy minden hazafinak kötelessége oda törekedni, hogy saját hazáját ismerje meg előbb, míg idegen földet felkeres.

Az egyesület céljainak elérésére következő eszközök szolgálnának:

1. Időnkint (p. o. hónapokint) megjelenő folyóirat; 2. társas összejövetelek megbeszélés, közlés vagy bemutatással; 3. vándorgyűlések, melyek évenként szeptember hóban más-más fiókegysület területén lennének tartandók; 4. gyűjtemények s könyvtárak beszerzése; 5. magassági mérések eszközzése; 6. utak, menedékházak s kilátók sat. építése; 7. a hegyi vezetők szervezése; 8. minden oly vállalat támogatása, mely az egyesületi célokat előmozdítja, szóval: szellemi s anyagi hozzájárulás s támogatás az egyesületi tagok részéről.

Minden egyes tag, mely magát bizonyos meghatározandó évi járulék, p. o. 5 frt fizetésre kötelezi, bármelyik fiókegysülethez csatlakozhatik, igényt tarthat az időnkinti megjelenő folyóirat egy példányára s szavazati joggal részt vehet az egyesületi ügyek elhatározásánál.

Ezen rövid vázlat eseteli a létesítendő Kárpátegyesület szervezését s működését. A hazafiak s a természet barátjainak dolga a kifejtett eszmét megvalósítani.

Ezért hazafiak s természetbarátok! fogjatok hamar a munkához! alakítsatok a városokban s kisebb községekben Kárpátegyesületi osztályokat. Hiány nem lesz sem munkatársban, sem eszközben a cél elérésénél, sem pedig a Kárpátvidéki lakók támogatásában, ha a Kárpátegyesület előnyt biztosító működése mindenütt kellően ismeretessé tétetik. Minden hazafi s természetbarát szíves fogadtatásban részesül és mindenki a maga körében eredménynyel működhetik az egyesület érdekében.

Tegyétek félre a kis szellemű pártigyekezetet s magántörekvést, sorakozzatok a Kárpátegyesület közös zászlója alá! Magatokat s barátaitokat dicsőítitek ezen egyesület által.

Tehát föl a munkára! A Kárpátegyesületet alakítsatok észszel s kézzel! Mindazok, kik kilátásba helyezik az egyesületbe való belépést vagy fiókegysületet alakítani szándékoznak, levelező-lapon — közös megérthetős céljából — nyilatkozatukat küldjék be a következő cím alatt: Jaeger Gusztáv a „der Tourist“ című folyóirat kiadója Bécs, Salzgrics 14.

Hozzáteszszük, hogy ezen felhívásnak magyar, német s lengyel nyelven való szétterjesztéséről és ezen alpesi vállalatot pártoló egyének vagy egyesületekről Uraságod értesítését kérjük és hogy Budapest mint a Kárpátegyesületi alakuló bizottság helye kilátásba van véve.

Bécs, 1871 szeptember havában.

Jaeger Gusztáv.

Dr. Wallmann Henrik.

János István Szczawnica fürdő tulajdonosa, Schönfeld Hugó fürdő-igazgató Bártfán.

De ezen hat helyeslő irat között ötben csak a helyeslő válasznál maradt a dolog s csakis egyetlenegy helyen talált termékenyebb talajra a kiszórt mag. ahol gyökeret is verhetett. És ezen hely a vadregényes Magas-Tátra alján fekvő Késmárk városa volt.

Wallmann s Jaeger felhívója még ez évben (1871) a tanártestületben tárgyalatott és Zimmermann Gyula lett az eszme kivitelével megbízva.

Zimmermann tanár Jaeger Gásztávhoz fordult az osztrák alpesi egyesület alapszabályainak átengedése végett és 1871. decz. 2-án működése eredményeiről referált a tanári testületnek.

A következő év kezdetén hangulatos meghívót bocsátott ki magyar Kárpátgyesület megalakítása céljából és az aláírási íveket szerteszét küldötte.¹⁾

¹⁾ A felhívó következőkép hangzik :

Felhívó a Kárpátgyesület megalakítására. *)

A jelenlegi évszázad jogosan a haladás századának nevét viseli. Nagy eredmények érettek el a tudomány minden ágában s talán sehol sem több, mint a természettudományok terén. De azért e téren is még sok, igen sok dolgot homály borít, mit felderíteni a jelen s jövő feladata. Jelen sorok célja a hasonlóan gondolkozókat felszólítani, hogy eme homály felderítésében segédkezett nyújtsanak.

A deutscher Alpenverein, az österreichischer Alpenverein, Bécsben a Touristen-Club s Grác városában a hegyvidék kedvelők egyesülete már mind nemes feladatokul tüzték ki maguknak, az Alpesek s más hegyvidékek ismereteinek bővítését, tovább terjedését, valamint bentazásuk megkönnyítését.

Talán egész Magyarországon nincs oly vidék, mely természetbeli szépségben, vadregényes s meglepő részletekben annyit tudna felmutatni, mint épen a mi szűkebb hazánk, Szepesvármegye. Alig találkozik ember, ki megpillantván őriási hegységünket, meg nem lepte volna őt a vágy, ezeket megmászhatni.

De minő fáradsággal van ily vállalat egybekötve! Mennyi idő s pénz szükségeltetik e vágy teljesítésére? Mennyi még fel nem fedezett kincs rejlik a Tátrában! Alig hogy nevéről ismeri csak a nagy közönség hegyeink sok szépségét és nevezetességét. Valóban szegénységi bizonyítványt állíthatnánk ki, ha nem volnánk rajta, hogy ezen hiányok kiküszöböltesse nek; mi azonban csak úgy történhetik meg, ha egyesített erővel egyesületet alapítunk; Magyar Kárpátgyesületet, mely ha létrejönne, bizonynyal a legszebb reményekkel kecsegtet.

Bárcsak minden hazafi s hegyvidék-kedvelő tartaná szoros kötelességének ezen egyesületbe belépni, és minél számosabban közreműködve lehetőleg rövid idő alatt az egyesület létrejöttét mozdítaná elő.

Hogy erre az előkészítő lépések minél hamarább megtörténhessenek — t. i. az alakuló közgyűlés egybehívható, az alapszabályok kidolgozhatók legyenek — mindazok, kik az egyesületbe lépni kívánnának, felkéretnek ebbeli nyilatkozataikat minél előbb az alólírotthoz juttatni.

Zimmermann Gyula,
a késmárki lyceum tanára.

*) Z. A. 1872. X. évfolyam 14. sz.

A szétküldött felhívási ívek közül azonban egy sem érkezett vissza: csakis Zimmermann ívéen volt 16 aláírás.¹⁾

1872. augusztus 31-én Zimmermann fáradozásainak eredménytelenségét adván elő. az iratokat Scholcz Frigyes igazgató úrnak adta át és az alakítandó egyesület elnöksége pedig Koller tanár úrnak lett felajánlva Ez utóbbi azonban nem mutatkozott hajlandónak e tisztséget elvállalni, és így az iratok a levéltárba helyeztetek el, miáltal a kísérlet: Kárpátegyesületet alakítani ujonnan meghiúsult.

Az aláírások gyűjtésének megkísérlése után Zimmermann minden további működését beszüntette, mert nemsokára Temesvárra költözött — és bár az egyesület később megalakult — az egyesület tagjává ő mégsem lett.

A Magyarországi Kárpátegyesület megalakulása.²⁾

A mozgalom azonban ennyi sikertelen törekvés után, magyar Kárpátegyesületet alakítani, csak kevés ideig szünetelt, csak 1873 május elejéig, tehát két hónapig.

Ez időben Döller Antal az alpinizmus lelkes barátja s előmozdítója, több hasongondolkozású barát által felszólított, hogy a szendergő egyesületi tervet újra költse fel és hozza létre.*)

¹⁾ Ezen 1872. év ápr. 27-éről keltezett ív következőleg hangzott:

Az alúlirott azon urakat, kik az alakítandó Magyar Kárpátegyesületbe lépni szándékoznak, felkéri, ezen ívet aláírásukkal ellátva beküldeni.

A tagsági díj 3 frt leend.

Az aláírt 16 férfi neve pedig a következő volt: Payer Hugo, Kostenszky Károly, Lumczér Károly, Szontágh Imre, Kéler Pál, Kostenszky Gusztáv, Genersich Károly, Faykiss József, Raisz Samu, Matyasovszky József, Cornidesz Tamás, Hensch Gyula, Hensch Gusztáv, Boldoghy, Kóromzay Viktor, Gresch Gyula.

²⁾ A m. Kárpátegyesület. (Z. A. 1874. Nr. 10—12.) Dénes F. A m. Kárpátegyesület megalakulása s jelentősége (Z. B. 1880. Nr. 15—17.) Több ízben D. szavait követtem, ki oly vonzóan írta meg az események történetét.

*) Döller Antal Winniki helységben (Galicziában) született. Tiszti rangban több hadjáratban vett részt. 1872-ben őrnagyi ranggal lépett nyugalmába és ugyanazon évben Késmárkon telepedett le. (I. Szinyei József: Magyar írók élete és munkái p. 1046.)

DÖLLER ANTAL.

Döller, kinek lelkesedését erélyesség s találékonyság is támogatta, nem sokáig habozott s így az ő nevéhez van fűzve a Kárpátegyesület oly rég várt szerencsés születése.

A pessimismus daczára, mely minden oldalról övezte, Döller mindenféle eszköz után nézett, hogy az elcsigázott ügyet helyes útra terelje. Átnézte a régi ügyiratokat, levelezésbe bocsátkozott Zimmermannal; de csakis a 16 aláírással ellátott felhívási ívnek jutott birtokába, mely azonban elegendő volt neki s hasonló búzgalomtól eltelt társainak, hogy céljukat érhessék a Szepesség s azzal együtt hazánk kulturális s nemzetgazdászati előmozdítása érdekében.

A kezdő 16 aláírás rövid idő alatt negyvenhatra szaporodott.¹⁾

1873 május 11-én hívtak egybe a jövőbeli egyesületi tagok előkészítő bizottság megalakítására és ezen napon határoztatott el a magyar Kárpátegyesület megalakítása.²⁾

¹⁾ Ezen aláírási ív épen 100 aláírással egészítettet ki.

²⁾ Az előkészítő bizottság tagjai voltak : Berzeviczy E. elnök, Cserépy F. titkár, Döller A. pénztáros, Payer Hugo, Scholcz Frigyes és Weber Samu választmányi tagok.

Az előkészítő bizottság feladataúl tétetett: tagokat gyűjteni, alapszabályokat kidolgozni és az alakuló közgyűlést Tátrafüredre egybehívni.

Május hó 18-án az alapszabály tervezete már készen volt s rövid idő múlva megnyerte a magyar kormány helybenhagyását is. Rövid, de hangulatos modorban tartott felhívás küldetett szerteszét az országban.¹⁾

¹⁾ A felhívó szövege a következő:

Felhívás a „Magyarországi Kárpát Egyesület”-bei belépésre.

A természet nagyszerűsége különös vonzerővel bír és hat az ember i kebelre. De kiváltképen a magas hegységek azok, melyek nemcsak a tudó sok mindig előbbre törő kutató ösztönének kiváló tárgyául szolgálnak, hanem a természet szépségeit csupán gyönyörködésből élvezni kívánókat is varázserővel vonják magukhoz.

Ily magasabb hegységet bír Magyarország a Kárpátokban, melyeknek kiválóbb és legérdekesebb része „Központi Kárpátok” vagy „Magas Tátra” nevezettel Szepesmegye területén fekszik. S hogy a „Központi Kárpátok” mily természeti ritkaságok és kincsekkel bővelkednek, erre nézve legyen elég itt röviden jelezni, hogy itt találhatunk a legmagasabb **lomnici** s több csúcsok, melyekről a messze vidékre terjedő megragadó kilátás jutalmazza a felmenet fáradságait, — itt van a vadregényes **kolbachi völgy**” nagyszerű vizeseivel, — továbbá a „**felkai völgy**” távával s felette a gyönyörű flórával diszló ugynevezett „**virágoskert**”; — itt van a 4460 lábnyi magasságban fekvő 56 hold nagyságu s csolnakázható „**halastó**” s felette 4986 láb magasságban a 37 hold teriméjű híres mélysegi „**tenger-szem**” — továbbá a „**csorbai tó**”, „**poprádi tó**”, az „**öt tó**”, „**zöld tó**” sat. mindannyi változatos regényes vidékeivel.

Az állatvilágból a legfelsőbb sziklaregiókban falkánként legel a villámgyorsasággal iramló szilaj **zerge**, alantabb a hegyi vándorral mintegy bujdosít játszva s üvölve ugrál a fürgé **mormota**; az illatos fenyves erdőkben tanyáz az ártatlan **őz** és barangol a czammogó **medve**; a magas sziklaormokon fészkel a kevély bércei **sas**; a sudar és törpe fenyő tövében a **süket**- és **nyirfajd**, a **császármadár** és a hosszú csőrű erdei **szalonka**, s a kristály hegyi patakokban tömegesen viczkáندozik az izletes husu **pisztráng**, itt hever még eddig elrejtőzve a legszebb vörös-fekete **márvány**, s végre itt fekszik a már is világhírű **tátrafüredi kies fürdő virág** és fenyőszurok illatos üdítő levegőjével, kristály forrásaival, savanyu kútaival, meleg fürdőivel és hidegvíz gyógyintézetével.

Ime a természeti kincseknek és ritkaságoknak mily bő anyagu hal-maza, a mely nemcsak a szaktudósoknak geologiai, mineralogiai, botanikai és zoologiai tekintetben tanulmányozásra készen áll, hanem a csupán mulatságot és szórakozást keresőknek s vadászat és halászat kedvelőknek élvizsmáját is teljesen kielégitheti.

Hogy azonban ezen természeti kincsek és szépségek könnyebben kiaknázhatók legyenek, szükség, hogy a gátul szolgáló természeti akadályok lehetőleg elháríttassanak, utak s ösvények, menházak, irányzojelek építése s felállítása s alkalmas vezetők felfogadása által kényelmesebben és biztonságban megközelíthetővé tétessenek.

S miután az e tekintetbeni actio kötelességszerű megindítása első vonalban a Szepesség fiait illeti meg: — e célból karoltatott fel Késmárk

városa és vidéke értelmiségének körében az eszme egy országos „Kárpát-egyletet“ alakítani, — melynek működési központja a nyári idény alatt Tátrafüreden, rendes székhelye pedig Késmárc városra leendő.

A tervezett egylet, — melynek alapszabályai a magas belügyminis-terium által már jóváhagyottak — ideiglenes választmánya tehát azon tisz-teletteljes felhívással fordul az ez ügy iránt érdeklődő szaktudósok és természetbarátokhoz s általában a minden jó és szépért buzgólkodó és áldozatkész hazafiakhoz, miszerint a „Kárpát-egylet“-beni belepésük által ezen szép és hasznos egylet megalakulását és továbbfejlődését lehetővé tenni, s annak sikeres működését előmozdítani szíveskedjenek.

Az alakuló közgyűlés f. év augusztus hó 10-én fog Tátrafüreden (Schmeksz) megtartatni.

Kelt Késmárkon, 1873. évi július hó 4-én.

Az ideiglenes választmány nevében:

Berzeviczy Egyed, s. k.,

a szépesi gazd. egylet elnöke, mint ideiglenes elnök.

Döller Antal, s. k.,

cs. kir. nyug. őrnagy, mint ideiglenes pénztárnok.

Payer Hugo, s. k.,

Scholz Frigyes, s. k.,

igazgató-tanár.

Cserépy Nándor, s. k.,

Weber Samu, s. k.,

ügyvéd, mint ideigl. titkár.

mint választmányi tagok

Így közelgett a közgyűlés határnapja.

Az alakuló közgyűlés.

Az előkészítő bizottság felhívása következtében a Magyar Kárpát-egyesület alakuló közgyűlése Tátrafüreden a Magas-Tátra tövében 1873 aug. hó 10-én tartatott meg.

Hazánk több vidékéről gyűlt itt össze számos ügybarát, hogy az első magyar hegyvidéki egyesület megalakulásának tanúja lehessen.

Hatvan tagnál többen jöttek össze a vendéglői kávéház-ban, hol a megjelenésben akadályoztatott bizottsági elnök helyett Cserépy titkár lelkes szavakkal üdvözölte a jelenlevőket, nagy megelégedéssel állapítván meg, hogy a Kárpát-egyesület kérdése, mely egyesegyedül kulturális érdeket követ, minden nehézség dacára az országban és a Tátrafüredi vendégek között gyö-keret vert, a mint erről a jelenlévő közönség és számos hely-ről beérkezett helyeslő levél és távirat is fényes bizonyítékot nyújt. ¹⁾

¹⁾ Milyen nehézséggel kellett megküzdenie, mutatja azon egy eset is, hogy Zsedényi Ede, a nagy szépesi hazafi, felkérte az egyesületi elnökség elfogadására, erre nem vállalkozott, mivel bizalma az egyesület jövőjében nem volt. Görgey Gusztáv — a későbbi elnök — pedig csak hosszas rábeszélés után fogadta el ideiglenesen az elnökséget. Az egész előkészítő bizottságból csak Cserépy és Döller jelentek meg Tátrafüreden. (K. P. 1883 Nr. 82.)

Zsedényi Edének, a Szepesség eme nagy fiának korelnökké történt megválasztatása után, az előkészítő bizottság titkára a történeteket összegezte. A közgyűlés napjáig már 180 tag lépett az egyesületbe, sőt 150-en le is fizették már tagsági díjaikat. A közgyűlés tartama alatt még új aláírási ívek érkeztek be, úgy hogy a megalakuláskor az egyesületnek 250 tagja s 600 frt pénzkészlete volt, melylyel életpályáját megkezdhetette.

Az alapszabályok tárgyalásánál néhány módosítás tétetett, majd az egyesületi tisztviselők és a választmány megválasztásával véget ért a közgyűlés.¹⁾

Ekképen ment végbe a Magyarországi Kárpátegyesület ünnepélyes keresztelése a Magas-Tátrában a Szalóki-csúcs tövében, hol tanúként a két szomszéd csúcs, baloldalt a Gerlachfalvi, jobboldalt a Lomniczi működött. A keresztelő-vizet pedig az ég szolgáltatta, mivel közgyűlés közben hatalmas záporosó hullott, a fiatal egyesületnek mintegy áldást, boldog s fényes jövőt jósolván.²⁾

A Magas-Tátra a Kárpátegyesület megalakulása előtt.

Útak ugyan már réges-régtől vezettek be a völgyekbe. Szekérutak a törpefenyők övéin túl szintén voltak; hiszen mindenütt nagy mérvben folyt a fa vágatása; ezenfelül folytatásúl marhacsapások vezettek feljebb az alpesi legelők felé. Összekötő utak szintén találkoztak sok helyütt, s mivel évente sok törpefenyű vágatott ki, ezen utak többnyire meglehetősen jó karban is voltak tartva.

A *Tarpataki völgyben* a Rainer gunyhóig vezetett egy út, melynek folytatása — ha ugyan útnak nevezhető — a Nagy- és Kis-Tarpataki völgybe vezetett. A „Tüzelőkö“-ig és a „Tófalón“ át az utolsó Öttavi-óromig ellenben csak marhacsapás vezetett.

A *Felkai völgybe* szekérút vezetett a Szekrényesig; innét pedig marhacsapás a Felkai-tavon túl a Virág-kertbe s a Hosszú-tóig. E tótól a Lengyelnyeregig csak kőtörmeléken át lehetett jutni.

¹⁾ A választás eredménye a következő volt: Görgey Gusztáv elnök, Payer Hugo és Schwarz C. alelnökök, Cserépy Nándor titkár, Döller A. pénztáros, Grosz Ernő jegyző. Választmányi tagok lettek: Berzeviczy E., Engel J., Koller K., Kéler Pál, Kostenszky K., Kottlár S. Késmárk részére; Plathy Gy., Szentiványi J., Pongrácz György Liptóvármegye részére; dr. Flittner Fr. Lőcséről; Kövi Imre Iglóról; Wünschendorfer K. Poprádról; Scherfel A. Felkáról; Weber Samu Béláról; Kalchbrenner K. Sz.-Olaszról.

²⁾ A Kárpátegyesület alakuló közgyűlése. (Z. A. 1873. No. 33.) Dénes F. a M. Kárpátegyesület megalakítása s fejlődése. (Z. B. 1880 No. 15—17.)

A *Menguszfalvi völgybe* Stóla helységtől szekérút vezetett a Poprádi-tóig, további irányokban ellenben marhacsapások.

A *Csorbai-tóhoz* szintén Stóláról vezetett az út; innét pedig a *Mlinicza-völgybe*.

A *Fehérvíz* völgyében Forberg helységtől jó szekérút vezetett a Velki-kosárig; tovább pedig a Zöldtőig széles marhacsapás, mely némelykor szekérrel is járható volt.

A *Hátsó-Rézakna* völgyébe a Veres-agyagon át némely időben szekérrel is megjárható út volt található.

A *Nagy-Halastóhoz* rendszeren Javorinából szekérrel rándultak ki.

A Tatra déli oldalát ezeken kívül egy már 1590-ben ismert út övezte, az u. n. tolvaj-út „Diebssteig“, Zdjártól a mostani Matlárházán keresztül Hagit, Mostkit és a Plaschnik-hegyet érintve, a Csorbai-malmok felé irányult Hochwaldra s Vychodna faluba.

Nyiraló csak egyetlenegy volt: Tátrafüred, hol bizony akkor kezdetleges patriarchális viszonyok uralkodtak.¹⁾ A Tatra éjszaki oldalán pedig Zakopanét s a Koscieliskoi korcsmát említhetjük meg.

A hegységben a túrista csakis az erdőöri lakházakban és a pásztorok gunyhóiban kaphatott szállást.

Erdőöri lak találkozott Zdjár falu mellett — hol különben korcsma is volt — továbbá a mostani Barlangliget közelében lévő Scharpanecz-ben, úgyszintén a késmárki, húnfalvi, lomniczi területen, a Spóner-féle Matláron (Tatra-Lomnicz), Strastkó-n, Mostki-n s Kahul-on.

A Spóner-féle Matlárokon azonkívül nagyobb gazdasági épület is állott; a mostani Matlárháza táján faházacska szolgált menedékkül a szénatakargatás alkalmával. A Morgás alatt sokáig fennállott egy elhagyott faház, úgyszintén a Mlinicza-völgyben, mely még 1872-ben összedült.

Az erdőöri lakházakon kívül a túrista éjjeli szállást a számos pásztorgunyhókban is kaphatott, melyek a völgyekben szétszórva helyüket hónaponként változták; csakhogy a változásokról a vezetők mindenkor tudtak. Ilyen pásztorgunyhók nagyobb csoportja volt található évenként a felső Bialka-völgyben. A líptói oldalon ezenkívül pompás éjjeli szállásul a számos szénát-takaró házikók szolgáltak.

Nagyobb kirándulásoknál a túrista az u. n. „tüzelő-köveknél“ kinyúló sziklák alá húzódott.

¹⁾ Tátrafüreden kívül találkozott még vendéglő a „malmoknál“ (mostani Tátraháza) s a házikóknál (késmárki erdőházak).

Vezetőkül a szomszédos falvak lakói szegődtek. Az ellátás — magától érthetőleg — szerény volt, és az útnak minden élelmi szert magával kellett vinni.

A legtöbb kiránduló Tátrafüredről indult; de nagyon is érthető, hogy nem sok turista találkozott, ki ily körülmények között rászánta volna magát a hegységet megmászni és az idegen visszaretent ama lakatlan hegységtől.¹⁾

A munkatervezet megállapítása.

A Kárpátegyesület célja nagyjában az alapszabályokba foglaltatott; a munkálatok részletesebb megállapítása az első választmányi ülésekben²⁾ történt meg; kapcsolatban az imént leírt állapotokkal.

Kettős irányban kellett haladni: a Tátrát túristikai tekintetben fejleszteni, továbbá a hegységet minél szélesebb körben megismertetni a nagyközönséggel.

Első tekintetben csak a legszükségesebbre fordított a gond, mivel annyi teendővel szemben csekély anyagi erő állott rendelkezésre.

A leglátogatottabb völgyekre fordított tehát a figyelem és elhatároztatott első sorban menedékházak építése a Tarpataki völgyben s a Zöldtónál, valamint a Felkai völgybe vezető útnak jobb karba helyezése. Felkérte továbbá a Csorbaitó tulajdonosa (Szentiványi József), hogy a tó partján épült házát bocsássa a turisták rendelkezésére, míg majd az egyesület saját menedékházát fogja ott felépíthetni. Végre a hegyi kalauzok is összeíratk.

A Tátra szélesebb körben való megismertetése végett elhatároztatott, magyar s német nyelven írt könyv kiadása; továbbá hasonczélú társulatokkal csereviszonyba lépven, a „bibliotheca carpathica“ megalapítása; végül kárpáti múzeum felállítása.

Hogy a választmány ezen javaslatai jogerőre emelkedje-

¹⁾ Ezen leírás a hatvanas évekről szól, a mikor Münnich Sándor — az első Tátra-úttörőinek egyike — kinek az adatokat köszönhetem — a Tátrát keresztül-kasúl bejárta.

Mikor Koristka Károly, prágai tanár, 1860-ban a Magas-Tátrát meglátogatta, csodálkozását fejezé ki, hogy ezen természeti szépségben túlgazdag hegységet oly kevés utazó keresi fel, s hogy alapjában véve úgy a bel- mint a külföld előtt még mindig terra incognita. Ennek oka nézete szerint: a hiányos közlekedés, a féltett s mindenki elhíttett biztonság hiánya a hegységben, valamint a jó, kényelmesen berendezett szállók hiánya.

²⁾ 1873 okt. 12; 1873 decz. 12; 1874 jan. 24. É. K. 1874 I. p. 3—15; Z. A. 1874 No. 9.

nek, rendkívüli közgyűlés előtt tárgyalattak s az által el is fogadtattak oly módosítással, hogy a Zöldtavi menedékház helyett a lengyel Tátraegyesülettel közösen — előbbi egyesület javaslata szerint — a Nagy-Halastónál építtessék menedékház.

A munkatervezet így módon lett nagyjában megállapítva; és arra kellett most törekedni, hogy mindez megvalósíttassék.

Egyenként fogjuk most követni az egyesület működését az egyes munkaterveknél s az elért eredményeket kritikailag megvilágítani. Mindenekelőtt azonban az egyesületnek húsz évi belételeivel ismertetjük meg az olvasót.

II.

Az egyesület belélete.*)

Egyesületi vezetőség.

Ez irányban három időszakot különböztethetünk meg: a mikor t. i. az egyesületi vezetőség Késmárkon volt; majd a mikor Lőcsére tétetett át; s végre a mikor Iglóra került.

Az első időszak tizenegy évig tartott 1873—1884-ig. A vezérférfiak közül az egyesület első elnökét, Görgey Gusztávot, említhetjük meg, ki azonban néhány hónappal megválasztása után leköszönt, mivel lakóhelyének távolsága miatt nem vezethette így az egyesületet, mint az szükséges lett volna. Utódja Berzeviczy Egyed (1874—1878) egyike volt a legtevékenyebb elnököknek, miként számos levelezéseiből is kiténik. Az egyesület ügyeiben mindig élénken részt vett, kiváltképen pedig

*) Ha az egyesületben történeteket kellően akarjuk megítélni, nem elegendő csupán az Évkönyvekben felsorolt választmányi ülések s közgyűlések száraz jegyzőkönyveibe tekinteni, mert ezek csakis az épület alapzatát képezik; a festendő képnek csak vázlatát adják; hanem a természetű képhez okvetlen szükséges a Szepességen kiadott összes lapokat átnézni: első sorban az 1863-ban megjelent Zipser Anzeigert, mely 1875-ben Zipser Bote név alatt folytatott; továbbá az 1880-ban megalapított Karpathen-Postot, az 1883—1885-ig megjelent és kitűnően szerkesztett túrisztikai-balneologiai szaklapot, a Tátravidéket és az 1885 óta szerkesztett Szepesi Lapokat.

Ezen lapok hasábjain, különösen pedig a Zipser Boteban tükröződik legjobban vissza az egyesületi élet. Itt vívatnak a nagy csaták, melyek olykor-olykor nagy port vertek fel az egyesületben; itt találja a kutató a különféle nézeteket; itt beszélgetik meg minden részlet.

Hogy milyen élénken tárgyaltattak az egyesület ügyei. már abból is kiténik, miszerint nem jelent meg oly szám, mely ne hozna kisebb vagy nagyobb közleményt, avagy cikket az egyesületre vonatkozólag.

Ezen szepességi lapok pótolják az időnkint megjelenő túrisztikai szaklapot. Ép ily fontossággal bírnak továbbá az egyesületi levéltár okmányai s különféle levelezései, mert csak ez úton ismerhetők meg azon férfiak, kik az első vagy a későbbi években az egyesület érdekében működtek.

Igaz, hogy nehéz, fáradsalmas munka ez, de a legsikeresebb út arra, hogy élethű képet lehessen festeni.

az építkezésekre fordította gondját. Az egyesület lelke azonban ez időtájt Döller Antal volt, ki 1873 óta pénztáros, majd 1876—1883-ig első alelnökként működött, miguem az utóbbi évben véglegesen lemondott tisztjéről. Ügyességének, buzgóságának s tetterejének köszönhető, hogy az egyesület felvirágzott s kiterjeszkedett. Nagy érdemei elismeréséül Döller 1884-ben tiszteletbeli taggá választatott.

A második időszakban, a midőn az egyesület Lőcsén volt (1884—1891), az egyesület elnöke, gr. Csáky Albin, akkortájt Szepesmegye főispánja volt, ki is mint vallás- és közoktatásügyi miniszter hivatali túlerhelytetése miatt köszönt le tisztjéről; ő is meleg pártolója volt az egyesületnek s kitűzött céljainak. Ügyvivő alelnök ez időben dr. Roth Samu volt, ki az egyesület kulturális céljait nagyobb mérvben érvényesítette.

A harmadik időszakban a székhely Iglóra tétetett át (1891), az egyesület élén gr. Migazzy Vilmoossal, ki tevékeny, érdeklődő és áldozatkész férfiú; míg az első alelnök Fischer Miklós tanár szintén buzgón s lelkesen viszi az egyesület ügyeit.

Az egyesületi tisztviselők névsora a mellékelt táblázatban részleteztetik.

Egyleti vezetőség (1873 – 1892).

	Elnök	I. alelnök	II. alelnök	Titkár	Pénztárnok	Ellenőr	A központ székhelye
1873	Görgey Gusztáv Berzeviczy E. 10/III-tól betöltetlen Szentiványi J. pár hónapig Gr. Csáky Albin 						

A Magyar Kárpátgyesület tagjai:

Az egyesület védnöke:

Ő cs. és kir. fensége *Károly Lajos főherczeg.*

Tiszteletbeli elnök:

Gróf Csáky Albin ő nagyméltósága.

Tiszteletbeli tagok:

*Döller Antal, Roth Márton, Siegmeth Károly, Münnich Kálmán,
Benedicti I., gróf Bethlen András.*

Az egyesület alapító s rendes tagokból áll. Az alapító tagok egyszer s mindenkorra 30 frtot fizetnek az egyesületi pénztárba, vagy 50 frtot, mely utóbbi esetben maguk határozzhatják meg, hogy mire fordíttassék a pénz.¹⁾ Alapító-tagok úgy a központnál, mint az osztályoknál is lehetnek.

A rendes tagok évente 2 frtot fizetnek, mihez még az osztályoknál váltakozó pótlék is járul.

Az első év végén 1873-ban 345 tag volt; míg három év múlva, 1875-ben, már az első ezer éretett el. 1879-ben majdnem kétezerre emelkedett a tagok száma. 1886-ban 3000 tagnál több volt, 1886-ban közel a 4000-hez, 1889-ben az 5000 túl lett haladva. 1892-ben ellenben 2000-rel apadt a tagok száma a kiválás következtében.

A mellékelt tábla a tagok növekedését mutatja.²⁾

¹⁾ 1877-ig az alapítók által befizetendő pénzösszeg 20 frt volt, 1883 óta 50 frt. A rendes tagok évi díja 1873-ban 3 frt volt.

²⁾ (Magyarázat a tabellához.) A tagoknál megkülönböztetendő: a tagok szaporodása és a túristaság térbeli kiterjedése. Ezt tökéletes pontossággal nyomozni nem igen lehetséges. A Kárpátgyesületnél, mint minden más egyesületnél is t. i. kétféle tagokkal találkozunk: rendes fizetőkkal és olyanokkal, kik az évi díjjal minduntalan hátralékban vannak. Ez utóbbiak egy ideig hozzászámíttatnak, mig nem végül töröltetnek. A tagok össze-számításánál azonban ilykép különbözet támad. Az Évkönyvben néha világosan ki van mondva, hogy csak a fizető tagokról van szó (1877—1879), míg más években erről említés nem történik. 1881—1883-ig az összes tagok száma nincs kitérítve. Itt az osztályok tagjait (hol nincs említve, hogy

A központnál az első ezer 1875-ben éretett el. 1882-ben az első évtized lefolytával 2000-nél több tag volt, mely szám 1889-ig megmaradt. 1890 óta 2000-nél kevesebb tagja van a központnak.

Az osztályoknál úgy találjuk, hogy megalakulásuk első éveiben legtöbb tag van, melyeknek száma azonban később többé-kevésbé apadt. Öröndetes kivételt csak a sziléziai osztály tesz, hol a tagok száma folyton növekedik.

csak a fizetők vannak e tekintetben felvéve) le kellett vonni, hogy a központ tagjainak számát megkaphassuk.

Más nehézség is fordult elő, melyet azonban itt fel nem sorolunk. Csak 1888-ról bírnak egy tabelláris kimutatást. (Dénes F. és dr. Posewitz T.) Az adatok tehát nem tökéletesek, de nagyjában megbízhatók.

A tagokra vonatkozó adatok a következők: É. K. 1874 I. p. 16; É. K. 1875 II. p. 75; É. K. 1876 III. p. 45; É. K. 1877 IV. p. 320; É. K. 1878 V. p. 463; É. K. 1879 VI. p. 446; É. K. 1880 VII. p. 539, 542; É. K. 1885 XII. p. 255, 261; É. K. 1886 XIII. É. K. 1887 XIV. p. 236, 245; É. K. 1888 XV. p. 272 (osztály szerint csoportosítva); É. K. 1889 XVI. p. 181, 185 (osztályok és lakhely szerint csoportosítva); É. K. 1891 XVIII. Z. B. 1889 Nr. 23. A tagok statistikája Dr. Posewitz Tivadartól.

(1873—1892.)

[illegible]

Az egyesület alapszabályai.

Idők folytán az egyesület alapszabályai több ízben estek változás alá. Az első alapszabályok értelmében (1873) az egyesület célja volt: a Kárpátokat, különösen pedig a Magas-Tátrát feltárni, tudományosan átkutatni s leírni, és a nyert tapasztalatokat tágasabb körben köztudomásra hozni; továbbá a sok érdekes hegyrészletet hozzáférhetővé tenni és általában a hegység iránti érdeklődést elevenné tenni és terjeszteni. A közgyűlés állandó helyül Tátrafüred jelöltetett ki, mely az egyedüli fürdőhelység volt az egész Tátrában. Az ügyrend 1874-ben készült el.

Az első 1877-iki új alapszabályok főváltozásai az osztályokra vonatkoznak. Osztályok tetszés szerint alakulhatnak az alapszabályok keretén belül. Benyújtják az egyesület vezetőségéhez a tisztviselők és tagjainak névjegyzékét, valamint alapszabályaikat. Deczember hóban jelentést tesznek működésükről. A tagok tetszés szerint akármelyik városban s vidéken osztályt alakíthatnak. Minden tag csatlakozhatik valamely osztályhoz. Az osztályok saját pénztáruk javára osztálypótlékot vethetnek ki.

Az alapszabályok 3-ik megváltoztatása 1881-ben történt és a következő évben kibővítették. A fősúly az egyesület országos jellegére, valamint az osztályok szabad fejlődésére lett fektetve. Hasonlókép az ügyrend is átdolgoztatott. Ezen 1882-ki alapszabályokba az alapító s rendes tagokon kívül még tiszteletbeli s levelező tagok választása is vétetett föl. A tisztviselők tiszteletdíjat húznak. Az osztályok, ha tagjainak száma legalább 50, befizetett tagsági díjainak 10 százalékát saját céljukra fordíthatják.

Negyedszer 1885-ben történt változtatás.

Az egyesület ezentúl csakis osztályokból áll, de mindegyik osztálynak legalább 50 tagja legyen. Minden rendes tag köteles valamely osztályba belépni; ki e tekintetben szándékát nem nyilvánítja, az ujonnan alakítandó „Tátra“-osztályba soroztatik be. Az osztályok az évi díj 60 százalékát a központi pénztárba fizetik be, valamint az alapító összeget is; 40 százalékot pedig saját céljukra fordíthatnak. Az egyesület székhelye a Tátra-osztály működési terén belül van. A levelezőtagok töröltettek. A múzeum az egyesület érintetlen tulajdonának mondatott ki.

1886-ban ismét új változás történt, midőn elhatározottak, hogy az egyesület központból s osztályokból áll; hogy minden tag, mely e tekintetben nem nyilatkozik, a központ tagjának tekintendő, hogy az osztályok csak 40%-ot fizetnek be a köz-

ponti pénztárba és hogy a központi tagok díjának 60%-ja Tátrabeli építkezésekre fordítandó.

Látjuk tehát, hogy két évtizeden át az alapszabályok ötször lettek megváltoztatva, a mint a központ és az osztályok közötti viszony folyton fejlődött.¹⁾

Fontosabb események a Kárpátegyesület életében.

E helyen csakis a főbb mozzanatokat soroljuk fel.

Az egyesület első évei csendben és együttes munkában folytak le. Lelkesedés mutatkozott mindenfelé, és mindenki legjobb tehetsége szerint iparkodott az egyesület céljait előmozdítani.

Az első nagyobb mozgalmat 1880-ban az ugynevezett „Javorinai ügy” idézte elő.

1879 végéig az éjszaki Tátra magyar része minden részletben nyitva állott a turistáknak, kik ezen gyönyörű hegyiséget minden irányban szabadon járhatták be. 1880-ban azonban Hohenlohe herczeg birtokába jöven a Tátra ezen része, új birtokának egy részét szarvaskertté alakította át és mint szenvedelyes zergevadász a zergéket gondozni kezdte.

A javorinai jószágigazgató túlbuzgóságában csak úgy vélte ebbeli célját elérhetni, ha az egész magyar éjszaki Tátrát lehetőleg elzárja az idegenektől, és így tudtára adta a Kárpátegyesületnek, hogy ezentúl az egész nevezett terület zárt lesz s csakis néhány átjáró nyilvánított szabadnak, t. i. az út a Lengyel-Nyergen át, az út a Kis-Nyeregáthágón, mely a Javorinka völgybe vezet és az út a Kopavölgyön át. A számos gyönyörű csúcsok közül pedig csak a Siroka megmászása engedtetett meg, és ez is csak a Javorinai igazgató előleges engedélye mellett. Kimondatott egyszersmind, hogy ezen engedély akármikor visszavonható, mi meg is történt 1887-ben, a mikor a Javorinkai-völgybe vezető út a tilalmasok közé vétetett fel.²⁾

Ezen egész szokatlan eljárás nagy felháborodást szült az egyesületben; különösen pedig a Kopahágón át vezető út részletes elzárása, egy oly úté, mely különben századokon át használtatott a lakosság által.

¹⁾ A központi választmány eleinte 16 tagból állott; 1877—1884-ig 100 tagból; 1885-ben 30 rendes és 10 póttagból, és 1886 óta 50 tagból.

Egyesületi alapszabályok: É. K. 1874 I.; 1878 V.; 1886 XIII.; 1887 XIV. Ügyrend: É. K. 1875 II.; 1884 XI.

²⁾ K. P. 1888 Nr. 5.

Egész jogosultsággal útaltatott arra, hogy a turista által a zergék nem zavartatnak meg, hogy ily jelentékeny terület elzárása által az örvendetes módon fejlődő idegen-forgalom kárba vész; hogyha ezen eljárást a többi birtokos mind követi, az egész Tátra el van zárva. Hivatkozás történt az új birtokos nemes érzületére, kinek bizonyára nincs szándékában egy egész vidéket megkárosítani.

De mind hiába. A javorinai jószágigazgató az előbbeni merev állásponton megmaradt és mai napig is a magyar Tátra északi oldalán a gyönyörű részletek legtöbbje a turista előtt zárva van.¹⁾

Az 1882-iki évben — az egyesület első évtizede végén — több említésreméltó dolog történt.²⁾

Az egyesület kulturális kiadásai, valamint a kezelési költségek — különösen midőn a múzeum végleges elhelyezése napirenden volt — olyannyira szaporodtak, hogy ezáltal az út- és menedékház-építkezések háttérbe szorítottak.

Ez ellen felszólalás történt, oly irányban, hogy a hegyvidéki egyesületek főfeladata a praktikus munkában keresendő.

Ezen nem jogosultalan nyilatkozatok nem is maradtak eredmény nélkül. mert 1882-ben az egyesület vezetősége megígérte, hogy ezentúl nagyobb gondot fog fordítani az építkezésekre.³⁾

Ezen 1882-diki közgyűlés a legmozgalmasabbaknak egyike volt.

A kárpátgyógyászati múzeum végleges elhelyezése (Poprádra vagy Felkára) lett itt eldöntve; és a múzeum pártolói s ellenesei küzdöttek egymás ellen. (Lásd múzeum.)

Ezen közgyűlésen az osztályok is felleptek azon követeléssel, hogy bevételeinek 40 százalékát saját céljukra fordíthassák s hosszabb vita után határozattá vált, hogy a segélyen kívül a bevételek 10 százaléka az osztályoké

¹⁾ Z. B. 1880 Nr. 23, 31, 34, 43, 44. Z. B. 1885 Nr. 15. Z. B. 1887 Nr. 43. (A bizottsági jelentést lásd az egyesületi levéltárban.)

²⁾ Az egyesületi tagok között az első nagyobb mérvű nézeteltérés a választmány azon határozata okozta (1881), hogy az Évkönyv próbaképen negyedéves füzetekben jelenjen meg. A vita oly nagy mérvet öltött, hogy az ügyvivő alelnök, Döller Antal, ki az ujtás ellen volt, tisztségéről leköszönt, de egyhangulag ismét megválasztatott.

Z. B. 1881 Nr. 51—53. Z. B. 1882 Nr. 1, 2, 10.

³⁾ Nagy érdemet szerzett ez ügyben Posewitz Gyula, kinek első sorban köszönhető, hogy az egyesület ismét célszerű útra tért.

legyen.¹⁾ A kiadásoknak mire leendő fordítása szintén élénk eszmecserére szolgáltatott okot. A praktikus irány követői az építkezésekre minél több pénzt szerettek volna fordítani s végül megegyeztek, hogy a kezelési költségek levonása után, 60 százalék építkezésekre, 40 százalék pedig kulturális kiadásokra fordítandó.²⁾

1883-ban Döller Antal visszalépett az egyesület vezetőségétől és a következő évben az egyesület székhelye, mely kezdettől fogva Késmárkon volt, átköltözött Lőcsére.

Az új vezetőség első teendői közé sorozta, az anyaegyesület (központ) és az osztályok közti viszonyt szabályozni. Így már 1885-ben a közgyűlés elhatározta, hogy az egyesület ezentúl — a deutsch-österreichische Alpenverein példáját követve — csakis osztályokból fog állani, mely osztályok bevételeik 40 százalékát saját céljukra fordíthatják; és hogy azon tagok, kik nem nyilatkoznak bizonyos osztályhoz való csatlakozásra nézve, az ujonnan alakítandó Tátraosztályba soroztassanak be. Ezen határozat következtében az ugynevezett anyaegyesület megszűnt lenni. De a Tátraosztály megalakulása nem egész simán ment végbe.³⁾

Az egyik párt azon nézetben volt, hogy az egyesület központi vezetősége elkülöníttessék a Tátraosztály vezetőségétől, és a Tátraosztály székhelyül Késmárkot jelölte ki; a másik párt ellenben a két vezetőséget egyesíteni akarta és a központ tisztségviselőit egyszersmind a Tátraosztály vezetésével óhajtotta megbízni.

Hosszadalmas vita támadt a miatt a szepességi lapokban, melyekben a legkülönbözőbb nézetek nyertek kifejezést.

Hogy e szakadás az egyesületben elháríttassék, a központ tisztségviselői kinyilatkoztatták, hogy esetleg el sem fogadják a Tátraosztály vezetőségét. Így késmárki tagokból választattak

Z. B. 1882 Nr. 28, 29, 32. Z. B. 1883 Nr. 32. Z. B. 1884 Nr. 5, 20, 22, 27, 30, 39. K. P. 1882 Nr. 27.

¹⁾ 1882-ig az osztályok (Keleti Kárpátok, Igló és Szittnya, mely két utóbbi 1882-ben megalakult) az összes bevételt befizették a központba és csakis segélyt nyertek saját építkezéseikre. A közvetítő ajánlatot (10%) Dr. Téry tette.

²⁾ A túlságos nagy kezelési költség kérdése a következő évben is a vita tárgyává lett és elfogadtatott a bizottsági javaslat: hogy minden hivatal tiszteletbeli hivatal s a hivatalnokok csak kiadásaik kárpótlása-képen bizonyos pénzösszeget kapjanak; hogy az Évkönyv ezentúl — megtakarítás céljából — külön magyar és német nyelven fog kiadatni; és hogy a fősúly jövőben az építkezésekre fordíttassék. (Z. B. 1883 Nr. 50. K. P. 1884 Nr. 1. É. K. XII. (a X. és XI. közgyűlés jegyzőkönyve).

³⁾ Z. B. 1882 Nr. 28, 29, 32. Z. B. 1883 Nr. 32. Z. B. 1884 Nr. 5, 20, 22, 27, 30, 39. K. P. 1882 Nr. 27.

a Tátraosztály tisztviselői; a Tátraosztály székhelyéül Késmárk választatott és a két vezetőség (Központ és Tátraosztály) elkülönítettett (1886 febr. 14). Ily módon az új Tátraosztály megkezdte ugyan életpályáját, de a békeség soká nem tartott.

1886-ban t. i. indítványba jött az alapszabályokat ekkép megváltoztatni, hogy a központ tisztviselői egyszersmind a Tátraosztály tisztviselői is legyenek. Ezen indítvány nem ment keresztül, minek következtében a központ tisztviselői leköszöntek és csak ideiglenesen tartották meg állásaikat a bonyolódott helyzet tisztulásáig.

Még az ugyanaz évben tartott rendkívüli közgyűlésen elhatározatott, hogy az egyesület ezentúl központból s osztályokból fog állani s hogy mindazon tag, mely a Tátraosztályhoz való csatlakozását nem határozottan jelenti, központi tagnak tekintessék. Ellenben a Tátraosztály jogosult kívánsága elfogadtatott, hogy a központ 60 százaléka Tátrabeli építkezésekre fordíttassék.

Igy a hosszadalmas vita véget ért ugyan, de a Tátraosztály működése is aláásatott, mivel 2000 tag közül csakis 250 tagja maradt meg.¹⁾

A legnagyobb esemény 1891-ben történt, midőn több osztály a magyar Kárpátgyesületből kilépett.

Ezen kiválás történetét csak röviden érintjük.

A surlódások kezdete — habár eleinte csak kisebb mérvre szorítva — a Budapesti osztály megalakulásával esik össze. A nézetek eltérése arra nézve, hogy mi képezi a Kárpátgyesület feladatát, azonnal felismerhető volt, mihez még személyes kérdések is járultak, úgy hogy a krízis már előbb kitört volna, ha az akkori ügyvivő alelnök halála be nem állott volna, mi által az ügy fejlődése hátramaradt.

A Budapesti-osztály mérvadó vezérférfiai a Kárpátgyesületet még szélesebb alapra szerették volna fektetni, mint a

¹⁾ É. K. 1887 p. 201. Z. B. 1886 Nr. 1—8, 32, 33, 46, 48. Z. B. 1885 Nr. 1, 17. K. P. 1885 Nr. 50. K. P. 1886 Nr. 3, 4, 7, 8, 32, 33, 47.

Nézetünk szerint az egész vita elkerülhető lett volna az alapszabályok első megváltoztatása alkalmával hozott határozat által, hogy egy a Központ, mint a Tátraosztály vezetősége egy s ugyanazon kézben legyen; — mi kétségtelenül a legpraktikusabb lett volna. Hogy külön vezetőség is lehetséges lehessen, erre úgy látszik senki sem gondolt. De a Tátraosztály létrejötté különben is — fölösleges munka volt; mert a Központ mint ilyen — tagjaival — ugyanazt a munkát végezhette volna, mint a Tátraosztály, miként az 1891 óta történik is.

Két úr egy területen sohasem fér össze. Így a Központ és Tátraosztály közötti viszony mindég többé-kevésbé feszes volt, míg a Tátraosztály feloszlása a kezdettől fogva egészségtelen állapotnak véget nem vetett.

minővel birt; nagyobb agitációt kívántak életbeléptetni és különösen a turistaságra kívántak több súlyt fektetni.

A kassai értekezleten (1890) az egyesület ujjaalakítása felett tanácskoztak az osztályok küldöttei; elhatározatott az egyesületi vezetőségének az ország központjába, Budapestre leendő áttétele. Az új alapszabályok tervezete is tárgyalatott. Ezenkívül a Budapesti osztály vezetői — miután az alapszabály-módosítás csak a második közgyűlés elé tartozott — indítványozták, hogy a központi tisztviselők már a jövő évre Budapesten lakó tagok közül választassanak meg és a legközelebbi közgyűlés is a fővárosban tartassék meg.

A közgyűlés (1890) az alapszabályok értelmében elhatározta, hogy az új alapszabálytervezet felett jövő közgyűlésen döntsön, a Budapesti osztály utóbb említett indítványát pedig elvetette.

A következő évben (1891) a központi választmány, valamint a Budapesti, Mátra, Szittnya s Vas-osztályok az új tervezet mellett foglaltak állást; a Keleti-Kárpátok, Igló, Gölnicz, Liptó és Zólyom-osztályok pedig ellene; a többi osztályok ellenben nem nyilatkoztak. A közgyűlés pedig szótöbbséggel¹⁾ a tervezet ellen döntött.

Ennek már előrelátható következménye volt, hogy a Budapesti, Szittnya-, Mátra-, Vas- s Fiume-osztályok a Kárpát-egyesületből kiléptek, megalkotván a Magyar Turista-Egyesületet. Egy másik következménye volt még e határozatnak, hogy a központi tisztviselők leköszöntek és az egyesületi vezetőség Lőcséről Iglóra — az új tisztviselők lakóhelyére — tétetett át.²⁾

¹⁾ Sok Budapesti tag is a tervezet ellen szavazott. A szerk.

²⁾ Magam részéről mindég pártoltam a Budapesti osztály vezér-férfiainak nézeteit ezen szomorú vitában, de éppoly határozottan elleneztem folyton ezen férfiak által követett további eljárást.

Az egész ügy — sajnos — még nem érett meg eléggé s természetesen a nagy tömegtől meg nem értve vett ilyen alakulatot.

Közös erővel a közös célzt — a turistaságot hazánkban elterjeszteni s az idegenek forgalmát meghonosítani — jobban lehetett volna. Üdvös volna egyébként, ha mind a két egyesület testvéries összetartásban egymás mellett s egymással működnek.

Z. B. 1890 Nr. 9, 10, 11, 15, 19, 20, 25, 30, 41, 43, 44. Z. B. 1891 Nr. 22—24; 28—30; 32—35. K. P. 1890 Nr. 8, 10, 11, 12, 20—22.

Sz. L. 1890 Nr. 9, 20, 24, 26, 30, 31.

A hegyi kalauzok rendezése.

Már az első választmányi ülésekben elhatározottak a hegyi kalauzok ügyeinek rendezése és a vezetők összeirattak. Ezen első összeírás 37 vezetőt mutatott fel a déli Tátra lejtőjén.¹⁾

A vezetőkre vonatkozó ügyszabályzat 1875-ben lépett életbe, a mikor a vezetők díjai is megállapítottak.

1883-ban újjáalakítás történt; és a háts lovak és a bérkocsik ügye is rendeztetett. 1885-ben.

De még ezentúl is sok gond fordítottak ez ügyre, különösen Dr. Szontágh Miklós szerzett magának e téren nagy érdemet.

A vezetők szakszerű kiképzetése először 1882-ben kezdődött meg Dr. Szontágh vezetése alatt, a hol is a vezetők megtanulták a térképet olvasni, meteorologiai eszközöket helyesen használni s esetleges baleseteknél az első segínyt megadni. Tehetségük szerint több rangosztályba soroztattak a vezetők.

Egy segélyalap alapítása öreg s munkaképtelen vezetők számára már 1881-ben határozottatott el.

Központ s osztályok.

A Magas-Tátra turisztikai kultiválása képezte az első években a Magyar Kárpát-Egyesület egyedüli feladatát. Nem is csudálkozhatni e felett; hisz az egyesület a Magas-Tátra alján keletkezett; anyagi ereje pedig csekélyebb volt, hogy sem másutt is kellőleg működhetett volna. Midőn azonban az egyesület már erősült új meg új tagokra téven szert, csakhamar az osztályalakítás is szóba került; és 1876-ban az utóbbi el is lett határozva.

Ezen határozat folytán „Magyarországon és mellékvidékein különböző számban s akárhol keletkezhetnek osztályok, melyek belső szervezetükre s igazgatásra nézve egészen önállók; kötelesek azonban az alapszabály-tervezetet a központi választmánynak jóváhagyás végett beterjeszteni.“²⁾

Már a következő évben (1877) megalakult a „Budapesti bizottság“, melyből 1880-ban osztály lett.³⁾

Az első évtized lefolytával a Kárpát-egyesületet már el-

¹⁾ Ezek közül volt: Bélán 1, Forbergen 6, Késmárkon 2, Tátrafüreden 17, Stóla helységben 6, Csorbán 2, Vichodnán 2. — 1887-ben 32 vezető lett összeírva: 17 első-, 14 másod- s egy harmadosztályú; ezek közül laktak: Új-Leszánán 24, Nagy-Szalókon 6, Stóla helységben 1 és Csorbán 1. 1887-ben 91 háts ló s 23 bérkocsi iratott össze. (Z. B. 1887 Nr. 14, 15.)

²⁾ Egyesületi levéltár.

³⁾ Siegmeth K. határozottan az osztályok gyors életbeléptetése ellen nyilatkozott; ő a már meglévő osztályokat akarta erősíteni s csak lassan előrehaladni. (Egyesületi levéltár.)

terjedve látjuk a központi s keleti Kárpátok mentén, valamint a Selmeczi érczhegységben. A (rég) Budapesti osztály ellenben, valamint a Gömöri s Iglói osztályok csak rövid időt értek el.¹⁾

1882-ben négy osztálya volt az egyesületnek, t. i. a Keleti-Kárpátok-, Gömöri-, Iglói- s Szittnya-osztálya. A második évtizedben az egyesület a Mátrahegységen s túl a Dunán hódított tért, majd az Alsó-Dunán is gyökeret vert és előrehaladt Fiuméig a tenger partján. A régi működési területen ellenben — a Központi Kárpátokban — új osztályok alakultak, sőt a külföldön — Boroszlóban is életbelépett egy osztály.

1891-ben 14 osztály állott fenn, mely szám 1892-ben (a secessió után) kilenczre apadt.

Az egyesületi élet a különböző osztályoknál nagyon változó volt, a mint erélyes, mozgékony vezérférfiak állottak az élén. Buzgó férfiak hiányában az osztályok csakhamar tönkrementek, mint a régi Budapesti s a Gömöri osztály. Ha azonban tetterős férfi került az osztály élére, akkor az osztály sok nagyot is tudott megteremteni. Ez utóbbi osztályok közül első helyen említendő fel a Keleti-Kárpátok osztálya, melynél majdnem minden Siegmeth Károlynak köszönhető; továbbá a Mátra-osztály, melynek lelke Hanák Kolos volt; a sziléziai osztály és az iglói osztályok, élükön Dr. Ottó, illetve Roth Mártonnal.

A központi vezetőség folyton a turistaság terjesztésére fordította figyelmét és az osztályok megalakulásánál az elért eredmény nagy részét jogosultán követelheti a maga érdemének.

Az egyesület, mely már kezdettől fogva országos jelleggel bírt, az osztályok szaporodása következtében mindinkább valójában azzá lett.

Az egyes osztályok a következő sorrendben alakultak meg:

1877. Budapesti bizottság, melyből 1880-ban osztály lett.

1878. Beskid.

1880. Máramaros.

1881. Keleti-Kárpátok (a két utolsó egyesüléséből származva.)

1881. Gömör.

1882. Igló és Szittnya.

1887. Mátra, Vas. Magura-Javorina, Szilézia.

1889. (újabb) Budapesti osztály, Gölnicz és Zólyom.

1890. Alsó-Duna és Fiume.

1891. Egri-Bükk.

¹⁾ Az Iglói-osztály 1889-ben ujonnan kezdte meg működését. É. K. 1877 IV. p. 305, 313. É. K. 1878 V. p. 455.

A központ s az osztályok közti pénzügyi viszony.

Az első években az osztályok az egész évi díjat a központhoz fizették be, melytől csakis subventiókban részesültek.

1882-iki év kezdetéig csakis a Keleti-Kárpátok osztálya létezett, mely 440 frt segélyt kapott; valamint a Gömöri osztály, mely 450 frtot nyert. 1882-ben a Keleti-Kárpátok osztálya azon indítvánnyal lépett fel, hogy minden osztály az évi díjak 40%-át fordíthassa saját céljaira. A közgyűlés 10 %-ot adott nekik s azonkívül subventiót is.

1883—1888-ig az osztályok a befizetett évi díjuknak 10%-át kapták. Ez időben létezett a Keleti-Kárpátok, a Szittnya s a Liptói osztály — míg a Gömöri s Iglói osztály megszűnt. Ez években a Keleti-osztály 260 frt segélyben részesült, a Szittnya-osztály 450 frtot kapott, a gömöri 240-et, az iglói s lipptói-osztály pedig 100—100 frtot kaptak.

1886-ban az osztályok 40%-ot kaptak. 1887 óta azonban 60%-ot, míg a többi 40% az Évkönyv kiállítására s a kezelési költségekre fordított.

Subventiót adott a központ:

1877-ben 100 frtot (a Budapesti bizottság alapítási költségei), 1878-ban 220 frtot, 1879-ben 120 frtot, 1881-ben 600 frtot, 1882-ben 460 frtot, 1883-ban 397-91 frtot, 1884-ben 690-40 frtot, 1885-ben 1308-49 frtot, 1886-ban 1269-60 frtot, 1887-ben 100 frtot, 1888-ban 356-80 frtot, 1889-ben 429-15 frtot, 1891-ben 180 frtot, összesen 6196.35 frtot.

A sectiókra nézve több éven át nézeteltérés forgott fenn a központi vezetőség s egyes osztályok vezérferfiái között, mint ez a sűrű levelezésből is kitűnik. Első sorban Déchy Mór volt az, ki már a Budapesti bizottság megalakulása idejében (1877) oda nyilatkozott, hogy az osztályalakulásnak csakis akkor lehet eredménye, ha minden egyesületi tag köteles valamely osztályhoz csatlakozni, nem pedig ha az alapszabályok értelmében, ezen belépés csak fakultatív jellegű. Déchy kimutatta, hogy épen Budapesten kevés tag fog találkozni, ki a Budapesti osztályba lép be, a mikor osztálypótlékot is fizetni köteles, ha már a nélkül is tagja lehet a Kárpátgyesületnek. Ezen eset csak a Budapesti osztálynál fordult elő, míg a Szittnya s Keleti-Kárpátok osztályánál minden egyesületi tag osztálytag is volt.

Déchy több ízben hangsúlyozta, hogy valódi egyesületi élet és osztályképződés csak azon alapon lehetséges, a minőn a deutsch-österreichischer Alpenvereine áll; különben önálló egyesületek lépnek életbe.

Déchy azt is ellenezte, hogy a közgyűlésen a történetesen jelenlévő tagok döntenek és nem az osztályok képviselői; szóval ő a deutsch-österreichischer Alpenvereine mintájára szerette volna szervezve látni a Kárpátgyesületet is, mely csak akkor lett volna valódi Kárpátgyesület mivelvén magát az egész Kárpát-hegységet.

Ugyanazon nézetet vallotta Dr. Téry Ödön is, az osztályalakulást az említett alapra akarván fektetni; hasonló módon nyilatkozott még Siegmeth K. is. Ezen nézetek jutottak érvényre 1886-ban, mely évben a Kárpátgyesület egészen véve oly alapra lett fektetve, a milyen a deutsch-österreichischer Alpenvereine is áll. Az osztályok pénzügyileg önállóak lettek, csakis a közgyűlési határozathozatal vagyis a szavazás maradt cél nélkül az előbbi.

Ez által a régi hiba jóvátétetett.

A Magyarországi Kárpátgyesület összes bevétele és kiadása.)*

(1873—1892.)

É v	Bevétel		Kiadás	
	frt	kr.	frt	kr.
1873	1928	95	118	—
1874	3328	50	1379	—
1875	5234	61	3647	—
1876	6405	69	3597	—
1877	7374	22	5087	—
1878	9001	48	3824	—
1879	9670	27	5295	—
1880	11 360	18	7208	—
1881	10.142	64	7365	—
1882	7792	11	5430	—
1883	11.915	90	5480	—
1884	14.845	—	6723	—
1885	12.643	—	9826	—
1886	10.084	00	4948	—
1887	11.907	58	7535	—
1888	19.692	81	13.287	—
1889	13.819	25	11.152	—
1890	16.965	02	12.434	—
1891	8201	91	6022	—
1892	8361	12	7623	—

*) Ezen adatok tökéletes megbízást nem igényelnek.

A) Központ.

A Magyarországi Kárpátgyesület szorosabb értelemben, vagyis az anyaegyesület vagy Központ praktikus tekintetben a Magas-Tátrában működik.

Több éven át ezen működés a Tátraosztály hatásköréhez tartozott; de ezen osztály megszüntével a központra esett e feladat.

A Központ története az egyesület történetével összeesik.

A következőben tárgyaljuk a központ működését a különböző irányokban; kezdetben pedig bevételét és kiadását soroljuk fel.

I. A központ bevétele és kiadása.

Húsz év alatt kitett a kiadás 103460 frt 72 krt;

ebből esik kezelési költségre . . .	frt 22764.15 = 22 ‰
építkezésekre	„ 31993.53 = 31 ‰
kulturális czélokra	„ 40830.28 = 39.5 ‰
különfélékre	„ 7872.76 = 7.5 ‰

A kezelési költségekre legtöbb lett költve	1883-ban = 43 ‰
Építkezésekre	„ „ „ 1888-ban = 58 ‰
Kulturális kiadásokra	„ „ „ 1880-ban = 60 ‰
Különfélékre	„ „ „ 1885-ben = 23 ‰

A részletes kimutatást mutatja a következő tábla :

A M. K. E. Központ bevétele és kiadásának táblázatos kimutatása. *)

BEVÉTEL.

(1873—1892.)

KIADÁS.

Százalékban kifejezve.

	Bevétel	I. Kez. költség	II. Építkezés	III. Cult. kiad.	IV. Különféle	Összesen	I.	II.	III.	IV.
1873	1928.95	105.78	—	12.50	—	118.28	30	12	57	1
1874	3328.50	424.92	149.71	788.12	17.10	1379.85	15	53	30	2
1875	5235.61	378.93	1538.24	1671.05	59.46	3597.68	28	21	38	13
1876	6405.69	967.86	717.65	1469.61	442.57	3597.68	19	39	31	11
1877	7374.22	827.52	1680.79	2084.28	494.43	5087.02	20	15	58	7
1878	9001.48	952.58	710.14	1814.69	307.37	3784.78	24	18	51	7
1879	9670.27	1133.50	889.73	2439.00	350.68	4812.91	22	16	60	2
1880	11.306.18	1563.74	1089.91	4183.71	131.07	6963.43	26	24	50	—
1881	10.142.64	1731.53	1796.84	3012.59	—	6540.96	37	9	46	8
1882	7792.11	1636.89	408.59	2453.97	371.25	4870.70	43	6	43	8
1883	11.615.98	2043.35	235.53	2409.05	211.02	4893.95	16	44	32	8
1884	13.825.95	1087.42	3002.85	1634.01	618.91	6343.19	14	36	27	23
1885	12.245.79	1110.57	2783.28	1569.34	1843.61	7306.80	14	37	44	4
1886	5740.00	615.37	1605.11	2111.12	182.80	4515.40	19	44	33	4
1887	7311.58	1340.53	2818.40	2261.20	269.15	6687.28	10	58	29	3
1888	13.581.95	1019.45	6855.28	3179.78	162.75	11.217.26	24	39	37	—
1889	7936.25	1440.53	2452.22	2297.78	—	6190.53	24	25	40	11
1890	6593.02	1557.39	1032.00	2555.73	689.06	5834.18	35	36	23	6
1891	4966.92	1471.82	1196.76	983.09	263.01	3914.88	24	20	34	22
1892	5229.01	1357.47	1030.30	1895.66	1460.53	5743.96	22%	31%	39.5%	7.5%
		22764.15	31993.53	40830.28	7872.76	103460.72				

*) Ezen kimutatás tökéletes pontosságra igényt nem tart. Az egyesület számadásai a különböző években oly különbözőképpen vannak csoportosítva, hogy nagy bajjal járt ezeket egyenes alapon összehozni; a miért egész pontosság nem érhetett el.
Az építkezések és kulturális kiadásokra vonatkozó részletes kimutatás az illető fejezetekben található.

III.

Közhasznú munkálatok a Tátrahegységben.

1. Menedékházak.

A Magyarországi Kárpátegyesület keletkezése előtt a Tátrában csak két menedékház állott fenn: az ugynevezett „Rainergunyhó“ a Tarpataki-völgyben és a Felkai-tó éjszakeleti partján egy kis kőház; azonkívül pedig a Csorbai-tó mellett az ottani földbirtokos Szentiványi József építtetett egy házat csakis magának.

A Kárpátegyesület főképpen tevékenysége menházak dolgában 1875—1880-ig terjed. Ezen években épültek a Tarpataki- és a Felkai-völgyben, a Csorbai-, a Poprádi és a Zöld-tó mellett levő menházak, valamint a két kis menház a Menguszfalvi-völgyben és a szalóki három-tó mellett. Ezen menedékházak közül kettő néhány év múlva eladatott, és helyükbe lépett a tarpataki szálló és a Csorbai-tó mellett egy folyton terjeszkedő nyaralóhely. Két menház (a Poprádi és a Zöld-tó melletti) ismételten — leégett; és míg az első tó mellett az ottani földbirtokos maga építtetett új menházat, addig a Zöld-tó mellett 1894-ben fog felépülni egy egyesületi kis turista-ház.

Az összes egyesületi menházak közül tehát 1892-ben csakis egy: a Felka völgyi menház volt az egyesület tulajdona.

A) Menházak az egyesület részéről.

a) A Tarpataki-menház (Róza menház).

(1875—1884.)

A Tarpataki-völgyben már 1873 előtt volt egy kőből épült kis menház, a „Rainergunyhó“, melyet Rainer, Tátrafüred akkori bérelője építtetett és mely 1865-ben szenteltetett fel.¹⁾ A Kárpátegyesület keletkezésekor ezen gunyhó dülőfélben

¹⁾ Egyesületi levéltár (1875 Bronn levele Döllerhez intézve).

lévén, kijavítása határoztatott el. Azonban az eredeti tervtől csakhamar eltérve czélszerűbbnek találtatott, egy új menház felállítása a régi gunyhó közelében.¹⁾

Az ottani földbirtokos, az ó-lesznai község azonban nehézségeket gördített ez elé, hosszas alkudozások után tehát megállapítottatott, hogy az u. n. „Szószék“ közelében a szepesszombati erdőbirtokosság területén építik fel a menházat.²⁾

1875-ben ezen menház már fel is épült és ugyanazon évben, mint az egyesület első menháza ünnepélyesen megnyitottatott.

1882-ben, mely évig a menház bérbe volt véve³⁾ a földbirtokos részéről ajánlat tétetett a menház megvétele czéljából. Az ajánlat valóban elfogadtatott s miután a menház jobb karba való helyezése ugyis nagyobb pénzösszegbe került volna, 1884-ben hosszabb alkudozások után a Róza menház 500 frttért eladatott.⁴⁾

Ugyancsak 1884-ben épült fel a „tarpataki szálló“ is, a régi menház közelében, mely menház azóta áruboltnak használtatik; 1893-ban pedig leégett.

Kiadatott a Róza menházért 1670 frt 51 kr. Bevételett 920 frt 30 kr. Valódi költség 750 frt 51 kr.

b) A Csorba-tavi menház (József menház).

(1875—1879.)

A Csorbai-tó tulajdonosa már a Kárpátegyesület keletkezése előtt a tó déli partján építettett magának egy házacskát, mely házat a Kárpátegyesület megkeresése folytán a nyári hónapokban a látogatók rendelkezésére bocsátotta, s a hol vezetőt tartott, ki a turistákat étellel és itallal szabott áron látta el.⁵⁾ De már következő évben 1875-ben határozattá vált a Csorbai-tónál egyesületi menházat építeni, mely két turista szobából, és a felügyelő részére konyhából és lakószobából állana.⁶⁾

¹⁾ Egyesületi levéltár. (Választmányi ülés 1875 23/III.)

²⁾ A munkálatok vezetésével Wünschendorfer K. és Husz D. bízott meg.

³⁾ 1882 és 1883-ban évente 250 frt bér fizettetett. (Z. B. 1882 17. sz.) E. K. 1875 II. p. E. K. 1876 (közgyűlés). E. K. 1877 IV. p. 301, 309. E. K. 1878 V. p. 443. E. K. 1883 X. p. 76. 185, 274, 275. E. K. 1884 XI. p. I. XXI.

⁴⁾ Az eladási áron új menház felépítése határoztatott el a Kistarpataki tüzelő kőnél, mely azonban nem valósult meg.

⁵⁾ E. K. 1874 I. p. 11 (titkári jelentés).

⁶⁾ E. K. 1875 II. p. 9. 17.

1875-ben felépült e menház és a földbirtokos Szentiványi érdemeinek elismeréséért József menháznak nevezetett el.¹⁾

A következő években megnagyobbíttatott, sőt 1877-ben vendéglős vette bérbe e menházat.²⁾

De csak négy évig volt a menház az egyesület birtokában. A földbirtokos szándékában volt nagyobb turista-házat (20 szobával és ebédlővel) építeni, hol a turistákra jobb ellátás várt; miután pedig a menház javítására ugyis nagyobb pénzösszeget kellett volna fordítani,³⁾ a menház 200 frtért eladatott Szentiványi József földbirtokosnak.

Kiadás 1443 frt 12 kr. Bevétel 200 frt. Költség 1243 frt 12 kr.

c) *A Zöld-tavi menház (Egyedi menház).*

(1876—1883.) (1884—1890.)

A Zöld-tavi menház felépítése már 1873-ban határozott el; de csak 4 év múlva épült fel.

Az eredeti terv szerint a menházat a tó partján kellett volna felépíteni, azonban az építőanyag odaszállítása nehézségei miatt nem vitetett keresztül, és így közelebb fekvő helyen, az u. n. „Weidau“, a késmárki-kosár közelében, hol egyébként a Béla és Késmárk városokból vezető utak egyesülnek, állíttatott fel egy faépület, mely egy szobából állott; ugyanez évben 1876-ban az akkori buzgó egyesületi elnök, Berzeviczy Egyed tiszteletére „Egyedi menháznak“ neveztetett el.

Csakhamar kiderült azonban, hogy a menház nem alkalmas helyen állíttatott fel; mert a pásztornép és más fegyelmetlen látogatók elrongálták, hogy végpusztulásnak nézett eléje. Így tehát 1880-ban a Zöld-tó északi partjára helyeztetett át a menház.

1883-ban leégett a gunyhó, de már a következő évben, egy új két kisebb szobából, valamint egy előcsarnokból álló faépület épült fel.⁴⁾

¹⁾ Szentiványi az összes faanyagot és telket, valamint 200 frtot készpénzben adott az építéshez. É. K. 1876 III. p. 3, 17.

²⁾ É. K. 1877 IV. p. 299, 301, 309. É. K. 1878 V. p. 443. Z. B. 1876 Nr. 28. Z. B. 1877 Nr. 13, 45.

³⁾ Blasy szerint a menház éjszaki oldala süllyedt, a padló és háztető rossz karban volt és a javítást 600 frtra becsülte.

⁴⁾ Mily nagy költséggel járt ezen építkezés mutatja, hogy állítólag egy darab deszka felszállítása egy forintba került (Z. B. 1884 Nr. 25.)

1887-ben a menház védettebb helyre, a Zöld-tó déli partjára helyeztetett át. 1890 tavaszán a menház teteje leégett, mely csakhamar újra felépült; de még ez év ősz idején a gunyhó másodszor is leégett. Ez idő óta a Zöld-tó mellett menház nem létezik; de jogosult a remény arra nézve, hogy még 1894-ben hozzáfognak egy nagyobb egyesületi menház felépítéséhez.¹⁾

Kiadás 1150 frt 40 kr. Bevétel 800 frt. Költség 350 frt 84 kr.

d) *A Felkai-tavi menház (Hunfalvy menház).*

(1878.)

A Felkai-tó éjszakkéleti partján már a Kárpátgyógyintézet keletkezése előtt volt egy 1871-ben kőből épült kis gunyhó. Nagy zivatar, mások állítása szerint hólavina, 1874. márczius hóban szétrombálta e menházat és így fölötte szükségesnek találtatott a látogatott Felkai-völgyben menházzal gondoskodni.²⁾ Az eredeti tervtől, a régi gunyhót jó karba hozni, csakhamar elállottak és helyébe nagyobb menház felépítése határozatott el. Miután azonban egyrészt az egyesület anyagi szükségai nagyobb építkezést nem engedtek meg, másrészt pedig mert a Felkai-völgy leginkább a Tátrafüredi vendégek kedvelt kirándulási helye volt, s így a menház használatát első sorban ők vették volna igénybe, elhatározatott közös erővel a Tátrafüredi vendégek és a két Ó- és Új-Tátrafüredi birtokosai segítségével építeni fel a menházat. A szükségelt 1500 forintnyi összegben mind a három fél egyenlő arányban (500 forint) adakozott.³⁾

1878-ban sok nehézség leküzdése után⁴⁾ valahára felépült a menház a Felkai-völgy fensíkján. A menház 2 turista-

¹⁾ Z. B. 1888 Nr. 28. É. K. 1874 I. É. K. 1875 II. É. K. 1876 III. É. K. 1877 IV. É. K. 1878 V. É. K. 1881 VIII. É. K. 1891 XVIII. p. 173. Z. B. 1876 Nr. 26. Z. B. 1878 Nr. 29. Z. B. 1879 Nr. 27, 28. Z. B. 1880 Nr. 8, 28. Z. B. 1883 Nr. 33. 1884 Nr. 4. Z. B. 1891 Nr. 7. Z. B. 1891 Nr. 23. Egyesületi levéltár.

²⁾ Blasy a történeteket előadta a tátrafüredi vendégek gyűlésén, 1874 20/VIII, hol határozattá vált a Kárpátgyógyintézetel egyetemben a gunyhót újonnan felépíteni. (Egyesületi levéltár.)

³⁾ Ó-Tátrafüred frt 333.33¹/₂, Új-Tátrafüred 166.66¹/₂ adakozott e célra.

⁴⁾ Az építkezés késedelmezett, mivel Ó-Tátrafüred akkori birtokosa — a Borsod-Miskolci gőzmalom, a kért összeget ez idő szerint adni hajlandó nem volt; csak miután a fürdővendégek és Új-Tátrafüred lefizették a reájok eső részletet — járult hozzá Ó-Tátrafüred is.

É. K. 1876 III. p. g. 17. É. K. 1877 IV. p. 299, 307. É. K. 1878 V. p. 445. É. K. 1879 VI. 439. É. K. 1888 X. (Közgyűlés)

szobából, az őr részére ismét 2 szobából áll, hol jelenleg is hideg ételt és italt szolgáltatnak ki.¹⁾

1878-ban a menház a szépesi tudós, Hunfalvy tiszteletére „Hunfalvy menháznak” neveztetett el.

A fokozódott idegen forgalomnak azonban ezen menház ez idő szerint már nem felel meg és így elhatározta az egyesület sziléziai osztálya, hogy még 1893-ban hozzáfog egy nagyobbszabású menház felépítéséhez.

Kiadás az egyesület részéről 1098 frt 64 kr. Bevétel 100 frt. Összes kiadás 703 frt 64 kr.

e) *Poprád-túvi menház (Majláth menház).*

(1879—1880.) (1881—1890.)

Már az 1876. évben volt szó a Poprád-tó partján építendő menházzal, mely 1879-ben a tó északi partján fel is épült és az akkori buzgó egyesületi alelnök, Majláth Béla tiszteletére „Majláth menháznak” neveztetett el.

A fából épült menház 3 helyiségből állott. Két alvószobából és egy középhelyiségből, mely nyitott kályhával volt ellátva. A menház még egy évig sem állott fenn, midőn 1880-ban július 17. és 18. közötti éjjel a lángok martaléka lett. Következő évben, 1881-ben ugyanoly terjedelmű kőépület állíttatott fel és az eddig használatba levő fekvő padok helyébe a menház ágyakkal szereltetett fel; két évvel később nagy hó-tömeg nyomta be a ház fedezetét.

1883-ben állandó őr lakta a menházat, hol azután már italt és hideg ételt is lehetett kapni. 1890-ben ujonnan leégett a menház. Az ottani földbirtokos, Máriássy Ferencz, nem engedte meg az egyesületnek új menházat építeni, hanem maga akart ilyent felállítani. Végre 1892-ben felépült a menház ugyanazon terjedelemben mint a régi és 2 alvószobából valamint konyhának szolgáló középhelyiségből áll. Az ellátás ez idő szerint kifogástalan.

A turistika fejlődése tekintetéből szükséges lett volna egy nagyobb menház s e terv hihetőleg rövid idő alatt teljesülni is fog.²⁾

Kiadás 2584 frt 39 kr. Bevétel 1502 frt. Összes kiadás 1082 frt 82 kr.

¹⁾ A szerződés szerint a földbirtokos avagy szalóki község és egyesület fennállásának tartamára átenged 35□⁰ területet a menház építése céljára. Az italmérési jogot az egyesület nem gyakorolhatja a község beleegyezése nélkül. Az egyesület évente 2 frtot fizet a földbirtokosoknak a földbirtokossági jog elismerése jeléül.

²⁾ Egyesületi levéltár (Kummer levele Döllerhez). É. K. 1877—1884. 1886. 1891. p. 107, 217. Z. B. 1879 Nr. 8, 27. Z. B. 1880 Nr. 30. Z. B. 1881 Nr. 47. Z. B. 1883 Nr. 25, 30. Z. B. 1890 Nr. 18. Z. B. 1892 Nr. 48. K. P. 1883 Nr. 26. K. P. 1890 Nr. 12.

f) Menház a Szalóki-tó mellett.

1876-ban tervezetett a Szalóki-három-tó mellett a Nagy-Szalóki csúcs megmászásának kedvéért kis menház felépítése, mely 1878-ban meg is történt.¹⁾

Kiadás 145 frt 70 kr.

g) Menház a Menguszfalvi-békás-tavak mellett.

Itt is szükségesnek mutatkozott egy kis menház felépítése a Tengerszem-csúcs és a Hinczkői-tó látogatói számára. A menház 1880-ban épült fel, azon helyen, hol a Tengerszem-csúcsra vezető út elágazik a Hinczkó-tavi úttól.

Kiadás 110 frt.

h) Kilátó a Poprádi-várhegyen.

1876-ban vétetett tervbe a Poprádi-várhegy tetején a gyönyörű kilátás kedvéért kilátót építeni.

A Kárpátgyesület elhatározta, hogy ezen építkezést, mivel ezen kilátó leginkább Poprád városának érdekében fekszik, ha Poprád városa tervbe veszi, segélyezni fogja.

E kilátó torony, mely egy szobából és fedett emeletén verandából áll, 1877-ben szenteltetett fel.

1880-ban Poprád városa tulajdonába ment át.²⁾

i) Kilátó a Tokarnya hegycsúcson.

A kilátó a Tokarnyán a Bélai mészhavasokon az egyesület segélyezésével 1892-ben Szepes-Béla közönsége által építettetett fel. A kilátó egyszersmind menház is.

*B) Építkezések magánosok részéről.**a) Menház a Poduplaski-völgyben.*

1877-ben Salamon Aladár, az akkori földbirtokos a Tátra éjszaki oldalán, a Poduplaski-völgyben, a Lengyel-Nyeregre vezető út mellett három szobából álló házat szándékozott

¹⁾ Blasy E. indítványa folytán. É. K. 1878 V. É. K. 1879 VI. p. 439. É. K. 1884 XI. p. XXIII. Z. B. 1878 Nr. 30.

²⁾ A kilátó költsége — a faanyagon kívül — 328 frt 29 kr. volt, mihez az egyesület 150 frtot adott. E. K. 1876 IV. É. K. 1878 V. p. 335, 447. É. K. 1883 (Közgyűlés). Z. B. 1877 Nr. 28.

építtetni, mely szobáknak egyike a túristák részére volt szánva.¹⁾

1878-ban fel is épült a menház; azonban túristák részéről sohasem használtatott, mert ez időben vette meg Hohenlohe herczeg a birtokot.

b) Menház a Királyhegyen.

1878-ban pendíttetett meg első ízben az eszme, a Királyhegy könnyebb hozzáférhetővé tétele céljából lépéseket tenni. A következő évben az ottani földbirtokos, Koburg herczeg már út és menház építésére határozta el magát a Királyhegyen, mely 1880-ban meg is valósult.²⁾

c) Tervezett építkezések.

1. A Kárpát Egyesület részéről.

a) Menház a Nagyhalastó mellett.

1874-ben az újonnan megalakult lengyel Tátraegyesület megkeresése folytán elhatároztatott az említett egyesülettel közösen a Nagyhalastó mellett építeni menházat. De csakhamar megváltoztatta ebbeli határozatát az egyesület és maga építtetett ott menházat, minél fogva az együttesen tervezett építkezés elmaradt.

De midőn néhány évvel később (1877) a lengyel egyesület tudatta a magyar Kárpát Egyesülettel, hogy a Nagyhalastavi menházban a lengyel egyesület tagjai előjoggal birnak és csak, ha a hely megengedi, vehetik azt mások is igénybe, a Kárpát Egyesületnél határozattá vált, a Nagyhalastó magyarországi oldalán állítani fel egy nagyobb menházat, mely két szobából állana és vendéglővel lenne ellátva. 1880-ban kellett volna az építkezést megkezdeni, de akkor az ottani földbirtokos, Hohenlohe herczeg kijelentette, hogy ő maga szándékozik nagyobb vendéglővel egybekötött épületet a Nagyhalastó mellett felállítani. Ezen ígéret 1887-ben megújított, ha a határosítás kérdése elintézésre kerül, mi azonban 1892-ig még meg nem történt.^{3) 4)}

¹⁾ Egyesületi levéltár. (Kegel levelei Döllerhez intézve 1877-ben és 1878-ban.)

²⁾ Z. B. 1878 Nr. 29. Z. B. 1879 Nr. 45. É. K. 1882 IX. (Közgyűlés.)

³⁾ Levéltár. (Kegel levele Döllerhez intézve.)

⁴⁾ É. K. 1874 I. p. 15. É. K. 1875 II. p. 5. É. K. 1880 VIII. p. 531. Z. B. 1879 Nr. 33. Z. B. 1880 Nr. 8, 28.

b) *Építkezések a lipői Tátrában.*

1879-ben határozatott el, a Handel-völgyben, vagy pedig a Smrecsinai tavak mellett egy gunyhó felállítására, ha egy lipői osztály is alakulna, mely terv azonban nem valósult meg.¹⁾ 1886-ban vétetett tervbe a Kriván alján menház építése, de az is elmaradt.²⁾

c) *Menház a Kis-Tarpataki tüzelőkő mellett.*

1884-ben menház felépítése határozatott el a tüzelőkő mellett, és az eladott Tarpataki menházért befolyt pénzösszeg lett volna erre fordítandó. A földbirtokos Ó-Leszna községe oda nyilatkozott, hogy az építkezést magára vállalja, ha az egyesület székérutat épít, a menház közeléig. Később maga az egyesület akart ott építeni, de a megszabott feltételek miatt elállott a tervtől.³⁾

d) *Menház a Hunfalvy nyereg alatt.*

Felbinger Ubald Klosterneuburgból, egy igazi Tátra-barát, ki évente 100 frtot adományozott jutalékképpen a legjobb vezetőnek, három éven keresztül (1891—93) ezen összeget egy kis menház felépítésére a Hunfalvy nyereg alatt óhajtotta volna ráfordítani.

Az ottani földbirtokos, Máriássy Ferencz úr, csak azon feltétel alatt kívánta megadni ezen építkezési engedélyt, ha biztosittatik, hogy a zergék a túristák részéről lármázás és lövöldözés által nem háboríttatnak. Bizottságra ruháztatott ezen kérdés tanulmányozása, de 1892-ig a menház nem épült fel.⁴⁾

e) *Menház a Kőpataki-tüzelőkő mellett.*

Spóner A., az akkori földbirtokos kis menházat szándékozott felépíteni a kőpataki tüzelőkőnél, mely terv azonban keresztül nem vitetett.⁵⁾

¹⁾ E. K. 1880 VIII. (Közgyűlés.)

²⁾ Z. B. 1881 Nr. 47.

³⁾ E. K. 1884 XI. p. XXIII; 1885 XII. p. 215; 1886 XIII. p. 209. Z. B. 1885 Nr. 17, 39.

⁴⁾ Z. B. 1891 Nr. 49.

⁵⁾ Z. B. 1878 V. p. 441.

E m l é k k ö v e k.

Rainer-émlék.

A „Rainer-émlék“ 1877-ben állíttatott fel a tátrafüredi vendégek részéről emlékére Rainer Györgynek, ki a régi Tátrafüredet felvirágoztatta. Az emlék vashól készült, nyolcz szögletű kerti sátozt képez: „Rainer-émlék 1877“ felirattal. Az eredeti terv szerint a „kilátásnál“ lett volna ez felállítandó, de a földbirtokos Új-Leszna község, mely oly sokat köszönhetett Rainernek, ezt nem engedte meg, okul adván, hogy a felelősséget a jókarban való tartásért nem vállalhatja el.¹⁾

Zsedényi-émlék.

Új-Tátrafüred közelében állíttatott fel 1887-ben ugyancsak a tátrafüredi vendégek részéről egy emlék Zsedényi Edének, a Szepesség nagy szülöttjének, ki negyven éven át hű látogatója volt Tátrafürednek. Ez kupolával ellátott mauzóleumszerű épület, hol a Zala György szobrász által készített Zsedényi-mellszobor — Klotild főhercegnő ajándéka — van helyezve.²⁾

2. *Út-építkezések.*

Sok éven át számos út épült már a Magas-Tátrában, melyek az egyes községektől a hegységbe a törpe-fenyő határáig vezettek; innét pedig folytatásukat találták az u. n. marhabajtásban, mivel minden völgyben található legelő.

Ezen régi, már fennállott utak kezdetben a Kárpát-egyesület által használtattak fel vagy alakították át. Ezek azonban sok esetben ily czélnak nem feleltek meg, mert évente az esőzések által rongálva folytonos javítás alatt állottak, mi sok pénz. idő és munkába került — a nélkül, hogy sok előhaladás mutatkozott volna.

Nagyobb haladás történt 1892-ben a czélszerű útépités-

¹⁾ Z. B. 1877 Nr. 21, 22. E. K. 1876 III. p. 21; 1878 V.; 1880 (Közyűlés).

²⁾ Sz. L. 1887 Nr. 36. Z. B. 1879 Nr. 30, 33. É. K. 1880 (Közyűlés.)

ben, midőn az első jó út a Tátra sziklás részében, a Felkai-hosszútótól vezető út a Lengyel Nyeregre elkészült.

Az útépitések legfőbbike a túrista-út (a Csorbai-tótól Tátrafüreden át Barlangligetbe) 1885—1889 építtetett ki s ez később megyei úttá lett.¹⁾

Tekintsük most közelebbről az útépitkezést az egyes völgyekben.

a) Útépités a Tarpataki-völgyben.

1875-ben készült el a gyalogút a Rainer-gunyhótól a Kis-Tarpataki Öt-tóhoz, melyhez a tátrafüredi vendégek pénzségélylyel járultak, mivel ők használták leginkább az utat. 1875—1877-ig a gyalogutak javíttattak, azon padok és útmutatók állíttattak fel. A tarpataki nagy vizesés 1881-ben áthidaltatott és ugyanazon évben a Nyeregtől a Nagyszalóki-csúcs déli lejtőjére vezető út a törpe-fenyő határáig készült el; a „lépcsőknél“ több méter magas viadukt is építtetett (1882), új gyalogút készült a régi szekérút mentén a Tarpataki-völgyben (1883), mely részben áthelyeztetett (1885).

Hasonlóan építtetett ki a Haramia-kőhöz vezető út (1887), mely a Tarpataki-völgyben nyerte folytatását, mi által más úton is el lehetett járni a völgybe. Ugyanazon évben készült el a Toronyhegyre vezető út.

A Lomniczi-csúcs könnyebb megmászhatósága czéljából pedig 1878-ban több veszélyesebb helyen (a próbánál, Matirko és Emericzy visszafordulásánál) lánczok erősíttettek meg a kősziklában.

Az eszme, hogy kocsit építtessék a Tarpataki völgybe, szintén több ízben vétetett tárgyalás alapjául (1887—1891); de elvileg az határoztatott, hogy azon út kiépítése első sorban az érdekelt felek gondját képezi, de az egyesület ezen út kiépítésénél kész segédkezet nyujtand.²⁾

¹⁾ A munkálatokat ez irányban az első években Döller, Blasy és Kummer végezték.

²⁾ É. K. 1876 III. p. 17. 1877 IV. p. 311. 1878 V. p. 335, 451. 1879 VI. p. 439. 1880 VII. p. 530. 1882 IX. p. 101. 1883 X. 205. 1885 XII. p. 218. 1886 XIII. p. 209, 212. 1888 XV. p. 230, 257. Z. B. 1876 Nr. 31. 1878 Nr. 37, 40. 1880 Nr. 37. 1885 Nr. 17, 39. 1887 Nr. 32. 1891 Nr. 27. 1892 Nr. 17. K. P. 1887 Nr. 33.

b) *Útépítés a Felkai-völgyben.*

A Kárpát Egyesület legelső munkái közé tartozott a Felkai-völgybe vezető út azon részletét, mely a Kereszthalomtól a völgybe vezet, kijavítani. A tátrafüredi vendégek ezen út költségeihez is hozzájárultak.

1882-ben, valamint 1887- és 1888-ban többször javíttattak ki az útak.

A Virágkertbe vezető út lovasok számára is kiépült; valamint gyalogút építtetett a menháztól a Felkai-tó partjáig.¹⁾

A Gerlachfalvi-csúcs könnyebb megmászhata céljából három helyen (a próbánál, a próba feletti ösvényen és a „lyuk“ feletti hegyoldalon) több vasláncz erősített meg (1881), ugyancsint a Virágkert feletti meredek sziklaoldalon is, a mi által a Gerlachfalvi csúcs megmászhata ezen oldalról szintén megkönnyítettett.

1888-ban készült a gyalogút a Batizfalvi-tóhoz.

A nyolczvanas évek végén új út építtetett a Sziléziai osztály és Széplak birtokosa által a Felkai patak jobb oldalán a Felkai-tóhoz, mely út idővel szekérútnak is használható lesz.

1892-ben pedig ugyanazon osztály által egy új út készíttetett a Hosszu-tótól a Lengyel Nyeregig, mely bátran nevezhető mintaútnak.²⁾ (L. Sziléziai osztály.)

c) *Útépítés a Menguszfalvi völgyben.*

Útépítések már az első években történtek ezen völgyben. Eleinte felkeresztetett azon régi szekérút, mely már az ötvenes és hatvanas években a Mlinicza-völgyből a Menguszfalvi völgybe vezetett.

Később közelebbi összekötő út után néztek, mely út kétszer is javíttatott, illetőleg áthelyeztetett. (1877, 1879, 1885.)

1883-ban a Hinczkó-tóhoz vezető út javíttatott ki; valamint a Bástyától az alsó Menguszfalvi völgybe épült az út.

1885-ben gyalogút készült a Csorbai tótól a Bástya felé,

¹⁾ Az első út Koburg-útnak neveztetett el Koburg herczeg tiszteletére, ki 50 frtot adományozott e célra. Az utóbbi utat pedig Posewitz Gyula saját költségén építtette ki.

²⁾ É. K. 1874 I. p. 15. 1878 V. p. 335, 451. 1881 VIII. p. 474. 1882 IX. p. 101. 1883 X. p. 205. 1886 XIII. p. 210. 1888 XV. p. 257. 1889 XVI. p. 178. Z. B. 1879 Nr. 8. 1880 Nr. 8, 30, 37. 1882 Nr. 23. 1885 Nr. 39. 1887 Nr. 32. 1891 Nr. 27. K. P. 1886 Nr. 17. 1887 Nr. 33.

és ezen csúcs lejtője mentén. mely a Menguszfalvi völgybe vezet, mi által a Poprádi-tó hamarabb érhető el.

1886-ban lovagló út építtetett az Osztervára.

1891-ben új szekérút épült a Poprád-folyó bal partján a Poprádi-tóhoz.^{1) 2)}

d) Útépités a Fehérvíz völgyében.

Legelőször is a késmárki-kosárhoz és a Zöld-tóhoz vezető út építtetett, illetőleg javíttatott ki (1878); ugyszintén egy gyalogút vágatott a törpe-fenyőn keresztül a Zöld-tótól a Fehér-tóig (1880).

Itt is mint a többi völgyekben sokat javítottak az úton, a nélkül hogy sokkal javult volna. 1885-ben elhatározottak tehát új út építése a Zöld-tóhoz, mi 1887-ben és 1888-ban meg is történt, és most valóban jó útnak mondható.

1892-ben készült el az út a Zöld-tótól a Vörös-tóig, melynek építését már 1883-ban határozták el. A Rézáknei-völgyben is készültek el utak. 1887-ben új út készült a Vörös-agyagon a „Weidau“-hoz, valamint a „Drechslerhäuschen“, a „Nesselblösse“ és a késmárki-kosár felé. 1892-ben folytatott az útépités a Kopa-nyereg felé.

A Hátulsó-rézáknaiban pedig az ottani birtokos (Hohenlohe herczeg), építtette ki Javorina-ig az utat (1887) és a túristák használatára átengedte, fenntartván magának a jogot, ezen engedélyt bármikor visszavonni.^{3) 4)}

¹⁾ Ezen két út Máriássy Ferencz úr által lett építve.

²⁾ É. K. 1874 I. p. 11, 15. 1875 II. p. 17. 1877 IV. p. 309. 1879 VI. p. 439. 1884 XI. p. I. 1885 XIII. p. 218.

Z. B. 1879 Nr. 7, 8. 1880 Nr. 28. 1886 Nr. 25. 1891 Nr. 21. 1885 Nr. 17.

K. P. 1886 Nr. 28.

³⁾ A Kopa-nyergen át régi idő óta létezett egy közlekedési út Javorinába.

⁴⁾ É. K. 1875 II. p. 17. 1876 III. p. 19. 1877 IV. p. 301, 311. 1878 V. p. 451. 1881 VIII. p. 464, 474. 1883 X. p. 76, 230. 1885 XIII. p. 210. 1886 XIII. p. 214. 1887 XIV. p. 202. 1888 XV. p. 226, 230, 257. 1889 XVI. p. 178.

Z. B. 1879 Nr. 45. 1880 Nr. 28. 1886 Nr. 47. 1887 Nr. 32. 1888 Nr. 12. 1891 Nr. 27.

K. P. 1888 Nr. 41. 1886 Nr. 47. 1887 Nr. 33.

Sz. L. 1887 Nr. 9. (Az első szekérút a Magas-Tátrában,)

Egyesületi levéltár. (Kegel levele 1885.)

Az útépitéseket a Fehérvíz völgyében a fáradságot nem ismerő Kaltstein Ágoston vezette.

A turista-út (Tátra-körút).

1873-ban, midőn a magyar Kárpátgyesület megalakult, a Tátrában csak egy fürdő, a mostani Ó-Tátrafüred volt, mely nagyobbbrészt a hegyi kirándulásoknak kiindulási pontjául szolgált.

Midőn azonban a Csorbai-tó mindinkább látogatottabb lett, kíváncsiaknak bizonyult, ezen hely és Tátrafüred között közelebb összeköttetést hozni létre, hogy a nagy kerülő út — melyet még akkor kénytelen volt a turista megtenni — t. i. Poprádon és a Csorbai állomáson át — mellőzhető legyen.

Igy tehát már 1877-ben határozattá vált, a két hely közt a legközelebbi összekötő utat nyomozni.¹⁾

Igy készült el az u. n. „felső útvonal“, mely jelezve és javítva lett; de csakhamar kiderült, hogy ezen útvonal nem célszerű, mivel több helyen tulságos meredek. Ennélfogva más útirányt nyomoztak és két év múlva el is készült az u. n. „alsó útvonal“.²⁾ Ezen út vezetett Tátrafüredtől Kahul-, Hági-, Mostki-n át és célszerűbbnek bizonyult be. Ezáltal az út első részlete áthelyeztetett.

1883-ban, midőn Barlangliget keletkezett, ugyanazon visszás helyzet kezdett mutatkozni, mint annak idején Tátrafüred és a Csorbai-tó között. Itt is nagy kerülő utat kellett tenni Késmárk és Béla városokon át, hogy egyik-másik nyaralótelepre el lehessen jutni. Itt is érezhetővé lett tehát egy közelebbi összeköttetés szüksége.

Már régi időktől kezdve volt itt a Tátra déli oldalán egy ösvény, az u. n. „tolvajösvény“,³⁾ mely a Tátra déli lejtője mentén Zdjár helységtől (a mostani Barlangligetet érintve) Matlárházán át vezetett; és innét Hági-n, Mostki-n, Placsnik-on át a csorbai malmot érintve a csorbai fensíkra és Vichodna faluba vezetett.

Münnich Sándor 1880-ban legelőször járta be ezen utat egész hosszában, azon gondolkozván, hogy lehetséges-e itt

¹⁾ Ezen út Döller és Blasy vezetése alatt több helyismerő vezető és erdőőr segítségével a fennálló ösvények felhasználásával építettett ki. (Z. B. 1883 Nr. 28.)

²⁾ Dr. Szontagh Miklós javaslatára — kit Münnich Sándor figyelemzettetett erre — Kummer erdész által építve.

³⁾ Münnich Sándor szerint már 1590-ben ismeretes.

É. K. 1878 V. p. 451. 1879 VI. p. 439. Z. B. 1878 Nr. 27, 29. 1880 Nr. 21. 1877 Nr. 31.

szekérút építése. Ezen bejárása által elvben csakugyan megállapíthatta a terv kivételének lehetőségét.¹⁾

Három év multán ujjonnan megfontolás tárgya lett az ügy, a midőn hangsúlyoztatott, mily nagy fontossággal bír az összekötő út Barlangliget és a Csorbai tó között a turistákra nézve, és hogy csak ily esetben keletkezhetnének új nyaralótelepek a Tátrában.²⁾

A Kárpátegyesületben is szóba került az út ügye és bizottság küldetett ki 1883-ban,³⁾ az út bejárása tárgyában, mely bizottság kedvezőleg nyilatkozott a terv iránt, valamint egy második bizottság is, mely a végleges útirányt megállapította, miből kiderült, hogy az új út körülbelül 5 kilométerrel rövidebb lesz a „tolvajösvénynél”.⁴⁾

1885-ben a gyalog- és lovagló út Barlangliget és Tátrafüred között már elkészült.⁵⁾ ⁶⁾

De Tátrafüred és a Csorbai-tó között sem pihent a munka.

Miután sem az első, sem a második útirány czélszerűnek nem mutatkozott, új út építése vétetett tervbe oly czélzattal, hogy későbbi időben az szekér-úttá legyen átalakítható.

1884-ben november hó 1-je és 2-ika közt megtörtént a bejárás.⁷⁾ A következő évben, 1885-ben a gyalog- és lovagló

¹⁾ Münnich S. Egy út a déli Tátra erdösségében. (Z. B. 1880 Nr. 29.)

²⁾ Egy Tátra-út. (Z. B. 1883 Nr. 27.) A tolvajösvény kiépítése Tátra-szekérúttá. N. R. (Z. B. 1883 Nr. 28.)

³⁾ A bizottság tagjai voltak: Scholtz G., Kéler P., Weber S. és Kummer főderész.

1883 október 20-án útnak indult a bizottság a tolvajösvény mentén Barlangligettől. Z. W. 1884. Nr. 24. Ezen út egészben jónak találtatott, néhány áthelyezendő hely kivételével. A Spóner-féle Matlárok-ig (mostani Tátra-Lomnicz) teljesen jutott el a bizottság, de innét tovább menve a „nyergen” jöttek ki, a honnan Alsó-Tátrafüredre mentek. November elsején az utolsó útrészlet újonnan járattott be; és akkor a tolvajösvényhez tartva magát, Tátrafüredet egyenes irányban érték el.

A tolvajösvény bejárása. (W. S. K. P. 1883 Nr. 46, 47.)

⁴⁾ A bizottság Weber S., Scholtz G., Kaltstein A., Dr. Greisiger, Hensch A., Horn V. urakból állott. (Z. B. 1884 Nr. 2.)

⁵⁾ É. K. 1884 XI. p. I. 1886 p. 205 (elnöki jelentés). Az útköltség 1400 frtot tett ki.

⁶⁾ Az összes földbirtokosok felszólíttattak az út kiépítéséhez hozzájárulni, mit többen meg is tettek: így Spóner A. és Loysch M. az utat — saját területükön — magok akarták kiépíteni (É. K. 1884 XI. p. XXI.); Forberg község is ajánlkozott erre, valamint az út fenntartásáról saját területükön gondoskodni is akart. (É. K. 1885 XII. p. 215. Levéltár.)

⁷⁾ A bejárásnál résztvett: Scholtz G., Dr. Roth S., Dénes F. és Posewitz Gyula. Itt is felszólíttattak a földbirtokosok segítkezésre. Nagy-Szalók, Zsákócz, Gerlachfalú és Batizfalú községek; valamint Weszter Pál és Popper nagyiparos megígérték. Máriássy Ferencz úr pedig területén saját költségén ajánlkozott kiépíteni az utat, ha Hági telepén át vezetnék. (É. K. 1883 X. p. 77. Z. B. 1883 Nr. 45. Levéltár.)

út két méter szélességben Tátrafüredtől a mostani Széplakig készült el.¹⁾ A tovább folytatandó útirány miatt azonban heves és hosszú vita támadt. Az egyik nézet szerint lehetőleg a már elért magasságot kellett volna megtartani; a másik nézet szerint azonban nagyjában az alsó útvonal lett volna megtartandó, a mikor az út Hági-n és Mostki-n keresztül vezetett volna.²⁾

A központi választmány az előbbi nézetet tette magáévá; de az akkor fennállott Tátra-osztály, melynek hatáskörébe tartoztak az útépitések, az ellenkező nézetet vallotta, s így egyenes irányban folytatták az utat, mely 1886-ban a Stosz-vízig épült ki.

Ez időtájtban azonban új fordulat állott be. Ugyanazon eszme, melylyel néhány a Tátrát jól ismerő férfi már régóta foglalkozott, most más oldalról is felkaroltatott, t. i. a szekérút építése, mely 1887-ben Tátrafüredtől a Csorbai-tóhoz vezetőleg elhatározottatott.³⁾

Az útépités most forcírozottatott és négy méter szélességben folytattatott, az egyesület összes bevétele fordítván e célra.

Ily módon sikerült az utat Tátrafüred és a Csorbai-tó között 19 kilométer hosszúságban, mely eddigelé 7000 frtba került — 1886-ban kiépíteni; s még ugyanazon évben ünnepelesen át is adatott a forgalomnak.⁴⁾

A Tátra-körút eszméje, kezdetben még jóakaró körökben is fényezésnek tekintetvén, most midőn kiépült, mindenki által czélszerűnek találtatott.⁵⁾ Még hátramaradt az első útrészletnek (Tátrafüredtől Széplakig) négy méterre való kiszélesítése. A továbbépítés azonban függővé tétetett a vámszedési

¹⁾ É. K. 1886 p. 205. (Elnöki jelentés.)

²⁾ Az eltérő nézetek egyik képviselője Scholtz Gusztáv akkori főmérnök a másik ellentétes nézetű férfi Posewitz Gyula volt, kinek erélyessége és kitartásának köszönhető az út helyes irányban való kiépítése. É. K. 1884 XI. p. XXI. XXIII. 1885 XII. p. 215, 218. 1886 XIII. p. 210. Z. B. 1885 Nr. 31—39. K. P. 1885 Nr. 16. Levéltár.)

³⁾ Z. B. 1887 Nr. 33. Andrassy Manó gróf indítványa. (É. K. 1886 p. 205. Közgyűlés.)

Andrassy Manó e célra 500 frtot adott. Milán szerb király 500 frtot. Szentiványi József 200 frtot. Posewitz Gyula 454 frt 85 kr. Dr. Posewitz Tivadar kamat nélkül 1600 frtot kölcsönzött az egyesületnek egy évre; a központ pedig 2000 frtnyi kölcsönt adott. (É. K. 1889 XVI. p. 178.)

⁴⁾ Z. B. 1888 Nr. 32. K. P. 1888 Nr. 16, 33. Az út Klotild-útnak neveztetett el Klotild főherczegasszony tiszteletére. K. P. 1888 Nr. 10. É. K. 1888 X. 147, 150.

⁵⁾ K. P. 1888 Nr. 30. Zwei Vorschläge an die Generalversammlung.

jognak a minisztérium által nyerendő engedélyezésétől, miután az egyesület további bevételét nem fordíthatta az útra — és miután a vám jövedelmét az út fentartására akarták fordítani.

Ezen vámadási jog hosszas tárgyalások után végre megadatott.¹⁾ De mindezek daczára nem rendelkezett elég pénzzel az egyesület, hogy az utat fenn is tarthassa, és hogy egyszersmind a Tátrafüred-Barlangligeti utat, melynek útrészlete Tátrafüredtől a tarpataki hidhoz 1889-ben négy méter szélességben már elkészült, teljesen kiépíthesse.

A Kárpátegyesület, mely oly tetemes pénzáldozatot hozott eddig a túrista-útra, hogy annak következtében minden más sürgős munkát abbahagyatott — ezentúl sem fordíthatta jövedelmét az útra. És így heves és hosszú vita támadt a túrista-út fenntartása és továbbépítése iránt.

Sok más érvelés mellett, az ügy egyedüli helyes megoldásának az tartatott, ha az egész túrista-út a megyei úthálózatba vonatik be, kiemeltetvén egyszersmind ezen út fontossága az egész megyére és különösen a Magas-Tátrára.

Miután ezen felfogás a mérvadó körökben csak nehezen birt meghonosodni, az egyesület felkérte az akkori kereskedelemügyi ministert, Baross Gábort, hogy nyújtson pénzbeli segílyt a túrista-út kiépítésére (1890 14/IV.) A nemzetgazdasági fejlődések hazánkban ezen fáradhatlan előmozdítója azonnal felismervén a kérés jogosultságát, 5000 frtnyi összeget bocsátott az egyesület rendelkezésére, kijelentvén egyszersmind, hogy czélszerű volna a túrista-utat a megyei úthálózatba felvenni.

Igy új fordulópontra értünk a túrista-út történetében. Pénzhiányban szenvedve s a mérvadó körök által sem támogatva, az egyesület többet nem tehetett; és most egyszerre tetemes pénzösszegre tett szert.

Hivatkozva a ministeri átiratra, a Kárpátegyesület felkérte Szepesvármegye közönségét, hogy (átadva az 5000 frtnyi összeget) építse ki az utat Barlangligetig és vegye át megyei kezelés alá az egész túrista-utat.

1891 23/IV egyhangulag elfogadtatott az ajánlat és 1891 május 22-én és 23-án a túrista-út át is vétetett a megye által.

A túrista-út hosszadalmas vajudás után végre valahára a kellő megoldást nyerte. A Kárpátegyesület azonban felmentve

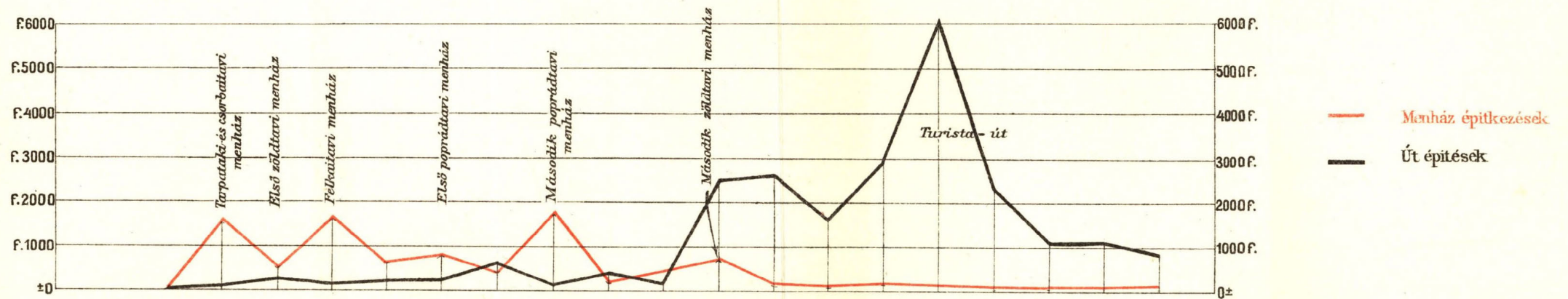
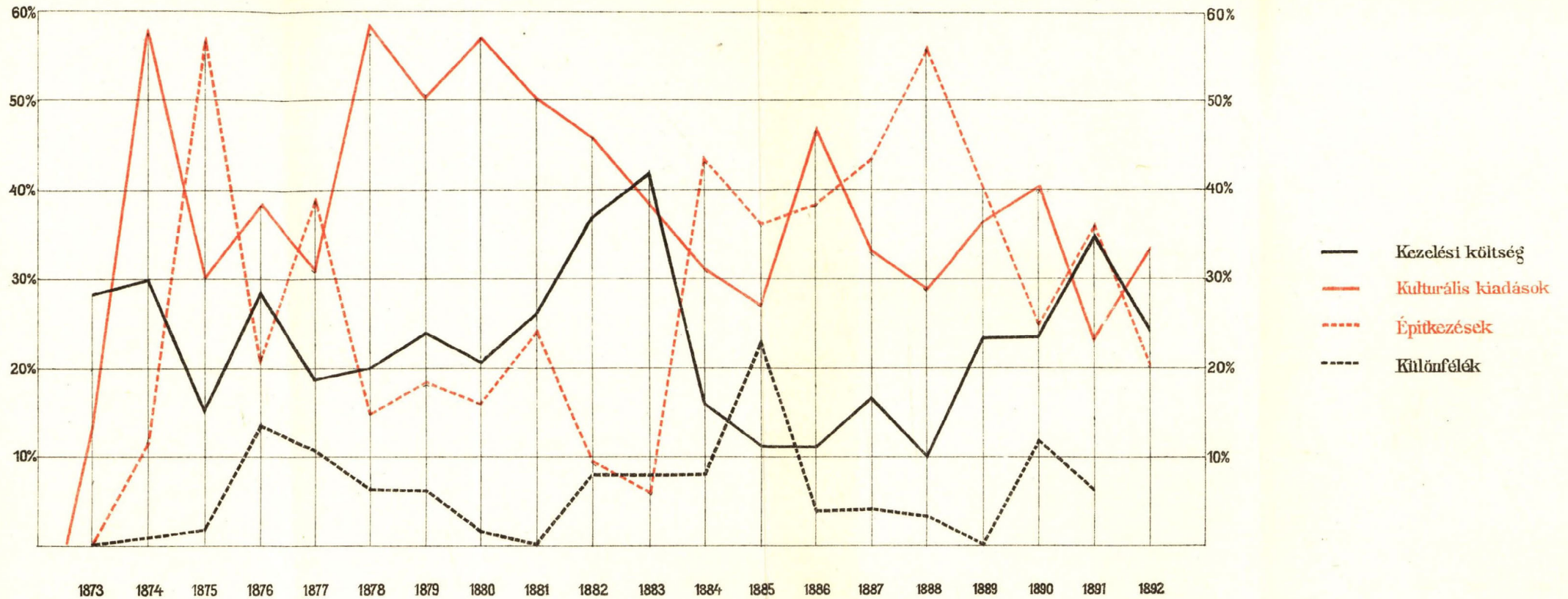
¹⁾ Már 1884-ben Cornidesz T. indítványt tett a vámügy dolgában, mely azonban el nem fogadtatott. (É. K. 1885 XII. p. 217.)

A vámkorlát Széplakon állíttatott fel; mely nyaraló bérlettulajdonosa a vámbeszédési jogot bérbe vette és 1890-ben 400 frtot, 1891-ben 650 frtot, 1892-ben 600 frtot fizetett. (Z. B. 1892 Nr. 24.)

A magyarországi karpategyesület (központ) kiadásainak grafikus táblázata.

(Az összes kiadás százalékban kifejezve)

(1873-1892)

A Tatrabeli építkezések költségeinek grafikus táblázata

(1873-1892)

a nagy tehertől, most ujonnan hozzáláthatott tulajdonképeni feladatahoz a Tátra völgyeit túristikai tekintetben kultiválni.

A vármegye pénzbelileg segítve a kormány által — hozzáfogott az út teljes kiépítéséhez, mely 1893 végén teljesen ki is lesz építve.¹⁾

¹⁾ A turista-útra az egyesület körülbelül 15000 frtot költött.

Helyén valónak találok itt még néhány szót a turista-útról elmondani. A Tátra viszonyaival ismerős és messzetekintő néhány férfi már régóta felismerte, hogy az idegen forgalom emelése tekintetéből, egy a nyaralótelepeket összekötő turista-út az u. n. Tátra-körút fölötté szükséges. A többség egy része által azonban ezen eszme csak phantasiának tartatott; mások közönyességgel viseltettek iránta és a jóakaró körök is fényűzésnek tekintették. De nem hiányzottak oly ellenfelek sem, kik nyíltan s titokban az eszme megvalósítása ellen dolgoztak szűkkeblűségből és rövidlátásból.

Midőn a Tátra-körút már létrejött, a nézet teljesen megváltozott: s manapig nem találkozok már olyan a Szepeességen, ki nemcsak a hasznót, de az út egyéb nagy fontosságát is be nem látná.

Azon kérdés is vita tárgygyá lett, hogy a Kárpátgyesület dolga volt-e az utat kiépíteni, mely oly sok pénzbe került? A mi esetünkben igenlőleg kell válaszolnunk. Az egyesület célja nemcsak a túristaságot művelni s a hegyvidéket jobban hozzáférhetővé tenni; hanem azon feladat is, hogy az idegen ipart is meghonosítsa. És ezen idegen ipar fejlesztésének egyik sarkalatos alapját épen a Tátra-körút létrejötte képezte.

Ha addig kellett volna várakozni, míg a mérvadó körök ezen eszmét magokévá teszik, minden bizonynyal legalább egy negyed század mult volna el, egy oly időszak, mely mulhatlanul elveszettnek lett volna tekintendő az idegen iparra nézve.

Igy okvetlen feladata volt a Kárpátgyesületnek ezen útépítést kezdeményezni és úttörőkép lépni fel, azon reményben, hogy idővel az útépülés ügye helyesebb irányt fog ölteni. Ezen felfelezésben nem csalódtunk, mert ha lassan is, de az ügy egyedüli helyes megoldása következett be, t. i. a turista-út megyei úttá való átvétele. Igaz ugyan, hogy az út tetemes pénzáldozatba került az egyesületnek, miáltal sok fontos munka nem végeztetett el, de a Tátra érdekében meg kellett a turista-utat építeni.

Remélhető, hogy nincs messze az idő, midőn a Tátra földbirtokosai be fogják látni és el fogják ismerni a Kárpátgyesület művének hasznosságát azáltal, hogy karöltve ezentúl a Kárpátgyesülettel túristikailag művelni fogják a Tatrát.

Itt azon férfiakról is kell szólanunk, kik az ügyet szem előtt tartva, fáradhatatlanul buzgólkodtak a feladat megoldásán. Első sorban és mindenekelőtt említsünk itt egy férfit, ki ritka erélyességgel és kitartással dolgozott a Tátra-körút érdekében; kit kétségkívül oroszánrész illet meg, kinek czéltudatos közreműködése nélkül még sok esztendeig kellett volna a turista-út kiépítésére várakozni; egy férfi, ki sem időt, sem pénzt, sem pedig fáradságot nem kímélt, hogy célját elérhesse, ki az útba görbitett minden akadályt és nehézséget legyőzött, ki saját egészségét is kockáztatta. Ezen férfi, kinek neve a Tátra-körút történetével szorosan egybe van fűzve, Posewitz Gyula.

A turista-utat tárgyaló cikkek találhatók:

Z. B. 1889 Nr. 5, 19. 1890 Nr. 2, 7, 9, 16, 21. 1891 Nr. 4, 6, 8.

K. P. 1889 Nr. 5. 1890 Nr. 5—8, 12, 18, 27.; továbbá

É. K. 1890 XVII p. 174. 1891 XVIII. p. 104, 118, 121.

A Tátra-körút liptómezei része.

Az útépítkezések a liptói Tátrában 1889-ben vették kezdetüket, midőn egy gyalogút készült el a Csorbai-tótól a Kriván felé.¹⁾

Midőn idővel ezen út nem helyes iránya tűnt fel és a Tátra-körút kezdett épülni a szepesi oldalon, azon eszme is támadt (1885-ben), hogy a túrista-út nyugati irányban is folytattassék Pod Banskó-ig, a kincstári erdőlakig, a Kriván-csúcs nyugoti lejtőjén.²⁾

Az ügy azonban éveken át nem ment előre és pedig leginkább pénzhiány miatt. 1889-ben Liptóvármegye a Kárpát-egyesület megkeresése folytán, az útépítésnek elősegítését határozta el.³⁾ De azért az építés mégse kezdődött meg; míg 1891-ben újra szóba jött, még pedig már jobb eredménnyel.⁴⁾

A földmívelésügyi miniszter 800 frtot adott a kincstári területen levő útrészlet (4 km.) kiépítésére; Liptómeze a közmunka egy részét, a Kárpát-egyesület 400 frtot, a Csorbai-tó tulajdonosa 100 frtot ajánlott fel.

Igy az egy méter széles út kiépítése (Dénes tanár traci-rozása alapján), melynek hossza 13 km., 1893-ban megkezdhetővé vált és 1893-ban fele része ki is épült.

Az építkezések költségei.

Az építkezésekre kiadott pénzösszeg husz év alatt körülbelül 32.000 frtot tesz ki.

¹⁾ Z. B. 1879 Nr. 45. 1880 Nr. 8, 28. É. K. 1881 VIII. p. 466. Az út Blasy E. vezetése alatt építve 100 frtba került; és a Pod Banskó-tól a Krivánra vezető úttal egyesül.

²⁾ Z. B. 1884 Nr. 9. É. K. 1884 XI. p. XXXI.

Z. B. 1885 Nr. 17, 18. (A nyugati Tátra emelése érdekében.)

³⁾ É. K. 1890 XVII. p. 160. Dr. Posewitz Tivadar indítványa.

Liptómeze Priblina község munkaerjét (160 igaz napot és 532 gyalognapszámot) bocsátotta a Kárpát-egyesület rendelkezésére. (Z. B. 1890 Nr. 2. Liptómeze átirata a magyar Kárpát-egyesülethez. Z. B. 1890 Nr. 6, 21. É. K. 1890 XVII. p. 195, 160, 175)

⁴⁾ A gyalog- és lovaglő-ösvény a Csorbai-tótól Pod Banskó-ig Dr. Posewitz Tivadar. (Z. B. 1891 Nr. 52)

Még egyszer a gyalog- és lovaglő-ösvény Pod Banskó-ig. Dr. Posewitz Tivadar. (Z. B. 1892 Nr. 9)

Dr. Posewitz Tivadar. A liptómezei túrista-út (Z. B. 1892 Nr. 48. 1892 Nr. 33, 49)

Dr. Posewitz Tivadar. Munkálatok a liptómezei Tátrában. (Túristák lapja IV. Nr. 4.)

Ebből esik menházakra 8.500 frt
utakra (beleértve az útjelzést) 23.500 frt.

Jövedelem volt a menházak részéről (két menház eladása, tűz elleni biztosítási díj és bérleti díj) körülbelül 3500 frt, úgy hogy tulajdonképen csakis körülbelül 5000 frt adatott ki menházakra.

Mi az utak költségét illeti, csak megközelítőleg ¹⁾ lehet mondani, hogy mindegyik völgyre (Menguszfalvi-völgy, Felkai-völgy, Tarpataki-völgy, Zöld-tavi-völgy, előlső Rézakna völgy) körülbelül 1000 frt fordított; míg a turista-út kiépítése az egyesületnek 15000 frtba került.

A mellékelt táblázat az éventei kiadásokat mutatja.

¹⁾ A kimutatások sokszor oly hiányosak, hogy biztosat erről mondani nem lehet.

Kiadások építkezésekre a Tátrában.

1873—1892.

É v	Menházépítés	Útépités	Összesen
1873	—	—	—
1874	100.—	49.91	149.71
1875	1458.64	79.60	1538.24
1876	562.75	154.90	717.65
1877	1557.44	123.35	1680.79
1878	507.38	202.76	710.14
1879	659.65	230.08	889.73
1880	406.46	682.67	1089.13
1881	1496.59	228.25	1796.84
1882	31.90	376.69	408.59
1883	66.53	169.—	235.53
1884	{ 583.99 ¹⁾ 101.50	2121.14	3003.85
1885	94.36	2688.87	2783.28
1886	37.03	1568.08 ⁴⁾	1605.11
1887	30.—	2788.40 ⁴⁾	2818.40
1888	{ 125.58 ²⁾ 514.—	6215.70 ⁴⁾	6855.28
1889	14.38	2437.84 ⁴⁾	2452.22
1890	—	1032.—	1032.—
1891	13.19	1183.77	1196.96
1892	{ 17 52 ³⁾ 32.—	980.78	1030.30
Összesen	8409.89 ⁵⁾	23.583.64	31.993.53

¹⁾ Menházfelügyelő a Felkai- és Poprád-tavi menházakban.²⁾ Javítások a Felkai- és Poprád-tavi menházakban.³⁾ Bérleti díj a felkai menházért (évente 2 frt).⁴⁾ Ebből útjelzésre frt 250, 158, 84, 65.70.⁵⁾ Bevétel a menházaktól volt:

Biztosított összeg a leégett menházakért	2116 frt
(Zöld-tónál 400 és 400 frt; Poprádi-tónál 600 és 716 frt.)	
Menházak eladása	700 frt
(Róza-menház 500 frt, József-menház 200 frt.)	
Bérlő fizetése	706 frt
(Róza-menház 420 frt; Felka-tavi menház 100 frt; Poprád-tavi menház 186 frt.)	

Összesen 3522 frt

Tulajdonképeni kiadás volt tehát . . . 4889.89 frt.

Biztosítási díj volt összesen 576.14 frt.

Építési költség volt (a további hozzáépítést nem számítva) a következő: Róza-menház 708 frt. József-menház 701 frt. Első Zöld-tavi menház 370 frt; második Zöld-tavi menház 420 frt; Felkai-tavi menház 1500 frt; első Poprád-tavi menház 601 frt; második Poprád-tavi menház 1341 frt.

IV.

Működés kulturális téren.

1. Tátrakutatások 1873 előtt.

Már a Kárpátgyűlés megalakulása előtt találkozunk néhány Tátra-kutatóval.

Elsőnek említhetjük ezek közül Fröhlich Dávidot, a matematika hírneves tanára Késmárkon. Már 1615-ben, tizenöt éves korában, látogatta meg a Magas-Tátrát. Őt követte 1564-ben az idősb Buchholcz György, evangélikus lelkész Matheóczról és ennek fia a fiatalabb Buchholcz György, ki a Magas-Tátra látóképét — N.-Lomniczról tekintve — le is rajzolta.¹⁾ Nyomukba lépett Buchholcz Jakab ismert mineralógus.

Az első nagyobb tudományos átkutatás 1751-ben történt, midőn a bécsi udvari muzeumot tudományos kibővítése céljából több szaktudós küldetett a Tátrába, hogy azt tudományosan átvizsgálják. Bejárták akkor a szepesi Magurát, a bélai Mészhegységet, előre nyomúltak éjszakon a Bialka-patakig, átlépték a Kopahágót és bejárták a Tátra déli lejtőjét egész hosszában a Liptói-Havasokig.²⁾

Továbbá felemlítendő Augusztini Sámuel Sz.-Szombatról, valamint Czirbesz A. János Iglóról, kik 1771-ben a „k. k. Wiener Anzeiger“ nevű folyóiratban közölték a Tátra leírását.

Ugyanaz időben Maugsch Tóbiás, ev. lelkész N.-Szalókon, tette észleleteit, melyek különösen a meteorológiára vonatkoznak.

A tizennyolcadik század végén és a jelen század elején két testvér, Genersich Keresztély és Sámuel Késmárkról, tűntek fel kutatásaikkal; továbbá Asbóth János, a filozófia s fizika tanára Késmárkon, valamint Berzeviczy Gergely.

1793-ban Townson Róbert, angol természetbúvár, járta be a Tátrát s ugyanazon évben Haynet, leMBERGI tanár, működött ott.

¹⁾ Ezen vázlat a poprádi Kárpát-muzeumban őriztetik.

²⁾ Münnich Sándor. Egy Tátrautazás 133 év előtt. (E. K. 1885.)

A hírneves budapesti botanikus Kitaibel a hegység növényzetével foglalkozott; hasonlóképp Wahlenberg György is, ki 1813-ban az Upsalai svéd akadémia megbízatásából négy és fél hónapon át járta be a Tátrát.

1818-ban Beudant az ismert francia geologus látogatta meg a Tátra-hegységet.

Az eddigi kutatások eredményeit Sydow A. foglalta össze, ki 1827-ben fordult meg a Tátrában.

A Tátra galicziai részéről dr. Herlich Ferencz botanikus 1830-ban és Zeischner geologus 1838—1842-ben adtak leírást.

Továbbá megemlítendő a bécsi földtani intézet munkálatai a hatvanas évekből.

Ezen munkák között azonban különösen kettő érdemel említést, amennyiben ezek a Kárpátgyesület életbeléptetéséig irodalmi alapul szolgáltak, u. m.: Fuchs Frigyes könyve: a Központi Kárpátok és szomszédos előhavasai 1863; s Koristka Károly, prágai tanár, értekezlete: „Magas-Tátra a Központi Kárpátokban“, mely „Petermann's Mittheilungen“-ben jelent meg szintén 1863-ban.¹⁾

2. A magyar Kárpátgyesület irodalmi tevékenysége.

a) A Kárpátgyesület Évkönyve.

Az első feladatok egyikéül a Kárpátgyesület Évkönyv kiadását tűzte ki, célja lett volna az Egyesület kulturális működéséről tanúskodni s a Kárpátokat szélesebb körben ismertetni, oly helyen is, hol még hiányosan ismerték hegységeinket, különösen azon időben, mikor hegységeinket ismertető könyvek még alig léteztek.

Az Évkönyvnek tehát nagy kulturális missiója volt; és ezen missiót be is töltötte, mit ez időbeli számos elismerő külföldi cikk bizonyít.

Az első években, midőn csakis a Magas-Tátra volt az egyesület működési helye, melynek tövén alakult az egyesület, első sorban a Tátrát tárgyalta az Évkönyv. De az egyesület kiterjedésével más vidékeket leíró cikk is közöltetett, úgy hogy már az Évkönyvből is következtetni lehetne, az egyesület kiterjedésére.

A különféle kisebb és nagyobb terjedelmű cikk minden

¹⁾ Lásd: Kolbenheyer Károly: A Tátrakutatások történetéhez (É. K. 1874. I.) W. S. Kérdemelt túristák a Magas-Tátrában. (Z. B. 1889. No. 51. 1890. No. 1. 12. 26.)

oldalról megvilágítja a tárgyat, sőt sok cikk a kárpátirodalom gazdag forrását képezi.

Későbbi években azonban megváltoztak a körülmények. A Kárpátok mindinkább ismeretesebbekké lettek, különösen, midőn nagyobb számban jelentek meg más irodalmi művek s turista-kalauzok, így tehát az Évkönyv eredeti főfeladata — a Kárpátok ismeretét terjeszteni — nagyobbára már elérett. Most leginkább arra kellett szorítkozni, hogy az egyesület működéséről, valamint kulturális működéséről is tegyen jelentést.

Az Évkönyv 1874—1883-ig magyar s német nyelven jelent meg; a többi években egy kötetben; 1884 óta azonban külön-külön mindkét nyelven jelenik meg.¹⁾

1882 és 1893-ban az Évkönyv négy füzetben jelent meg; a többi években egy kötetben. 1880-ig az Évkönyv két részre oszlott: egyesületi ügyek és különféle cikkek részére. 1881-től kezdve még egy harmadik részlet, az „apróbb közlemények“ jött hozzá.

1873—1878-ig az „egyesületi ügyek“ között a közgyűlés jegyzőkönyve s az elnöki jelentés is közöltetett. 1879—1882-ig csak a jegyzőkönyv, míg az elnöki jelentés csakis kivonatban. 1883-tól kezdve azonban ismét egész terjedelemben. A választmányi ülések jegyzőkönyvei először az 1883-iki Évkönyvben jelentek meg.

Az Évkönyv a két első évben Késmárkon nyomtatott; ez időtől kezdve Iglón.²⁾

¹⁾ Már 1874 s 1879-ben e szétválasztás pénzügyi szempontból indítványoztatott, de csak 1884-ben vitetett keresztül.

²⁾ A legnagyobb érdemeket Roth M. tanár szerezte magának ki 12 éven át volt búgó s lelkiismeretes főszerkesztője az Évkönyvnek.

Az első években az Évkönyvet illetőleg egyetértés uralkodott az egyesületben; de midőn az Évkönyv mindinkább több pénzbe került, megszorítása követeltetett, hogy az egyesület közhasznú munkálatai a nagy kiadások miatt csorbát ne szenvedjenek. És így éveken át folyt a vita az Évkönyv miatt annak pártolói, valamint azok között, kik a fősúlyt a közhasznú munkákra kívánták volna helyezni azon eredménnyel, hogy az Évkönyv költségei csakugyan alább szállittattak.

Dénes-féle emlékirat. Z. B. 1882 No. 2. Z. B. 1883 No. 50. Z. B. 1886 No. 25. Z. B. 1881 No. 28. K. P. 1884 No. 1.

É. K. 1874 I. p. 9. É. K. 1881 VIII. p. 468. É. K. 1882 IX. p. 103. É. K. 1886 XIII. p. 210. 213. É. K. 1889 XVI. p. 155. É. K. XVII. p. 157. É. K. XVIII. p. 115.

b) *Más irodalmi kiadások a Kárpátgyesület részéről.*

Kolbenheyer Tátra-kalauza.

Mindjárt az első években Tátra-kalauz kiadása határozott el; és Kolbenheyer K. tanár, a Tátra-hegység alapos ismerője, bízott meg a munka szerkesztésével.

Ezen kalauz német nyelven már 1876-ban jelent meg s 1892-ig nyolcz, folyton bővített s javított kiadásban látott napvilágot.

1882-ben magyar nyelven is jelent meg ezen Tátra-kalauz; az első kiadás azonban még mindig nem fogyott el.¹⁾

Bibliotheca carpathica.

A Bibliotheca carpathica éveket igénylő munka után (Payer Hugo által összeállítva) 1888-ban 500 példányban jelent meg. A huszonöt íves munka 1878 ig felsorolja a Kárpátokra vonatkozó irodalmat. A mű tartalma szerző, szaktudomány s tárgymutató szerint van felosztva.²⁾

Emlékirat a M. K. E. tízéves fennállásának megünneplésére (1883).

Ezen, Dénes Ferencz által kitűnő módon szerkesztett emlékirat rövid vonásokban a Kárpátgyesület első évtizedének (1872—1882) történetét tárgyalja.

Úti-kalauz a magyar Kárpáthegységben (1888).
(Dénes Ferencztől.)

Általános részében a turista-forgalom hazánkban általában; továbbá az egyes hegységekben vázoltatik. Leíratnak ebben a Központi Kárpátok és a déli Szepesség; továbbá a Keleti Kárpátok vidéke, az Abauj-gömöri barlangvidék, a Beskid hegység s a Máramarosi Alpeselek, a Bihari- s Mátra-hegység, valamint a Szittnya- s Vasmegeyei osztályok vidékei.

A részletes részben a különböző Tátra- és szepesi, valamint a többi nagyobb fürdők iratnak le és végül nagyobb Tátra-kirándulások soroltatnak fel.

¹⁾ É. K. III. p. 19. É. K. IV. p. 313. Z. B. 1882 No. 32. A magyar fordítást Kovács Pál vállalta el.

²⁾ É. K. I. p. 11. É. K. VIII. p. 473. Z. B. 1880 No. 8. A munkák fel vannak sorolva: É. K. I. p. 153. É. K. II. p. 75. É. K. III. p. I—XVI. É. K. IV. p. 341. A kiadás költsége 693 frt volt. 1885-ben Münnich Sándor bízott meg a Bibliotheca carpathica folytatásával.

c) *Más túrisztikai kiadványok.*

- 1873 óta következő túrisztikai kiadványok jelentek meg:
1875. Dr. Scherner C. A. Tátra-kalauz I. Vezető, tíz nap alatt áttekintést nyerni a Tátráról.
1876. Dr. Scherner C. A. Tátra-kalauz II. képek s utazások a déli Tátráról.
1881. Heksch A. F. A Magas-Tátra térképe, rövid útmutatóval.
1881. Emericzy J. A Garam- s felső-Göllnitz völgye.
1881. Heksch A. F. Képes útmutató a Kárpátokban és felső-magyarországi fürdőkben.
1881. Heksch A. F. Tátrafüred, klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet.
1882. Dr. Scherner. Praktikus új Tátra-kalauz.
1882. Heksch A. és Kowszewicz W. Képes útmutató a Keleti Kárpáthegységben. Galiczia, Bukovina s Romániában.
1882. Lovcsányi J. A. Vág völgye s környéke.
1883. Dr. Szontágh M. Új-Tátrafüred klimatikus viszonyai.
1883. Weber Samu. A szepes-bélai csepkőbarlang leírása.
1883. Schwartner Róbert. Utmutató a Magas-Tátrában.
1884. Dr. Pelech és Klein L. A sztraczenai völgy és a dobsinai jégbarlang.
1885. Dr. Szontágh M. Képes útmutató a Tátra-fürdőkbe s a Magas-Tátrába.
1885. Dr. Jármay L. Tátrafüred és környéke.
1886. Weber S. A szepesbélai csepkőbarlang, Barlangliget és környéke.
1886. Eljasz W. Képes Tátra-útmutató (csakis lengyel nyelven).
1887. Tátrafüred a Magas-Tátrában.
1888. Dr. Pechány A. Utmutató a Vág völgyben.
1889. Dr. Pechány A. Kirándulások a Kis-Tátra-hegységben.
1889. Bécsből Budapestre. (Európai vándorképek.) Imendörfer, Gerlai és Sziklai.
1889. Oderberg-ről Budapestre. (Európai vándorképek.) Siegmeth Károlytól.
1889. Bécs-Oderberg és Budapest-ről a Magas-Tátrába (Európai vándorképek.) Siegmeth K.
1889. A magyar Keleti Kárpátok. (Európai vándorképek.) Siegmeth Károlytól.
1890. Hankó V. Csíkmegye fürdői és ásványvizei.
1891. Hankó V. Erdélyi fürdők leírása.
1891. Borostyányi N. és Schwimmer P. Kézi könyvtár utasok részére.
1891. Sagorski E. és Schneider G. A Központi Kárpátok növényzete.

Mondák és mesék.

A Kárpátgyesület kezdeményezése folytán a hegyvidéki mesék és mondák szorgalommal gyűjtettek, mely irányban, különösen Lindner Ernő, Philipp János és Weber Rudolf szereztek érdemeket.¹⁾ Ily monda vagy mese le van írva a: Egy Tátrahegységbeli kincstár. (Z. B. 1876. No. 48—50.) Nemes-érczkeresők a Kárpátokban. W. S. (Z. B. 1876. No. 12.) Lindner költeményei (mondák és mesék) Weber R. (Z. B. 1879. No. 3. 5. 7. 12. 14.) Szepesi népkedély. Weber R. (Z. B. 1879. No. 29. 34. 36. 37.) A Kárpát hegyi szelleme. (Z. B. 1880. No. 28.) Szepesi népmondák (Lindner Ernő). Mártha könnyei. — A tengerszem. — A szepesváraljai leány. — A törpék barlangja. — A lapis refugii. — A hegyes kő. (Z. B. 1880. No. 37. 38. 44. 45. 46.)

Itt még megemlíthető:

Az utolsó bányamívelés a Tátrában. (K. P. 1884. No. 21. 23.) A szepesi régi bányászat. Münnich S. (Sz. L. 1886. No. 42.) Igazi útmutató a Tátrában. Néhány hely leírása, hol kincsek találatnak. (Sz. L. 1886. No. 36. 40. 42. 44.)

d) Térképek.

a) Térképek 1873 előtt.

1822 és 1823-ban történtek az első felvételek (1:28.000) a bécsi katonai földrajzi intézet részéről. Ezen térképek (1:144.000) csak 1870-ben jelentek meg.

A Tátra sziklatájában ezen térkép több hibát mutat fel, és a helynevek sok esetben hiányosak.

1870-ben megjelent a magyar államnyomdában a Magas-Tátra térképe (1:57 600) magassági vonalakkal (200—200') és színezve.

Ugyanezen térkép oldalvilágítással másképp rajzolva is megjelent.

1864-ben Koristka K. a „Petermann's Mittheilungen“-ben közöl Tátra-térképet (1:100.000), mely térkép a katonai felvételek alapján rajzoltatván, ugyanazon hibákat tartalmazza.

Fuchs Frigyes térképe 1863-ból való (1:75.860); de a nagy költségek miatt nem nyomtatott ki.

¹⁾ É. K. 1879. VI. p. 439. Z. B. 1878. No. 52.

β) Térképek 1873 után.

Kolbenheyer Tátra-térképe.

Az említett térképek a túristák követelményeinek nem feleltek meg, és így a Magyar Kárpátgyesület sürgős feladatának tartotta a Magyar-Tátráról turista-térképét adni ki, melynek kiadásával Kolbenheyer Károly bízott meg.¹⁾

A térkép 1877-ben jelent meg, mert a helyneveket illetőleg sok akadály volt leküzdendő. A térkép kiadása kulturális téren a magyar Kárpátgyesület első kimagaslóbb tette volt, miáltal nagy hézagot pótol.

Csak a Kolbenheyer-féle térkép kiadása után jelentek meg az új katonai felvételek (1:75.000); valamint a színezett Tátra-térkép magassági vonalakkal (1:40.000) és a Központi Kárpátok hypsometrikus térképe (1:100000.)

Mivel azonban e térképek a Tátra „sziklavidékén“ hiányosak²⁾, 1890-ben elhatározott, hogy egész pontos s természetű térkép nyerhetése végett a katonai földrajzi intézet felkéréssék a Magas-Tátrát reambuláltatni, mi 1892-ig még meg nem történt.

Domborművű térképek.³⁾

A M. K. E. domborművű térképek elkészítésére is figyelmet fordított. Már régebben Paulini kapitány elkészítette a Lomnici csúcs domborművű térképét; és a magyar országos felmérési hivatal is adott ki egy térképet, melynek mérete azonban (1:57.600) igen kicsiny volt.

Az egyesület tehát maga szándékozott relief-térképet kiadni, de ez a nagy költség miatt abban maradt.

1886-ban Wolgner a Magas-Tátra domborművű térképét készítette el arányos magasságban, mely pontosságára nézve

¹⁾ Kolbenheyer 1872—1874-ben trigonometrikus és barometrikus felvételeket tett a Tátrában.

Külföldön is, különösen „Petermanns geogr. Mittheilungen“ (XXIII. k. III. füzet) igen elismerőleg nyilatkozik a térképről. E térkép 1:100000 méretben jelent meg, számos magassági jelzéssel és elterjedt Poprádtól Jurgovig. A térkép előállítása (4000 példányban) 1050 forintba került, és darabja 60 kr., illetőleg vászonra felhúva 85 kr-ért árúsított el.

É. K. I. II. p. 919, IV. 301. 313, III. 19. V. 441.

²⁾ Dénes F. Megjegyzések a M. Tátra topografiájához (Z. B. 1887. No. 20). Kolbenheyer K. Z. B. 1887. No. 18.) Ugyanaz: A M.-Tátra nomenklaturájához (Z. B. 1887. No. 52).

³⁾ É. K. IV. p. 313. É. K. V. p. 455. É. K. VI. p. 439. É. K. XIV. p. 207. É. K. XVIII. p. 169. É. K. XVIII. p. 118. Z. B. 1887. No. 43. Z. B. 1888. No. 1. K. P. 1888. No. 2.

megvizsgáltatván. az egyesület által megvételre. Egy másik relief-térképet készített Posewitz Gyula 3.5 szoros túlmagassággal, mely a felkai Tatra-muzeumban van. Ugyanő más hasonló térképet is készített, melynél a túlmagasság csekélyebb.

Posewitz Igló vidékén, valamint Selmezbánya környékét kitüntető térképet is készített, melyek mint az előbbi kitűnőek.

Fényképek és festmények.

Fényképek különböző hegyvidékről vettek fel; ezek közül első sorban Divald Károly fényképész által kiadottak ismereteseek. Amateur fotografusok is találkoztak e téren, hol azonban még sok a kívánni való. Hasonlót mondhatunk a festményekről is.

A toll- s tusrajzok legszebbjeit mostanáig Forberger V. tanár készítette.¹⁾

3. Tudományos kutatások az egyesület részéről.

1875-ben elhatározottak a Tatra-tengerszemek mélységét megmérni; minthogy eddig csakis a Nagy-Halastó vizsgáltatott meg e tekintetben; a többiről ellenben biztos adat hiányzott.

Első sorban is megmérték a Csorbai-tó több, mint 110 ponton. Legnagyobb mélységnek (20 m.), egy pont az éjszaki nyugati részén mutatkozott.

Erre következett a Poprádi-tó felmérése, melynek kiterjedése szintén pontosan fel lett mérve. Legnagyobb mélysége (16.4 m.) a keleti részen találtatott.

A harmadik felmért tó a Felkai-tó volt; legnagyobb mélysége [5 m.] alsó részén van.

A nyolczvanas években barlangkutatások is történtek. Megvizsgáltatott a két lucsivnai barlang, a bélai mészhegység barlangjai, mint: az alabástrom-barlang, a jégpince, a csep-kőbarlang; továbbá a javorinai barlangok, a Haligóczi-barlang, az Ó-Ruzsini barlangok, a Jatka a [Geráván] sat.

1890-ben az egyesület földtani fölvételeket a M.-Tátrában pénzbelileg támogatott.²⁾

¹⁾ Z. B. 1878. No. 29. 33. Z. B. 1880. No. 37. Z. B. 1881. No. 28. Z. B. 1890. No. 24. Egyesületi levéltár.

²⁾ É. K. III. 23, IV. 311, V. 451, VIII. 475. Z. B. 1880. No. 8. Z. B. 1890. No. 24. A Tatra tengerszeméit Dezső tanár segítségével kézi súlyzóval mérte meg 1875 és 1876-ban. É. K. 1876. Dezső D. A Magas-Tatra tengerszeméi.

A barlangkutatásokat dr. Roth S. eszközölte. É. K. IX. A M.-Tatra s környékének barlangjai.

4. Állat- s növény-védelem.

a) Az alpesi flóra megvédése.

A M. K. E. egyik további feladatának tartotta az érdekes alpesi flórát lehetőleg megvédeni. A felső erdőhatár felett fekvő rétségek nyájak által idejekorán legeltettek le, úgy hogy gyakran megtörtént, hogy a túristák a szép virányt meg sem láthatták. Különösen a Virágoskert megoltalmazására, mely tudvalevőleg kiszáradt tengerszem a Felkaitó felett, fordult a figyelem. Ezen Virágoskert bérbe vétetett azon kikötéssel, hogy a legeltetés csakis augusztus hó második felében lett volna szabad; de a szerződés gyakran nem tartatott be s ezen kérdés még ma sincsen megoldva.¹⁾

Egy másik szép alpesi flóra a „Drechslerhäuschen“-ben létezik. Itt Béla városa elhatározta, hogy csak kora tavasz idején fog legeltetni.

b) A havasi gyopár megoltalmazása.

Az alpesi virágok e legszebbike a bélai mészalpeseken fordul elő, még pedig a Faix-tisztáson, a Vaskapunál, a Homlokoson, a Leithen s Mészárszék egész vonalán, sőt még alantabb helyeken is a Zdjári nyereg felé. A Liptói-havasokon is bőven fordul elő a havasi gyopár a Tycha-völgy hegyszikláin, különösen a Chruba-Kopa s a Tycha velka hegyeken; de itt már kiírtatott.

A K. E. kezdeményezése folytán az illető földbirtokosok Béla városa és Hohenlohe herczeg intézkedést tettek ezen virág megoltalmazására, mi 1888-ban megújult. Megkísérlették a havasi gyopárt Gránit sziklán beültetni, még pedig a késmárki, Nagy-Szalóki s Gerlachfalvi-csúcs közelében; de ezen kísérlet, úgy látszik, eredményre nem vezetett.²⁾

c) A havasi rózsa (rhododendron) ültetése.

Havasi rózsa a Tátrahegységben nem fordul elő;³⁾ azonban több ízben tétetett meg a kísérlet ezen virág meghonosí-

¹⁾ É. K. IV. 311. V. 451. VII. 532. XVI. 156. XVIII. 119. 124. Z. B. 1879. No. 33. Z. B. 1888. No. 42. Z. B. 1891. No. 12. 27.

²⁾ É. K. XVI. 154. E. K. X. 347. Havasi gyopár gránitos talajon. É. K. XI. p. 11. Z. B. 1878. No. 40. Z. B. 1885. No. 31. Az éjszaki Tátra mészsikláin is fordul elő a havasi gyopár.

³⁾ Kegel az éjszaki Tátrában, a Muranhegy közelében *Helianthemum* virágot, de nem *rhododendron*t talált, a mint tévesen említettett, (Dénes emékirat p. 52) Weber S. közlése szerint. Wallmann szerint (der Tourist 1869 p. 264) alpesi rózsa előfordul a liptói havasokon és a Giewont-hegyen.

tására, midőn úgy a növényt, mint magját az alpesekből és Máramarosmegyéből a Tátrába hozatták. Az ültetések a Drechslershäuschenben, a Vaskapu közelében, a Felkai-völgyben, a Nagytarpataki völgyben és a Nagy-Szalóki-csúcs körül történtek; de csakis a Bélai-barlang közelében a „Quellgründchen” nevű völgyben sikerült. ¹⁾

d) *A czirbolya fenyő.*

A czirbolyafenyőre is figyelmet fordított a M. K. E. — Ezen nemes fa 1200—1600 m. magasságban fordul elő és úgy értékes fája, mint ehető gyümölcse miatt is nagyon keresett; így tehát végkipusztulásnak nézett elébe.

Már a hetvenes években új ültetvények létesítettek, melyek néhány évvel előbb a Menguszfalvi-völgyben is eszközöltek. ²⁾

e) *A tátrafenyvesek.*

A tátrafenyvesek írtása több ízben szóba jött az egyesületnél. 1879-ben a vármegye felszólíttatott a további írtás meggátlására Tátrafüred közelében, úgyszintén a levágott erdőrészek beültetésére, mely úgy 1885—1886-ban újonnan napirendre került.

Változást azonban csakis az új erdőtörvény hozott létre, mely a véderdőt életbe léptette, és most az új beültetéshez is erősebben látnak hozzá. ³⁾

f) *Állatvédelem.*

Hogy a zergék, a Tátra-hegység sajátos állatai, végpusztulástól megóvassanak, már a hetvenes években a vadásztörvény szigorúbb betartása szorgalmaztatott. Az egyes birtokok részéről is kellő intézkedések történvén, a vadállomány tetemesen növekedett; ez intézkedések egy része — mint az éjszaki Tátra magyarországi részén — már túlságban ment annyiban, hogy az egész területet a túristaság elől elzárták. ⁴⁾

Idegen, a Tátrában elő nem forduló állatok honosítása is kísértetett meg.

¹⁾ É. K. VIII. 475. IX. 101. 373. XVIII. 169. 171. Z. B. 1879 No. 33. 1881. No. 21. 1882. 40. 1890. No. 25.

²⁾ É. K. VII. 533. XIII. 204, 211. XIV. 201.

³⁾ É. K. VII. 533. XIII. 204, 211. XIV. 201.

⁴⁾ É. K. III. 21. V. 431. ⁴⁾ É. K. IX. 92. Z. B. 1881. No. 14. 41. Z. B. 1882. No. 46.

Hohenlohe herczeg 40 drb nemes szarvast hozatott Javorinába s ott tenyésztí egy megfelelő állatkertben, mely 6 km. hosszú drótkerítéssel van körülvéve s melynek területe 6000 hold. ¹⁾

A haltenyésztés előmozdításánál is tevékeny volt a M. K. E. Már a hatvanas években felkérte a magas kormány a szepesi vizeket e tekintetben megvizsgáltatni és sürgette a halászati törvény életbeléptetését, mely alkalommal az illető törvényjavaslat az egyesületnek véleményadás végett elküldetett.

Pelech János, akkoriban dobsinai orvos, ki ez ügyben nagyon búzgólkodott, a Tátratavak s patakoknak az egyesület által leendő bérbevételét indítványozta, hogy ott halak tenyésztesse, illetőleg új fajok honosíttassanak meg. Minthogy azonban 1880-ban a felsőmagyarországi halászati egyesület létrejött és 1883-ban a poprádvölgyi halászati egyesület is megalakult, az ügy további fejlesztése ezen egyesületekre ment át, de az egyesületé maradt az érdem, hogy ez ügyet is kezdeményezte. ²⁾

5. Egyesületi Kárpát-muzeum. ³⁾

Kárpátgyesületi muzeum felállítása kevéssel az egyesület megalakulása után határozottatott el. Kezdetben a késmárki főgymnasiumban lévő a Kárpátokból származó természettudományi gyűjteményt állították ki, mivel a muzeumnak alapját vetették meg. De már 1876-ban előkészítő lépések tétettek önálló Kárpát-muzeum felállítása iránt és felhívó bocsáttatott ki, ezen gyűjtemények kivált természettudományi tárgyak ajándékozása által leendő gyarapítása céljából.

A muzeum gyűjteménytára szakférfiak által lett kezelve, a közönség lelkes támogatása következtében gyorsan növekedett, úgy hogy Késmárkon külön épületben lett elhelyezve. De csakhamar hely-hiány mutatkozott, mihez még az is járult, hogy a muzeum az idegen forgalomtól távol eső helyen volt, így tehát a nagyközönség nem igen látogathatta meg. Szóba jött tehát a kérdés, hogy hol helyeztessék el végképen a muzeum. Ez ügyben kétféle nézet támadt. Felka és Poprád városok

¹⁾ Z. B. 1881. No. 3. ²⁾ É. K. VI. 439. VIII. 475. IX. 100.

³⁾ É. K. I. 11. É. K. IV. 312. 352. É. K. V. 455. IX. 103. 365. 379. É. K. 1887—1890 a muzeumi bizottság jelentései. Z. B. 1876. No. 45. Z. B. 1877 No. 5. 28. Z. B. 1878 No. 40. Z. B. 1880 No. 8. 51. Z. B. 1881 No. 21. Z. B. 1882 No. 2. 8. A muzeum adakozói (É. K. IX. 109. X. 81, 192, 356.) Z. B. 1881 No. 50. Húsz ajándékozó okirata. Z. B. 1886 No. 25. Muzeumi osztály. Z. B. 1887 No. 33. A muzeum megnyitása. É. K. 1889. A muzeumi gyűjtemények. É. K. 1885. Rendkívüli közgyűlés.

É. K. Danhauser R. A poprádi Kárpátmúzeum.

sok tekintetben támogatni akarták az ügyet, felajánlván az egyesületnek bizonyos pénzösszeget és a muzeum épületéhez szükségeltető faanyagot. Husz Dávid, poprádi polgár, azonkívül ingyen ajánlott föl telket s évente 200 frtot; valamint végrendeletileg a Kárpátgyesületnek hagyta nyaralótelepének — a Husz-parknak — egy tizedét azon esetben, ha Poprádon állítatik fel a muzeum.

1881-ben többséggel el lőn határozva a muzeumot Poprádon állítani fel. A szükséges pénzösszeg beszerzése céljából felhívó bocsáttatott ki a muzeum ajánlásával; országos sorsjáték rendeztetett s az egyesület is nagyobb összeget adott a muzeum számára. A muzeum felépítése 1885-ben határoztatott

A Kárpátmuzeum többször nagy nézeteltérésre szolgáltatott okot a Kárpátgyesületben.

Így kemény vita tárgyává lett a muzeum végleges székhelyének megválasztása Poprád és Felka városok, valamint elvbarátaik között. A múzeumra költött pénzösszeg is több tag által túlságos nagynak tekintetett s hevesen megtámadtatott. Végtevére a muzeumi gyűjtemények terjesztése is vitás kérdés volt, sőt manapság is még az.

Az egyik nézet szerint, a Kárpátmuzeumban hazánk minden vidéke legyen képviselve; és a muzeum az egyesület országos jellegénél fogva, legyen országos muzeum. A másik nézet szerint célszerűbbnek találtatott, a Kárpátmuzeumnak lokális jelleget adni, s mindent, mi a Tátrában s környékén [Szepesség, Gömör, Liptó] előfordúl, — lehetőleg tökéletesen — összegyűjteni.

Az első nézet elméletileg helyes ugyan, de nagyon is nehezen vihető keresztül; mert országos muzeum felállítása nagyon sok időbe és még több pénzbe kerül, mint a mennyivel az egyesület rendelkezik; így tehát az egyesületi muzeum — ily alapon szervezve — mindig nagy hézagot fog mutatni.

Egy lokális jellegű muzeum ellenben azon előnnyel bír, hogy tökéletes gyűjteményt rövidebb idő alatt és kevesebb pénzösszeggel lehet összeállítani; mihez még az is járul, hogy a poprádi muzeum tulajdonképen „túrista-muzeum“. A Tátrahegységet látogató idegen első sorban a Tátra és környékén található dolgokkal kíván megismerkedni, a meszebb eső vidékek természeti s másnemű kincsei kevésbbé érdekelhetik őt, de annál tökéletesebben óhajtja az elsőt.

Egy oldalról tehát egy szép, de meg nem valósítható eszmét találunk; a másik oldalról ellenben szerényebb, de biztosabb alapra fektetett muzeumot, miáltal mindaz elérhető, mit a túristaság követel.

el, minthogy a pénz legnagyobb része a muzeumi bizottság búzgólkodása következtében már összegyűlt. Egy év alatt az épület már fennállott, s 1886 aug. hó 21-én ünnepélyesen felszenteltetett.

A muzeum természettudományi s etnografiai osztályokból áll.

A gyűjtött tárgyak száma volt:

1882.	1292.	1888.	12000.
1883.	3043.	1889.	12768.
1884.	5709.	1890.	14800.
1885.	7293.	1891.	15003.
1886.	8235.	1892.	15102.
1887.	9688.		

6. Csereviszony bel- s külföldi egyesületekkel.

A M. K. E. az idő folytán több turista-egyesülettel, valamint tudományos társulatokkal s intézetekkel lépett csereviszonyba, húsz év alatt 214 volt e társulatok száma, ezek közül 65 osztrák s magyarországi. ¹⁾

7. Kitüntetések bel- s külföldön.

1875-ben az egyesület a párisi nemzetközi földrajzi kiállítás alkalmával dícséretes elismerésben részesült; 1881-ben a Velenczében megtartott nemzetközi geográfus gyűlésén elismerő oklevelet nyert. 1882-ben a Balatonegyesület tiszteletbeli tagnak választotta az egyesületet. 1885-ben a magyar országos kiállítás alkalmával „kitűnő s közhasznú munkáért” nagy érem díjat nyert. 1892-ben a Club alpin français rendezett nemzetközi túrisztikai kiállításon (Grenoble-ban) az egyesület tiszteletbeli oklevelet nyert. ²⁾

8. Kiadások kulturális téren.

Kulturális czélokra kiadatott 20 év alatt körülbelül 40.000 frt, vagyis az összes kiadások 39.5 százaléka.

Ebből esik az Évkönyvre (XIX. kötet).	31.000 frt.
Más irodalmi kiadásra	2.000 „
Muzeum s könyvtárra	4.300 „
Tér- s fényképekre	2.200 „
Tudományos kutatásokra	600 „
Növények honosítására	900 „

A részletes kimutatást mutatja a mellékelt táblázat.

¹⁾ É. K. I. 7. II. 25. E társulatok névjegyzékét l. É. K. 1892.

²⁾ É. K. III. 527; IX. 101, 371. XIV. 202. Z. B. 1892. Nr. 50.

Kulturális kiadások.

1873—1892.

	Évkönyv	Könyvtár	Museum	Térképek és Photo- graphiák	Tudományos kutatások	Növény- acclimatisatio	Egyéb kiadások	Összesen
1873	—	12.50	—	—	—	—	—	12.50
1874	472.30	18.82	—	297.—	—	—	—	788.12
1875	971 16	50.89	—	550.—	99.—	—	—	1671.05
1876	1155.10	114 51	—	200.—	—	—	—	1469.61
1877	1105. —	52.18	206.91	640.84	79.35	—	—	2084.28
1878	1549.03	84.39	121.27	60.—	—	—	—	1814.69
1879	2110.05	55.85	272.—	1.—	—	—	—	2439 —
1880	2754.29	61 65	302.72	—	175.—	196.55	693.50 ¹⁾	4183.71
1881	2706.19	106.96	170.34	—	—	29.10	—	3012.59
1882	1845 60	20.81	512.86	—	—	74.70	—	2453.97
1883	1398 70	47.95	359.90	—	240.—	—	362 50 ²⁾	2409.05
1884	1087.88	19.30	428.12	—	—	98.71	—	1634 01
1885	1344.55	202.43	2.36	—	—	20.—	—	1569 34
1886	1822.47	89.65	—	200.—	—	—	—	2112.12
1887	1668.18	86.37	325.33	—	—	181.32	—	2261 20
1888	1837.20	55.22	—	243.—	—	43.—	1001,36 ³⁾	3179.78
1889	2051.39	62.47	86.—	—	—	97.92	—	2297.78
1890	2393.16	74.86	87.71	—	—	—	—	2555.73
1891	869.09	14.—	100.—	—	—	—	—	983 09
1892	1812.06	86.60	—	—	—	—	—	1898.66
	30953.40	1317.41	2975.62	2191.84	593.35	741.30	2057.36	40830.28

¹⁾ Bibliotheca carpathica.

²⁾ Dénes-féle emlékirat.

³⁾ Dénes-féle útmutató.

F ü g g e l é k.

a) *A Felkai Tátra-muzeum.*

Ezen muzeum kezdete a hetvenes évek elejére vezethető vissza; de tulajdonképeni fejlődését azon körülmény okozta, hogy nem Felkán — mint előbb tervezve volt — hanem Poprádon állíttatott fel az egyesületi muzeum. Felka városa most saját erejéből igyekezett Felkán is muzeumot felállítani.

A felkai polgárok helyi patriotizmusának és sok jóakarójának (kik közül különösen Spöttl Ignác, bécsi festőművész, említendő fel) köszönhető, hogy rövid idő alatt szép gyűjteményt hozott össze.

Célja a muzeumnak: a Tátrahegységet egészében képviseltetni és összehasonlító gyűjteményt is szerezni.

A gyűjtemények közt első rangot foglal el a növénygyűjtemény több, mint 2200 példánnyal. Az utóbbi időben a Magas-Tátra növényei helyesen elkülönítették a Szepességen előforduló növényektől. Különösen kiemelendő a muzeumban a „növényzeti tábla“, mely a Tátra alpesi növényeit, a mocsárs fellép növényeiket, az erdő- s rétnövényeket mutatja elő a Tátrában. Specziálitása továbbá a muzeumnak „a régi szepesi szoba“, mely a régi házberendezést s a vászonkészítést mutatja; érdekes továbbá a Posewitz Gyula által készített Tátra domborművü térképe (1:25000).

A könyvtár több mint 300 kötet vagy füzetből áll.¹⁾

b) *A felkai háziipar.*

1889-ben Felkán mozgalom indult meg háziipar iskola felállítása iránt, hogy a Tátraalji lakosságnak is — az alpesi vidékek példájára — új kereseti forrás nyitassék, a Tátra látogatói pedig emléket vihessenek magukkal.

Tervben volt a szabad kézrajzot, technikai rajzot, fonó munkát, mintázást, fafaragászatot, kőcsiszolást meghonosítani.

1889-ben, miután az áldozatkész felkai polgárok a szükséges pénzüsszeget megkerítették, megnyitattott a háziipariskola, a melynek élén az érdemdús Krompecher László állt. Egyelőre fafaragászattal s kőcsiszolással foglalkoztak ott, egy év múlva azonban majolika gyártással s festéssel bővítettett ki.

¹⁾ 1893-ben jött még hozzá a „Kriván emlékszóbor mintája. (A Tátra-muzeum működéséről szóló jelentések 1884. és 1892-ről Z. B. 1882. No. 24. 25. 27.)

A kőcsiszolás abban hagyatott, mert a dobsinai szerpentin szállítása túlságos drága volt, a környék kőzetei közül pedig csakis a tepliczi fekete, fehéres márványnyal lehetett némi eredményt felmutatni. A fafaragászat ellenben virúlni kezdett. 1892-ig 4426 tárgy állíttatott elő.

A háziipar-egyesület törekvése kétség kívül csakis dicséretet érdemel; de 1882-ig még mindig csak a fejlődés kezdetén voltak. 1893 óta 500 frt évi segílyt ad az állam és 10 köbméter faanyagot.¹⁾

¹⁾ Dobsinán 1882-ben szerpentin-csiszolás rendeztetett be, mely évente 1400—1500 frtnyi árút állított elő; fafaragászati iskola is léptetett életbe, de mindkettő hamar beszünttetett. (Egyesületi levéltár.)

Z. B. 1889. No. 28. 49. A zakopanei fafaragászati iskola. Dr. Posewitz T. Z. B. 1891. No. 21.

V.

Túristaság és idegenforgalom a Magas-Tátrában.

Minden hegyvidéki egyesület praktikus tekintetben két módon fejti ki tevékenységét: űzi a túristaságot s iparkodik az idegen-forgalom emelésére.

Ezen kettős irány miveltetett a Magyarországi Kárpát-Egyesületnél is, csakhogy különböző módon. Mig a központnál vagyis a Kárpát-Egyesületnél szorosabb értelemben a főszűly mostanáig az idegen-forgalom emelésére irányult, addig az osztályok legnagyobb részben a túristaságot is élénken előmozdították.

A) Túristaság.

1878. előtt tulajdonképeni túrista a Tátrát ritkán látogatta. Többnyire természet-búvárok voltak, kikről később lesz szó.¹⁾

A Magyarországi Kárpát-Egyesület első éveiben a túristaságot is művelte, annyiban, hogy a közgyűlések alkalmával kirándulások rendeztettek a Tátrában, mi azonban később lassan megszűnt.

Egyesek részéről azonban a túristaság nagyban miveltetett. Ismeretesek e téren Blasy Ede, Dénes Ferencz, Dr. Jármay László, Lórencz Viktor, Münnich Sándor, Roth Márton, Dr. Roth Samu, Kövi Imre, Siegmeth Károly, Dr. Téry Ödön,

¹⁾ Itt azonban fel kell említeni Münnich Sándort, ez időtájt tanító Poprádon, egyike a Tátra legelső előharczosainak, ki 1868-ban és 1869-ben a Tátrahegységet minden irányba beutazta. Ezen alapos Tátraismerő kezdte megismertetni a turistaközönséggel a Tátra szépségeit a „Zipser Bote“-ban megjelent cikkeivel, melyek közül különösen kiemelendők: a „Winke für Touristen“, hol a legszebb kirándulásokat és elszállásolási helyeket szépen s természetűen ecseteli. M. S. volt az első, ki azon eszmével lépett elő, hogy a déli Tátra mentén szekérutat kell építeni. (Z. B. 1880 Nr. 29. Egy út a déli Tátra erdősségében.)

Weber Samu és mások, kik a Magas-Tátra számos csúcsait mászták meg s kirándulásaikat le is írták.¹⁾

A mi a turistikai kirándulásokat illeti a Tátrában, teljes áttekintéssel még nem birunk, habár megkezdődött itt is már a mozgalom a hiányokat pótolni.

- ¹⁾ A szepességi lapokban közölt kirándulások:
 A Koncista megmászása. (Z. B. 1874 Nr. 45—47.)
 A Gerlachfalvi-csúcs megmászása. (Z. B. 1876 Nr. 28.)
 A Fehérvíz völgyében. W. S. (Z. B. 1876 Nr. 30.)
 A Lomniczi-csúcs megmászása Andrássy Gy. által. (Z. B. 1876 Nr. 31.)
 A Magas-Tátrából. (Z. B. 1876 Nr. 46, 47.)
 A Kőpataki- és Tölcser-tóhoz. N. R. (Z. B. 1877 Nr. 26.)
 Kirándulások a Magas-Tátrába. Dr. Roth Samu. (Z. B. 1877 Nr. 28.)
 Két bécsi nő a Gerlachfalvi-csússon. (Z. B. 1877 Nr. 32.)
 Egy zivatar a Kárpátokban. K. I. (Z. B. 1877 Nr. 32.)
 Kirándulás a Magas-Tátrában, a Nagy-Halastóhoz s a Tengerszemhez. (Z. B. 1877 Nr. 33.)
 A Nagy-Fecskehegy (Nordtrabant) megmászása Dr. Téry Ö. által. W. K. (Z. B. 1877 Nr. 36.)
 A Bástyá megmászása. W. K. (Z. B. 1877 Nr. 37.)
 A Gerlachfalvi-csúcsra vezető legrövidebb út feltalálása. Lorenz Viktor. (Z. B. 1877 Nr. 34, 35, 44. 1878 Nr. 3.)
 Vizen való utazás a Pienini-hegységben. (Z. B. 1878 Nr. 22.)
 A Csorbai- s Poprádi-tóhoz. W. S. (Z. B. 1878 Nr. 25.)
 Nem sikerült kirándulás a Kárpátokba. K. E. (Z. B. 1878 Nr. 30.)
 Vázlatok a Magas-Tátrából. Lorenz Viktor. (Z. B. 1878 Nr. 34.)
 A Kriván megmászása. W. C. (Z. B. 1878 Nr. 35.)
 A Kőpataki-tóhoz. W. S. (Z. B. 1878 Nr. 37, 38.)
 A Kárpáthegység tavainak leírása 1778. évben. Dr. Kreichel A. (Z. B. 1878 Nr. 38.)
 A természetből. Dr. Scherner. (Z. B. 1878 Nr. 42.)
 Vázlatok a Tátrából. Lorenz V. (Z. B. 1879 Nr. 19.)
 Egy füstté vált Kárpátkirándulás. W. S. (Z. B. 1879 Nr. 32.)
 A Furkata-völgyből a Mlinicza-völgybe. Kövi I. (Z. B. 1879 Nr. 34.)
 A Zöld-tóhoz. W. S. (Z. B. 1879 Nr. 37.)
 A Tengerszem-csúcs megmászása. (Z. B. 1879 Nr. 39.)
 Tátrakirándulás holdvilágnál. D. és K. (Z. B. 1879 Nr. 42.)
 A Zöld-tó nagyobbitása. L. E. (Z. B. 1880 Nr. 33.)
 Reggeli a Husz-Parkban. Egy Tátraturista naplójából. (Z. B. 1880 Nr. 38.)
 A Nagy-Szalóki-csúcsra. W. S. (Z. B. 1880 Nr. 40.)
 A Magas-Tátra, a Szepesség s a szepességek. Heksch előadása a bécsi tud. egyesületben. (Z. B. 1881 Nr. 17.)
 Az új turistavidék. F. K. (Z. B. 1881 Nr. 36.)
 Vázlatok a Tátrából. Egy téli kirándulás. Lorenz Viktor (Z. B. 1881 Nr. 39.)
 Képek Szepesmegyéből. 1. A forrásnál (Igló mellett). 2. Az „Ördög-fej” hegyen. 3. A „Gugl” hegyen. Münnich S. (Z. B. 1881 Nr. 44, 45, 46.)
 Liptó-Ujvártól Zakopane-ba. Kolbenheyer K. (Z. B. 1881 Nr. 49.)
 A Furkota-völgy. Kolbenheyer K. (Z. B. 1882 Nr. 20.)
 Téli kirándulás a Lomniczi-csúcs alá. Dénes Ferencz. (Z. B. 1882 Nr. 8, 9.)

Roth Márton közölt legelőször egy kis statistikát az 1875—1878. években eszközölt hegymászásokról, melyek azonban a dolog természeténél fogva hiányosak.¹⁾

A nyolczvanas évek végén ujonnan hasonló összeállítások érdekes voltára történt utalás és nyilvánosságra is hozattak a

A Zöld-tónál. W. S. (Z. B. 1882 Nr. 33.)

Öt nap a Tátrában 40 év előtt. Roxer W. (Z. B. 1882 Nr. 43, 44 és É. K. 1893 A. K.)

Egy napon háromszor a Tátrán át. Lorenz V. (Z. B. 1883 Nr. 32.)

A Gyömbér. Dénes F. (Z. B. 1883 Nr. 34, 35.)

Szádellő. Münnich S. (Z. B. 1883 Nr. 53.)

A Gerlachfalvi-csúcs megmászása. Dr. Zsigárdy Aladár. (Tátravidék 1883 p. 169, 237.)

A Tengerszem-csúcs első megmászása. Blasy Ede. (Tátravidék 1883 p. 202, 234.)

A Gerlachfalvi-csúcs nem sikerült megmászása. S. R. S. (K. P. 1885 Nr. 33.)

A Koronahegyi fürdő. Scherfel W. A. (Sz. L. 1885 Nr. 23, 24.)

A Jezierszky-tó. Kolbenheyer K. (Z. B. 1886 Nr. 36.)

A Tengerszem-csúcs megmászása. W. S. (Z. B. 1886 Nr. 37, 38.)

Első Tátra-kirándulásom. Kolbenheyer K. (K. P. 1886 Nr. 17.)

A Hernád forrásaihoz. Münnich S. (Z. B. 1887 Nr. 3.)

A Homlokosra. S. W. (K. P. 1887 Nr. 38.)

A Tühegyre (Ihla). S. W. (K. P. 1887 Nr. 33.)

Téli kirándulás a Tátrában. Bartsch R. (Z. B. 1888 Nr. 8, 9.)

A Bolondos-Gerőn. (Thörichter Gern.) S. W. (Z. B. 1888 Nr. 33.)

A Királyhegyen. Kövi Imre. (Z. B. 1888.)

Barlangligetből a Hágón át Javorinába. Kolbenheyer K. (Z. B. 1889 Nr. 5.)

A Javorina-i Siroka hegyre. Kolbenheyer K. (Z. B. 1889 Nr. 29.)

A Zöldtavi s kémárki csúcsokra. W. S. (Z. B. 1890 Nr. 16.)

Kirándulás Szcavnicára. W. S. (Z. B. 1890 Nr. 42, 43.)

Barlangligetről Zakopaneba. Kolbenheyer K. (Z. B. 1890 Nr. 1.)

Új utakon. S. W. (Z. B. 1890 Nr. 34.)

Körültekintés a Jégvölgyi-csúcsról. Felbinger M. (K. P. 1890 Nr. 5.)

A Kreighi-hegy. Münnich S. (Z. B. 1891 Nr. 4.)

A Kémárki-csúcs megmászása Tátrafüred felől. Dr. Jármay L. (Z. B. 1891 Nr. 25.)

A Končista megmászása. Dr. Jármay L. (Z. B. 1891 Nr. 38.)

Tátraturista fél-évszázad előtt. Scherfel W. A. (Z. B. 1892 Nr. 30.)

A Vörös- és Kék-tóhoz. (K. P. 1892 Nr. 30.)

Tátrakirándulás 228 év előtt. S. W. (K. P. 1892 Nr. 37.)

Kirándulás a Greiner-hegyre. W. S. (Sz. L. 1892 Nr. 32.)

Az éjszaki trabant megmászása. Dr. Jármay L. (Z. B. 1892 Nr. 41.)

Elhagyott turistahely. S. W. (Z. B. 1892 Nr. 41.)

Kirándulás a Poprádi várhegyre. W. C. (Sz. L. 1892 Nr. 42.)

Téli kirándulás. W. S. (Z. B. 1892 Nr. 33.)

¹⁾ É. K. 1879 VI. p. 488. A nevezetesebb kirándulások stb. Itt leginkább Roth M., Dr. Téry Ö. és Weber S. említendők fel.

túristikai kirándulások a Tátrában, de ezen adatok itt hiányosak voltak.¹⁾

Az egyesületi vezetőség mostanáig még nem fektetett kellő súlyt ezen ügyre és a hegyi kalauzoknak — kik az egyesületnek alárendelvék — nem adott szabatos utasítást arra nézve, illetőleg ezeket nem is ellenőrizte.

A nyolczvanas években tett kirándulásokról a Felka- s Poprád-tavi menedékház vendéglőkönyvei szolgáltatott anyagot.

A Felka-tavi menedékház vendéglőkönyvében 1885-ben a következő kirándulások vannak feljegyezve:

- 12 kirándulás a Lengyel-Nyeregre ;
- 9 " a Gerlachfalvi-csúcsra ;
- 9 " a Hágón át a Halastóhoz.

1886-ban pedig :

- 27 kirándulás a Lengyel-Nyeregre ;
- 12 " a Gerlachfalvi-csúcsra ;
- 19 " a Hágón át a Halastóhoz.

A Poprádtavi menedékház vendéglőkönyvében fel vannak jegyezve 1887-ben.

129 kiránduló a Tengerszem-csúcsra, kik közül volt 74 magyar (44 szepesi) és 55 külföldi.

A nagyobb kirándulások összegyűjtött adatai bizonyítják, hogy a túristák legnagyobb része a külföldi vendégek sorából kerül ki, hogy körülbelül 3% a magyarok közül igazi turista, míg a külföldiek közül 10%.

Ezen adatok azonban, mint több ízben említettett, még nagyon hiányosak. Ennek bizony sok oka van, de legfőképp, hogy kellő gond az ügyre még nem fordítottatik.²⁾

Az első csúcsmegmászások.

Kétség kívül érdekes volna megtudni, kik mászták meg legelőször a különböző csúcsokat a Magas-Tátrában, de nem hisszük, hogy ez megállapítható legyen. Az itt felsorolt adatok — tudjuk — hiányosak.

A *Lomniczi-csúcsot* állítólag először 1615-ben Fröhlich Dávid, a késmárki lyceum igazgatója mászta meg. Őt követte

¹⁾ K. P. 1887 Nr. 22. Idegenforgalom a Felkati menedékházban. Dr. Posewicz Tivadar.

Z. B. 1890 Nr. 11. Nagyobb kirándulások a Tátrában. Dr. Posewicz Tivadar.

É. K. 1888 p. 263. Idegenforgalom a Tátrában. Dr. Posewicz Tivadar.

²⁾ Z. B. 1890 Nr. 12. 14.

az angol tudós Townson R. 1793-ban és a svéd botanikus Wahlenberg G. 1833.¹⁾

A *Gerlachfalvi-csúcsot* először 1834-ben Still János, újszalai tanító, négy zergevadász kíséretében mászta meg.²⁾

Dezső D. tanár az 1875. évig történt hegymászásokról az alábbiakat közli:³⁾

1871. szept. Holst Ferencz tanuló Poroszországból (Vezető: Still János).

1872. aug. Hubert János tanuló Pozsonyból (Vezető: Still János).

1874. aug. 2. Steinberg Tiv. és Elsner Hugo (Vezető: Still János).

1874. aug. 31. Déchy M. Budapestről; Döller A. Kés-márkról, Schwarz Pál Bécsből, Schäferling József Tátrafüredről (Vezető: Horvay P.).

1875. jun. 12. Simony Oszkár tanár Bécsből (Vezető: Spitzkopf).

1875. július 31. Dr. Dezső tanár és Holzinger K. Bécsből (Vezető: Spitzkopf).

1875. aug. 14—15. Több férfi Poprád-Felkáról (Vezető: Spitzkopf).

A *Nagy-Szalóki-csúcsot* 1664-ben mászta meg Buchholtz György.⁴⁾

A *Tátracsúcs* először 1874-ben Déchy Mór által éretett el.⁴⁾

A *Jégvölgyi-csúcsot* az éjszaki lejtőről — hol könnyebben járható — először 1867-ben Stolarszky Zakopane-i lelkész mászta meg. Őt követték 1868-ban Krolikovszky lelkész Posenből és Librovszky Krakóból.

A Kis-Tarpataki Öt-tó mellől a csúcsot legelőször Dénes F. mászta meg 1876-ban aug. 20-án; továbbá Döller A. 1877. aug. 16-án, ki több lengyel turista névjegyét találta ott, kik 1870, 1875 és 1879-ben voltak a csúcson. 1879. okt. 11-én Dénes F. másodszer érte el a csúcsot.⁵⁾

A *Tengerszem-csúcs* először Blasy E. által Felkáról 1840. jul. 30-án éretett el. Tizenhárom évvel később Blasy több ismerőst vezetett fel, kik következő bizonyítványt állítottak ki:

¹⁾ Kolbenheyer K. A Magas-Tátra 1888 p. 56.

²⁾ Egyesületi levéltár. (Still János levele Döllerhez intézve feleletül, midőn 1874-ben vitás kérdés merült fel arról, hogy ki mászta meg először a Gerlachfalvi-csúcsot.)

³⁾ Wünschendorfer K. Adatok a tátrafüredi vendégeknyvekből. (Z. B. 1876 Nr. 27, 29.)

⁴⁾ Érdeműs turisták a Magas-Tátrában. (Z. B. 1889 Nr. 51.)

⁵⁾ Egyesületi levéltár. Döller és Dénes levelei.

„Mi alulirottak bizonyítjuk, hogy 1853. aug. 2-án a Központi-Kárpátok egyik csúcsát megmáztuk, melyet egyhangulag Tengerszem-csúcsnak neveztünk el. Ezen csúcs közvetlenül a Tengerszem felett magaslik ki és látszólag az ötödik a magassági rangban. Adjon Isten mindazoknak, kik ezen csúcsot megmázzák, boldog napokat.

Bexheft A., Bielek M., Latinák F., Bielek S., Haitisch L., Fleischer F., Baróthy A., Schelley Ö.¹⁾

A Késmárki-csúcsot először Weber S. mászta meg 1890-ben. Dr. Jármai L. 1891-ben. A Fehértavi-csúcsot szintén Weber S. 1891-ben. Petrik tanár 1891 és 92-ben. A Korbunkulus tornyot 1891-ben Petrik tanár mászta meg. A Fecskehegyet (Nordtrabant) Dr. Téry Ö. mászta meg először a hetvenes években és a Középmot is.

Téli kirándulások a Tátrában.

A hegyvilág télen való meglátogatásának különös sportja az Alpesekben már régóta divatban van, hol számos magas hegycsúcsot másztak már meg tél idején.

A Tátrában az mostanáig a ritkaság számba megy. A Tátra mégis azon előnnyel bír az Alpesek felett, hogy hirtelen rossz idő beálltával a kirándulás közben itt esetleg más csúcsot is lehet megmászni; míg az Alpesekben ez esetben a turista kénytelen visszatérni.

Az első, ki ezen téli élvezet után vágyódott, a bátor hegymászó, Lorenz Viktor volt. 1877-ben december 22-én — 25° C. mellett Hági teleptől magas hóban a Poprádi-tóhoz ment, hol délben megérkezvén, még az nap visszatért Hági-ba.²⁾

1882-ben Dénes F. tett téli kirándulást a Lomniczi-csúcs alá néhány fok mellett 0 felett. A ritka hó csakis a Tátra-erdőségben borította be a földet. Február 5-én holdvilág mellett indult el Tátrafüredről és 7:45 órakor érte el a Lomniczi-nyerget.³⁾

1884-ben április elején Wundt Tivadar, württembergi turista, látogatta meg a Magas-Tátrát. Elrándult a Kis-Tarpataki-völgybe; következő nap a Menguszfalvi-völgybe, hol a Poprádtavi menedékházban éjjelezett; és innét megmáztta a Tengerszem-csúcsot. A Viszoka-csúcsot megmászni, az idő előre-

¹⁾ Blasy E. A Tengerszem-csúcs első megmászása vagy jobban mondva felfedezése. (Tátravidék 1883 p. 202–234.)

²⁾ Lorenz Viktor téli kirándulás a Tátrában. (Z. B. 1881 Nr. 39.)

³⁾ Dénes F. téli kirándulás a Lomniczi-csúcs alá. (Z. B. 1882 Nr. 8, 9.)

haladottsága miatt nem sikerült, de elérte a Viszokai-hágót. A Csorbai-tótól megmászta a Krivánt és ellátogatott a Hinczkó-tóhoz. Az utolsó tervezett nagy útja, a Wilderer-hágón át a lengyel oldalra eljutni, nehézségek miatt nem sikerült.¹⁾

1888 február 14-én Bartsch R. Boroszlóból magas hó s nagy vihar mellett megmászta a Nagy-Szalóki-csúcsot — 4° C. hideg mellett.²⁾

1891-ben Wundt ujjonnan tél idején látogatta meg a Tátrát. A Csorbai-tótól december 23-án mászta meg a Bástyát. Következő nap a Poprádi-tóhoz ment s megmászta az Osztervát. December 26-án a Lomniczi-csúcsra készült; az éjet a Zergeszállóban töltvén, másnap déltájban volt fent a csúcson. Két nap múlva a Jégvölgyi-csúcsot mászta meg.³⁾

1892-ben márczius 19-én egy turista a bélai Mészahavasokra — Mészárszékekre — rándult ki. Utja a Vörös-agyagon át a Weidauba vezetett, honnét a megmászás megtörtént.⁴⁾

1892-ben márczius hóban Swiercz Krakóból Javorina helységről indulva látogatta meg a Nagy-Halas-tavat s ugyanazon évben február hóban két hölgy is. Az előző évben február hóban nagyobb társaság rándult ki szintén a Nagy-Halas-tóhoz.⁵⁾

Turista emlék-jelvények a Magas-Tátrában.

A Kriván-émlék.

A királyi turistáról emlékszünk itt meg, ki leginkább növénytani kutatásokkal foglalkozván, utazásai közben a Magas-Tátrát 1840-ben szintén meglátogatta.

Ezen turista II. Frigyes Ágoston, Szászország királya volt, ki többek között a Krivánt is megmászta.

Látogatásának tiszteletteljes emlékére emlékszobrot állítottak fel a Kriván tetején (1840 augusztus 4-én); sértetlenül azonban nem sokáig maradt az emlékszobor. Villámcsapás kezdte a rombolást és bevégezték állítólag a környékbeli szlávok, kik az emlékszobrot úgy szétronálták, hogy most nyoma se létezik többé.

¹⁾ Dr. Szontágh M. Tátrakalauz. 1885 p. 261.

²⁾ Téli kirándulás a Tátrába. Bartsch R. (Z. B. 1888 Nr. 8, 9.)

³⁾ Téli kirándulás a Magas-Tátrába. Wundt Tivadar. (Túristák Lapja 1892 Nr. 9, 10, 12.)

⁴⁾ Kirándulás tél idején a Magas-Tátrába. W. S. (Z. B. 1892 Nr. 14.)

⁵⁾ Téli kirándulás a Halas-tóhoz. (É. K. 1890 p. 134.)

Ezen Krivánemlék, melynek mintája félnagyságban a felkai Tátramúzeumban látható, tompított négyoldalú gúla volt, a melyen a megaranyozott szász korona a kereszttel van megerősítve.

A feliratok a következők voltak: a jobb oldalon (latin nyelven) „Kriván csúcsa! a királyok közül elsőnek hordoztad Frigyes Ágoston, Szászország királyát s atyját. Mint félelmet nem ismerő hős megmászott téged, nem tekintvén nagyságotat és messze körülnézett hű szász népedre. O hegy, ki fénynyel s dicsőséggel teljes, ezen emlékszobor a bábornak biztos kalauzul szolgál.” A mellső oldalon a szász czímer volt e szavakkal (német nyelven): Isten adjon áldást Szászországra: — A baloldalon (magyar nyelven) e szavak állottak: „Itt állott a messzelakó nép szabadelvű királya, gyönyörködven a természet szépsége felett. A negyedik oldalon (magyar nyelven) a következő felirat volt: Frigyes Ágoston, neve s tettei után dicső szász király, megmászta a Krivánt 1840 augusztus 4-én a következő kíséretével: Hainz Frigyes, őrhadnagy és szárnysegéd, Zipser Christián tanító és tanár, Thuránszky Péter. főszolgabíró és Münster György k. erdőmester és táblabíró, ki ezen emléket hódolata jeléül felállította.¹⁾

Tengerszem-csúcsi emlék.

A Tátrában még egy csúcson van turista-emlék, mely — sajnos — szintén csak rövid ideig maradt egész sértetlenül.

Ezen emlék Blasy Ede, a Tengerszem-csúcs első megmászója emlékére néhány tisztelője által állíttatott fel 1891 július 20-án. Az emléktábla tepliczi márványból áll, Felkán készült, következő felirattal: „Blasy Ede emlékére“.

1892-ben fejszevágással az emléktábla behasíttatott.²⁾

¹⁾ Döller A. a Kárpátgyesület volt alelnökének egyike számos érdemei közül, hogy indítványa következtében a Kárpátgyesület 1878-ban elhatározta, minden adatot, mely a királyi utazásra vonatkozik, összegyűjteni, mi a következő munkát eredményezte: Majláth Béla. Királyi-turista a Tátrában (É. K. 1879 p. 239). A Kriván-emlékről irtak még: Münnich S. Frigyes Ágoston király és a Tátra (Z. B. 1879 Nr. 2). N. R. Frigyes Ágoston király stb. (Z. B. 1879 Nr. 5). Münnich S. A Kriván-emlék (Z. B. 1879 Nr. 12). Lehotzky Tivadar. Adatok a Kriván-emlék történetéhez (E. K. XIX. 134). Kolbenheyer K. A Kriván-emlék (K. P. 1892 Nr. 1). Münnich S. A Kriván-emlék (K. P. 1892 Nr. 3).

²⁾ Z. B. 1892 Nr. 30.

B) Idegen-forgalom.

1. A Táttra déli oldalán.

A tátranyaralók történelmi fejlődése.

A Magyar Kárpátgyesület keletkezésekor (1873) a Tátrában és a Táttra alján három fürdő, illetve nyaralótelep volt: Tátrafüred, a Husz-Park és Lucsivna.¹⁾ Ez utóbbinak alapja 1873-ban vettetett meg, a Husz-Park 1868-ban vette kezdetét; csakis Tátrafürednek van multja, mely már a mult század végén is mint fürdő szerepelt.

Időfolytán nagyobbodtak a fennálló telepek, valamint újak is keletkeztek.²⁾ Így keletkezett: 1875-ben Új-Tátrafüred, 1879-ben a Csorbai-tavi telep és Meese túrista-szállodája Késmárkon. 1881-ben a Virág-völgyi telep (Poprád mellett), a Weszter-szálló Nagy-Szalókon és Alsó-Tátrafüred. 1882-ben a felkai túrista-telep s a vendéglő a „Kilátásnál“. 1883-ban Barlangliget és Tátraháza. 1884-ben Gréb-Park (Sz.-Szombat mellett), Matlárháza és a két túrista-szálló a Nagy-Tarpataki-völgyben. 1885-ben a túristaház a késmárki Itatón. 1888-ban Széplak, a Nagy-Lomniczi túristaház és a nemzeti szálloda Poprád mellett. 1891-ben Felső-Hági. 1892-ben alapja vettetett meg Táttra Lomnicznak.

Tekintsük most egyenként a telepeket.

1. Ó-Tátrafüred.

(1797.)

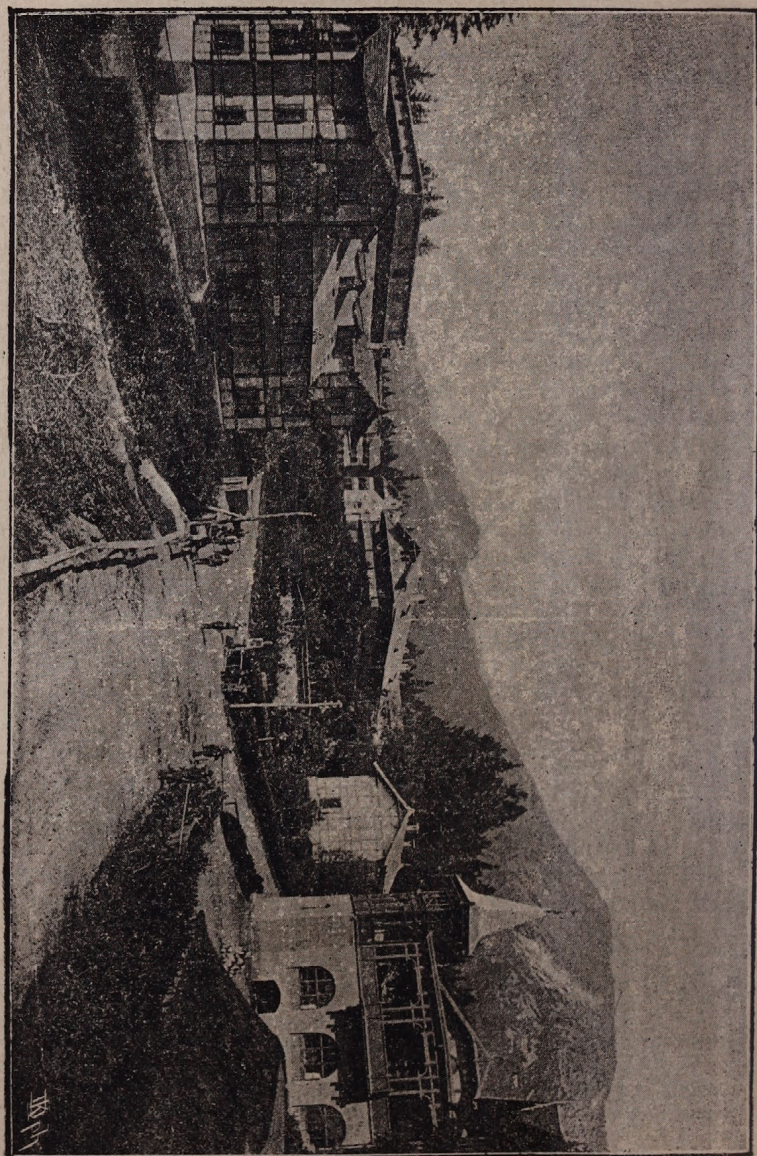
Ezen fürdőtelep történetét megírni, nem tartozik jelen munka keretéhez. itt csak vázlatosan említjük a következőt.

Ó-Tátrafüred (gróf Csáky-féle birtok) már régi idő óta a környéken az itt kibugyogó savanyúvíz miatt „savanyúforrás“ név alatt volt ismeretes s kedves találkozóhelye volt vadászat alkalmával a nemes uraknak.

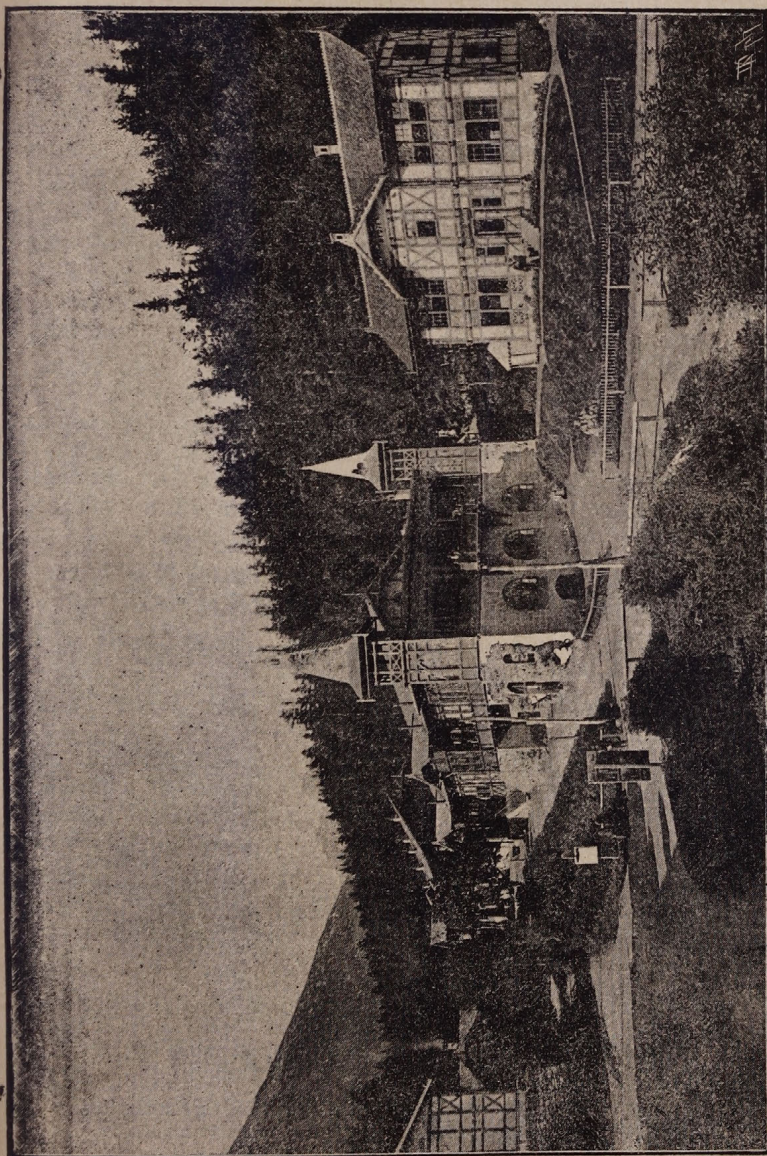
1751-ben Tátrafüred következő képet mutatott: hatalmas mocsár, felső részén egy kivájt fatörzs rejtette a forrást; ettől

¹⁾ A Tátraszálló Poprádon 1871-ben épült.

²⁾ A hetvenes években — az új telepek keletkezése előtt — a következő helyeken kapott a túrista ellátást, habár kezdetlegest is: Mostki (Hagi mellett) nevű erdőri lakban, hol 1881-ben túristaszoba rendeztetett be. A Csorbai-tónál az egyesületi menedékházban. Scharpanetzen (Béla s Barlangliget között) és Zdjár községben. Tátraházában és Stóla községben a tanítónál.

Ó-TÁTRAFÜRED.

ÉTTEREM ÉS GYÓGYSZERTÁR.

ezer lépésnyire egy erdőöri lak, lentebb pedig egy félig bedőlt szénatartó állott. Ez Tátrafürednek képe 1751-ben.¹⁾

Az első épületeket gróf Csáky István 1797-ben állította fel. 1824-ik évben más épületek is emeltettek; de fürdővé csak akkor lett Tátrafüred, midőn 1833-ban Rainer György azt bérbe vette és megszakítással 1868-ig kezelte.

Ez idő alatt több új épület emeltetett. sétányok készítettek s felfedeztetett a két savanyúforrás Kastor s Pollux.

Dr. Posewitz Sámuel által bátorítva Rainer a negyvenes évek elején hidegvíz-gyógyintézetet rendezett be, melynek első kezelője az említett orvos volt.

1846-ban Mühlenbach község megvette Tátrafüredet a környező erdővel együtt 24.000 forintért és ismét bérbe adta a fürdőt.

1868-ban Rainer — nejének elhalálózása miatt — a fürdőt két bécsi kereskedőnek, Schwarcz C. M. és Rebel J.-nak adta el, kik különben szepesi születésűek voltak. Ekkor nagy változáson ment át a fürdő. Habár eddig Rainer alatt kitűnően volt is vezetve, mégis csak kezdetleges kis fürdő volt ez. Most azonban korszerűvé kezdték tenni.

1869-ben új kávéház s billárdszobával épült fel, a mostanáig nélkülözött társadalmi életnek központul szolgálva.

1872-ben épült a „Gondülő“, a „Tengerszem“ s a „Vadászkürt“, 1873-ban pedig az „Adria“.

A Magyar Kárpátgyógyintézetek egyesületének kezdeményezésére tehát Tátrafüred már több épületből állott.²⁾

A birtokost illetőleg nemsokára ismét változás állott be, a mennyiben a Borsod-Miskolczi műmalom vette át a fürdőt; míg 1881-ben a mostani bérlő — a lőcsei hitelbank birtokába jött, és a következő évben fürdőhelylyé nyilvánított.

Ez időben (1881-ben) Tátrafüreden 13 épület volt.³⁾

1882-ben épült a Hungária s megnagyobbított az étterem.

¹⁾ Münnich Sándor. Egy Tátra-utazás 133 év előtt. (É. K. 1885 p. 169.)

²⁾ Rigi, Svájczház, Vadászkürt, Tengerszem, Havasi tündér, Sansconi Rainer-ház, Flóra, Priesnitz, Hétszoba, Vámbéry-ház, Omnibus.

³⁾ Ezek közt a régiebb épületek az Omnibus 1881-ben, a Priesnitz s Kisház pedig 1883-ban leromboltattak.

1883-ban épült a Hygieia, 1884-ben a Scepusia és a postaépület, 1885-ben a Solitude, 1888-ban a Jármay-féle villa s a Bókai-ház, 1889-ben a kis Scepusia.¹⁾

2. Husz-Park.

(1868.)

Husz-Parknak alapja 1868-ban vettetett meg, midőn egy nyári multság alkalmával Husz apó felkérte, hogy a meglevő sörházhoz (7 szoba) építsen néhány fürdőszobát, mi meg is történt.

Husz-Park elnevezését a hely 1878-ban nyerte, midőn egy választmányi ülést követő társas-ebéd alkalmával Döller alelnök Husz érdemeit méltatva hozta javaslatba az elnevezést.

Épült: 1868-ban a túristaház (24 szobával) és az étterem; 1871-ben a Scherner-ház (3 szoba), a Wien-nevű ház (17 szoba); 1882-ben a Breslau (24 szoba); 1884-ben Budapest (31 szoba), 1887-ben a Lövölde (6 szoba). Ezen épületeken kívül a hetvenes években épült és nagyobbított az Öt-terem, valamint a kávéház (4 szoba).

A Park is folyton nagyobbodott s különösen fenyőültetvényekkel szépítettet. 1891-ben részvénytársaság vette át a telepet.²⁾

3. Lucsivna.

(1873.)

Lucsivna keletkezését az ottani földbirtokos Szakmáry Donát erélyességének és áldozatképességének köszönhetette 1873-ban.

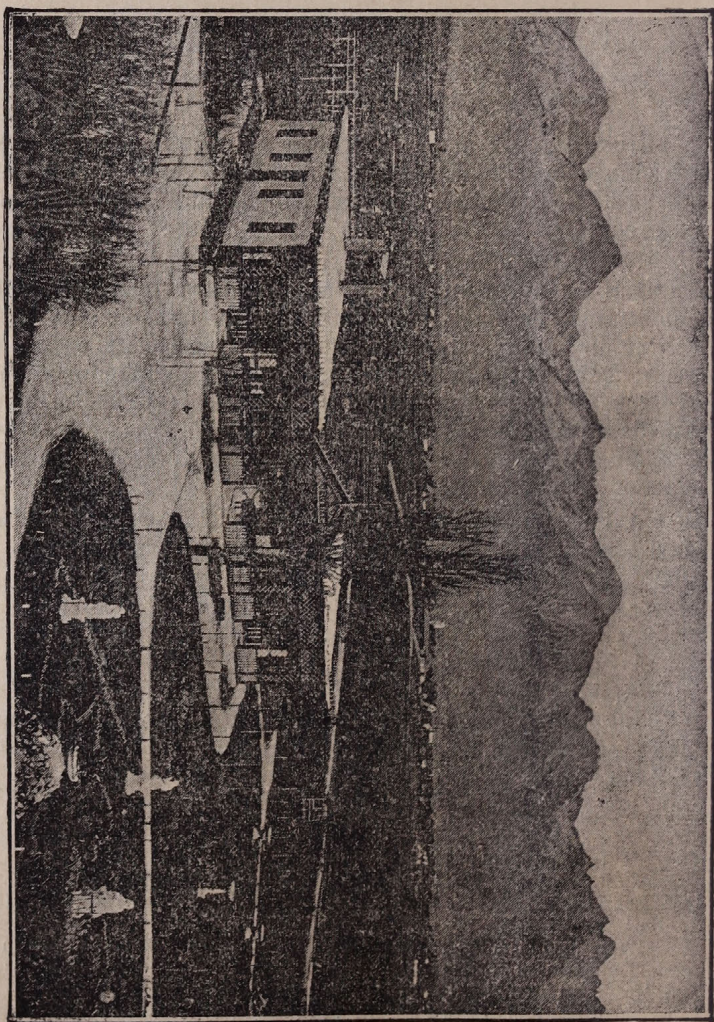
¹⁾ Tátrafüred alaprajza 1873-ban (É. K. II. 297).

Z. B. 1869 Nr. 20. Z. B. 1872 Nr. 35. Z. B. 1878 Nr. 20. Z. B. 1881 Nr. 7, 28. Z. B. 1882 Nr. 6, 18. Z. B. 1884 Nr. 38. Tátravidék 1884 Nr. 68.

Wünschendorfer C. Tátrafüred multja és a jelen (É. K. II.). Münnich Sándor. Tátrafüred történelmileg. (Z. B. 1880 Nr. 31, 33, 34.) Dr. Szontágh M. Visszapillantás Tátrafüred multjára (Tátravidék 1884 Nr. 5, 6). A három Tátrafüred. Pesti Fr. „Magyarország helynevei“-ből (Sz. L. 1891 Nr. 29.)

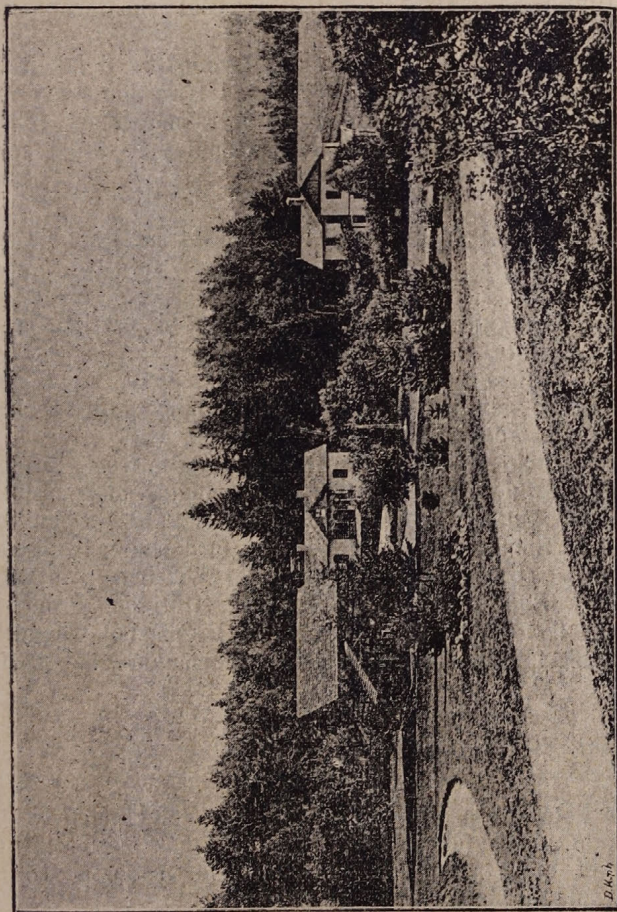
A fürdő eredeti neve Schmecks, melyet e század elején nyert. Tátrafürednek kereszteltetett 1846 július 31-én. (Tátravidék 1883 p. 35.)

²⁾ Wünschendorfer K. közlései. Z. B. 1878 Nr. 11, 20. Z. B. 1879 Nr. 48. Z. B. 1880 Nr. 22. Z. B. 1881 Nr. 10. Z. B. 1882 Nr. 5, 18.

HUSZ-PARK. (Szövegét lásd 81. l.)

Az első évben épült a gyógyterem (Kursalon) 24 szoba.
 1885-ben már hat épület volt ott ; 1892-ben pedig kilencz.
 Az utolsó épület 1886-ban épült.¹⁾

LUCSIVNA.

¹⁾ Z. B. 1878 Nr. 31. Dr. Szontágh M. Tátra-kalauz p. 123.
 A tulajdonos szíves közlései.

4. *Új-Tátrafüred.*

(1875.)

Dr. Szontágh Miklósnak Tátrafüred több évi orvosának kezdeményezése folytán alakult Új-Tátrafüred.

1875-ben s 1876-ban épült a régi sanatorium és két lakóház.

1877-ben az ebédlő, kávéház, fürdőház s 3 lakóház.

1878-ban egy épület, 1880-ban a Kursalon s egy épület, 1882-ben két épület, 1883-ban az új sanatorium, 1891-ben két lakóház; 1892-ben összesen 18 épületből és 8 magán-lakból állott.¹⁾

5. *A Nyári-telep a Csorbai-tó mellett.*

(1876.)

1873-ban kis faház állott a Csorbai-tó partján, a föld-birtokos Szentiványi József tulajdona.

1876-ban az egyesületi menedékház épült, mely „József-menedékház” nevet nyert és mely három év múlva a birtokos által megvétetvén, turistaházzá alakíttatott át.

Itt azután a következő további építkezések történtek: 1877-ben Miklóslak, 1879-ben a vendéglő, mely 1892-ben megnagyobbíttatott, 1881-ben a Túrystalak, 1882-ben Szentiványi- s Gömöri-lak, 1883-ban a fürdőház az uszodával, 1884-ben Laszkay-lak (magán-villa), 1887-ben a kávéház s Kursalon, 1890-ben Mária Terézia-ház, 1891-ben Prónai-villa, 1892-ben Tivoli. 1892-ben tehát hét lakóházból, vendéglőből kávéházzal, fürdőházból uszodával és két magán-villából állott.²⁾

6. *Virág-völgy.*

(1881.)

A Poprádváros birtokában levő virág-völgyi telep 1881-ben alapíttatott, mely évben az első turistaház építtetett itt fel. 1883-ben épült a fürdőház s vendéglő. 1885- s 1891-ben egy-egy új turistaház.

Összesen öt épület van 113 szobával.

¹⁾ Z. B. 1878 Nr. 20. Z. B. 1880 Nr. 3. Z. B. 1881 Nr. 23. Z. B. 1882 Nr. 18. A tulajdonos közlései.

²⁾ Z. B. 1876 Nr. 29. Z. B. 1879 Nr. 45. Z. B. 1880 Nr. 21. Z. B. 1881 Nr. 23. Z. B. 1882 Nr. 26. A bérlő közlései.

7. *Weszter-szálló (Nagy-Szalókon).*

(1881.)

Ugyancsak 1881-ben Nagy-Szalókon épült fel a Weszter-szálló, és pedig 1881-ben a főépület, 1883-ban s 1884-ben pedig a fürdőház s a vendéglő és a Park szépítettén, ki is bővítettett.

8. *Alsó-Tátrafüred.*

(1881.)

Mikor a lőcsei hitelbank Tátrafüredet megvette, azon évben vettetett meg Alsó-Tátrafürednek is az alapja. Bohus, késmárki tanító, egy új Tátrafüred eszméjével foglalkozván, a földbirtokostól, Új-Leszna községtől, tíz hold erdőséget bérelt az u. n. Darafőzőnél; továbbá három holdat a Nyergen s két holdat a Kilátásnál. Hozzá is fogott az építkezéshez, de csakhamar pénzzavarba jutván, engedélyét még azon évben 5500 frtért eladta a késmárki banktársaságnak, mely társulat erősen hozzálátott az építkezésekhez. Így épült: 1882-ben két lakóház s két vendéglő; 1883-ban egy fürdőház, 1884-, 1885- és 1886-ban egy-egy lakóház, 1891-ben egy új fürdőház.

1892-ben Alsó-Tátrafüreden hét lakóház, két vendéglő, két fürdőház s 5 magán-villa állott fenn.

A „Szép Kilátásnál“ czimű vendéglő 1882-ben épült; 1885-ben ősszel leégett s 1886-ban másodszor építettett fel.¹⁾

9. *Felkai-turistalak.*

(1882.)

A Felkai-nyaralótelep 1882-ben épült. A kert rendezése, a terület egyengetése, mely ötvenhárom kis összevásárolt részletből állott, úgyszintén a Felkai-patak szabályozása s partjainak kikövezése igen sok fáradságba került.

Az egyik épület az „Eremitage“ már 1880-ban megvolt. 1883-ban épült az Anna-lak, 1884-ben a nagy Turistaház, 1885-ben a vendéglő s fürdőház, 1886-ban a Jolánlak.

1892-ben négy lakóházból. vendéglőből s fürdőházból állott a felkai turistalak.

¹⁾ Z. B. 1881 Nr. 13, 32. Z. B. 1882 Nr. 18, 26. K. P. 1884 Nr. 16. Sz. L. 1886 Nr. 20. A fürdő-igazgatóság közlései.

„VESZTÉR-SZALLO.” (Szövegét lásd 85. l.)

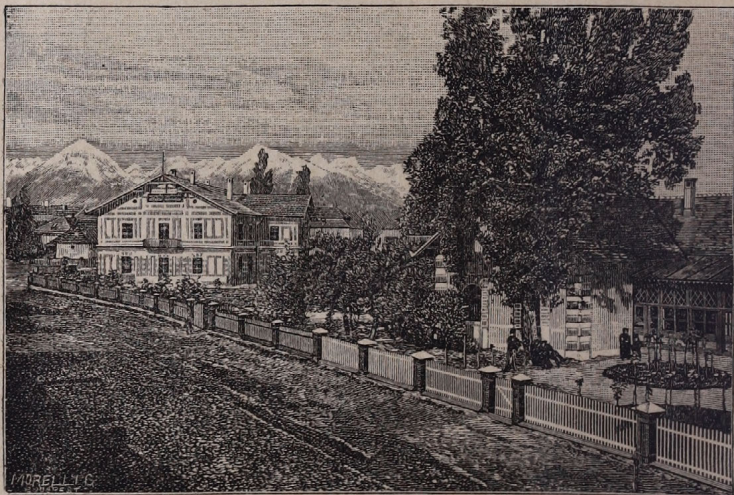
ALSÓ-TÁTRAFÜRED. (Szövegét lásd 85. l.)

10. *Barlangliget.*

(1883.)

Barlangliget egyrészt az 1881-ben felfedezett bélai cseppkőbarlangnak, másrészt Ivánka Imre kezdeményezésének és Béla város polgárai józan felfogásának köszönheti keletkezését.¹⁾

Itt épült 1883-ban Tátra nevű túristaház a régi vendéglővel, 1884-ben Budapest s a fürdőház, 1885-ben két magánvilla, 1886-ban két túristaház s egy magánvilla, 1887-ben s

FELKAI TÚRISTALAK. (Szövegét lásd 85. l.)

¹⁾ A véletlenség hozta Ivánka Imrét 1881-ben a bélai barlang vidékére, melynek szép fenyvesei s vidéke annyira megtetszett, hogy elhatározta ott villát építeni. A következő évben írásban Béla város polgáraihoz fordult, kifejtvén tervét egy nyaralótelep létesítése érdekében, megmutatta egyszersmind az irányt, melyet az építésnél kellene követni, t. i. lassan, jól megfontolva haladni előre a modern igények szerint, de luxus nélkül építeni. Továbbá egy általános tervet javasolt az építkezés tekintetében, melyhez mindenki köteles volna magát tartani. A fenyveserdő — a telep legnagyobb kincse kimélendő.

Béla városa elfogadta a tervet és így keletkezett, majd pedig virágzóvá vált Barlangliget, melynek fejlődése első sorban a fáradhatatlan Kaltstein A. érdeme.

A cseppkőbarlang felfedezésének Husz és Bretz urak által tulajdonítandó Barlangliget alapítása.

1888-ban két-két magán-villa, 1889-ben a Concordia-épület; 1890-ben az új vendéglő s hidegvíz-gyógyintézet. 1891-ben három túristaház, 1892-ben három túristaház és négy magán-villa.

1892-ben Barlangligeten volt tizenegy túristaház és 12 magán-villa.

BÉLAI BARLANG.

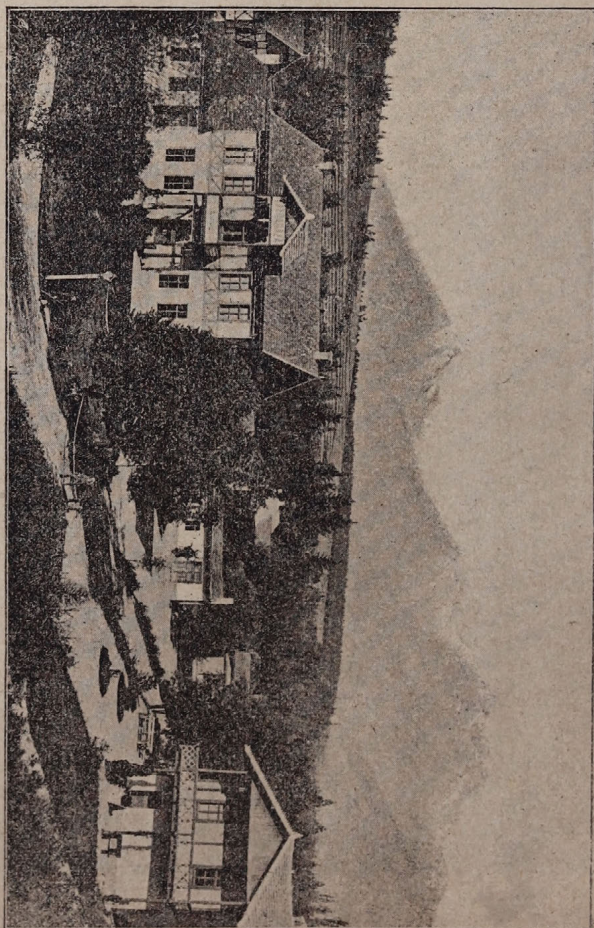
11. Tátraháza.

(1883.)

Már évekkel azelőtt a „Malmok“ (Mühlerchen) néven ki-
rándulóhelye volt a Késmárkiaknak. 1883-ban nevét változ-
tatta, a mely évben a két első lakóház épült. 1884-, 1885-,
1886-, 1887- és 1891-ben egy-egy új villa építettett.

1892-ben Tátraházán nyolcz épület állott.

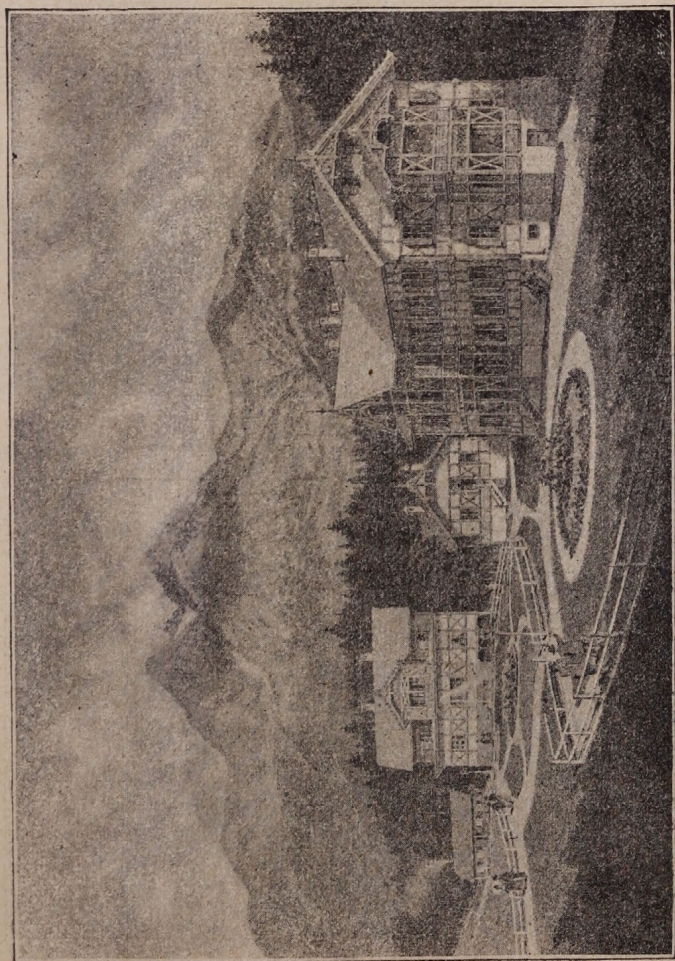
TÁTRAHAZA.

12. Matlárháza

(1884)

1884-ben keletkezett itt az első villa a fürdőházzal. 1889-ben épült a „kőpataki“ villa; 1892-ben Székely Farkas saját területén építtetett villát (17 szobával).

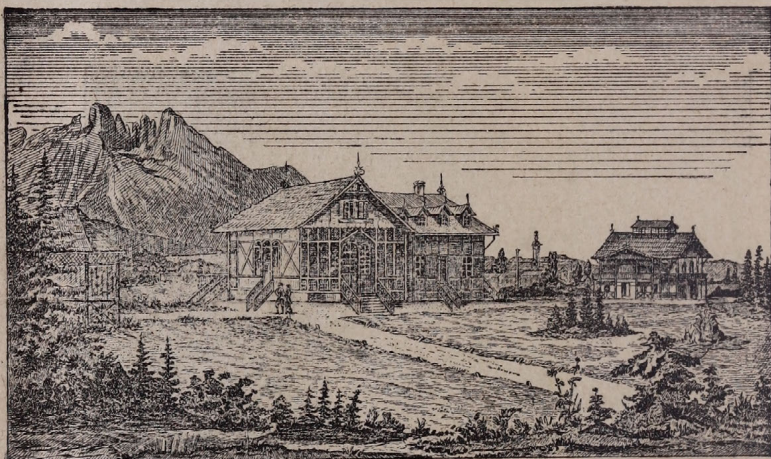
MATLÁRHÁZA.

13. Gréb-Park.

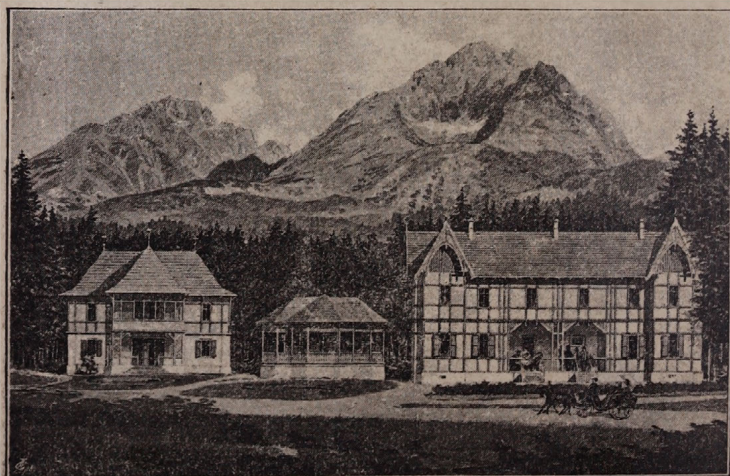
(1884)

Szepes-Szombat mellett 1884-ben keletkezett ezen új nyaralótelep. 1884-ben épült egy kis túristaház, 1885-ben egy túristaház ebédlővel, 1886-ban a nagyobb vendéglő. 1889-ben átalakított az első vendéglő túristaházzá.

1892-ben négy épület állott fenn.

GRÉB-PARK.

SZÉPLAK.

14. Széplak.

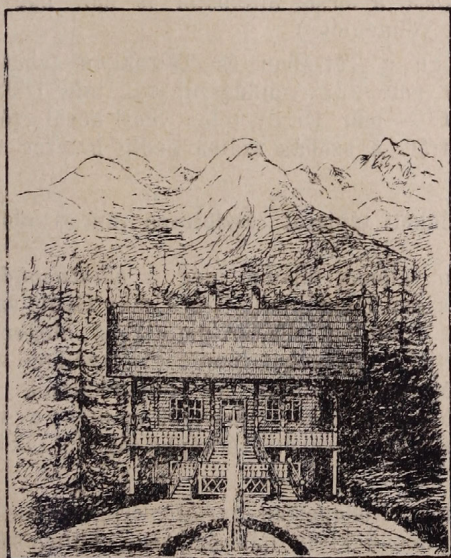
(1888.)

1888-ban épült az alsó túristaház; 1890-ben egy új ház kávéházzal s konyhával; 1892-ben az új vendéglővel ellátott nagy túristaház.

15. Felső-Hági.

(1891.)

Felső-Hági, a regényes csendélet prototypusa 1891-ben épült. Áll pedig egy csinos épületből, hat szoba s ebédlővel, mihez 1892-ben fürdőház építettett.

FELSŐ-HÁGI.

Ezen nyaralótelepeken kívül van még: A Nagy-Tarpataki völgyben a „Tarpataki-szálló“ (14 szoba) (1884) és a „Zerge-szálló“ (8 szoba) (1885); Késmárkon a Meese-szálloda (1889) tiz szobával. Poprádon a „Tátra-szálló (1871) tiz szobával, a „Nemzeti“-szálló 14 szobával (1887), a Lomniczi erdőlak (1888) és a Túristaház a késmárki Itató mellett.¹⁾

¹⁾ Ezen helyen új nyaralótelep létesítése terveztetett. (Sz. L. 1891 Nr. 25. Építési feltételek.)

Tátra-Lomnicz.

Tátrafüred s Matlárháza között egy új nyaralótelepnek alapja 1892-ben tetetett le, hol gróf Bethlen András földművelésügyi minster kezdeményezése folytán az erdőkincstár az u. n. Spóner-féle Matlárokat 80.000 frtért vette meg.

E hely szép fekvéséből következtetni lehet arra, hogy idővel ezen telep a legszebb telepek egyike lesz. A birtok 50 részletre osztatott, és részletenkint 200 frton villa-építés céljából adatott el.

Szép villa-gyarmat fog itt idővel keletkezni, hol Tátrafüred birtokosa, a lőcsei hitelbank is épít nagyobb, modern berendezésű vendéglőt.¹⁾

1873-ban a Tátrában és Tátraalján tehát csak három nyaralótelep volt 221 vendégszobával, míg 1892-ben — két évtized alatt — már 15 ily telep veszi körül gyöngyzinórkép a Magas-Tátrát. A szobák száma pedig hatszor annyi, vagyis 1433 lett.

A mellékelt táblázat részletesen tünteti elő a haladást.

Helyén valónak találok még a *villatelepítési tervzetét a Tátrában* röviden felemlíteni. Gróf Csáky Gyula szepesi főispán indítványára 1890-ben elhatároztatott, az idegenforgalom fejlesztése céljából lépéseket tenni s e célból villa-telepeket nagyobb mérvben létesíteni. Az előmunkálatok 1891-ben tettek, midőn Dénes F. a turistaút mentén a villa-telepekre alkalmas helyeket felvevén, térképbe foglalta (1:5000 illetőleg 1:2500).

1892-ben Budapesten tartott értekezleten a turistaút mentén történendő kisajátítás szüksége fejtegettetett, miután az illető földbirtokosok határtalan árakat követeltek.

Két más értekezleten Tátrafüreden a kisajátítási törvényjavaslat elfogadtatott és az összes magyar fürdőkre leendő kiterjedéssel, az országgyűlés elé terjesztteni, határoztatott.²⁾

¹⁾ Z. B. 1892 Nr. 33, 42—47. K. P. 1892 Nr. 33. Sz. L. 1892 Nr. 33. A kincstári vétel miatt bosszas vita támadt a szepességi lapokban.

²⁾ Ezen tervzet hosszú vitát keltett a szepességi lapokban. Z. B. 1890 Nr. 32, 49, 51. Z. B. 1891 Nr. 50. Z. B. 1892 Nr. 25, 26, 32, 33, 35, 38. K. P. 1892 Nr. 24, 36—38. Sz. L. 1892 Nr. 23, 26, 27, 32, 36, 37, 38.

A tátratelepek és túristaszobák száma (a történelmi fejlődésben).*)
(1873—1892.)

Év	Ó-Tátrafüred	Husz-Park	Lucsivna	Új-Tátra-füred	Csorbató	Virág-völgy	Wester-szálló	Alsó-Tátrafüred	Felkai túristatelep	Barlangliget	Tátraháza	Marlárháza	Park Gréb	Széplak	Felső-Hágt	Összesen	Három-Tátrafüred	Többi telepek
1873	135	62	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	221	135	86
1874	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	221	135	86
1875	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	264	176	86
1876	—	—	30	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	274	176	98
1877	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	285	182	103
1878	158	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	329	197	109
1879	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	333	197	113
1880	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	345	209	113
1881	—	83	42	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	415	209	182
1882	176	—	—	—	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	499	313	203
1883	186	—	44	—	—	—	—	—	5	16	14	—	—	—	—	676	384	270
1884	229	114	46	—	—	—	—	105	21	30	26	13	3	—	—	813	455	330
1885	—	—	60	—	—	—	—	107	23	69	30	—	7	—	—	840	455	354
1886	231	—	76	—	—	—	—	152	31	—	46	—	16	—	—	979	506	445
1887	—	121	—	—	—	—	—	160	—	—	51	—	—	—	—	999	514	450
1888	235	—	—	—	—	—	—	164	—	—	—	—	—	—	—	1054	522	505
1889	242	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	14	—	1127	529	541
1890	251	—	—	—	69	—	—	—	—	118	—	—	—	25	—	1189	538	594
1891	—	—	—	—	—	113	—	202	—	165	57	—	—	31	—	1368	627	676
1892	251	121	76	172	71	113	17	202	31	196	57	53	21	46	6	1433	627	751

*) A tulajdonosok szíves közlései szerint szerkesztve.

Idegenforgalom.

1. A Tátrahegység déli oldalán.

Az idegenforgalomnak nagy nemzetgazdasági jelentősége a Magyar Kárpát Egyesület megalakulása után csakhamar felismertetett a Szepességen.

Első sorban lelkes Tátrabarátok voltak azok, kik szóval s tettel küzdöttek ezen eszméért, a nagy tömeg közönyével és némelyek ellenségeskedésével szemben, kik saját érdekeiket ezen mozgalom által veszélyeztetetnek gondolták. A szepességi lapokban közölt számos czikk tanuskodik erről.¹⁾

Az idegen statisztikával a nyolczvanas években kezdtek tüzetesebben foglalkozni, melynek alapja azonban még mindig ingatag.

Az idegenforgalom²⁾ emelkedését a következő adatok mutatják, melyek azonban biztos alappal még nem bírnak.

¹⁾ Különös működést fejtettek ki e tekintetben Döller A., Münnich S., Posewitz Gy., Dr. Posewitz T. és Weber S.

²⁾ Az idegenforgalom megállapításához idegenstatisztika szükséges. Az első, habár alig használható adatokat az Idegenek könyvei szolgáltatják. Ezek az idegenek nevei mellett néha észszerű, néha ízléstelen megjegyzésekkel is telve az írónak műveltségi foka szerint; de figyelemreméltó jegyzeteket sem nélkülöznek.

Ezt látjuk pl. Tátrafüred régi vendégekönyveiben. Az első 1833—1865-ig szól, a második 1865—1868-ig, a harmadik 1869—1874-ig és a negyedik az 1874-iki évet tartalmazza. A két első csak egyszerű névjegyzék; a többi érdekes jegyzeteket is tartalmaz, és az utolsó különösen nagyobb kirándulásokról is szól. (Wünschendorfer K. Kivonat a tátrafüredi vendégekönyveiből. Z. B. 1870 Nr. 27—29.)

Csak lassan értett meg a gondolat, hogy a vendégekönyvek statisztikai adatok alappául szolgálhatnak és így több gond fordítottat reájuk — többé-kevésbé sikerrel.

Igy volt az, mint más helyen, a Magas-Tátrában is. Biztosabb adat volt szerezhető, midőn egynehány nyaralótelep már külistát közölt (a három Tátrafüred, Barlangliget és 1892-től kezdve a Csorbai-tavi telep is), mely azonban szintén sok kívánni valót hagy fenn. T. i. lakóvendégnek tekintetik mindenki, ki csak egy éjszakát is tölt a fürdőben, míg a napi-vendégek száma csakis önkényes feltevés. Az első a vendégek számát jelzik, az utóbbiak a vendégek hullámozását.

A legbiztosabb adatokat szolgáltatathatják a kassa-oderbergi vasút kimutatásai; de még ezek sem kielégíthetők.

Ezen hiányos adatoknál fogva nem lehetséges biztosan megállapítani az idegenforgalmat, mely némelyek szerint 3—4000-re, mások szerint ellenben 28000-re rüg.

A kormány részéről kellene itt meghatározott szabályzatot kiadni mihez tartás végett s csakis így volna a számításoknak biztos alapja.

Az első kísérletek az idegenforgalmat megállapítani 1887-ben történtek Dr. Posewitz T. részéről. A kezdet nehéz volt. Felhasználtattak a három Tátrafüred külistái, és ezek alapján a három fürdő látogatottsága számított ki 1886, 1887, 1890, 1891 és 1892-re. Barlangliget szintén rendszeren közölte vendégeinek számát; és a többi telepek is beküldték megkeresés folytán adataikat — miért elismerés illeti meg őket — az összes Tátraidegenforgalom ilyképen először 1888-ban számított ki. A munka továbbfolytatása egyelőre abban maradt.

I. Idegenforgalom a Tátrában.

(Állandó vendégek.)

1873—1892.

	Három Tátrafüred	Többi nyáritelep	Összesen	A vendégek összege
1873	?	?	?	?
1874	900	350	1250	1311
1875	1200	350	1550	1213
1876	1200	400	1600	1320
1877	1300	400	1700	1674
1878	1400	450	1850	1278
1879	1400	450	1850	1560
1880	1500	500	2000	1576
1881	1500	700	2250	2100
1882	2100	1200	3300	2408
1883	2600	1000	3600	3528
1884	3100	1300	4400	5346
1885	3100	1400	4500	5718
1886	3500	1800	5300	8252
1887	3600	1800	5400	8232
1888	3600	2000	5600	8211
1889	3700	2100	5900	9406
1890	3700	2400	6100	10728
1891	4200	2700	6900	10581
1892	4000	3000	7200	10108

II. Állandó vendégek a három Tátrafüreden.

(A fürdői kimutatások után összeállítva.)

	1882	1886	1887	1890	1891	1892
Összesen :	1814	3523	3589	4119	4165	4214
1. <i>Magyarország</i>	1391=76 5 ⁰ / ₀	2726=77.0 ⁰ / ₀	2747=76 ⁰ / ₀	2993=70 ⁰ / ₀	2993=70 5 ⁰ / ₀	3050=72 ⁰ / ₀
Budapest	—	892=32.5 ⁰ / ₀	910=33 ⁰ / ₀	1041=35 ⁰ / ₀	1092=37 ⁰ / ₀	1173=39 ⁰ / ₀
Szepesség	—	305=12 ⁰ / ₀	325=12 ⁰ / ₀	216=7 ⁰ / ₀	178=6 ⁰ / ₀	190=5 ⁰ / ₀
Felső-Magyarország	—	585=21 ⁰ / ₀	582=21 ⁰ / ₀	636=21 ⁰ / ₀	565=21 ⁰ / ₀	526=17 ⁰ / ₀
Alföld	—	698=27 ⁰ / ₀	760=28 ⁰ / ₀	890=29 ⁰ / ₀	950=3.2 ⁰ / ₀	984=33 ⁰ / ₀
Dunántúl	—	181=5 ⁰ / ₀	130=5 ⁰ / ₀	116=4 ⁰ / ₀	123=4 ⁰ / ₀	121=4 ⁰ / ₀
Erdély	—	55= } 0.8 ⁰ / ₀	25= } 0.7 ⁰ / ₀	76=3 ⁰ / ₀	23= } 1 ⁰ / ₀	56= } 2 ⁰ / ₀
Horvátorsz., Fiume stb.	—	10= }	3= }	18= 0.6 ⁰ / ₀	9= }	— }
2. <i>Austria</i>	141=8 ⁰ / ₀	365=10 ⁰ / ₀	371=10.5 ⁰ / ₀	430=10 ⁰ / ₀	549=12 ⁰ / ₀	472=11 ⁰ / ₀
Felső- és Alsó-Austria	—	113=30.8 ⁰ / ₀	154=41 ⁰ / ₀	140=32.3 ⁰ / ₀	181=33 ⁰ / ₀	153=1 ⁰ / ₀
(Bécs)	—	(102=28 ⁰ / ₀)	(148)	(136)	(168)	(142)
Cseh-Morvaország és Szilézia	—	124=33.7 ⁰ / ₀	98	136=31.4 ⁰ / ₀	205=37 ⁰ / ₀	189=39 ⁰ / ₀
Galizia	—	123=33.7 ⁰ / ₀	113=30 ⁰ / ₀	140=32.3 ⁰ / ₀	152=28 ⁰ / ₀	112=26 ⁰ / ₀
Alpesi vidék	—	5= 0.8 ⁰ / ₀	6	14=4 ⁰ / ₀	11=2 ⁰ / ₀	17=4 ⁰ / ₀
3. <i>Németország</i>	234=13 ⁰ / ₀	309=11 ⁰ / ₀	373=10.5 ⁰ / ₀	543=13 ⁰ / ₀	553=13 ⁰ / ₀	545=13 ⁰ / ₀
Szilézia	—	192	230=60 ⁰ / ₀	335=62 ⁰ / ₀	321=58 ⁰ / ₀	312=57 ⁰ / ₀
(Borosló)	—	(72)	(59)	(91)	(85)	(70)
4. <i>További külföld</i>	48=2.5 ⁰ / ₀	123=2 ⁰ / ₀	98=3 ⁰ / ₀	153=4 ⁰ / ₀	124=4 ⁰ / ₀	142=3 ⁰ / ₀
(Orosz - Lengyelország)	—	(62)	(44)	(78=50 ⁰ / ₀)	(55)	(94=65 ⁰ / ₀)

N. R. K. P. 1882 Nr. 43. Dr. Theodor Posewitz. Z. B. 1887 Nr. 17. K. P. 1888 Nr. 6. Z. B. 1890 Nr. 52.
Z. B. 1891 Nr. 47. K. P. 1892 Nr. 47. (Lásd a könyv végén a grafikus táblázatot.)

III. Idegenforgalom Barlangligeten.

(1886—1892.)

Év	M A G Y A R			Összesen	K Ü L F Ö L D I			Összesen	A vendégek összege	Napi vendég
	Szepesség	Többi megyék	E között Budapestről		Austria	Német- ország	További külföld			
1886	?	?	?	?	?	?	?	?	?	395
1887	35	143	?	178 = 92%	4	10	—	14 = 8%	192	515
1888	42	169	?	211 = 88%	20	5	2	27 = 12%	238	1619
1889	49	266	?	315 = 89%	10	22	6	38 = 11%	353	1919
1890	52	382	(273)	434 = 73%	93	28	37	163 = 27%	597	2349
1891	50	351	(197)	401 = 80%	47	30	22 *)	99 = 20%	500	1537
1892	108	560	(260)	668 = 78%	102	38	39 *)	179 = 22%	847	1769

7*

*) Varsó 17 resp. 21.

Z. B. 1888 Nr. 47, 1889 Nr. 43. 1890 Nr. 49. 1891 Nr. 46. 1892 Nr. 48.

Észrevételek az I. tabellához.

Az első három rovat a 3 Tátrafüred és a többi nyaralótelep állandó vendégeit tünteti föl, valamint azoknak összegét.

Számításom alapját a 3 Tátrafüred kúrlistái, valamint Barlangliget és a többi nyaralótelep adatai képezik.

Az előbbi évek kúrlistáit már nem kaphattam meg s így kénytelen voltam a szepesi lapokban közölt adatokhoz nyulni. Számításom szerint a 3 Tátrafüreden egy-egy szobára két vendég jut egy évad alatt; a többi nyaralókban pedig csak egy, a mi a vendégek nagyobb állandóságára mutat.

Ezen kettős kulcs szerint számítottam ki tehát az idegenforgalmat, miből a megközelítő helyes adatokat nyertem, melyek nagyjában a kassa-oderbergi vasút adataival is megegyeznek, miáltal számításom helyessége igazoltatik.

Az utolsó rovatok mutatják a kúrlisták adatait s azokat, melyeket a szepesi lapokból kiírtam; ezen számokban foglalvák a napivendégek is, melyeket tehát 10.000-re becsültem, míg a kassa-oderbergi vasút adatai szerint 12.000 idegen fordult meg a Magas-Tátrában.

A tabellából kitűnik, hogy a forgalom az első évtizedben 1200-ról 3000-re, a második évtizedben pedig 7200-ra emelkedett.

Észrevételek a II. tabellához.

A második tabella azt mutatja, hogy melyik vidékről jöttek az idegenek, kik a 3 Tátrafüreden laktak.¹⁾

Ezen adatok szerint a vendégek $\frac{3}{4}$ -e magyarok; több, mint 10% Ausztriából jött, ugyanannyi Németországból s csak egy elenyésző kis töredék (3%) jön a többi külföldi államokból.

Ezen számok közti viszony nagyjában 10 év óta ugyanaz.

A magyarok közt leginkább képviselve a Budapestiek (39%), nemkülönben az Alföld (33%); a legkevesebb vendég jön Dunántúlról s Erdélyből.

Az Ausztriaiak között inkább képviselve volt Ausztria főherczegség ($\pm$ 30%); azután Cseh- s Morvaország, Szilézia ($\pm$ 39%) és Gácsország (26%).

A németek közül több mint a fele Sziléziából jön; és a külföldiek közül jóval több mint a fele Orosz-Lengyelországból.

Észrevételek a III. tabellához.

A III. tabella azt mutatja, hogy az idegenforgalom Barlangligeten hét év óta kétszereződött; a nem-magyarok száma 8%-ról 22%-ra emelkedett. A magyarok között a Budapestiek a vendégek felét képezték.

¹⁾ Az előbbi évekből hiányoznak az adatok.

2. A Tátra északi oldalán.

A Magas-Tátra északi oldala tudvalevőleg részben Gácsországhoz tartozik, részben pedig magyar államterület. De a határvonal már régóta vitás kérdés, mely vita — a Nagy-Halastó miatt — tengeri kígyó gyanánt újból s újból felüti fejét s még manap sincsen eldöntve.¹⁾ ²⁾

A lengyel Tátra turisztikai művelése az 1874-ben megalapított Lengyel Tátra-egyesületnek képezi feladatát. Itt csakis az északi Tátra magyar részét akarjuk tárgyalni.

Már jóval a Magyar Kárpátgyesület keletkezése előtt

¹⁾ A magyar felfogás szerint a határvonal keresztülmetshi a Halastavat s a Bialkapatak mentén húzódik a Poduplaszky-völgyig; a lengyel nézet szerint a határvonal a Tengerszem-csúctól e hegyvonalat magaslatán követhető a nevezett völgyig. Ez utóbbi nézet szerint a Halastó s Tengerszem lengyel terület; a magyar felfogás szerint pedig az egész Tengerszem és a Halastó fele Magyarországhoz tartozik. A határviszályt lásd Hradsky J. (Z. B. 1883 Nr. 36), Kolbenheyer K. (K. P. 1886 Nr. 41), továbbá Z. B. 1883 Nr. 35. Z. B. 1890 Nr. 30, 42—45. Z. B. 1891 Nr. 24.

²⁾ A határviszály már a múlt század végén kezdődött. Az első országos bizottság 1797-ben küldetett ki, hogy „a már oly régóta fennálló határviszály valahára eldöntessék.“ Ezen bizottság azonban, legalább mi a Halastavot illeti, feladatát nem oldotta meg egészen, mert itt a különálló vélemények még mindig fenforogtak. Így pl. a Kolbenheyer-féle Tátra-térképen (kiadatott a Magyar Kárpátgyesület megbízása folytán) a határvonal úgy húzatott, mint a bécsi katonai földrajzi intézet térképein van, t. i. a Halastavon keresztül, míg ugyanazon nemű térképen, mely Tátra-kalauza mellé van csatolva, a határ másképp rajzoltatott be.

A tulajdonképeni határviszály 1834-ben kezdődött, midőn az akkori magyar birtokos, Palocsai, a Halastótól keletre fát vágatott. Ez szolgált okul arra, hogy ez időtől fogva többször ütköztek össze bizottságok, de mindenkor végeredmény nélkül. 1839-ben Gácsország részére hozatott az ítélet. 1858-ban elhatároztatott, hogy a határvonal a Halastavon keresztül vonasék, de a faanyag a lengyeleké legyen. 1864-ben ujonnan bejártatott a határ: Gácsország a Halastavat követelte, mit azonban a magyarok elleneztek. 1883-ban ismétlődött ez ügy. A már 1858-ban magyar részről proponált határvonal, mely szerint a Halastó s a Tengerszem fele magyar, fele ellenben lengyel terület legyen, nem fogadtatott el.

1890-ben újra kezdődött a határviszály. Gróf Zamojsky a Zakopane-i uradalom birtokosa a vitás területre marhaesordát hajtattott és felirat által ezen területet saját birtokának mondotta.

Ezen eljárásból keletkezett per, mely eredmény nélkül végződött. Hohenlohe herczeg, a magyar birtokos, most a Halastó jobb partján erdő-őri lakást építtetett, mit a lengyel pásztorok szétromboltak. Midőn újból felépült az erdőőri lak, csak a közbejött magyar zsandárok gátolhatták meg annak újbóli lerombolását. A következmény hosszú jegyzőkönyv volt s az, hogy Hohenlohe herczeg zsandár-kaszárnyát építtetett a tó jobb partján.

A lengyelek azonban nem nyugodtak bele, hanem az osztrák képviselőházhoz vitték a vitás kérdést (1891).

Ez volt a hosszadalmas ügy állása az 1892. év végén.

vezetett egy út a déli Tátrából Javorinába, az északi oldalra, az u. n. rézaknai-út, mely mindig nagy forgalmu volt.

Midőn a túristika a hetvenes években lábra kezdett kapni, a túristák minden utat s ösvényt bejárták a különféle hágókon, hogy az északi Tátra remek völgyeit s tengerszemeit felkereshessék; csakhamar hiányát érezték azonban a szállóhelynek a Tátra északi oldalán. És miután ez oldalon csak a Javorina-telep létezik, 1878-ban az igazgatósági épületben hat turista-szoba rendeztetett be, mely hír nagy örömmel fogadtatott.¹⁾

Ezen öröm nem tartott sokáig. Már a következő évben 1879-ben, Hohenlohe herczeg megvette a Landok-Javorinai uradalmat 500.000 forintért az akkori birtokostól, Salamon H. A.-tól.²⁾ Az új birtokos messzeterülő vadaskertet rendezett be; és mint szenvedélyes vadászember a zergeállomány szaporítását tűzte ki célul. Hogy ezek el ne űzessenek, legjobb módnak tartotta a Javorinai uradalom igazgatósága az északi Tátrát lehetőleg a túristák elől elzárni s így lassankint oly intézkedések tétettek, melyek a túristaságnak nagy hátrányára váltak.

Az első lépés, a túristákat távol tartani, abban állott, hogy a turista-szobákat Javorinában megszüntették, mi 1880-ban történt.

Kegel, a Javorinai uradalom igazgatója, a Breslauer Zeitung-ban közölte, t. i. hogy a turista-szobák Javorinában más célra használatnak s hogy az ilyenek ezentul csakis a falu feletti korcsmában találhatnak szállást.³⁾ De ezen nyomorult korcsma is nemsokára megszűnt (habár az egyesület részéről ismételten kéretett a túristaság érdekében néhány turista-szoba felállítása Javorinában⁴⁾ és Podspady-telepre helyeztetett át. Évek óta tehát Javorinában szállás nem található.

De más módon is iparkodtak a túristákat minél távolabb tartani. Majdnem minden hágó elzáratott, még olyan is részben, mely ősido óta használatos volt. Ez időtáji egészen szokatlan illeténi eljárás nagy felindulást idézett elő a Kárpátegyesületben (1881) és így keletkezett a kínos „Javorinai ügy“, melyről az „egyesületi élet“ czimű cikkében már bővebben szólottunk.

¹⁾ É. K. 1879 p. 488. Egyesületi levéltár. (Kegel levele Döllerhez intézve.)

²⁾ Z. B. 1879 Nr. 52.

³⁾ Jogosan emeltetett panasz, hogy ezen rendelkezés által az egyedüli szálló Késmárktól Zakopane-ig vezető úton megszűnt s kiemeltetett egy-szersmind egy turista-szállodának szüksége Javorinában vagy közelében. Továbbá egy jó szekérút szükségére is utaltatott Zakopane-től Javorináig. (Z. B. 1880 Nr. 27.)

⁴⁾ Z. B. 1887 Nr. 7. (Választmányi ülés.)

Ha pedig a tilalom daczára egy-egy turista meg nem engedett hágón lépte át a Tátrát, a hercegi erdőőrök által elfogatott és a vezető pénzbírsággal marasztaltatott.¹⁾

Mindez állítólag a zergék miatt történt.²⁾

Látjuk ebből, hogy a Tátra magyar éjszaki oldalán a turisták miként hozatott hanyatlásba azon következetes eljárások által, melyek Javorinából indultak ki.³⁾

Ezen viszonyok képezik a Magyar Kárpátgyesület törvényének legsötétebb lapját és jogos a kérdés: meddig fog még ezen szomorú állapot tartani?

A Magyar Kárpátgyesület és a Tátra-telepek közti viszony.

A Magyar Kárpátgyesület és a keletkezése idején egyedül létező Tátrafüred, valamint a később épült Új-Tátrafüred közti viszony az első évtizedben a legszívélyesebb volt.

Mindkét részről elismertetett, hogy közös érdek forog fenn, melyet legjobban közös munka által lehet elősegíteni.

Ezen időtájt — a hetvenes évek elején — Tátrafüreden a fürdővendégek egyesülete állott fenn, mely egyesület a kúrtaxát (1 frt személyenként s hetenként) bevételezvé, azt önállóan kezelte és a pénz mirefordítása felett határozott.

Midőn a Kárpátgyesület keletkezett, beismerték a fürdővendégek az egyesület nagy jelentőségét és elhatározták, önzetlen céljait hathatósan támogatni. Így már tiz nappal az alakuló közgyűlés után egyhangulag elhatározott (Zsedényi E. elnök indítványára), hogy a kúrtaxák egy harmadát a Kárpátgyesület, mint a fürdő emelésének legnagyobb tényezője részére, átszolgáltatják; de sőt a mult évi kúrtaxák egy harmadát is átadták az egyesületnek, szabad kezét hagyván annak a pénz hováfordítása iránt.⁴⁾

¹⁾ A Javorinai uradalom igazgatósága s a Magura-Javorina osztály közti viszonyt l. ezen osztálynál.

²⁾ Hogy a turistaság és a zergevadászat nem zárják ki egymást, bizonyítja a Tátra déli oldala, hol a turisták szabadon mozoghatnak és mégis a zergeállomány csak akkora, mint az éjszaki oldalon.

³⁾ Javorinából uradalmi jó szekérút készült el a Poduplaszký-völgybe (fele útja a Halastó felé vezető útnak); de a turistáknak el van tiltva szekérrel járni ez úton.

⁴⁾ Tátrafüred és Új-Tátrafüred 1877 óta adományai (a kúrtaxák egy harmada) ezek voltak:

1873-ban . .	241-25 frt	1879-ben . .	153-22 frt
1874-ben . .	277— "	1880-ban . .	373-50 "
1876-ban . .	470-69 "	1881-ben . .	140— "
1878-ban . .	497-33 "	Összesen .	2152-99 frt

Igy keletkeztek közös erővel az első munkálatok, mint a Felkai-tavi menedékház felépítése és a Tarpataki-utak.

De nemcsak a fürdővendégek, hanem Tátrafüred maga — valamint az 1875-ben keletkezett Új-Tátrafüred hozzájárult a munkálatokhoz; mint pl. a Felkai-tavi menedékház felépítéséhez, melynek költségeit harmadrészen ők viselték.¹⁾

Igy ment az 1882-ig, a midőn a segély megszűnt. Tátrafüred ugyan azontul is adott még némi csekély összeget, mely azonban az előbbi évekbeni járulékkal arányban nem állott.

Ezzel aztán letűnt ama szép idő, midőn a Kárpátgyesület s a Tátrafüredek karöltve tárták fel a Tátrát.

Ennek daczára az egyesület részéről a kellő törekvés nem szűnt meg a feltáró céljaiban, melyből ugyanis a fürdőké a haszon.

Ismételten s ujonnan tétettek indítványok, a nyaralótelep tulajdonosait közös munkára bírni, mely ha addig nem is sikerült, de remélhető, hogy nincs messze az idő, mikor mindnyájan belátják, hogy igazi haladás csakis akkor lehetséges, ha az érdekeltek is saját érdekükben áldozatkészek.²⁾

¹⁾ A fürdővendégek egyesülete pedig már 1880-ban megszűnt, mely évben a lőcsei hitelbank vette át Tátrafüredet.

²⁾ 1883-ban felkérettetett a három Tátrafüred, de csak az egy Tátrafüred adott 100 frtot, a többi kettő nem is válaszolt a kérvényre.

1885-ben indítvány tétetett (Szalay Imre), hogy a három Tátrafüred igazgatóságai kéressenek fel, hogy minden a fürdőben időző vendégtől 1—1 frtot, minden családtól pedig 2 frtot a Kárpátgyesület javára szedjenek, mely pénzüsszezből a fürdők körüli utak jókarban tartassanak, illetőleg új utak építtessenek. A választmány, mely e felett döntött, ellene határozott, mivel a fürdői élet Tátrafüreden ezáltal még jobban drágulna, némely egyesületi tagok e miatt kilépnének, és mert az egész kezelés hosszadalmas s a fürdő-tulajdonosokra fárasztó, a pénzbevétel pedig mégse volna olyan nagy.

A kísérlet ekép eredménytelenül maradt.

(Egyesületi levéltár; a fürdővendégek közgyűlésének jegyzőkönyve 1873 augusztus 20-án. Választmányi ülés 1875 október 12-én. É. K. V. 453. E. K. VI. 443. É. K. III. 9, 17. É. K. X. 280. É. K. XI. 1. É. K. XIII. 204, 211. Z. B. 1885 Nr. 39.)

Néhány év mulva újra megbolygattatott ezen ügy, mikor is újból kimutatattott, hogy mégis hasznára válnék a nyaralóknak, ha a Kárpátgyesületet támogatná a Tátra túristikai feltárásában. 1890-ben pedig indítvány tétetett, hogy a kúrtaxák emeltessenek és azoknak egy része a Kárpátgyesület rendelkezésére bocsáttassék; a három Tátrafüred pedig szólíttassék fel, hogy évente bizonyos pénzüsszeget a tarpataki utak jókarban való tartására áldozzanak. A központi választmány ezen indítványokat se fogadta el, mivel ezáltal a nyaralók hatásköre érintetnék, és nem czélszerű, hogy az egyesület e dologba avatkozzék. Azonban a választ-

Idegenforgalom a szepes-bélai cseppögők-barlangnál.

A bélai cseppögők-barlangot már a mult században ismerték, mint ezt több a barlang mészfalába bevésve talált név is bizonyítja.¹⁾

Idők folytán azonban feledésbe jutott;²⁾ és mint sok más dolog újból fedeztetett fel. A barlang bejárata a „Quellgründchen“ nevű völgyecskében fekszik, mely a Kotlinai-völgybe nyílik s negyedóránnyira van Barlangligettől.

A barlang bejárata már néhány év óta ismeretes volt ugyan, de csak 1881-ben találkozott ember (Husz Gyula Britz társaságában), a ki beljebb hatolt.

Az első kísérletet csakhamar más követte. A tulajdonképeni bejárás 1881-ben történt Dr. Roth Samu vezetése alatt, ki mint szakértő véleményadásra kérésre fel³⁾

A Bélaiai nyílt gondolkozása azonnal jelentkezett, midőn elhatározták, a barlangot hozzáférhetővé tenni, úgy hogy már a következő évben a túristák számára nyitva legyen.

mány más módot nem javasolván a baj orvoslására, ismét minden a réginél maradt.

1892-ben ismételve napirendre került az ügy. Hogy t. i. az összes nyaralók bizonyos összeg (pl. vendégszobákért egy fírtot évente) adására kéressenek fel, mely összeggel a Kárpátgyesülettel kapcsolatban a Tátrát kellene kultiválni. Így néhány nyaraló-tulajdonos rá is állott; a többi azonban nem mozdult.

Míg a három Tátrafüred többé-kevésbbé közömbösen viselte magát, addig a többi újabb keletkezésű nyaralótelep saját erejükből környékét kultiválta; így mindenekelőtt Barlangliget, továbbá Matlárháza, Tátraháza s Széplak.

De ezen törekvésben a Kárpátgyesület nem csüggedhet el és remélhetőleg nincs messze az idő, midőn az érdekelt felek karöltve fognak törekedni a mindnyájuk által kedvelt Tátrahegység felvirágztatására.

K. P. 1890 Nr. 11, 18, 22. Z. B. 1891 Nr. 18, 24. Z. B. 1892 Nr. 33.

¹⁾ Michael Scholtz 1713. Thomas Mayer, Jakob Haas, Jakob Haszony 1731.

²⁾ Mert a kik ismerték, titokban tartották, mivel ott kincset találni reméltek. Szerk.

³⁾ Részt vettek: Weber S., Roth M., Kövi I., Verbovszky Imre, Bretz I. Kezdetben 21 m. hosszú nyíláson hason fekve kellett behatolni, mire 16 m. hosszú sziklanyílás mutatkozott. majd 8 m. mélységbe kellett leereszkedni; csak így volt elérhető a főüreg a legszebb cseppögők-képződményekkel, sok melléküregekkel és kis 10–20⁰-nyi nagyságú terekkel.

A szűk sziklanyílás tágított, a meredek lejtőn lépcsőket alkalmaztak, lámpákról gondoskodtak; a barlang bejárata előtt kis menedékház épült fel két szobával, továbbá jó út építettett a barlang nyílásáig.

Igaz, hogy a kiadások tetemesen felülhaladták az előirányzatot, de a lelkes bélai polgárok nem csüggedtek el. Maga a város ingyen szolgáltatva a faanyagot s a munkaerőt; színielőadások szépen jövedelmeztek, úgy hogy a kiadások legnagyobb része fedeztethetett.¹⁾

1882-ben július 6-án történt az ünnepélyes megnyitás, miáltal a Tátrahegység egy új csodája tárattott fel a túristák örömére s Béla város dicsőségére.

Még ugyanazon nyár folyamán kényelmesebb új bejáratra akadtak, a jéglyuknál, miáltal a mászást megkerülve vízszintes irányban minden lépcső nélkül lehet bejutni a barlang belséjébe. Új üregek is tárattak fel, melyek az előbb ismerteket úgy kiterjedésre, mint a cseppegőkő-képződmények nagyságára s szépségére nézve felülmúlták. Mindezeknek tekintetbevételével a menedékház az új bejáratához helyeztetett át, elhatározatván egyszersmind, hogy közelében több túristaház építtessék.²⁾

1883 július 5-én az új bejáratnál nyitattott meg a barlang, kiemeltetvén a Béla polgárok tettereje.

Hogy a barlang érdekében hozott áldozat kárba nem veszett, mutatja a mellékelt tábla szerint fokozatosan emelkedő idegenforgalom. (Lásd a táblázatot.)

¹⁾ A kiadások 1 92 frt 40 kr-ra rúgtak. Bevétel volt a város részéről 400 frt, a színielőadásokból folyt be 303-34 frt és a barlang látogatóitól 600 frt, a Kárpátgyesület pedig 120 frttal támogatta a munkát.

²⁾ Az újbóli munkálatok költsége 720 frt volt. Az új barlang W. S. (Z. B. 1881 Nr. 34, 35, 36. Z. B. 1882 Nr. 23.) A béla barlang megnyitása W. S. és Dr. R. S. (Z. B. 1882 Nr. 28.) Jelentés a béla barlangról W. S. (Z. B. 1882 Nr. 50.) A béla barlang megnyitása (Z. B. 1883 Nr. 28.) A sz.-béla barlang Weber S. 1883. A sz.-béla cseppegőkő-barlang — Barlangliget s környéke Weber S. 1886.

A Bélai cseppkőbarlang látogatottsága.*)

(1882—1892).

Év	Szepesség	További megyék	E közül Budapest	Magyar	Ausztria	Német- ország	További külföld	Külföld	Összesen
1882	—	—	—	—	—	—	—	—	602
1883	578	287	—	865	90	110	10	210	1075
1884	481	342	—	823	76	125	12	213	1036
1885	408	437	—	845	93	115	42	250	1095
1886	335	559	—	894	108	174	76	358	1252
1887	266	411	—	677	194	170	36	400	1077
1888	160	374	—	534	202	168	42	412	946
1889	169	481	—	650	231	168	66	465	1115
1890	145	592	(249)	737	329	139	192	660	1397
1891	124	457	(178)	581	250	75	63	388	969
1892	167	509	(227)	676	140	155	92	387	1063

S. W. K. P. 1884 Nr. 45. Z. B. 1885 Nr. 48. K. P. 1886 Nr. 47. Z. B. 87 Nr. 50. Z. B. 88 Nr. 47. Z. B. 89 Nr. 43. Z. B. 90 Nr. 49. Z. B. 91 Nr. 46. Z. B. 92 Nr. 48.

Idegenforgalom a dobsinai jégbarlangnál.

A híres dobsinai jégbarlang a „Hegyeskő“ mellett fekszik a gyönyörű Sztraczenai-völgyben.

A barlang bejárata „jéglyuk“ név alatt már régóta ismeretes volt. De csakis 1870-ben július 15-én hatolt be Ruffiny J. két társával a barlang belsejébe, hol csodálkozva látták meg a barlang nagyszerűségét. Ez nap tehát a barlang felfedezésének napja.

Az alsó épület 1872-ben épült. A következő évben kis szálloda (5 szobával) építettett, mely 1878-ban két szobával lett bővitve. 1881-ben nagyobb túristaház épült 18 szobával, valamint két magánvilla is.¹⁾

Az idegenforgalom emelkedését a táblázat mutatja.

¹⁾ 1893 ősszel leégett a vendéglő.

Dobsina városa mint földbirtokos kiadásai a barlang hozzáférhetőségétélénél:

1871—1876-ig összesen 2575 frt 69 kr.

A dobsinai jégbarlang Z. B. 1877 Nr. 19

Jelentés a dobsinai jégbarlang gondnokságáról. K. P. 1880 Nr. 31, 33. K. P. 1883 Nr. 21.

A dobsinai jégbarlang 1882-ben. K. P. 1883 Nr. 22.

A Sztraczenai-völgy és a dobsinai jégbarlang. Dr. Pelech Gy. (É. K. 1878.)

(Második kiadása a különlenyomatnak 1884.)

A dobsinai jégbarlang látogatottsága.

(1871—1892.*)

É v	Belföld	Külföld	Összesen
1871	292	—	292
1872	625	33	658
1873	254	30	284
1874	799	55	854
1875	930	135	1065
1876	882	249	1131
1877	1285	281	1566
1878	1190	382	1572
1879	1343	355	1698
1880	1624	284	1908
1881	1884	541	2425
1882	1854	387	2241
1883	1481	445	1926
1884	1932	492	2424
1885	1633	506	2139
1886	1723	593	2216
1887	1617	812	2429
1888	1508	1088	2596
1889	1269	998	2267
1890	1768	1251	3019
1891	2082	537	2519
1892	2198	482	2680

Az aggteleki s deménfalvi barlang látogatottságát l. a Keleti Kárpátok és a Liptói osztálynál.

Közlekedési eszközök.

1. A Tátrába vezető kocsit utak.

1. A Poprád-Tátrafüredi kocsit út. 1873-ban a Tátrafüredre vezető út, mely 1851- s 1852-ben építettett,¹⁾ még rossz állapotban mint közönséges mezei út állott fenn. A Kárpátgyesület azonban folyton sürgette annak jókarban való tartását, mely 1880-ban meg is történt, midőn megyei úttá lett.²⁾

*) Összlátogatás 1871—1892 = 40,000.

¹⁾ É. K. III. p. 311. W. C.

²⁾ É. K. 1874, 1875, 1877, 1879. Z. B. 1880 Nr. 26. Z. B. 1879 Nr. 33.

2. A Csorba állomástól a Csorbai-tóhoz vezető út. Ezen út 1876-ban építettett Liptómegye által a Kárpátgyesület megkeresése folytán és a megye kezelésébe átvétetett. Az út iránya részben meg lett változtatva a nélkül azonban, hogy az megfelelné az igényeknek.¹⁾

3. A Lomniczi állomástól Tátra-Lomniczra vezető út. Nagy-Lomnicz hegységtől már régente is vezetett szekérút a Tátrába, mely évente Matlárháza tulajdonosa által javíttatott. 1893-ban új út építése megkezdődött.

4. Országút Béla városától Barlangligetre. A Tátrába vezető negyedik út, mint ismeretes, az, mely Barlangligeten át, Zdjár és Javorina felé vezet.²⁾

2. Vasutak.³⁾

Az első vasút a Tátra vidékén a kassa-oderbergi volt, mely 1871-ben nyitattott meg.

Már a reá következő évben, 1872-ben terveztek Eichborn, Zakopane akkori tulajdonosa és Berzeviczy E. vasúti összeköttetést a következő helyek között: Késmárk, Béla, Zdjár, Neumarkt és Szandecz. 1875-ben az engedély az előmunkálatokra megadatott és hozzáláttak a terv kiviteléhez, mely terv szerint a vasút szűkvágányú lett volna. Állami segély nélkül, de a fürdőtulajdonosoktól támogatva remélték a vonalat kiépíthetni. Salamon, Javorina akkori tulajdonosa, ajánlkozott is ingyen adni földet s telket.⁴⁾ A vasút azonban akkor nem létesült. 1889-ben kiépült a Poprádvölgyi vasút Késmárkig, mely 1892-ben Béláig s 1893-ban Podolinig folytatódott. Ekkép a Tátra nyugati s déli lejtője vasúti vonallal van körülvéve.

Poprád s Tátrafüred közti vasúti összeköttetéssel már szintén több év óta foglalkoznak.⁵⁾

¹⁾ Z. B. 1876 Nr. 29.

²⁾ Függelék képen megemlitendő a Vörös-klastrom és a lengyel fürdő Szczawnica közti út. Már 1877-ben megkereste a Kárpátgyesület Szepes-megyét, hogy a közmunkaerő egy részével építené ki az említett utat a Dunajec folyó mentén. A kérés nem teljesítettett, „mivel a Magura-járás egy része még most sem bír jó úttal s a meglevő utakat fenntartani is már nehéz dolog.” (Levéltár.)

A 80-as években kiépült út 20.000 frtba került, mely építés 5—6 évig tartott. A költségek fele részét a fürdőtulajdonos, másik felét a lengyel tartománygyűlés fedezte (Swierz közleménye).

³⁾ Omnibusközlekedés csak egy évig állott fenn Poprád s Tátrafüred között.

⁴⁾ Z. B. 1875 Nr. 6, 11.

⁵⁾ Z. B. 1884 Nr. 9. Egyesületi levéltár.

Z. B. 1886 Nr. 13.

1884-ben a kassa-oderbergi vasút, valamint egy bécsi mérnök által tervbe vétetett az építkezés, de a csekély idegenforgalom visszariasztotta a tervezőket a kiviteltől.

1891-ben a Poprád s Tátrafüred közötti villamos vasút terve látott napvilágot. A terv szerint a vasúti vonal Felkán s Nagy-Szalókon át a három Tátrafüredre vezetett volna. A Tarpataki vízeséseknél három turbina (250 lóerővel egyenként) lett volna felállítandó, valamint két dynamógép. A költségvetés 420.000 frtról szólt.

Később a vonal iránya változtatást szenvedett és Szepes-Szombaton át lett volna vezetve Tátrafüredre. Ezen terv szerint az útvonal, az eredeti 12 km. hosszúságot 2 kilométerrel meghaladta volna. A politikai bejárás 1891-ben megtörtént.¹⁾

De más tervekről is volt szó 1892-ben, így egy keskeny-vágányú vasútról Poprádtól Felkán át Tátrafüredre; egy fogaskerekű vasútról Csorba állomástól a Csorbai-tóhoz és egy villamos vasútról a turista-út mentén a Csorbai-tótól Barlangligetig.

Az idő meg fogja mutatni, hogy ezen tervek még mivé fognak fejlődni.

¹⁾ A megváltoztatott irány hosszadalmas vitára adott alkalmat a szepességi lapokban. Z. B. 1891 Nr. 34, 1892 Nr. 37—39, 47, 51, 52. K. P. 1892 Nr. 36, 42. Sz. L. 1892 Nr. 32, 42.

B) Osztályok.*)

1. Az első Budapesti osztály.

(1877—1880. Budapesti bizottság 1880—1891. Budapesti osztály.)

Ugyanazon évben t. i. 1877-ben, midőn a magyar Kárpát-egyesület osztályok alakítását határozta el, az egyesület vezér-férfiai¹⁾ azon buzgólkodtak, hogy az ország fővárosában is osztályt léptessenek életbe.

Déchy Mórhoz fordultak, azon férfiúhoz, ki a hetvenes években legtöbb ismerettel bírt a túristaság terén, közreműködését kikérvén.

Daczára annak, hogy Déchy ismételten korai dolognak tartotta Budapesten egy osztály életbeléptetését, mivel egyrészt ily mozgalom iránt érdeklődés még alig mutatkozott, de még vezérférfiakban is nagy hiány volt; másrészt pedig az osztályalakítás — nézete szerint — általában nem helyes alapra fektetvén korai dolog volt, mégis hosszadalmas tanácskozások után előértekezletet tartottak ez ügyben.²⁾

Ezen előértekezlet Déchy Mór véleményével szemben, ki most már az osztály alakítása mellett szólt, az osztályjárulék ellen nyilatkozott, mely — a mint mondták — az egyesületre nézve veszélylyel járhat. Mások pedig úgy vélekedtek, hogy osztályok csakis a hegyes vidéken működhetnek. Molnár A. közvetítési ajánlata elfogadtatott, miszerint az egyesületi érdekek megóvását szem előtt tartva, Budapesten csak egy bizottság alakíttassék meg.³⁾ Déchy, ki határozottan osztályt szeretett

*) Ebenspanger János, Tirts Rezső, különösen pedig Siegmeth K. nagyban elősegítették saját osztályaik történetének megírását, miért is hálásan kell megemlékeznem róluk.

¹⁾ Berzeviczy E. s Döller A.

²⁾ 1877. február 10-én az akadémia épületében. Ezen előértekezleten résztvettek: Hunfalvy János, Takács, ministeri tanácsos, Dr. Szabó József, Szily K., Péchy, az államnyomda igazgatója, Dr. Flittner Fr., Molnár A., Berzeviczy E. az egyesület alelnöke, Loysch ügyvéd, Szilassy A., Bartsch G. és Déchy Mór.

³⁾ Hunfalvy J., Molnár A., Dr. Flittner Fr. s Déchy M. bizott meg az üzleti szabályok kidolgozására.

volna alakítani, belenyugodott ebbe, de a bizottság megalakulását csak előkészítő lépésnek tartotta.

Az alakuló közgyűlés 1877 február 20-án számos tag megjelenésével tartatott meg.¹⁾ A gyűlés célját röviden ecsetelve, az öt pontból álló szabálytervezet tárgyalása vétetett elő. Ezek szerint a bizottság célja volna, az egyesület érdekeit előmozdítani, a Budapesti tagok évi díjait beszédni, a tagokra buzditólag hatni egyes vidékek megismertetése iránt, a tagoknak utazásait a Kárpátokban megkönnyíteni és végre az egyesületi vezetőségtől és központi választmánytól nyert utasításokat végrehajtani.

A gyűlés, miután a bizottság vezetőségét megválasztották,²⁾ berekesztetett.

Május elején (1877) a választmány első ülését tartotta, melyben a menedékházak rendtartási szabályzatának kidolgozása határoztatott el. Fel lettek továbbá szólítva a Budapesti egyesületi tagok, hogy csatlakozzanak a bizottsághoz.

Déchy az iskolakaravánok eszméjét is megpendítette s felolvasásokat is rendezett.³⁾

A Budapesti bizottságban azonban valódi egyesületi élet nem fejlődött; egyrészt mert munkaszerető, tevékeny vezérférfiak hiányoztak, másrészt, mert az alap, melyen a bizottság megalakult, nem volt megfelelő. Ezen téves alapra pedig Déchy minduntalan visszatért.

Igy történt meg, a mit Déchy már kezdettől fogva óhajtott, hogy a Budapesti osztály megalakult; indítványa folytán a Kárpátgyesületet azon alapra kellett fektetni, melyen a „deutsch u. österreichische Alpenvereine“ állott, t. i. hogy az egyesületnek csakis osztályokból kellene állani.

1880-ban április 22-én az alakuló közgyűlés megtartatott.⁴⁾

Az új osztály első egyesületi évében sem volt túlságos nagy a tevékenység. A 300 Budapesti tag közül csak 76 csatlakozott a Budapesti osztályhoz. A Budapest környékére ter-

¹⁾ A tanácskozást az egyesületi elnök, Berzeviczy E. nyitotta meg s később az elnöki széklet Hunfalvy Jánosnak engedte át.

²⁾ Még pedig elnöknek: Hunfalvy János; másodelnöknek: Déchy Mór; titkárnak: Dr. Flittner Frigyes; pénztárosnak: Bloch L. és Weber R. és 30 választmányi tag.

³⁾ Mattyasovszky Jakab tartott felolvasást a Magas-Tátráról; és Dr. Bárkány beszélt a balneológiai s túristikai mozgalom hatásáról Magyarországon nemzetgazdasági fejlődésére.

⁴⁾ Megválasztatott elnöknek: Majláth Béla, másodelnöknek: Törs Kálmán; titkár és könyvtárosnak Dr. Téry Ödön; pénztárosnak Weber Rudolf és 30 választmányi tag.

vezett kirándulásokban csak kevesen vettek részt, és hasonló viszony mutatkozott a heti társas összejöveteleknél is.

A dunagőzhajózási társaság kedvezményeket adott az osztálynak és a könyvtár örvendetesen nagyobbodott.

A jövő évi közgyűlés (1881) még ugyan megtartatott,¹⁾ de még ez év folyamán feloszlott az osztály, mely utóbbi csak 14 tagot számlált.

A tagok száma volt:

1877-ben 30. — 1878-ban 293. — 1879-ben 448. — 1880-ban 470. — 1881-ben 14.

Segélyben részesült a Budapesti bizottság (100 frt) az alakulás költségének fedezésére.²⁾

2. A Beskid-osztály.

(1877—1881.)

A magyar Kárpát Egyesület első osztálya, a Beskid-osztály, Siegmeth K. buzgólkodása folytán 1877-ben márczius 28-án Ungvárott alakult meg. Működési térnek a nyugati Beskid-hegység, a Zemplén, Ung s Beregi Kárpátok választottak. Négy évi önálló működése alatt következőket létesített:

a) Praktikus téren.

1879-ben épült egy út a Polonina-runá hegyre és egy másik a Beskidi tengerszemtől a Szinnai kőhöz (1881); továbbá helyreállított a két menedékház (1880) a Beskidi tengerszemnél, mely az erdészeti személyzetnek is menedékházul szolgált.

b) Kulturális téren.

Az osztály kiadott egy fénykép-albumot működésének vidékéről, melyet Divald Károly vett fel (1880); buzdítólag hatott a háziipar fejlesztésére háziiparcikkek évenkénti ki-

¹⁾ A választás eredménye volt: Majláth B. elnök; Déchy Mór al-elnök; Diescher F. titkár s könyvtáros (Dr. Téry helyett, ki Selmecezzre költözött), pénztáros Dr. Ballagi A. és 30 választmányi tag.

²⁾ 1886-ban Dr. Téry újonnan megkísérlette Budapesti osztályt léptetni életbe. Programja volt: túristikai lapot kiadni, kirándulásokat tenni és gyakorlati munkák között első sorban a Nagy-Halastónál a Tátrában menedékházat felépíteni. (Egyesületi levéltár.) (Dr. Téry levele.)

Z. B. 1877 Nr. 7, 8. Z. B. 1879 Nr. 20, 21. Z. B. 1880 Nr. 17, 26, 47, 48. Z. B. 1881 Nr. 7. É. K. V. 479. VI. 481. VII. 577. Egyesületi levéltár. (Déchy, Flittner és Hunfalvy levelei az egyesületi vezetőséghez.)

állítása által, a magyar kormánynál tett lépései által pedig háziipari vándortanítókat küldött a Keleti-Kárpátokba. Azon kérdést is élénk vita tárgyává tette, hogy mikép lehetne a Beskidi fürdőhelyeket jobban felvirágoztatni.

Irodalmi téren is több túristikai czikk jelent meg.¹⁾

c) Egyesületi élet terén.

Az egyesületi életre igen jótékony hatással volt azon körülmény, hogy a közgyűlések mindig váltakozó helyen tartattak meg és hogy rendszeren túristikai kirándulások is rendezettek ez alkalommal.

A közgyűlés Ungvárt 1878-ban tartatott, 1879-ben Hársfalván, 1880-ban Homonnán, 1881-ben Szobránczon. Kirándulások történtek: a Szinnai kőre és a Beskidi tengerszemhez (1880); a Beskidi tengerszemhez és a Vihorlatra (1881).

1881-ben elhatározta az osztály, hogy a Mármarosi osztálylyal egyesül „Keleti-Kárpátok osztálya” név alatt.

3. Mármarosi osztály.

(1880—1881.)

A Mármarosi osztály Siegmeth K. buzgólkodásának köszönhető létrejöttét és 1880-ban tartotta Mármaros-Szigeten alakuló közgyűlését azon feladat kitűzésével, hogy a Mármarosi havasokat fogja túristikai tekintetben kultiválni.

Már kezdettől fogva a szomszédos Beskid osztálylyal szorosabb együttműködés határozottatott el, mely leginkább a közösen tartandó közgyűléseken nyilvánuljon. De már a következő évben, 1881-ben az utóbbi osztálylyal való teljes egyesülés határozottatott el „Keleti-Kárpátok osztálya” név alatt.

Az egyévi önálló működésnek eredménye a Bajkului-völgyből a Czibles hegyre vezető út építése volt; továbbá a Beskid osztálylyal együttesen kiadott fényképi album a Keleti-Kárpátok vidékéről.

¹⁾ Siegmeth K. Kirándulás az Ungmegyei Kárpátokba É. K. V.

„ „ a Mármarosba É. K. V.

„ „ Sárosmegyébe É. K. VI.

„ Úti vázlatok a Munkácsi Beskid-hegységből É. K. VII.

„ „ a Mármarosból É. K. VII.

Lehotzky Tivadar: Képek a Beregi havasokból É. K. VII. s VIII.

Gesell Sándor: Mármaros geológiája É. K. VIII.

É. K. V. 479. É. K. VI. 481. É. K. VII. 577. É. K. VIII. 445.

É. K. IX. 106, 107.

A tagok száma a megalakuláskor 50 volt és 1880 végén 76-ra emelkedett.

Az osztály vezetősége: elnök: Lónyai János; jegyző s pénztáros: Kuttka Károly.

Segélyt nyert az osztály a középponttól 50 frtot.¹⁾

4. A Rozsnyói vagy Gömöri osztály.

(1881—1883.)

Ezen rövid életű osztály 1880-ban Siegmeth K. azon indítványára alakult, hogy az elhanyagolt aggteleki barlang bérbe vétessék.

A központi választmány ezen bérbevevést egy Gömör-megyei osztály megalakulásától tette függővé, melynek feladata a barlang könnyebb bejárhatóvátétele lett volna. Egyesek buzgólkodásainak sikerült is az osztályt létrehozni (1881 május 21), mely feladatául a Gömör-Tornamégyei barlangok és hegyvidék turistikai fejlesztését tűzte ki magának. Meg is kezdték az aggteleki barlangban az utak javítását s menedékházat állítottak fel a (régi) bejáratnál.

Két évi működés alatt kiadatott 2250 frt, az adósság pedig 1590 frtra rugott.

Ez időtől kezdve többé az osztályról mi sem hallatszott, mely szép csendesesen elszenderült.

1882-ben 26 tagja volt az osztálynak, kik 40 krajczár osztálypótlékot fizettek.

Osztályvezetők voltak: elnök: Schlosser Albert; jegyző: Dr. Maurer A.; pénztáros: Polónyi K.

Segélyt nyújtott a központ: 1881-ben 450 frtot, 1882-ben 240 frtot (két évi bérlet az aggteleki barlangért).²⁾

5. Keleti-Kárpátok osztálya.

(1882.)

A Keleti-Kárpátok osztálya a Beskid- s Máramarosi osztályok egyesüléséből keletkezett 1882-ben. Az osztály feladata lett a Keleti-Kárpátokat feltárni, mihez 1885 óta az Abaúj-Torna barlangvidék feltárása is hozzávétellett.

¹⁾ É. K. VII. 578. É. K. VIII. 485. Z. B. 1880 Nr. 28. Egyesületi levéltár. Siegmeth levelei Döllerhez intézve.

²⁾ É. K. IX. 100. 199. É. K. 73, 187, 269. Z. B. 1880 Nr. 43, 47. Z. B. 1881 Nr. 16, 17.

Ezen mozgékony osztály életében — a mi a praktikus munkálatokat illeti — két időszak különböztetendő meg. 1882—1885-ig a Keleti-Kárpátokban végeztek építkezések, 1885 óta pedig, a midőn az Abauj-Torna megyebeli tagok ezen osztályhoz csatlakoztak „Abauj-Torna csoport” elnevezés alatt, az osztály főtevékenysége a Tornai barlangvidék feltárása valamint a vadregényes Szádellői-völgy túristikai művelése, különösen pedig az aggteleki barlang könnyebb hozzáférhetősége lett s itt első sorban egy másik bejárat keresztültörése iránt történt intézkedés.

Építkezések.

Az osztály következő építkezéseket foganatosított:

1882. Kilátó torony Huszt várromjain.

1883. Anton-menedékház a Vihorlat csúcsa alatt, mely faépület előszobából és két szobából áll. — 8 km. hosszú út a Vihorlattól a tengerszemig.

1884. Károly-menedékház a Czibles hegyen, mely faépület egy szobából áll.

1885. Útjelzés a Vihorlatra, és innen a Szinnai-kőre s a tengerszemhez.

1886. Útépítés a Szádellői völgyben, mely út felhőszakadás folytán elrongáltatott. Menedékház a Pop-Iván csúcs alatt, mely faépület két szobából áll.

1891. Útépítés S.-A.-Ujhelytől a Sátorhegyre.

A legfényesebb működés azonban, mely által ez osztály nagy érdemet szerzett, az aggteleki barlangra vonatkozik.

Az aggteleki barlang.

Hogy az itt végzett munkálatokat teljesen megérthessük, szükséges a barlangnak különböző időkbeli állapotát röviden vázolni.

Első időszak.

Az aggteleki barlang 1881-ig.

A közbirtokosság, mint a barlang tulajdonosa a barlangot az aggteleki vendéglősnek adta bérbe, a kinek, valamint az alkalmazott vezetőnek a túrista oltalom nélkül volt kiszolgáltatva.

A barlang melletti ellátás kezdetleges volt és a barlanglátogató, mi a belépti- s a vezető-díjat, valamint a szurokfáklya költségét illeti, kény s kedv szerint zsákmányoltatott ki. A barlang belsejébe kőhalmazon át kellett lecsúszni. Feketére

füstölt sziklafalak s cseppkőképződmények vették körül a túristát, ki mocsáros s sáros helyeken gázolt keresztül kasul. A barlang vizén több helyen kétes hidak vezettek át. A hol ilyenek hiányoztak, ideiglenesen a vezető által magával vitt deszkadarabok helyeztetek a víz felé. Az egész ugynevezett „régi barlang” tökéletesen feketévé vált; a cseppegőkőnek egész sorozata le volt törve vagy megsértve. Az „új barlangba” csak kevesen hatoltak be. Különös nehézséggel járt a „vaskapu” s a „paradicsom”-ba jutás.

Ezen szomorú állapotban találta Siegmeth K. a barlangot a hetvenes évek végén. A Kárpátgyesület választmányi határozata (1880) folytán behatóan megvizsgálta Siegmeth a gömöri barlangvidéket, és jelenlétében részletesen leírta az aggteleki barlangot, már ekkor kifejtván abbéli eszméjét, hogy új bejárat áttörése szükséges; előadván egyszersmind nézetét a barlang jövője felett, különösen a barlang bérbevétele iránt.

A választmány magáévá tette Siegmeth indítványát; a keresztülvitelt pedig egy „Gömöri osztály” keletkezésétől tette függővé.¹⁾

Második időszak.

Az aggteleki barlang 1881—1885-ig.

1881-ben a közbirtokossággal szerződés kötött, mely szerint a Kárpátgyesület vette tiz évre bérbe a barlangot évi 120 frtért; a felügyeletet pedig az ujonnan megalakult Gömöri osztály vette át.²⁾

Ezen időszakban következő munkálatok végeztettek:

A barlang bejáratí kőhalmaznál ideiglenes lépcsők alkalmaztattak. A hidak jó karba helyeztetek. A paradicsomba vezető út tágíttatott, valamint a vaskapunál is. A régi bejáratnál menedékház épült, kőolaj-fáklyák alkalmaztattak és a vezetők, valamint a belépés díja szabályoztattak.³⁾

De a Gömöri osztály pénz hiányában és mivel az egyesületi élet nem igen kaphatott lábra, csakhamar megszűnt lenni; és így a további munkálatok kárbamenőnek látszottak.

¹⁾ Z. B. 1880 Nr. 20, 43, 44.

²⁾ Tényleg csakis Schlosser A. s Siegmeth K. buzgólkodtak ez ügyben; különösen pedig az első.

³⁾ Z. B. 1881 Nr. 11.

Harmadik időszak.

Az aggteleki barlang a Keleti-Kárpátok osztálya felügyelete alatt.

Midőn 1885-ben az Abauj-Torna megyebeli Kárpát-egyesületi tagok a Keleti-Kárpátok osztályához csatlakoztak, ezen osztály működési terét az Abauj-Torna-Gömörbeli barlangvidékre is kiterjesztetett az aggteleki barlangot is oltalmába vevén.

A közoktatási ministeriumtól nyert ezer frtnyi segély lehetővé tette (Siegmeth indítványára) az áttörési munkálatokat — új bejárás miatt — megkezdeni.

Előzetesen azonban a barlang pontos felmérése volt szükséges, mely hosszadalmas munkát Münnich Kálmán bányaigazgató vette magára s a legönzетlenebb módon vitte keresztül.¹⁾ (1885 december 15-től 1886 július 29-ig)

Egyidejűleg ezen felmérési munkával megkezdett az áttörés a régi barlang végétől közvetlenül az új barlangba, valamint a hidak s utak is kijavittak a barlangban.

Az áttörési munkálatoknál²⁾ egy 85·4 m. hosszú hasadék tágitattott ki, valamint 99·8 m. áttörés tétetett kemény sziklában.

De a munka pénzhiány miatt két éven át szünetelt, míg a fáradságot nem ismerő Siegmethnek sikerült a még hiányzó pénzüsszeget is összehozni.

1889-ben ujonnan mind a két oldalról hozzáálltak a munkához és a következő év (1890) márczius 15-én az új bejáratnál áttörtetett az aggteleki barlang Józsa-fő és Aggtelek között.

E közben a közbirtokossággal bérleti szerződés kötöttet, melynek alapján a Kárpát-egyesület 150 frt évi bért fizet, esetleges eladásnál az elővételi jogot tartván fenn; ha pedig a megvevésre nem hajlandó, a vevő köteles az osztály által beépített pénzüsszeget visszafizetni.³⁾

1891-ben kibővítettet a menedékház a régi bejárat mellett; a következő évben pedig új menedékház épült az új bejáratnál; míg a barlangban szintén tétettek javítások.

Nagyjában tehát az osztály befejezte feladatát az aggteleki barlangnál: hat óra alatt kényelmesen bejárható az egész barlang, a túrista pedig jó ellátásban részesül.

¹⁾ Az első felmérést már 1801-ben Reisz Christian végezte. (N. R. barlangjaink. K. P. 1885 Nr. 14.)

²⁾ A felmérési térkép (2·25 m. hosszú s 1·5 m. széles) a Kárpát-egyesületi múzeumban van. Münnich K. Az aggteleki barlang felmérése s áttörése. (É. K. XVIII.)

³⁾ É. K. XIV. 225.

Kiadások az Aggteleki barlangnál.

Év	Forint	A d o m á n y o k	
		Központtól	M á s o k t ó l
1881	450.00	fl. 450*	
1882	240.00	240**	
1885	169.09		
1886	1965.32	600	Gróf Andrássy Aladár 100 frt Tréfort Minister 1042 42 frt
1889	2897.78	1000***	
1890	1895.72	300	Hangverseny Kassán 402-71 frt Budapesti Osztály 100 frt
1891	237.23		
1892	645.35		
Összesen 8400.49			

Összesen volt a kiadás frt 8400.43; miből mérésekre és az áttörési munkákra frt 6909.82 fordított.

* A Gömöri osztály segélyezése.

** Kétévi bér.

*** Kölcsönképen az alapítótökből.

Az Aggteleki barlang látogatottsága.¹⁾

(1881—1892).

	A Gömöri osztály vezetése alatt				A Keleti-Kárpátok osztálya vezetése alatt								Összesen	
	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890 ²⁾	1891	1892		
Magyar	393	395	402	337	266	358	345	487	399	567	336	539	4170	94·3%
(ebből Budapestről)	24	34	17	23	40	52	43	41	34	43	42	54	447	
Ausztria	13	34	1	11	9	44	4	6	16	9	19	7	173	3·3%
Németország . . .	1	2	4	1	4	6	3	9	1	11	7	11	62	1·20%
Többi külföld ³⁾ . .	2	3	1	3	2	3	11	6	4	15	8	5	63	1·20%
Összesen	355	434	408	352	281	411	363	508	420	602	370	562	4468	

¹⁾ Siegmeth adatai. N. R. Barlangjaink. (K. P. 1883 Nr. 14).

²⁾ Az új áttörés ez évben történt.

³⁾ Ebből: Francia 5, Angol 23, Schweiz 6, Dánia 8, Oroszország 2, Románia 1, Amerika 16, Ázsia (Peking) 2.

Kulturális működés.

Főszűlyt fektetett az osztály — mint elődje a Beskid-osztály is — a háziiparra s a háziiparos iskolákra, valamint a fürdőkre s ásványvizekre.

A háziipar emelésére legjobb eszközül tekintetett kiállítások rendezése, melyek különböző helyeken tartattak, még pedig M.-Szigeten (1882 s 1883), Munkácson (1883), Nagy-Bányán (1884) és Ungvárt (1887). Ezen kiállításoknál összesen 12.363 tárgy lett kiállítva, 9357 a háziiparra vonatkozólag, 2786 az ipart tisztán képviselve és 220 ásványvíz. Érdemül 636 frt osztatott ki.

Többek közt figyelmessé lett a kormány a Mármárosban dívó szövőiparra is, melyet támogatott. 1883-ban pedig az osztály kezdeményezése folytán Ungvárt agyagipari iskola alapított, minek folytán virágzó gyár keletkezett.

Irodalmi téren is nagyon tevékeny volt az osztály, mit a megjelent sokféle munka bizonyít.¹⁾

¹⁾ Az 1878-tól 1881-ig megjelent munkák már említették.

1882. Chyzer K. Zemplénmegye halai. (É. K. IX.)

1882. Siegmeth K. Mármárosi útivázlatok II. (É. K. IX.)

1882. Dietz S. Botanikai kirándulás a Vihorlathegy-csoportba. (É. K. IX.)

1883. Siegmeth. Az északkeleti Kárpátok. (Földrajzi közlemények XII.)

1884. Siegmeth K. Mármárosi útivázlatok III. (É. K. XII.)

1885. Siegmeth K. Mármárosi útivázlatok IV. (É. K. XII.)

1885. Bíró Lajos. A Keleti-Kárpátok vidékének jellemző rovarfajai. (É. K. XII.)

1885. Dr. Szokol Pál. A nagybányai bányakerület földismei viszonyai. (É. K. XII.)

1886. Siegmeth K. Útmutató: Kassa vidékére, az Abauj-Torna-Gömörbéli barlangvidék és a magyar Keleti-Kárpátok.

1886. Siegmeth K. Német nyelvsziget a Mármárosban. (Österreichische Touristenzeitung VI.)

1886. Siegmeth K. Munkálatok az aggteleki barlangban. (Mittheilungen der Sektion für Höhlenkunde des ö. T. Cl.)

1886. Siegmeth K. A Hegyaljából a Vihorlat-hegységbe. (É. K. XIII.)

1886. Siegmeth K. Kirándulás az Ostri vrch-nevű hegyre. (É. K. XIII.)

1887. Siegmeth K. Az Abauj-Torna-Gömörbéli barlangvidék. (É. K. XIV.)

1888. Siegmeth K. A Polonina runa-hegyre. (É. K. XV.)

1889. Siegmeth K. Az aggteleki barlang. (Mittheilungen der Sektion für Naturkunde des ö. T. Cl. I.)

1889. Siegmeth K. A magyar Keleti-Kárpátok. Orell, Füssli & Co. Europäische Wanderbilder.

1889. Oderbergből Budapestre. Orell, Füssli & Co. Europäische Wanderbilder.

1889. Bécs-Oderberg és Budapestről a Magas-Tátrába. Orell, Füssli & Co. Europäische Wanderbilder. Ugyanaz francia nyelven is.

1889. Siegmeth K. A Magas-Tátra és az A. T. G. barlangvidék.

1889. Siegmeth K. Budapestről Oderbergbe.

Egyesületi élet.

A Keleti-Kárpátok osztályának lelke, ennek megalapítója és fáradhatatlanul buzgó vezetője Siegmeth Károly.

A mit az osztály véghezvitt, az leginkább Siegmethnek köszönhető; sőt azt lehet állítani, hogy az osztály nélküle talán nem is alakult vagy legfeljebb csak szerény módon működhetett volna.

Siegmeth K. egész helyesen fogta fel a túristaság feladatát, midőn váltakozó helyen tartotta meg a közgyűléseket, miáltal az osztály folyton új tagokat nyert és a túristaság iránti kedv fokozódott a gyűlésekkel egybekapcsolt kirándulások által, melyek az ország különböző részeiben tétettek.

Közgyűlés a következő helyeken tartatott: M.-Sziget (1882), Munkács (1883), N.-Bánya (1884), Torna (1886), Ungvár (1887), M.-Sziget (1888), Bártfai fürdő (1889), Kassa (1890), S.-A.-Ujhely (1891), Kassa (1892).

A kirándulások tétettek:

1882. Az Opresa havasra s a Pop-Ivánra.

1883. Vihorlat. Szinnai-kő, Beskidi tengerszem, Szobráncz.

1884. Tőkés, Czibles, M.-Sziget.

1885. Vinna, Jósza, Vihorlat, Szinnai-kő, Tengerszem, Szobráncz.

1886. Torna, Szadellő, Aggteleki barlang, Rozsnyó, Krasznahorka, Dobsina s jégbarlang, Poprád.

1887. Polonina runa, Szolyva, Hársfalva, innen a Munkács-Stryi vonalon Lawocsne állomásig és vissza.

1888. Akna-Szlatina és Rónaszék, Bogdán, Hoverla-csúcs, Kőrösmező, Tiszaforrása és vissza a Taracz-völgyén.

1889. Bártfa, Lubló-i-fürdő. Dunajeczi áttörés, Barlangliget, Zöld-tó, Tátrafüred.

1890. Torna, Szádellői-völgy, Stoósi fürdő, Thurzófürdő.

1891. S.-Ujhelyről Sátorhegyre és S.-Patak.

1892. Szádellői-völgy.

1889. Siegmeth K. A magyar Keleti-Kárpátok. Borostyáni N. és Schwimmer. (Utasok kézikönyvtára.)

1890. Siegmeth K. A Keleti-Kárpátokból a M.-Tátrába. (É. K. XVII.)

1890. Siegmeth K. Az aggteleki cseppkőbarlang. (30 fényképészeti felvétellel.)

1890. Siegmeth K. Az aggteleki barlang áttörése. (Mittheilungen der Sektion für Naturkunde. Ö. T. Cl. II.)

1890. Siegmeth K. Az aggteleki barlang. (Túristák lapja II.)

1890. Münnich Kálmán. Az aggteleki cseppkőbarlang áttörése. (Túristák lapja II.)

1890. Dr. Rodiczky Jenő. A túristaságról. (Túristák lapja II.)

1891. Siegmeth K. A magyar Keleti-Kárpátok. (Organ des militärwissenschaftl. Vereins in Wien.)

1891. Siegmeth K. Az Abauj - Torna - Gömörbeli barlangvidék. (É. K. XVIII.) Külön is kiadva a hasoncímű czikkkel az É. K. XIV-ből.

1892. Siegmeth K. Rövid útmutató az aggteleki barlangba.

1892. Lehotzki Tivadar. Utazás Felső-Magyarországban és a Magas-Tátrában. (É. K. XIX.)

A Keleti-Kárpátok osztálya bevétele és kiadása.

Év	Rendes tagok ¹⁾	B E V É T E L		K I A D Á S				
		tagsági díj	központtól	Építkezések	Kulturális célok	Kezelési költség	Különféle	Központnak
1882	346	2110.88	250	—	—	—	—	—
1883	385	1592.44	200	—	—	—	—	—
1884	367	1504.94	250	124.33	—	106.41	—	714.00
1885	509	2168.63	250	257.29	55.25	163.13	11.19	1014.65
1886	568	3846.35	600	2119.45	—	205.04	36.36	726.40
1887	539	2033.49	—	25.30	18.49	162.96	17.60	424.80
1888	547	3020.88	300	24.77	20.00	284.85	15.81	433.60
1889	537	3659.05	—	2907.50	—	229.43	31.00	433.60
1890	501	3163.82	300 ²⁾	2259.74	—	237.05	49.05	400.00
1891	463	1202.50	—	304.68	—	231.58	45.50	332.80
1892	450	1521.76	—	645.35	86.79	86.62	20.34	366.60

¹⁾ 6 alapító.

²⁾ 1000 frt kölcsönként az Aggteleki barlangra.

Osztályvezetőség:

Elnök:	Gróf Andrassy A. 1882—1892.
I. alelnök:	Siegmeth K. 1882—1892.
II. alelnök:	Dr. Rodiczky E. 1885—1890. Gedeon J. 1891—1892.
Titkár:	Siegmeth K. 1882—1884. Oláh B. 1885—1886. Fenyvessy S. 1887—1889. Páter B. 1890—1892.
Pénztárnok:	Stern C. 1882—1889. Mildner F. 1890—1892.

6. Iglói osztály.

1882.

Az Iglói osztály 1882-ben alakult.

Ez év január havában több kárpátegyesületi tag tanácskozásra gyült össze,¹⁾ eihatározván az osztály alakítását. Az alapszabályok kidolgozására bizottság küldetett ki.

1882-ben február 26-án tartatott az alakuló közgyűlés, hol a Roth M. által kidolgozott alapszabályok némi módosítással elfogadtattak.

Feladatúl tűzte ki az osztály Igló városának környékét túristikailag kultiválni, menedékházakat s utakat építeni, útjelzéseket alkalmazni, kirándulásokat tenni s felolvasásokat tartani. Ez utóbbiak elérése céljából kirándulási s tudományos bizottság választottat.

De már két év eltelte után oly csekély volt az érdeklődés az osztály iránt, hogy az megszűnt és csak öt év mulva (1889) lépett újra életbe.²⁾

Az osztály munkálatai következők:

Fából épült menedékház a Márkus-forrásnál (1882) és ugyanazon évben egy kilátó a „Ház“ nevű hegytetőn a forrás közelében.

Egy másik menedékház tágas verandával a „Schulerloch“ nevű völgyben építettet (1889); míg egy harmadik menedékház a hernádi Vaskapunál állittatott magánfél által.³⁾

Az utak részben javittattak, részben egészen ujonnan készültek el; így Igló-Huttától (Iglófüred) a haltenyészdéhez;

¹⁾ Kövi Imre kezdeményezése folytán.

²⁾ Ezen időtájban 1883—1888 a tagok a központhoz tartoztak, hogy az megerősödjék.

³⁾ Bartsch Gusztáv földbirtokos által.

a „Schulerloch“ nevű völgyben és innen a Demián-árokig; a Rittenbergen és a Márkus-forrásnál; a Szontágh-féle méhestől a Huttába. A környékbeli utak 40 km. hosszúságban jeleztettek és útmutatóval láttattak el.

A közeli hegyvidék megismertetésére több felolvasás tartatott, valamint különböző kirándulások is terveztek. A felolvasások alkalmával kis kiállítások (kövek s kővületek, térképek, fotografiák stb.) is rendeztek.

Az osztály lelke Roth Márton tanár, ki sok érdemet szerzett magának az osztály körül.¹⁾

Az Iglói osztály bevétele és kiadása.

1882—1892.

Év	Rendes tagok	BEVÉTEL		KIADÁS			
		Tagsági díj	Központ-tól	Építkezések	Kezelési költség	Külön-féle	Központ-nak
1882	83	41.50	100.00	111.68	—	—	166.00
1883	79	39.50	15.80	41.63	—	—	158.00
1885— 1888	—	—	—	—	—	—	—
1889	63	190.85	—	182.41	—	—	50.40
1890	65	131.76	—	109.50	4.00	10.70	53.60
1891	67	241.29	—	43.82	7.—	—	60.80
1892	75	256.51	—	272.09	—	5.00	60.00

Osztályvezetőség :

Elnök : Prihradny Guido 1882—1883.
 Roth Márton 1889.
 Alelnök : Roth Márton 1882—1883.
 Titkár : Fischer M. 1882—1890.
 Dr. Nosz Gyula 1891.
 Pénztáros : Dr. Lorx R. 1882—1883.
 Gärtner K. 1889—1890.
 Benigny Gyula 1891.

¹⁾ Z. B. 1882 Nr. 2, 9, 13.

7. A Szittnya-osztály.

1882—1891.

A Szittnya-osztály 1882-ben alakult a lelkes túristának, Dr. Téry Ödönnek Selmezbányára való áthelyezése következtében (1881).¹⁾

Dr. Téry és Tirts Rezső, utóbbi a magyar Kárpát-egyesület ügyvivője, azonnal hozzáálltak osztály-szervezéshez s miután Renner Adolf is hozzájuk csatlakozott, hárman felhívást bocsátottak ki osztály-alakítás iránt.

Sikerült nekik, leginkább pedig Dr. Téry fáradhatatlan buzgalmának rövid idő alatt hatvan tagot szerezni, úgy hogy már 1882-ben megtartatott az alakuló közgyűlés.

Az osztály feladatául tűzetett ki, Selmezbánya környékét turistikailag kultiválni s a háziipart emelni. Több bizottság választatott kirándulások, felolvasások s útjelzésekre; Koburg-Gothai herczeg pedig elfogadta az osztály védnökségét.

A Szittnya-osztálynál élénkebb egyesületi életet látunk, mint a többi osztályoknál. Az érdeklődés fenntartása céljából havonta jól látogatott társas estélyek tartattak, a mikor az osztály közügyei megbeszéltek. Osztály-közlöny kezdetben a „Selmezbányai híradó“, későbbben a „Felvidéki híradó“ s 1889 óta a „Túristák lapja“ volt.

Évente számos kirándulást tettek, melyben sokan vettek részt.

A Szittnya-osztály azon osztályok közé tartozott, kik annak idején a Kárpát-egyesület központi vezetőségét szintén Budapestre akarták áttenni, de miután ez nem történt, 1891-ben kilépett a Kárpát-egyesületből s az ujonnan alakult magyar turistaegyesülethez csatlakozott.

Tíz évi fennállása alatt az osztály a következőket végezte:

1. Praktikus téren.

a) Menedékházak.

Első feladatának tartotta az osztály a gyönyörű kilátást nyújtó Szittnya-hegyen (1011 m.) a romba dőlt pavillont újra felépíteni.

¹⁾ Selmezbányán már a 60-as években létezett a „Szittnya-klub“ kirándulási társaság, mely azonban később megszűnt. 1874-ben Tirts R. Szepességre utazván, Döllérrel találkozott, mely alkalommal egy Selmezi osztály alakulása hozatott szóba. Egyelőre azonban Tirts R. csak az ügyvivőséget vette át Selmezen, hol sikerült neki mintegy 20 tagot az egyesület részére megnyerni.

A hegy tetején t. i. a mult század végén góth stilusban építettett egy pavillon, mely 1852-ben villámcsapás által szétromboltatott. Ezen pavillon, mely ágyakkal ellátott tágas szobából s kilátóból áll, Koburg herczeg költségén 1887-ben építettett, a következő évben pedig felszenteltetett.

Az osztály egy másik menedékháza a „Gedeon-akna-menedékház“, mely — mint neve is mutatja — a Gedeon-akna mellett van, másfél órányira Selmechtől a Hodritsch-völgyben. Itt egy használaton kívül álló kincstári épület adatván át az osztálynak, az menedékházzá alakittatott át (1884).

Egy harmadik menedékház a Tirts-forrásnál (a Tasnád-hegység Hodritschi lejtőjén) épült (1890); ez asztalokkal s padokkal ellátott nyitott épület.

Menedékház van még a Vihnye-völgyben a Rossgrund-tó mögött Pachmayer J. által építve; egy másik menedékház pedig a volt Szittnya-klub által építettett.

b) *Utak és útjelzések.*

Utak építettettek a Szittnya-hegyre; Vichnyére az Emma-völgyön át (1887); Sklenóra a Gedeon-aknához stb. Ezen utak mindenike jelzéssel is ellátott. Ugyszintén sok forrás foglaltatott be.

2. Kulturális munkálatok.

Az osztály igyekezett első sorban a háziipar fejlődésére hatni; figyelem fordított ez irányban a művirágok s virágképek előállítására; továbbá a fafaragászatra.

A szünidei gyermek-telepítési egylet az osztályhoz fordult (1886) közreműködését kérvén, melyhez az készséggel járulván, máris szép épület hirdeti az osztály nemes humanitását.

Az osztály penditette meg az eszmét nyaraló-telepek létesítése iránt Selmezbánya környékén (1891) és a szakértők a tervről előlegesen nyilatkoztak.

Az országos kiállításon (1885) az osztály is részt vevén, érdemjel s elismerő oklevéllel tüntettetett ki.

Irodalmi téren is tevékenységet fejtett ki az osztály. 1885-ban megjelent: Tirts R. által szerkesztett úti kalauz „Selmezbánya és Környéke“; továbbá egy kilátó térkép a Szittnya-hegyről (Dr. Schwarz Otto).

Az osztály felállított emléktáblát is a Hodritsch-völgyben elesett honvédek emlékére. Ez egy márványtáblából áll, mely a sziklában erősített meg azon helyen, hol állítólag Pusztalik alezredes hét tűzérével elesett.

A Szittnya-osztály bevétele és kiadása.

(1882—1891).

Év	Rendes tagok	BEVÉTEL		KIADÁS				
		Tagoktól	Központtól	Építkezések	Kulturális czélok	Kezelési költség	Különféle	Központnak
1882	115	334.05	250.00	11.60	—	54.33	20.00	—
1883	123	830.65	200.00	16.82	86.53	234.48	174.44	221.40
1884	163	1053.79	—	26.80	31.84	64.41	178.41	314.80
1885	170	1146.13	200.00	70.63	139.73	56.96	55.99	306.09
1886	177	1118.95	—	63.01	5.00	88.86	—	212.40
1887	169	1284.24	—	202.29	42.80	88.24	—	135.20
1888	165	1325.63	—	417.27	19.10	73.07	41.64	132.30
1889	154	1130.85	—	175.67	256.06	70.58	10.00	128.00
1890	148	914.83	—	109.02	86.60	48.55	64.67	119.80
1891	152	923.90	—	233.41	80.30	114.13	38.90	123.20

Osztályvezetőség:

Védnök:	Koburg-Gotha herczeg.
Tiszteletbeli elnök:	Pécs Antal, bányaigazgató.
Tiszteletbeli alelnök:	Dr. Téry Ödön.
Elnök:	Ocsovszky Vilmos 1882—1891.
Alelnök:	Dr. Téry Ödön 1882—1883.
	Tirts R. 1884—1891.
Titkár:	Tirts R. 1882.
	Altmann E. 1883—1891.
Pénztáros:	Renner A. 1882—1883.
	Tibély A. 1884—1889.
	Csiba István 1890—1891.

A Szittnya-hegy látogatottsága.

1883—1891.

1883	460	1888	809
1884	516	1889	763
1885	440	1890	755
1886	722	1891	700
1887	732		<u>5897</u> ¹⁾

Ebből esik

Selmeczbánya és vidékére	4857 = 80.3%
Budapestre	611 = 16.6%
a többi megyékre	368 = 16.6%
külföldre	61 = 1.1%
	<u>5897</u>

8. A Liptói osztály.

1884.

Már 1873-ban hozatott szóba egy fiókegyesület megalakítása Liptómegyében, mely egyesület a Csorbai-tó környékét kultiválta volna. De ezen fiókegylet megalakítása elhalasztatott és csakis 1884-ben alakult meg a Liptói osztály 89 taggal.²⁾

Már az első évben megkezdte az osztály működését; nevezetesen az anyaegyesület segélyével (100 frt) gyalogösvény építettett a Csorbai-tótól a Kriván s Podbanszko felé. 1885-ben

¹⁾ A bejegyzések az idegenkönyvbe azonban csak 50%-ot tesznek ki. (T. L. 1892 Nr. 12. T. R.)

²⁾ Egyesületi levéltár (választmányi ülés 1873 X/12). Az osztály átirata a központhoz. Az osztály-alakulásnál főérdeme Döller úrnak van.

elhatározottatott a Deménfalvi barlangnál nagyobb menedékház építése és a barlang hozzáférhetővé tétele.¹⁾

A menedékház, mely három szobából, konyha s kamarából áll, az osztályt tetemes adósságba sodorta, miáltal az alig 100 tagot számláló osztály további működése félbeszakított.²⁾

Ezen építkezés praktikus téren utolsó munka volt; mivel az összes bevételek évente az adósság törlesztésére fordítottak, mely évről évre csökkent ugyan, de mégis minden további működést meggátolt.³⁾ Így az évi jelentésekből ismételve csakis azt olvashatjuk, hogy mennyivel apadt az adósság.

Ehhez járult még, hogy a tagsági díjak nagy részben mindig hátralékban voltak és hogy valódi egyesületi élet soha nem virágzott Liptóban, úgy hogy a többször megkisérlett kirándulásokhoz is alig jelentkeztek egy-ketten.

De mindezek daczára magánúton Szentiványi József által készítettett egy lovaglőösvény a Gyömbér-hegyre (1888) és e hegy tetején tervezett menedékházra a központ 100 frtot adott, mely összeg azonban szintén az adósság törlesztésére fordított. 1890 Kubinyi Gyula a Deménfalvi barlangtól a Gyömbérre vezető úton kis menedékház építettett fel s azt a túristák használatára engedte át.⁴⁾

Az osztály legtevékenyebb tagja, ki az osztályt összehozta, annak titkára Mihalik József volt, ki, midőn 1890-ben elköltözött, tiszteletbeli taggá választatott meg.

A Liptói osztály figyelmeztető példa arra, hogy a pénzbeli erőt nagyon is túlszárnyaló meggondolatlan építkezés által az osztály egész tevékenysége sok évre megbéníttatik s azáltal az egyesületi élet is tönkre mehet.

¹⁾ A Liptói alpesek közt, 2 órányira L.-Szt.-Miklóstól a deménfalvi völgyben fekszik ezen barlang, mely a mult század óta „sárkány-barlang” név alatt ismeretes. (Mihalik. A deménfalvi barlang E. K. XI.)

A barlang látogatottságáról hiányosak az adatok.

1860—1884-ig állítólag 12000 turista *) látogatta meg a barlangot (É. K. XI.) 1890-ben 120 idegen látogatta. (É. K. XVII.)

Istvánffy, az osztály titkára, szives közlése szerint évente 40—50 a látogatók száma.

²⁾ Az épület 2450 frtba került, mihez a központ 500 frtot s az osztály összes jövedelmét adta; azonkívül kölcsönkép 1500 frt vétetett fel.

³⁾ 1892 végén az adósság még 267·14 frt volt. (É. K. 1893 p. 93.)

⁴⁾ É. K. 1891 p. 156.

*) Talán csak 1200, mely szám inkább összhangzásba hozható a többi adattal.

A szerző.

A Liptói-osztály bevétele és kiadása.

1884—1892.

Év	Rendés tagok *)	BEVÉTEL		K I A D Á S			
		Tagsági díj	Köz- ponttól	Épít- kezések	Kezelési költség	Különféle	Központ- nak
1884	86	567.—	100	100.—	?	?	?
1885	104	2188.61	500	2017.—	171.—	—	?
1886	95	324.—	—	—	24.—	250.—	?
1887	60	?	100	?	?	—	—
1888	94	319.—	—	133.87**)	29.25	146.—	—
1889	81	277.56	—	21.53	25.84	228.31	—
1890	70	349.88	—	21.52	62.76	259.—	—
1891	65	311.60	100	29.84	23.09	140.95	60.—
1892	61	226.72	—	—	25.26	180.64	—

A dísszámtörlesztés

Osztályvezetőség :

Elnök : Kubinyi J. 1884—1892.
 Alelnök : Szentiványi M. 1884—1885.
 Palugyai J. 1886—1892.
 Titkár : Mihalik J. 1884—1889.
 Istvánffy J. 1890—1892.
 Pénztáros : Ördög A. 1884—1889.
 Mihalik J. 1889.
 Istvánffy J. 1890—1892.

9. A Táttra-osztály.

1886—1890.

A Táttra-osztály az 1885-iki közgyűlésen módosult alapszabályok azon intézkedése által alakult, hogy az egyesület csak központi vezetőségből s független osztályokból álljon; megalakult pedig Késmárkon 1886 február 14-én.

*) 4 alapítótag.

**) Javítás.

Az alakulási nehézségekről már előbb l. p. 24 tettünk említést. Az osztály működését megkezdvén, helyi bizottságot választott (út- s menedékház-építkezések érdekében) Poprádon, Késmárkon s Ó-falván; továbbá másik bizottságot a hegyi kalauzok s útjelzés érdekében.¹⁾

De ezen állapot nem soká tartott; mert midőn az alapszabályok ismételt megváltoztatása következtében a tagok száma 2000-ről 150-re apadt, néhányan az osztály feloszlata iránt szólaltak fel, mi különben 1890-ben meg is történvén, ezáltal egy alapján egészségtelen helyzet ért véget.

Az osztály munkálatai a központnál vannak említve, melyektől el nem választhatók.

Osztályvezetőség:

Elnök:	Dr. Szontágh M. 1886.
Alelnök:	Cserépy Nándor 1886.
	Genersich Tivadar 1887.
	Kéler Pál 1886.
	Dr. Jármai L. 1887.
Jegyző:	Kertscher Sándor 1886.
	Greschik Viktor 1886.
Pénztáros:	Greschik Tivadar 1886.
	Bugsch Sándor 1887.
	Stenczel Pál 1889.

10. A Mátra-osztály.

1887—1891.

A Gyöngyös városában székelő Mátra-osztály 1886-ban alakult; ²⁾ első közgyűlése alkalmával 287 tagot számlált, kik közül csak 9 vala eddigelé tagja a Kárpátgyűlésnek.

Az egyesületi élet a Mátra-osztálynál mindig élénk volt; a számos kiránduláson sokan vettek részt. Az osztály éltető eleme kezdettől fogva annak megalapítója, a fáradhatatlan s tevékeny Hanák Kolos volt. Ezen férfiúnak köszönhető az osztály felvirágoztatása s a Mátra-vidék túristikai fejlődése.

1891-ben az osztály kilépett a Kárpátgyűlésből (azaz feloszlott), midőn az egyesület központját nem volt hajlandó Budapestre áthelyezni s a magyar túrista-egyesülethez csatlakozott.

Öt évi fennállása alatt az osztály következőket végzett:

¹⁾ K. P. 1886 Nr. 14, 15, 17, 29. 31.

²⁾ Hanák Kolos, 1884 óta a magyar Kárpátgyűlés ügyvivője Gyöngyösön, lelkes felhívást bocsátott ki osztályalakítás tárgyában, melyben a Mátra-vidék lakóit felszólította a Mátra-hegység kultiválására.

1. Praktikus téren.

A praktikus munkálatok kiindulási pontjául a Mátra-hegység déli lejtőjén fekvő Bene-hegység választatott, mely közel esik Gyöngyöshez is, hol a legtöbb tag lakik.

a) *Útépítések.*

Öt év alatt 13 km. út építettet a Kallók s Csatorna nevű völgyekben, illetőleg annak hegylejtőin, mely utak jelzéssel s útmutatóval láttattak el.¹⁾

Ezen építkezések által a déli Mátra völgyei megnyitattak és évente nagyobbodott a kirándulók száma oly helyekre, hol ezelőtt csakis egy-egy vadász vagy erdész fordult meg.

b) *Menedékházak s kilátók.*

Az első kilátó — az osztály érdemdús alelnök tiszteletére Hanák-kilátónak nevezetvén — 1888-ban a Nagy-Lapát-hegyen (593 m.) épült. A négy méter magas kilátó trachyt-szikla törmelékből lévén összeállítva, valódi Cyklop-munka.

A második kilátó sok nehézség leküzdésével 1889-ben a Mátra-hegység legmagasabb csúcsán a Kékestetőn (1012 m.) állíttatott fel, a honnét a Mátra-hegygerincz és déli kiágazásai kivételével nyílt körkép tárul fel a nagy magyar síkságra. Ez a Mátrahegység fénypontja. A kilátó maga, a „Mátratorony“,²⁾ fából épült 21 m. magas, 80 lépcső oldaldróthálózattal vezet reá és a legfelsőbb tér húsz személyt fogadhat be.

Egyszerű menedékházak építtettek a Gyökeres-forrásnál (1888) és a Nagy-Jávorosnál. Több forrás foglaltatott be azonkívül; továbbá az ágosvári valamint a muzslai barlang hozzáférhetővé tétetett.

Az osztály kezdeményezésének köszönhető továbbá, hogy a Gyöngyösről Benére vezető út gyökeresen kijavíttatott; valamint az is, hogy — bár nagy késedezéssel — a vármegye hozzáfogott egy útépítéshez, mely a Mátrahegységen keresztül Gyöngyösről Parádra vezet.

¹⁾ Építtetett gyalogút a Kallók-völgyből a Gyökeres-forrásig; Bennétől a Hanák-kilátóig (Gyökeres, Somosrét, Kékestető, Négyes határ, Vályuskút), továbbá Benevárbércztől a Vályuskútig és a Kékestetőre; a Nagyparlagtól a Remete-barlangig, a Kékeskúttól a Dobogóra.

²⁾ A Mátratorony 1100 frtba került, mely munkához Gyöngyös városa a faanyagot ingyen szolgáltatta; a Kárpátgyesületi központ pedig 300 frt segélyt nyújtott.

c) *Mátrafüred.*

Első feladatai egyikéül tűzte ki a Mátra-osztály a Gyöngyöstől 8 km.-nyire fekvő Benehelységet vagy Bene-pusztát klimatikus gyógyhelylé átalakítani, mely védett fekvése miatt e célra kedvezőnek mutatkozott.¹⁾

Gyöngyös városa mint földtulajdonos ezáltal, hogy vendéglőt s öt turista-szobát építtetett, a kezdet alapját megvetette; míg a Benén birtokos ferencziek ottani kis épületüket hat esztendőre ingyen engedték át az osztálynak.

A villaépítési telepek örök bérbe adattak el (5 forint 100 □^o-ért); megalakult egy villaépítő társulat és 1891 végén már négy villa épült fel. Az eszme, hidegvíz-gyógyintézetet Benén felállítani, 1891-ig még nem valósult meg.

2. Munkálatok kulturális téren.

Az osztály Mátra-múzeumot állított fel, hol a Mátrahegység s környékbeli természettudományi tárgyak s a háziipar készítményei lettek kiállítva. 1891 végén 150 tárgy volt benne.

Érdekes továbbá egy domborművü térkép,²⁾ mely a Mátrahegységet s környékét (24 □ mfd) mutatja. A térkép, melyen a magassági vonalak (tíz ölenként) láthatók, gipszből készült. (Hossza 127 cm., szélessége 75 cm.)

Irodalmi téren megemlítendő az osztály által kiadott „Mátra“ nevű túristalap (1888—1891). Egészen helyesen az érdeklődés fenntartása céljából az egyesületi tagok közvetlen összeköttetését is szükségesnek tartották. Ezért nem volt elégséges csupán a helyi lapokban időnként az osztályt érdeklő cikkeket közölni, hanem külön lapot indítottak, mely évente nehányszor jelent meg és mely az osztály életének hű képét adja; ezenkívül még számos cikket tartalmazott a Mátrahegységet érintőleg.

Több érdekes dolgozat is jelent meg ebben; így Kandra Kabos történelem-búvártól 1890-ben „Benevár multja“. Dr. Bar-

¹⁾ Bene-pusztá nagy multtal bir. Évszázadok előtt a várbércz tetején vár állott, melynek maradványai még 1785-ben láthatók voltak, de azóta eltűntek. A várral szemközt, a Bene-patak tulsó oldalán Bene város létezett, melynek fekvése még 1716-ban ismeretes volt, de azután tökéletesen elpusztult.

1886-ban Bene-pusztá r. k. kápolnától, mely a pestis megszűnése alkalmából 1713-ban szent fogadásból épült, továbbá erdész- s erdővédlakásból, iskolából és húsz vízimalomból állott. Itt t. i. virágzó malom- s posztóipar létezett, mely a gyáripar következtében lassan tönkrement.

²⁾ A térkép alapjául az 1888-iki katasztrális térkép szolgált.

talos Gy. kutatást eszközölt a Hunok, Avarok s Magyarok régi védbástyáinak maradványairól a Mátra déli lejtőjén. Hanák Kolos megbízható „Mátrakalauzt“ adott ki; valamint magassági jegyzéket Hevesmegyről.

Az osztály kezdeményezése folytán továbbá Gyöngyösön meteorológiai állomás is rendeztetett be.

A Mátra-osztály bevétele és kiadása.

1887—1891.

Év	Tagok		BE- VÉTEL	K I A D Á S				
	alapító	rendes		Épit- kezések	Kultur. czélok	Kezelési költség	Külön- féle	Központ- nak
1887	—	526	1040.30	339.76	10.80	63.34	15.65	479.10
1888	2	620	1539.09	614.56	191.88	54.62	21.17	435.20
1889	2	689	1762.33	1155.92*	301.81	56.57	29.05	494.80
1890	3	645	1083.63	328.71	214.53	43.52	5.96	400. --
1891	3**	636	1052.29	123.44	174.23	91.19	7.20	386.40
			6477.64	2562.39	893.25	309.24	79.03	2195.50
				= 66%	= 24%	= 8%	= 2%	

Osztályvezetőség :

Elnök :	Kaszap B. 1887.
I. alelnök :	Hanák K. 1887.
II. alelnök :	Morász J. 1887. Hanisz J. 1891.
Titkár :	Deutsch A. 1887. Himfy J. 1888. Dr. Konrad G. 1888. Visontai H. 1891.
Pénztáros :	Rezutsek J. 1887.
Mus.-felügyelő :	Wissinger C. 1887. Gergely J. 1890. Káplány J. 1890.
Szerkesztő :	Visontai H. 1887. Deutsch A. 1887.

* Ebből 300 frt subventio a központtól.

** Alapító tagok : Hanák K., Gyöngyös városa, Samassa egri érsek.

11. *Vasmegyei osztály.*

(1887—1891.)

Hazánk nyugati határszélén, Vasmegyében a magyar Kárpát Egyesület 1887-ig csak kevés tagot birt. Az anyaegyesület buzdítására ¹⁾ egyes lelkes férfiaknak sikerült osztályt alakítani, ²⁾ mely 1887-ben július 3-án Tarcsán közgyűlését megtartotta, czélul tűzvé ki: Vasvármegyét, különösen pedig a még az Alpések kiágazását képező hegyeket a túristaságnak föltárni.

Öt év alatt az osztály a következőt végezte:

1. *Praktikus téren.*

Első menedékháznak szolgált egy magánbirtokban levő, toronnyal ellátott emeletes kerti ház a Vashegyen, melyet gróf Batthyányi K. 1887-ben az osztály rendelkezésére bocsátott. Saját költségén két menedékházat, illetve kilátót építtetett az osztály, t. i. az Irottkövön (1891 augusztus 6-án felszentelve) és a Gerinczhegyen; az utóbbi Julia-kilátónak neveztetett. ³⁾

A vadregényes Willer-völgyben út építtetett, valamint sok út jeleztetett s több helyütt útmutató állíttatott fel. A jelzésnél (a határszélén) az österreichischer Alpenclub jelzései használtak.

2. *Kulturális téren.*

Vidéki múzeum felállítása az első teendők egyikének tartatott.

Kiadatott egy túristatérkép ⁴⁾ (színezett jelzéssel 1:75.000) Vasvármegye észak-nyugat részéről (1889) és elhatároztatott idegen kalauzt is közölni.

A szebb helyeket kitüntető tájképek is készültek. Jutalomdíj tüzetett ki az egyesületi évkönyvben megjelenő jó czikkekre; ilyen czikk volt Ebenspanger Jánostól „Képek Vasvármegyéből“ (É. K. XV).

Mozgalom indíttatott meg végre (1890) a megye szebb vidékeit nyaralókkal látni el, mi Kőszegen s részben Borostyán-kő mellett sikerült is.

¹⁾ Dénes F. lelkes levele

²⁾ Mayer E. kőszegi gyáros és Schrickel E. tanár Felső-Lövön. (É. K. XV. 243.)

³⁾ Ez utóbbi építkezéshez a központ 80 frttal járult hozzá.

⁴⁾ Ezen katonai geogr. intézet által Bécsben készített térkép ára felvonatlanul 1 frt 70 kr.

3. Egyesületi élet.

Már az osztály megalakulása alkalmával többen önálló turistaegyesületet kívántak életbeléptetni, mely mozgalom a következő években megújult. Ekkor azonban megelégedtek a név megváltoztatásával, mely ezentúl (1890) „Vasvármegyei turistaegyesület, a magyar Kárpátgyesület osztálya“ lett.

Élénk egyesületi élet teremtmése céljából egyes helyeken vidéki bizottság életbeléptetése határozatott el, mely a közvetlen környék túristikai kultiválását venné magára. Ily vidéki bizottság alakult F.-Lövön (1889) s Kőszegen (1890).¹⁾

Az osztály a szomszédos osztrák turistaclubbal is összeköttetésbe lépett. Az érdeklődés mégis csekély maradt, és a mi történt, leginkább a tevékeny alelnöknek, Ebenspangernek köszönhető.

Azon kérdés megvitatásánál, hogy az egyesület központi vezetősége Budapestre helyezendő-e át, a vasvármegyei osztály mellette foglalt állást; midőn pedig ez nem történt, kilépett a Kárpátgyesületből s a magyar turista-egyesülethez csatlakozott.

A Vasmegyei-osztály bevétele és kiadása.

1887—1891.

Év	Kedves tagok	B E V É T E L		K I A D Á S				
		Tagoktól	Központtól	Építkezések	Kultur. czélok	Kezelési költség	Külön-féle	40% a központnak
1887	111	212.90	—	—	—	8.38	21.—	82.—
1888	179	407.75	—	105.66	30.—	60.54	—	104.—
1889	179	480.55	—	110.81	1.85	74.94	30.—	130.40
1890	156	416.85	—	50.54	162.—	121.91	8.—	59.20
1891	156	595.84	80.—	228.79	100.—	127.56	26.86	82.40

¹⁾ Ez utóbbiból később önálló osztály lett (a magyar turistaegyesületnél).

Osztályvezetőség:

Védnök:	Gróf Erdődy István.
Tiszteletbeli elnök:	Gróf Batthyányi Károly. Gróf Erdődy Gyula.
Elnök:	Dr. Thomas Lajos (1887—1888). Egan Ede (1889—1891). Ebenspanger János (1887—1891).
I. alelnök:	Keresztényi Béla (1889).
II. alelnök:	Graitziger Cornél (1887).
Titkár:	Kotzar Frigyes (1887). Lendl János (1888). Mezey Béla (1888).
Pénztáros:	Stöhr Manó (1887). Bárdossy Géza (1887). Forberger Lajos (1889).
Ellenőr:	Putsch Sándor.

12. Magura-Javorinai-osztály.¹⁾

1886-ban a magyar Kárpátgyesület néhány tagja elhatározta, hogy az Ó-Falui²⁾ helyi bizottságot megalakítja, mi 1886 május 23-án a Koronahegyi-fürdőben megtörtént. Itt Dr. Philippi a bizottság elnökévé választatván, meleg szavakban emelte ki a szepesi Magurának a turistaforgalomba leendő bevételeinek fontosságát.³⁾

Következő évben a helyi bizottság osztálylyá nőtte ki magát (1887 július 10) azon czélt tűzvé ki, hogy a szepesi Magurát turistikailag kultiválandja; első sorban pedig turista-összeköttetést fog létrehozni a Vörös-klastrom s Barlangliget vagyis a híres Dunajecz-folyó áttörése és a keleti Tátra között.

Az osztály legnagyobb műve volt ezen összeköttetés létrehozása, melynek következtében már az első évben kijavit-

¹⁾ A Javorina név az osztályt tulajdonképen nem illeti meg. Az osztálynak szándékában volt ugyan tevékenységét Javorináig is kiterjeszteni, különösen pedig egy gyalogútnak Ó-falutól Javorináig leendő jelzése terveztetett; de a javorinai jószágigazgatóság saját területén betiltotta a jelzést. Hogy az osztály működését nevezett igazgatóság nem jó szemmel nézte, bizonyítja az is, hogy midőn három hivatalnoka a választmányba bevezetett, ezek visszaléptek, mivel ezen tisztséget állásukkal összeférhetőnek nem tartották. (Z. B. 1887 Nr. 47.)

²⁾ Ó-falu kis szepesi helység a Dunajecz-folyó közelében, nem messze a Vörös-klastromtól, a szepesi Magura főhelye.

³⁾ Sz. L. 1886 Nr. 24.

Leginkább Dr. Philippi Ödönt illeti meg az érdem az osztály létrehozásánál.

tatott, részben áthelyeztetett s jeleztetett az u. n. „Magurai turista-út“.¹⁾

A következő évben (1888) két szobából s konyhából álló menedékház épült s a tevékeny alelnök tiszteletére „Ödön menedékháznak“ neveztetett.

Ezenkívül a koronahegyi fürdőtől (Smerdzonka) 4 km. távolságban fekvő Haligóczyi-barlanghoz vezető út kijavítottatott s jelzőtáblával láttatott el. A barlang tudományos átkutatása azonban pénzhány miatt elmaradt. Ellenben elősegítette az osztály a Pienin-hegység fényképészeti felvételét.

Az egyesületben már a harmadik év folyamán belviszály támadt, minek következtében a tevékeny alelnök tisztségéről lemondott. Ugyanakkor a tagok száma tetemesen emelkedett; de csakhamar megint leszállott, úgy, hogy midőn az osztály elnöke lakhelyváltoztatás miatt állásáról lemondott, már indítvány is tétellett az osztály feloszlása iránt, mely ugyis kevés taggal birt és mely főczélját a „Magurai turistaút“ rendbehozatalát már ugyis elérte.

A Magura-Javorinai-osztály bevétele és kiadása.

1887—1892.

Év	Rendes tagok	BE- VÉTEL	K I A D A S				
			Épít- kezések	Kulturális célok	Kezelési költség	Külön- féle	40% a köz- pontnak
1887	51	106.25	4.50	—	3 50	—	40 80
1888	61	217.11	113.18	—	5.86	—	40.—
1889	109	255.22	68.03	51.—	13.66	13.80	87.—
1890	74	169.51	32.47	—	15 —	16.05	59 20
1891	43	156.79	4.—	—	14.—	—	52.—
1892	40	94.79	8.—	—	12.—	—	32.—

¹⁾ A „Magurai turistaút“ a legrövidebb összeköttetést képezi a Vörös-klastrom s Barlangliget között. O-Falutól vezet a Frankova-hegyen át a Kereszthegyig, a szepesi Magura-hegygerinczre s innen a Zlebadovai völgyön át a Zdjári országútra s Barlangligetbe.

Osztályvezetőség :

- Elnök : Salamon Tivadar (1887).
 I. alelnök : Dr. Philippy Ö. (1887).
 Vyda László (1889).
 II. „ Sztavács Viktor (1887).
 Titkár : Dr. Klein Ignác (1887).
 Pénztáros : Zavaczky Adolf (1887).
 Krempaszy Alajos (1890).

13. Sziléziai osztály.

1887.

1887-ben a vasvármegyei s a Magura-javorinai osztályon kívül még egy harmadik osztály is alakult, még pedig Porosz-Sziléziában.

A Kárpátgyesület központi vezetőségének buzdítására több tevékeny férfi állott össze, közöttük Dr. Scherner is, a Tátra lelkes apostola, hogy önálló osztályt alakítsanak és önálló munkát teremtsenek a Magas-Tátrában.

Az eddigi kárpátgyesületi tagok képezték az új osztály magvát, mely 1887 szeptember 19-én Boroszlóban alakult meg.

Az osztály működési teréül a Magas-Tátrát választotta, még pedig a Felkai-völgy túristikai kultiválását tűzte ki céljául; miáltal a Tátrahegység legkényelmesebb átjárója (a Lengyel-nyergen át) és a Nagy-Halastó felkeresése könnyebbé lesz.

Hasonlókép céljává tette az osztály a Gerlachfalvi-csúcs könnyebb megmászását elősegíteni és a Batizfalvi-tóhoz gyalog-ösvényt építeni. A Felkai-tó partjára tervezett új turistaház ¹⁾ az utak kiindulási pontjául vétetett fel.

Az utak közül 1892-ig kiépítettett Széplaktól a Felkai-tóig a Felka-patak jobb oldalán vezető új út ²⁾ (1888—1890), továbbá egy új út a Hosszu-tótól a Lengyel-nyeregére (1892). Tiszteletet érdemel a sziléziai osztály, hogy területén a „görgeteg” közepette oly kitűnő utat épített, melyen haladva a Lengyel-nyeregére felényi idő alatt juthatni el, mi által ezen út sétaúttá lett.

Hasonló nagy sikert aratott az osztály azáltal, hogy a Gerlachfalvi-csúcsra vezető utat megrövidítette s könnyebbé tette, miáltal a felmászás s lejövet $1\frac{3}{4}$ órával rövidebb lett. ³⁾

¹⁾ A turistaház építése 1894-ben fog megtörténni.

²⁾ Ezen építkezéshez Weszter is hozzájárult 500 frttal.

³⁾ Ezen utat Kühl egyetemi tanár fedezte fel s jelezte.

Nagy érdemet szerzett magának az osztály működése körül Dr. A. Wagner (Königshütte), ki tiszteletbeli tagul is megválasztatott (1892); utolsó időkben pedig az új lelkes titkár Dr. Otto, kinek az osztály legújabb felvirágzása köszönhető.

1891 óta negyedévenként tudósítást ad ki az osztály tagjai számára az egyesületi ügyekről s a Tátrában végzett munkákról értesítvén abban őket, miáltal az egyesületi élet élénkebbé vált.

A sziléziai osztály minduntalan — különösen pedig az utolsó években — iparkodott a Tátrahegységnek propagandát csinálni. E mellett szól a számos előadás, melyekben a Tátrát ecsetelik különféle egyletekben, a számos hirlapi czikk, mely a Tátráról boroszlói s berlini lapokban jelent meg; továbbá az, hogy több könyvkereskedésben Tátraterképek s fényképek lettek kiállitva, és hogy Boroszlóban az osztály tudósítási irodát nyitott, hol költség nélkül mindenféle információval szolgálnak mindenkinek a Tátrára vonatkozólag.

1892-ben a Tátra-könyvtár összeállítását kezdte meg az osztály; Dr. Otto pedig megbízható Tátra-kalauzt adott ki, mely nagy leletnek örvend.

Nagyobb lendületet nyert az osztály, midőn (1892) Dr. Otto a titkárságot elvállalta; ezen évben azután egy harmaddal növekedett a tagok száma.

A sziléziai osztály egyike a legtevékenyebb osztályoknak; működése — a külföldön — osztatlan helyeslést érdemelt s utánzásra méltó.

A Sziléziai-osztály bevétele és kiadása.

1887—1892.

Év	Küldés tagok	BEVÉTEL	K I A D Á S			
		Tagoktól	Épít- kezések	Kezelési költség	Különféle	Központnak
		Márka				
1887	155	—	—	—	—	—
1888	235	855.70	31 40	118.83	—	320.50
1889	224	1141.62	312.50	62 59	7.—	305.—
1890	242	1252.53	790.55	62 12	—	—
1891	201	1131 56	—	79 08	—	294.—
1892	305	1902.42	939.27	547.50	172.20	—

Osztályvezetőség:

Tiszteletbeli elnök: Dr. Wagner A. Königshütte.

Elnök: Dr. Scherner C. H. (1887).

Kretschmar J. (1889).

Doelecke B. (1891).

Alelnök: Beck S. (1887).

Doelecke B. (1889).

Dr. Kühl (1891).

Titkár: Beck S. (1887).

Bartsch Robert (1889).

Dr. Otto (1892).

Pénztáros: Bartsch R. (1887).

Baunert R. (1889).

Bodman H. (1890).

Baunert R. (1891).

14. Az újabb Budapesti osztály.

1889—1891.

Az újabb Budapesti osztály a fáradhatatlan túrista Dr. Téry Ödön kezdeményezése folytán 1888 december 28-án alakult.

Czélul tüzetett ki: a túristaságot művelni, hazánk szép vidékeit ismeretesebbé tenni s az idegen-forgalmat emelni.

Havi társas összejövetelek, a tél folyamán rendszerint tartott túristikai előadások és számos kirándulások mozditották elő az egyesületi életet; különösen pedig a túristaság volt az, melyet a Budapesti osztály minden osztályok közül leginkább s leghathatósabban művelt.

A Budapesti osztály megalakította a Trencsén-Teplicz-Illavai helyi bizottságot (1890 márczius 8-án), mely később alosztály név alatt szerepelt. Így a Vág völgye is belevonatott a túristaság keretébe, miután már évekkel azelőtt a központ részéről tett hasonló kísérlet nem sikerült.

Egy másik helyi bizottság Zsolnán alakult.

1891-ben feloszlott a Budapesti osztály, illetőleg kilépett a Kárpátgyesületből, miután már egy évvel előbb is hasonló mozgalom indított meg. (L. az egyesületi történetet.)

A Budapesti osztály a következőket végezte három év a'att:

1. Praktikus téren.

Keresztülvitte, hogy a Pilis-Maróthi-völgyben fekvő Hofmann-gunyhó a túristák használatára lett átengedve (1889), valamint a Vidor-menedékház a Pomázi erdőségben (1890);

míg a „Mexico“ nevű erdőéri lakban egy túrista-szoba rendeztetett be (1890). Más tervezett építkezések, u. m. menedekház a Három-Határhegyen s a Kistarpataki Öt-tónál a Tátrában — 1891 végéig még nem létesülhetett.

Budapest környékén 124 km. út jeleztetett s húsz útmutató állított fel.¹⁾

2. Kulturális téren.

Az osztály főtörekvése volt egy túrista-lap kiadása, mire se költség, se munka nem kiméltetett.

Igy jelent meg kezdettől fogva, az osztály megalakulása után a „Túristák lapja“, melyről nyugodtan mondható, hogy célját helyesen fogta fel s keresztülvitte; hogy mindig a túristikai élet színvonalán állott s hogy minden túristát kiélegített.

Nagyobb helyrajzi cikkeken kívül a túrista-irodalom is kellőleg figyelembe vétetett s a túristák ügyei (bel- s külföldi egyaránt) tárgyalattak. Szóval az olvasó tökéletes képét kapja a túristaságnak. Ezen folyóirat kiadása fénypontja a Budapesti osztálynak.

Szóba jött azonkívül túrista-könyvtár összeállítása is, mely hazánk különböző vidékeit egyes füzetekben tárgyalná, ugyszinten évi jelentésnek kiadása nem magyar nyelven: de mindez 1891-ig csak terv maradt.

Kiadott ellenben az osztály egy túrista-kalauzt a Budapest-Szt.-Endre-i vasút mentén (1889) és túrista-térképet Budapest környékéről.

Csereviszonyban állott az osztály 16 belföldi s 17 külföldi egyesülettel.

1890-ben amateur-fotografiai kiállítást rendezett, miáltal az amateur-fotografia lényegesen előmozdított. Belföldi amatőrök s szakfotografusokon kívül külföldiek is résztvettek abban; és számos fénykép átengedésével alapja vettetett egy állandó tájkép-kiállításnak.

¹⁾ A vágvolgyi alosztály Teplicz s Batina hegyekre épített utat és a Ledniczi várromhoz vezető utat javította.

A Budapesti osztály bevétele és kiadása.

(1889—1891).

Év	Rendes tagok	BE-VÉTEL	K I A D Á S				
		Tagoktól	Építkezések	Kultur. czélok	Kezelési költség	Különféle	Központnak
1889	913	3045.88	166.04	1089.39	449.34	175 79	—
1890	1178	4456.68	62.63	2358.33	792.27	677.21	504.07
1891*	1000	?	?	?	?	?	?

Osztályvezetőség:

Tiszteletbeli elnök : Gróf Csáky Albin.
 Elnök : Báró Ötvös Lorand 1888—1891.
 I. alelnök : Lóczy Lajos 1888—1889.
 Dr. Staub M. 1890—1891.
 II. alelnök : Dr. Téry E. 1888—1891.
 I. titkár : Dr. Thirring G. 1888—1891.
 II. " Dr. Pekár Imre 1888—1889.
 Marinovich Imre 1890—1891.
 Pénztáros : Károlyi György 1888—1891.

15. Göllnitzvölgyi osztály.

1889.

A Kárpátgyesület tizenkettedik osztálya a déli Szepes-ségen alakult, még pedig a Göllnicz völgyében.

Finger Ede, szomolnoki tanító, először penditette meg az eszmét a Göllniczvölgyi osztály alakítása iránt; és hogy ezen eszme meg is valósult, Dr. Dirner Gusztáv érdeme.

A hajdan virágzó Göllnicz völgye a bányászat hanyatlása miatt elszegényedett, és ezen hanyatlásnak véltek gátot vetni az idegen ipar meghonosítása által; a Göllniczvölgyi osztály különös hivatásául tűzetett ki, azt a túristaság művelése által előmozdítani.

* Kimutatás nem áll rendelkezésünkre.

Az igyekezet gyümölcsözőtt is, mert az alakuló közgyűlésnél, 1889 december 15-én már 100 tagja volt az osztálynak. Az egyes községek is támogatták a mozgalmat, egynehányan alapító tagnak lépven be.

Három év alatt az osztály a Klippbergen (1030 m.) építtetett utat, honnét szép kilátás nyílik a Magas-Tátrára, mely jeleztetett is; menedékház építtetett s forrás keríttetett be ugyanott. Egy másik út a Farkas-szemre vezetettet.

A Göllnizi osztály bevétele és kiadása.

(1889—1892).

Év	Rendes tagok	BE-VÉTEL	K I A D Á S				
		Tagoktól	Építkezések	Kultnr. czélok	Kezelési költség	Különféle	Központnak
1890	116	593.53	89.24	—	38.16	3.66	80.80
1891	95	328.91	400.00	—	?	?	76.80
1892	125	327.64	555.96	—	?	?	63.20

Osztályvezetőség :

Elnök: Dr. Dirner Gusztáv 1889—1891.

Lupkovics M. 1892.

I. alelnök: Piller Sándor 1889—1890.

Lupkovics M. 1891.

Hudak E. A. 1892.

II. „ Matyasovsky Gábel 1889—1892.

Titkár: Dr. Valkó Zsigmond 1889—1892.

Jegyző: Mück Sándor 1889—1890.

Chanáth Miklós 1891—1892.

Pénztáros: Ulreich Theofil 1889—1892.

16. Zólyomi osztály.

1889.

A zólyommegyei osztályról, mely 1889-ben május 26-án Besztercebányán alakult — sajnos — csak kevés adatunk van, úgy hogy sokat ez osztály működéséről nem mondhatunk. Csak annyit tudunk, hogy az osztály az „Alacsony-Tátrát” akarta különösen kultiválni, hogy egy út épült a Zólyom város melletti pusztavárra, 1890-ben pedig két kirándulás tétetett. Több adatunk nincs.

A Zólyomi osztály bevétele és kiadása.

Év	Rendes tagok	BE-VETEL	K I A D Á S			
		Tagoktól	Épit-kezesek	Kultur. czélok	Kezelési költség	Központ-nak
1889	113	?	?	?	?	?
1890	167	314.46	80.00	13.50	37.40	112.80
1891	167	229.37	—	—	16.79	77.60
1892	160	246.00	—	—	6.16	98.40

Osztályvezetőség:

Elnök : Csipkai Károly 1889—1892
 Alelnök : Dr. Heinrich Erneszt 1889—1892.
 Titkár : Groó Géza Lajos 1889—1892.
 Pénztáros : Medvezky Kornél 1889—1892.

17. Aldunai osztály.

1890.

Fehértemplom városában már 1889-ben márczius 6-ika óta állott fenn egy túrista-club hasonló czéllal mint a többi túristaegyesületeknél s mely különösen a túristaságot óhajtotta előmozdítani hazánkban.

Ezen egyesület már a következő évben elhatározta, hogy belép a magyar Kárpát Egyesületbe s így átalakult a túrista-club a magyar Kárpát Egyesület Aldunai osztályává, mely Fehértemplomban 1890-ben augusztus 31-én alakuló közgyűlést tartott.

Ezen osztály a Krassó-Szörény- és a Temesmegyei hegyvilágot kívánta kultiválni s figyelmét a Duna-szorosra is fordította Orsova mellett, mely hazánknak gyöngye. Továbbá elhatározott természettudományi gyűjtemények összeállítása, felolvasások tartása, kirándulások rendezése stb.

Az új osztálynak már az első évben nehézséggel kellett megküzdnie. Az elnök meghalt, az alelnök s pénztáros leköszönt s minden munka a titkárra nehezt. Annál súlyosabb volt a helyzet, mivel még a kezdet nehézségeivel is meg kellett küzdeni s így az első évben mi sem végeztetett.

1892-ben több út jelezetett s kirándulások rendezettek. Egy új túristaút építése azonban Szászkabányától a Bé-völgyön át az Ocu-Bauluira s a vízesésekhez elmaradt, mivel túlságosan sok pénzbe került volna.

Az Aldunai osztály bevétele és kiadása.

Év	Rendes tagok	BE-VÉTEL	K I A D Á S				
		Tagoktól	Építkezések	Kultur. czélok	Kezelési költség	Különféle	Központnak
1891	106	179.00	—	—	27.39	5.50	—
1892	80	259.61	—	—	35.28	—	80

Osztályvezetőség:

Elnök : Scheint Adolf 1890.

Petheő János 1891.

I. alelnök : Jávorszky Albert 1890.

Pálffy Elemér 1891.

II. „ Király Pál 1891.

I. titkár : Still Nándor 1890—1891.

II. „ Dr. Bászel Aurél 1890—1891.

Pénztáros : Werner Emil 1890.

Dr. Schelling Kornél 1891.

18. *Fiumei osztály.*

1890.

A Fiumei osztály 1890-ben október 27-én alakult. Működését a következő évben megkezdte ugyan; de ugyanazon évben, 1891-ben kilépett a Kárpátgyesületből s hozzácsatlakozott a magyar turistaegyesülethez.

Az osztály egy éves működéséről tehát nem sok említendő fel; különösen pedig azért, mivel adatai nagyon hiányosak; csakis az alakuló közgyűlés jegyzőkönyve s a zárszámadás küldetett el 1890. évről.

A Fiumei osztály bevétele és kiadása.

Év	Rendes tagok	BE-VÉTEL	K I A D Á S				
		Tagoktól	Építkezések	Kultur. czélok	Kezelési költség	Különféle	Központnak
1890	100	825.28	—	—	125.21	344.15	—
1891	100	?	?	?	?	?	?

Osztályvezetőség:

Elnök: Schlemmer Károly 1890.

Alelnök: Blasich József 1890.

Titkár: Fletzer Ferencz 1890.

Jegyző: Michelich H. 1890.

Pénztáros: Slobus N. 1890.

19. *Egri-Bükk-osztály.*

(1891).

A legfiatalabb osztály Egerben alakult 1891 július 6-án. és már a közgyűlés alkalmával 260 tagot számlált. Több bizottság: mint régészeti, természettudományi, nemzetgazdasági s közegészségügyi választatott.

Kirándulások terveztek, felolvasások tartattak s irodalmi téren is megjelent néhány cikk.

Az osztály szándéka az Egedre vezető út kiépítése s menedékház felállítása.

Az Egri-Bükk-osztály bevétele és kiadása.

Év	Rendes tagok	BEVÉTEL	K I A D Á S	
		Tagoktól		Központnak
1891	262	406.50	46.27	73.60
1892	240	—	—	—

Osztályvezetőség:

(1893).

Elnök: Dr. Kállay J.
 Alelnök: Dr. Pásztor B. és Weidl J.
 Titkár: Dr. Szolcsányi J. és Dr. Csutorás L.
 Pénztáros: Buzáth L.

Tervezett osztályok.

Az említett osztályokon kívül más vidéken is tétetett kísérlet osztályok alakítása iránt, mi azonban eredményre nem vezetett.

1. Kis-Kárpátok s Vágölgyi osztály.

Már 1878-ban azon volt Döller, az egyesület akkori alelnöke, hogy Pozsonyban osztályt létesítsen; és Burián Pál, k. bíró, mint egyesületi ügyvivő kéretett fel az együttműködésre. De 1880-ig az osztály nem jött létre, mivel hiányzott hozzá a hajlam.

1882-ben ez irányban Heksch S. ujonnan buzgólkodott; az osztály Pozsony-, Nyitra- s Trencsénmegyéket foglalta volna össze. Heksch felszólította a Pozsonyi 48 kárpátgyesületi tagot az osztály megalakítására, a természetbarátok körében előadást tartván a túrista-osztályok hasznáról s feladatáról. Egy másik felolvasása a Toldi-körben a Szepességről s lakóiról szólt.

Alakuló bizottságot 1883-ban össze is hozott, de az osztály még se jött létre.¹⁾

¹⁾ Egyesületi levéltár. (Burián levelei Döllerhez intézve.)

Z. B. 1882 Nr. 36, 47—49. Z. B. 1883 Nr. 17. K. P. 1883 Nr. 17.
 É. K. 1883 p. 277; 1885 p. 217.

2. Bécsi osztály.

Már a hetvenes években Spöttl Ignác, bécsi lakos, több ízben hangsúlyozta a bécsi osztály szükségét; de Döller korainak nézte az ügyet.

1883-ban ismét Heksch S. igyekezett bécsi osztályt létrehozni, midőn a vágvölgyi vasút megnyitása által a közlekedés Bécsből Felső-Magyarországba könnyebb lett. Ezen osztály feladata lett volna Felső-Magyarország felkeresésére propagandát csinálni. De a törekvés hiábavaló volt; a bécsi osztály létre nem jött.

1887-ben Spöttl kéretett fel bécsi osztályt léptetni életbe; de ez az ajánlatot el nem fogadta, minthogy előbbeni indítványa, egy kedvelt bécsi túristát bizni meg ez ügygyel, el nem fogadtatott.¹⁾

3. Szepes-Váralljai osztály.

A Kárpátgyegesület néhány szepesi tagja penditette meg az eszmét, a déli Szepességen osztályt alakítani Szepes-Várallja székhelyyel. A túrista-forgalmat ezen vidékre is át akarták terelni és különösen a régi szepesi várra fordították figyelmüket. Oda szándékoltak jó gyalogutat építeni, a várrom dűlődező részeit kijavítani s a torony megmászását falépcsők alkalmazása által megkönnyíteni.

Itt is csak a tervnél maradt a dolog.²⁾

4. Erdélyi osztályok.

Erdélyben is igyekezett a magyar Kárpátgyegesület osztályokat alakítani.

1880 nyarán Kurovszky Adolf, lőcsei tanár, több egyesületi évkönyvet osztván szét ismerősei körében, osztályt szándékozott alakítani. A Kárpátgyegesület iránti érdeklődést költötte fel ezáltal, úgy hogy Nagy-Szebenben kezdték a kérdést megvitatni kárpátgyegesületi osztály alakítása iránt. Két párt keletkezett az erdélyi szászok között; az egyik párt a magyar Kárpátgyegesülethez kívánta a csatlakozást, a másik párt ellenben önálló egyesület mellett volt, mely mint Siebenbürger Karpathenverein 1880-ban meg is alakult.

Ennek daczára Veres, főgymnasiumi igazgató, mégis azon volt, hogy néhány osztályt alakítson Erdélyben, melyek a magyar Kárpátgyegesület osztályait képeznék, de törekvése meghiusult.

¹⁾ Egyesületi levéltár.

²⁾ Z. B. 1883 Nr. 6.

Másrészről is tétetett kísérlet osztály alakítása iránt. Így Nagy Gyula, erdőfelügyelő, (1883) „délkeleti osztály“ megalkotásán fáradozott, mely Háromszék-, Fogaras- s Brassó-megyéket átkarolta volna; de az is hiábavaló volt.

Kolosmegye főispánja, gróf Esterházy Kálmán, szintén szíves közreműködését ígérte az osztályalakításnál, minek folytán néhány tevékeny egyesületi tag készült is e célból Erdélybe de ez is elmúlt, elmaradt.

1885-ben „Paring s Retyezát“ nevű osztályt igyekeztek életbeléptetni s székhelyül Déva választatott; eredménye annak sem lett.¹⁾

Mégis sikerült sok év múlva Erdélyben a túristaságot előmozdítani, mit a hatalmasan fejlődő erdélyrészi magyar Kárpát Egyesület vett kezébe.

¹⁾ É. K. 1883 p. 76, 77.

K. P. 1883 Nr. 34.

Egyesületi levéltár. (Kurovsky és Sigerus levelei Döllerhez intézve.)

VI.

A M. K. E. kiváló érdemű férfiai.

A M. K. E. történetében kétségkívül helyet kell adni azon férfiaknak, kik az egyesület érdekében küzdöttek s a Tatra turisztikai művelésében nagy érdemeket szereztek.

Első sorban azok említendők meg, kiket a sors — sajnos — körünkől már kiragadott.

1. Fuchs Dávid Frigyes.

† 1877.

A Tátrakutatások szepesi nesztora Fuchs Dávid Frigyes. 1860-ban 61 éves korában a M. Tátráról még térkép nem volt; hozzáfogott a hegység trigonometrikus s baromet-

rikus felvételéhez, és két év alatt elvégezte e munkát, mely: „a Központi Kárpátok a szomszédos előhavasokkal“ czimen 1863-ban Budapesten jelent meg. Nagy térképe (1" = 1 mfd.) számos profillal néhány évvel később látott napvilágot; de pénzhány miatt nem közölthetett s jelenleg a felkai Tátra-muzeumban őrzetik.

A M. K. E. keletkezését örömmel üdvözölte és 72 éves létére sem sokalta az út fáradságát, hogy az alakuló közgyűlésen részt vehessen. Többektől elnökjelöltnek tüzetvén ki, könnyes szemmel köszönte meg a bizalmat, de előrehaladt kora miatt nem fogadta el a tisztséget.*)

2. Blasy Ede.

† 1888.

Blasy Ede, felkai születésű 1869—1874-ig Tátrafüred igazgatója volt. A Kárpátgyesület megalakulási mozgalmában élénk részt vett. Mint a hegységnek alapos ismerője kitűnő szolgálatot tett az egyesületnek az utak s menedékházak építésénél s a hegyi kalauzok szervezésénél.

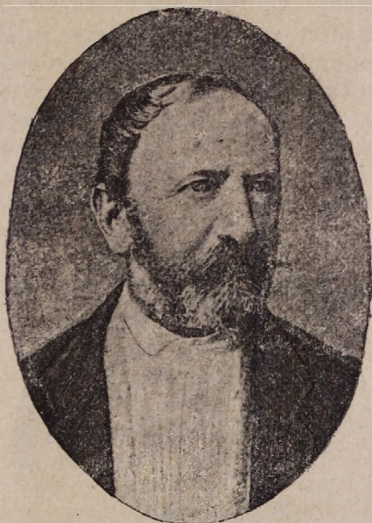
*) Fuchs Lőcsén, Szepesmegyében született 1799-ben. Szegben emlékezik meg Fuchsról, mint azt dr. Scherner tette, alig lehet. (K. P. 1882 No. 44). Ismételjük tehát az ő szavait: „Ő az első férfi, ki a Tátrát a szellemvilág universális képében tárta fel. Ezen szellemlemerős férfi ragadta meg először a nemes eszmét, hogy a M. Tátra felmérésék, hogy annak egyszerű alkata, sajátosságai és szépségei a világ előtt feltárassanak s a művelt nagy világ figyelme reá fordítsék, mely addig szűkkörű otthonában csak satnyán tengődött. Ezen eszme megvalósításáért — mely legbensőbb vágyait foglalta magában — Fuchs egész odaadással, tántoríthatlan hűséggel s jellem-szilárdsággal küzdött. Ki sorolhatja fel a sok zivatart, melylyel a Tátra csúcsain vagy annak meredek lejtőin dacolt! Fuchs, a mint azt csak egy magasabb génusz által vezérelt egyén teheti, egész vagyonát latba vetette szellemi munkája teljesítése érdekében.

Kitűnően van az leírva a „Központi Kárpátok“ című művében, melylyel számtalan embert oktatott s vezérelt. Ezen munka a magas műveltségű férfiak teljes elismerését vívta ki. Boroszlóból már a hatvanas években utasításai szerint rándultak ki az egyetemi tanárok s más kitűnő tudósok a Tátrába s tovább utaztak Fuchs lakóhegyére is, hogy személyesen ismerkedjenek meg e kitűnő férfival, haláljukat s elismerésüket fejezvé ki iránta.

A Tátra ezen nagy előharczosának, Magyarország — de különösen a Szepesség — mely fárasztó munkájának gyümölcsét élvezi, adósa maradt. Fuchst megilletné egy Tátragránitból készült obelisz, melynek szilárdságához és büszkeségéhez hasonlít ő maga is a Tátra-csúcsok viharában és az emlékek jobb helye alig volna, mint a Tátra központjában — Tátrafüreden.

Z. B. 1875. No 9. K. P. 1882. No. 44. Hradsky J. Fuchs életleírása. (É. K. III. 12)

Blasy E. ismert szenvedélyes zergevadász, de a természetnek is oly hű barátja volt, mely ritkította párját. A Tatra égbe szálló csúcsai, mély völgyei, csendes tengerszemei s zugó vizesései rendkívül vonzották. Nagy készséggel vállalkozott barátai s ismerősei vezetésére a hegységben, melynek minden utját s sajátságát ismerte. Mindenki boldognak érezte magát, ha vele kirándulást tehetett s örömmel hallgatta beszédeit.

BLASY EDE.

Blasy, a mint ismeretes, első volt, ki a Tengerszem-csúcsot megmászta. 1886-ban huszadszor s utoljára mászta meg e csúcsot. *)

3. Husz Dávid.

† 1889.

Az elsőek közül, kik nálunk a turistaság szolgálatában szegődtek, kétség kívül Husz Dávid is főlemlitendő. A Husz-park alapítása által közvetlen a M. K. E. keletkezése idejében a turisták, különösen a külföldi németeknek kirándulási gócz-

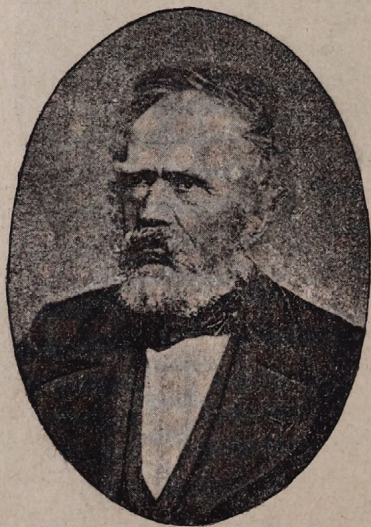
*) Blasy 1891-ben született, meghalt 1888-ban.

Weber S. Megemlékezés Blasyról (Z. B. 1888. No. 29.) Közlések Scherfel W. Auréltól Z. B. 1888 No. 26. 28. Turisták lapja. 1892 júliusi füzet.

pontot teremtett, oly időben, midőn a Tátrában csak Tátra-füred, a Tátra alján pedig többnyire csak kezdetleges szállók léteztek. Itt „Husz-apó“ közelében s atyai gondoskodása mellett kitűnően érezte magát a turista s sokan társaságában vagy utasítása szerint tették meg a kirándulásokat.

A Kárpátgyesületnek igen tevékeny tagja volt s utak s menedékházak építkezésénél segélykezet nyújtott; és a reá bízott munkát mindig lelkiismeretesen végezte el.

Husz Dávid elért eredményeit csak saját magának köszönheti. A folyton változó körülmények között is — egyformán törekvő, munkás és soha nem csüggedő ember volt. Kitüntetései daczára, melyet későbbi években nyert, egyiránt megtartotta szerény s egyszerű, gőg, hiuság s nagyravágyás nélküli modorát.

HUSZ DÁVID.

Mig egyrészt szívélyessége s barátsága által Husz Dávidot szélesebb körökben ismerték, becsülték s tisztelték, addig másrészt a turista-világban „Husz-apó“ emléke még sok éven át feledhetlen lesz. *)

*) Husz D. született 1814-ben. Z. B. 1889. No. 4. K. P. 1829. No. 4. É. K. XVI.

4. Dr. Scherner C. A.

† 1889.

Dr. Scherner Boroszlóból a hetvenes években az éjszaki Tátrát bejárván, ezen oldalról jöve, meglátogatta a Tátra déli oldalát is. Itt több Tátrabaráttal lépven benső baráti viszonyba, állandó vendége lett e vidéknek, mely annyival inkább vonzó volt rá nézve, mivel itt anyanyelvén társaloghatott, míg a lengyel nyelvet, mely az éjszaki oldalon tulnyomó, nem bírta.

Több, mint egy évtizeden át volt dr. Scherner a Tátra egyik legkedveltebb s legismertebb látogatója; ő nem csupán a Tátra barátjának mutatkozott, hanem a M. K. E. és a M. Tátra felvirágoztatása érdekében is fáradhatatlanul működött szóval és írásban egyaránt. Bizonyítják ezt a Szepesi Lapokban s a „Breslauer Zeitung“-ban megjelent számos cikkei, melyekben a M. Tátráról melegen szól s ideális lelkesedéssel ecseteli a szép hegységünket.*)

Mindig azon volt, hogy hontársait a Tátra látogatására buzdítsa. Különösen nagy propagandát csinált a hegységet 1880-ban egy 25000 példányban megjelent kalendáriumban „der Kalendermann“, melyben cikket közölt a Tátráról, czáfolván az eddig fennálló álhitet a Tátra vadságáról s az ottani rossz ellátásról. Pártolja a déli Tátra látogatását, hol német nyelvel boldogulhatni, említi az ottani vidék ősrégi művészeti maradványait, és utitervet közöl.

Ezenkívül dr. Scherner három Tátrakalauzt is adott ki, melyből a Tátra iránti lelkesedése hiven visszatükröződik. Így mondja ő p. o. „ki egyszer látta a Tátrát, az meg is szerette és mindig visszavágyódik...“ búcsuzáskor csak ez hangzik: „szebbet s nagyobb szerűt a Tátravilágnál nem ismerek!“ Szívünkhöz fűzzük mindenkorra, és ha lehet, már a közelebbi évben ünnepeljük a boldog, kedves viszontlátást...“

*) Mily barátságosan emlékezett meg dr. Scherner rólunk, igazolják nyilatkozatai Fuchs és Berzeviczy felett.

Dr. Scherner 1825-ben Német-Kravarn-ban (Porosz-Sziléziában) született és 1858-ban egyetemi magántanár lett. Nekrológjában mint egyszerű, tisztességes, melegszívű ember van feltüntetve, ki a természet s minden szépért lelkesedni tud.

Z. B. 1887. No. 24. 1889. No. 24. K. P. 1885. No. 33.

Z. B. 1887. No. 28, 31, 49. K. P. 1887. No. 32.

Dr. Scherner nekrológja. (Turisták Lapja 1889 Nr. 4.)

Cikkei: Z. B. 1876 Nr. 24. 1877 Nr. 3, 15. 1878 Nr. 26—29, 31, 32, 42. 1879 Nr. 46—50. 1880 Nr. 28, 52. 1881 Nr. 2, 3, 9. 1882 Nr. 32, 36. 8813 Nr. 25, 32, 39. 51, 53. 1886 Nr. 17, 18, 20, 21, 35.

K. P. 1883 Nr. 27, 28, 38, 50, 51. 1884 Nr. 1, 2, 25, 27, 28. 1885 Nr. 3—29. 1886 Nr. 3—11.

Teljes joggal mondhatni, hogy a külföldi német közönséggel dr. Scherner is – másztatta meg a Tátrát; és neki köszönhető legnagyobbbrészt a sziléziai turisták látogatása, mely tényt Porosz-Sziléziában is elismerték.

DR. SCHERNER C. A.

A sziléziai osztály megalakulásakor Boroszlóbar 1887-ben dr. Scherner elnöknek választatott, de nem soká működhetett, mert még ugyanaz évben szélhűdés érte s két év múlva meghalt.

A M. K. E. még mindig adósa dr. Schernernek. Indítványoztatott ugyan még életében, hogy tiszteletbeli tagnak választassék; ez azonban — sajnos — meg nem történt. De ezen hiba pótolassék, midőn a Kárpát Egyesület emléket állít fel a sziléziai lelkes Tátra-apostolnak hálás emléke jelül.

5. Dr. Roth Samu.

† 1889.

Dr. Roth Samu 1884—1889-ig a Kárpát Egyesület ügyvivő alelnöke volt. Mielőtt ezen tisztségre megválasztatott, már tevékeny részt vett az egyesületi ügyekben.

1887 óta választmányi tag volt s minden tanácskozáson élénk részt vett; 1879-ben a szerkesztő-bizottságba választatott és igyekezett az évkönyv minőségét s külsejét emelni.

1881-ben a muzeumi bizottság elnökévé, majd Döller leköszönése után 1884-ben alelnök lett. Alelnöksége alatt tágasabb tér nyitott az osztályoknak; a csereviszony a külföldi társulatokkal nagyobbodott, idegen kalauz adatott ki.

DR. ROTH SAMU.

Dr. Roth S. egyike volt a Kárpátgyesület legtevékenyebb tagjainak, és neve mindig tiszteletben fog tartatni.

Irodalmi működéséről felemlitendők különösen vizsgálatai a Tatra egykori jégárjairól, a Branyiszko hegységről, továbbá a barlangkutatások, melyeknek leírása az Évkönyvben is közzötetett.

Dr. Roth emlékére olajfestményü arczképe — gr. Csáky Albin, a K. E. akkori elnökének ajándéka — a Muzeumban helyeztetett el. *)

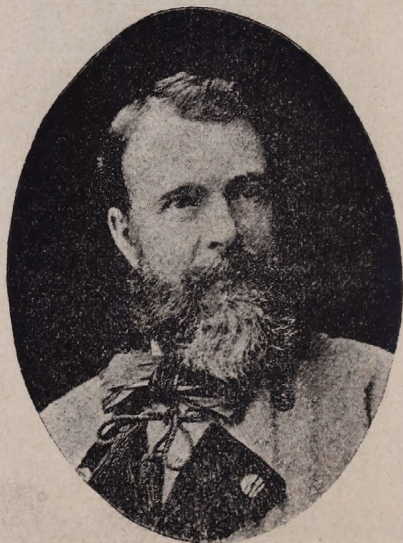
*) Z. B. 1889. No. 47. É. K. XVII.

6. Spöttl Ignác.

† 1892.

Dr. Scherner mellett a M. K. E. és a Magas Tátra még egy másik nem magyart is számíthat őszinte barátjai s tevékeny munkatársai közé.

Ez Spöttl Ignác bécsi akadémiai festő volt.

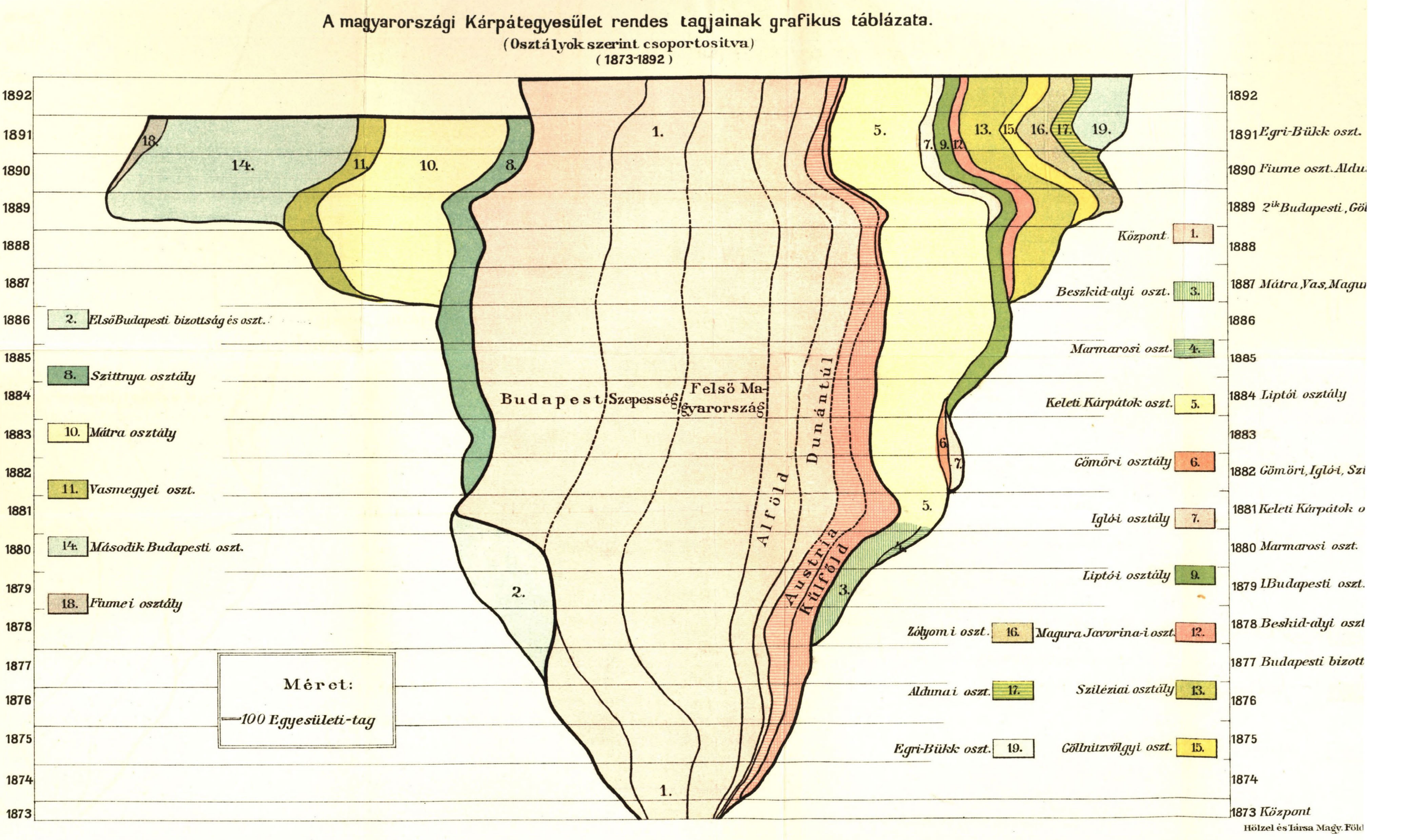
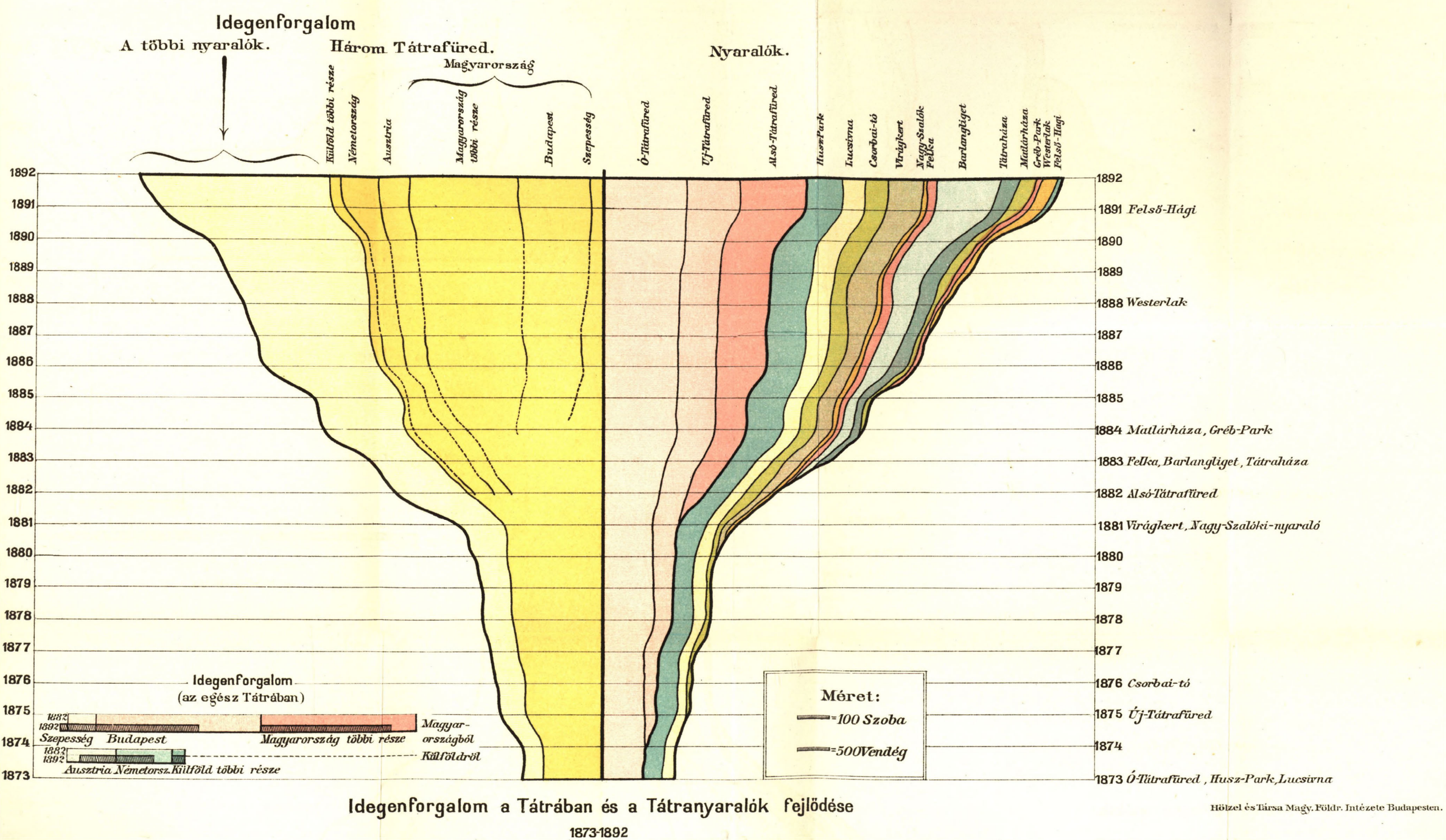

Már a hatvanas évek végén meglátogatta a Tátrát; 1879—1885. években pedig rendes vendége volt s a Huszparkból tette számos kirándulásait az általa annyira szeretett Tatra-hegységbe.

A Kárpáti-Muzeumnak és különösen a felkai Tatra-Muzeumnak, melynek buzgó alapító tagja volt, számos általa készített munkát: krétarajzot, víz és olajfestményt, csiszolt követ s régi pénzeket ajándékozott.

Spöttl már évek előtt iparmuzeum felállításáért is buzgózkodott, melylyel utóbbi időben Felkán tétetett kísérlet.

Nagyon érdeklődött Spöttl a Kárpátgyesület iránt is, melynek alapító tagja volt, mit számos pénzajándéka és a havasi rózsza meghonosítása céljából a Tátrában többszöri Rhododendron mag s gyökér küldeménye tanúsít.

Spöttl már a hetvenes években szeretett volna bécsi Kárpátgyesületet alakítani, de az akkori vezetőség korainak nézte a dolgot. Ennek daczára Spöttl folyton propagandát csinált a M. Tatra érdekében s a turista-egyesületekben felolvasásokat tartott a M. Tátráról.

Irodalmilag is tevékeny volt Spöttl; és érdemli, hogy a Kárpátgyesület emlékjelvény felállítása által rövja le iránta adóját.*)

*) Spöttl 1836-ban Bécsben született. Érdemei elismerésül a felkai Tatra-muzeum tiszteletbeli tagjává, Felka városa díszpolgárává választotta.

Z. B. 1880 Nr. 3, 28, 51. Z. B. 1881 Nr. 35, 47. Z. B. 1882 Nr. 27, 40, 49. Vereins-Archiv (Briefe Spöttl's). Z. B. 1892 Nr. 3.

Z. B. 1882 Nr. 1, 46; 1885 Nr. 3, 11, 13; 1892 Nr. 49—51.

K. P. 1882 Nr. 3. 4, 8, 19; 1885 Nr. 13, 14.

Tátravidék 1883 p. 397.

Prähistorische Fundorte in Zipsen. Jb. ?

Hazánk többi túristaegyesületei.

Röviden felsoroljuk a többi magyarországi túristaegyesületeket is, hogy a túrista-mozgalomról hazánkban tökéletes képet nyujtsunk.

1. Az Erdélyi Kárpátegyesület.

(*Siebenbürgischer Karpathenverein*)

Ezen egyesület 1880-ban Erdély szász lakosai között Nagy-Szebenben alakult. Az egyesület áll központi vezetőségből, mely Nagy-Szebenben székel és önálló osztályokból (Nagy-Szeben, Brassó, Szászváros, Besztercze, Szászsebes, Mühlbach, Fogaras, Szász-Régen, Petrozsény és Bécs).

Ezen osztályok által 22 menedékház építtetett, melyek közül négyben nyáron át őr lakik. Azonkívül számos út építtetett s jeleztetett. Ezen munkák költsége 1892-ig 15725 ft volt. Kulturális tekintetben az egyesület évkönyvet (13305 ft), továbbá az erdélyi havasokról fényképészeti albumot adott ki és elhatározta (1888) egy Kárpáti múzeum felállítását, melyre 3368-11 ft folyt be.

Az egyesület kezdeményezése folytán üdülőhely nyitattott 1892-ben a „Hohe Rinne“ nevű helyen Nagy-Szeben mellett.

Az egyesület 1892 végén 9 tiszteletbeli tag, 36 alapító tag s 1406 rendes tagból állott.

2. Balatonegyelet.

(1882—1891.)

A Balaton-egyesület 1882-ben alakult a kies Balatonvidéket turisztikai művelésének céljával. Székhelyül télen Budapest, nyáron pedig Balatonfüred szemeltetett ki, mely utóbbi helyen tartattak a közgyűlések is.

Ezen egyesület működéséről azonban vajmi kevés halatszott.

Többször történt ujjaszervezés. anélkül azonban, hogy ez segített volna a bajon. Így több évi stagnálás után, 1889-ben

szervezték az egyesületet és akkor jelent meg a „balatonvidéki kalauz“ (Dr. Sziklay J. 1889), valamint a Balatonvidék monográfiája.

De most sem virágzott az egyesület és 1891-ben újra hozzáfogtak a reorganizálásához.

Egyrésről a magyar Kárpátgyesülethez csatlakozás indítványoztatott, másrésről pedig önálló egyesületről, mely új alapra legyen fektetve, volt szó. A Budapesti vezetőségnek kívül osztályok alakítása — Balatonfüred, Siófok, Badacsony, Keszthely — is vétetett tervbe, valamint a túristaság nyomatékosabb művelése.

De másként történt a dolog. A Balaton-egylet a dunántúli magyar közművelődési egyesülethez csatlakozott „Balaton közművelődési egyesület“ név alatt, és így eredeti céljától eltérően, mint olyan megszűnt létezni.¹⁾

3. A Bihari Kárpátgyesület.

Ezen egyesület 1888-ban december 18-án alakult, hogy a Biharhegységet kultiválja. Számos út építettett s jelezttetett; a „főherczeg József-barlang“ hozzáférhetővé tétetett és közelében menedékház állítottatott fel.

Az egyesület két útmutatást adott ki: Belényes és vidéke, valamint Eleds és vidéke czim alatt.

A tagok száma (1892) 272 rendes s 18 alapító volt.

4. Mecsek-egyesület.

(1891.)

Pécs városában, a Mecsekhegység déli oldalán 1891-ben április hó 30-án szintén alakult túristaegyesület a Mecsekhegység kultiválása végett.

Utak épültek s jeleztettek; kilátó épült a Jakabhegyen. Terveztetett továbbá túrista-kalauz s túrista-térkép kiadása, valamint tájképek gyűjtése. Kirándulások szintén rendeztettek.

Tagok száma (1892) 566 rendes, 47 alapító s 12 örökös. Bevétel (1892) 2373-86 frt. Kiadás 1315-50 frt.

5. Erdélyrészi magyar Kárpátgyesület.

(1891.)

Ezen egyesület 1891-ben az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egylet védszárnyai alatt alakult s máris 8 osztálya

¹⁾ Egyesületi levéltár. T. L. 1889 pag. 120. T. L. 1891 pag. 197.

van. (Háromszék, Alsó-Fehérmegye, Kolosmegye, Ó-radna-borberek, Maros-Torda, Hunyadmegye, Torda-Aranyosmegye, egyetemi osztály.) Tagjainak száma 1600.

Az egyesület havonta megjelenő túristalapot „Erdély“ ad ki. Megjelent továbbá erdélyi túrista-kalauz és Dr. Hankó Vilmostól „Erdély fürdői és ásványvizei“. Az egyesület bérbe vette a kir. kincstártól az ó-radna-borbereki vasasfürdőt, melybe 12.000 frtot fektettetett be.

6. Délmagyarországi Kárpát Egyesület.

Temesvárott alakult 1892-ben márczius hó 13-án e név alatt egy túristaegyesület, hogy Krassó-Szőrény-, Temes- s Hunyadmegyét a túrista-forgalomnak megnyissa.

Tagok száma: 304 rendes és 18 alapító. Osztálya kettő van: Oraviczán s Orsován.

Két menedékház építettett (a Simonhegyen a Marilla-völgyben és a Rollhegyen Oravicza mellett). A Rollhegy közelében fekvő Ilona-barlang is hozzáférhetővé tétetett.

7. Modorini túristaegyesület.

Ez egyesület 1892 május hó 15-én alakult, hogy Modor környékét a túrista-forgalomnak megnyithassa. Tagok száma 130. Kiadatott útjelzési tábla, melyet követni fog egy túrista-kalauz a Kis-Kárpátokban.¹⁾

Z á r s z ó.

Ha a M. K. E. husz évi működésére visszapillantunk, lehetetlen észre nem venni, hogy az elvetett mag, ámbár csak több kísérlet után mégis végre gyökeret vert s hatalmas favá fejlődött.

Igaz, hogy ezen fa, előrehaladottabb államokban lévő hasonló egyesületekkel összehasonlítva, csak szerény kiterjedésű. Ennek oka abban rejlik, hogy manapság is a túristika Magyarországon még gyermekeveit éli s az érdeklődés a túristika iránt sok körben még teljesen hiányzik.

Ezen okból a M. K. E. a Magas-Tátra iránti törekvésében sok éven át izolálva volt, senkitől sem támogatva; s

¹⁾ Ezenkívül létezik még hazánkban a Budapesti hegyvidéki túristaegyesület (1888), a Club alpino fiumano, a Club alpino del litorale croato, a horvát túristaegyesület, mely egyesületekről azonban közelebbi adataink nincsenek.

azért nem is tehetett annyit, a mennyit akart. De a mit létre hozott, azt saját erejéből tette, csaknem kizárólag a tagok csekély évi járulékaival.

Az egyesület vívmányai között a Múzeum felállításán kívül, mely helyes alapra fektetve, kétségkívül e túristika szolgálatában áll, mindenesetre első helyen említendő a túristaút fölépítése a Csorbai-tótól Barlangligetig, a Tátra déli lejtője idegen forgalmának ama nagy ütere, mely az egyesület törekvése következtében megyei úttá lett.

Még sok a teendő a Tátrában, hogy ezen szép hegység a túristáknak hozzáférhetővé tétessék.

Első sorban állanak a menedékházak, melyek minden völgyben építendőek, mi az egyesület első s legégetőbb feladata legyen.

Kulturai tekintetben utalunk a többi között a Tátraszemek tudományos megvizsgálására.

Ezen s hasonló feladatokat az egyesület csak az érdekelt körök s a túristika hatalmas barátjai pénzbeli segélyezése által oldhatja meg; s örömmel konstatáljuk, hogy az utolsó évek megmutatták, hogy ez is sikerülni fog.

A mi az idegen forgalmat illeti, mindenki észreveheti az egyesület történelméből, hogy az — habár szerény mértékben is — husz év óta tetemesen növekedett. Ez is az egyesület egyik főérdeme elismervén azon áldozatokat, melyeket az egyes nyaraló-telepek hoztak.

Kivánjuk a Magyar Kárpát Egyesületnek, hogy sok évi haszontalan várakozás után végre hatalmas támogatást s segélyezést nyerjen a nyaraló-telepek, a birtokosok s egyéb hatalmas pártfogók részéről, hogy mindnyájan egymással kezét fogva oda törekedjenek, hogy a Magas-Tátrát a túristikának megnyissák s az idegen forgalmat emeljék, közös hazánk javára, különösen pedig szűkebb hazánk, a szép Szepesség hasznára.

Függelék. *)

Tátrafüred.

Új- s Alsó-Tátrafüred keletkezése után a tulajdonképeni Tátrafüredet Ó-Tátrafürednek is kezdték elnevezni, melyből a legközelebbi képen balra az Adriát, jobbra a Flórát s a posta-épületet, háttérben pedig a Tengerszem nevű épületet látjuk.

A második képen látjuk Ó-Tátrafüred legnagyobb épületét, az a Villa Scepusia.

A harmadik kép mutatja a kávéházat a tánczteremmel, melyben évente augusztus hó első vasárnapján a magyar Kárpátegyesület közgyűlését tartja. A kávéház körül van egy igen tágas veranda, hol a vendégek kávé vagy fagylalt mellett a cigányzenét élvezik.

A negyedik képen látjuk a „régí“ kápolnát. A „régí“ jelzés csak megkülönböztetés akar lenni az új nagyobb kápolnától, melyet nagyméltóságos Császka György, a kalocsai püspök úr saját költségén építtetett. A háttérben látjuk a következő épületeket: a Tündérlakot, a Gondúzt, a zenei pavillont s a Rainer-házacska egy részét. Ó-Tátrafüreden van 18 lakóház 270 szobával a vendégek számára. Magánvillákkal bírnak nagyméltóságu gróf Tisza Lajos, Rőser M. úr, Scherfel Aurél úr és a fürdőorvos, dr. Jármay L. úr. Ó-Tátrafüred közelében van ő fensége József főherczeg villája is.

*) Miután a szerkesztői bizottság elhatározta, hogy az egyesület történetében a telepek leírásánál az illető képek is közlendők, a tulajdonosokhoz fordultunk, kik közül néhányan a czipkografiai lemezeket csak utólagosan küldték meg, minek következtében kénytelenek vagyunk, azokat itt mint függelékét leírni s közölni.

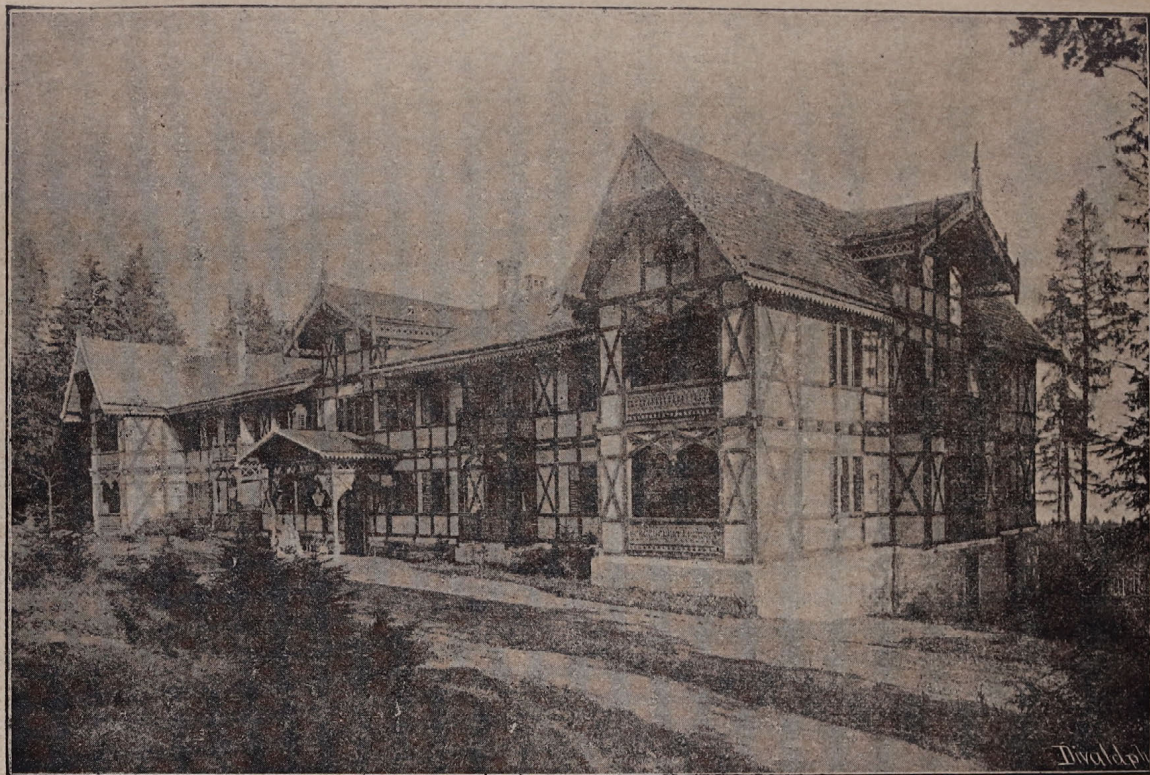

ADRIA.

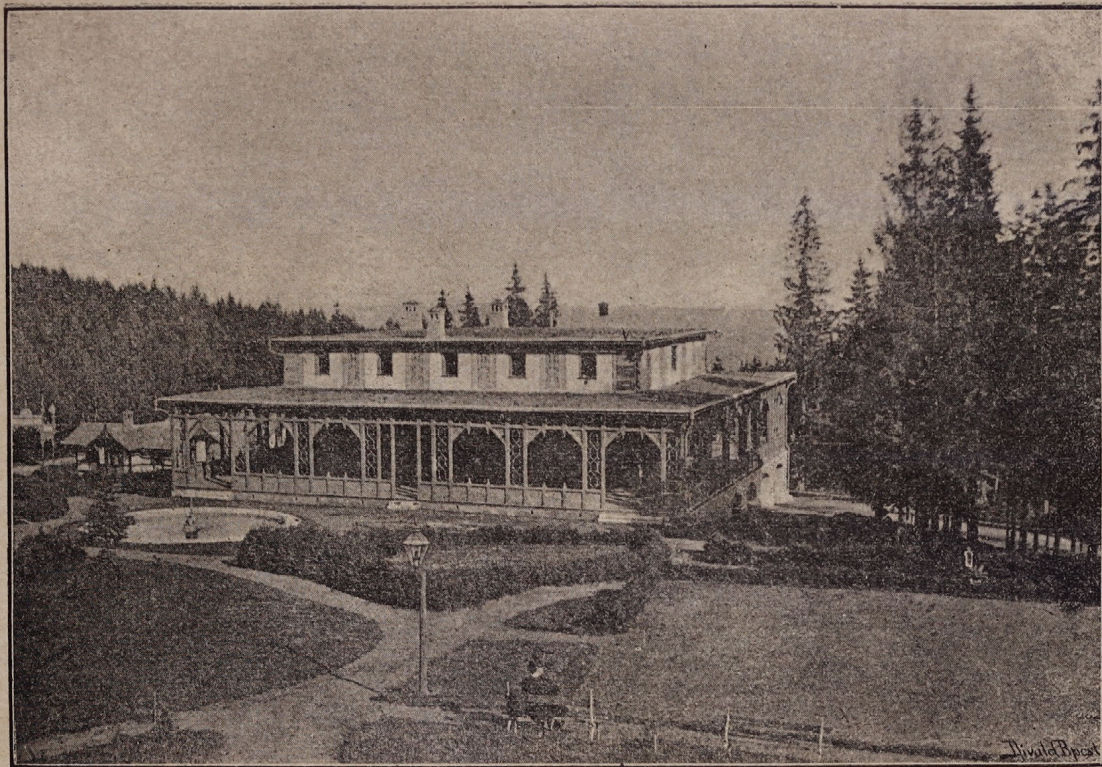
FLORA.

POSTA.

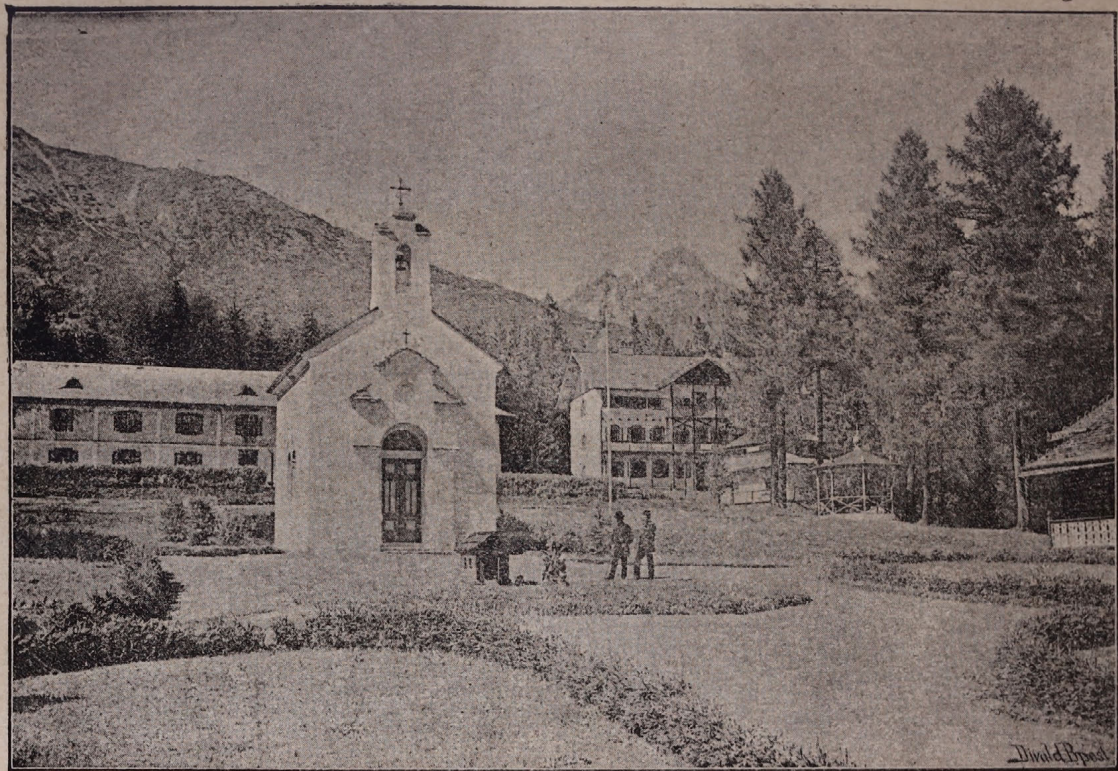
TENGERSZEM.

SCEPUSIA (SZEPEs).

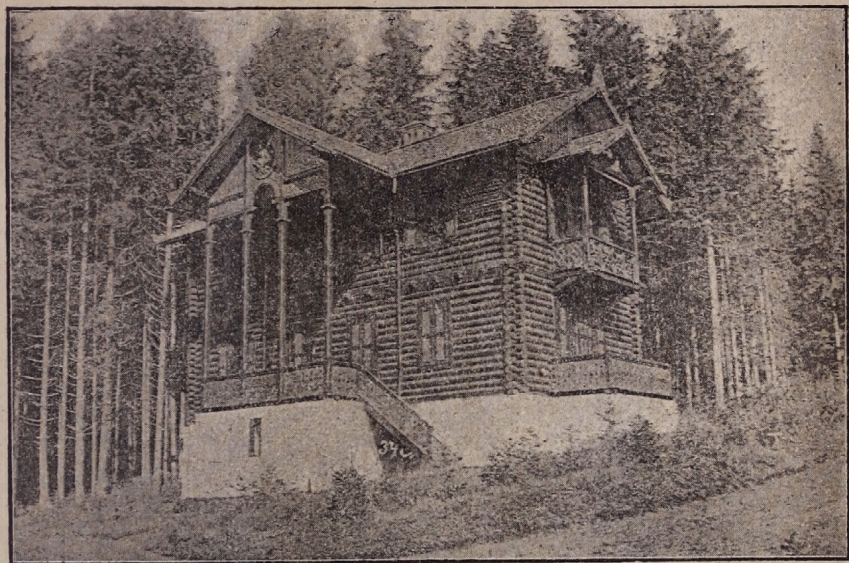
KÁVÉHÁZ.

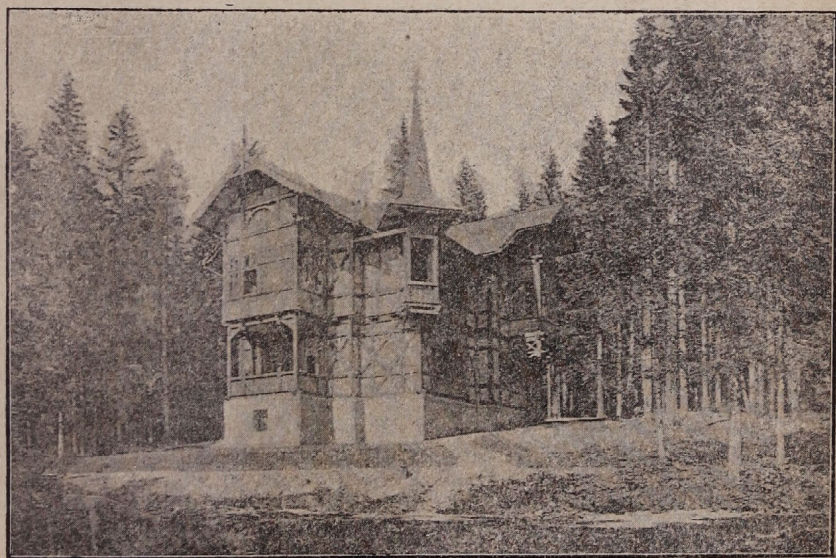
TÜNDÉRLAK.

RÉGI KÁPOLNA.

GONDÚZÓ.

KIS SCEPUSIA.

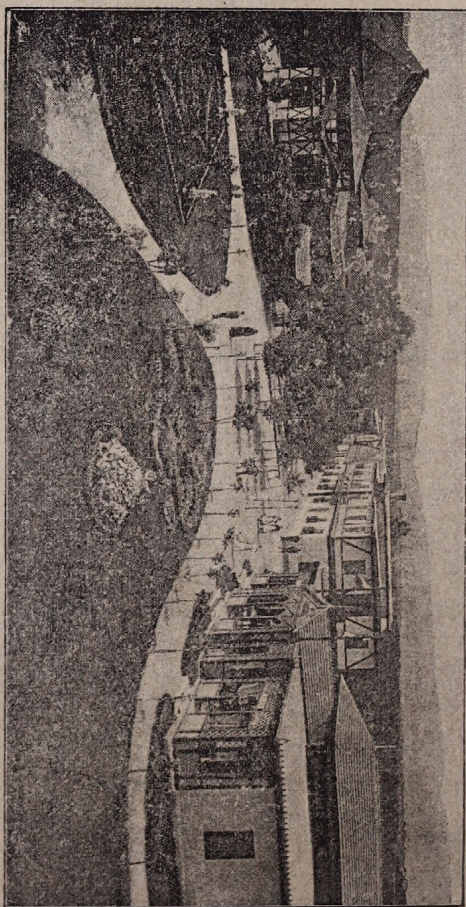

RÖSER.

Husz-Park.

Tátrafüreden kívül sok esztendőn át a Husz-Park volt a turisták góczpontja. A képen, melyet bemutatunk a parkban levő épületek csak egy részét látjuk. Az előtérben jobbra van a kávéház azon teremmel, hol a magyar Kárpátgyűlés néha választmányi üléseit tartja. A háttérben látni a „Budapest“ nevű lakóházat. Balra látjuk az éttermet és a háttérben a turistaház födelét.

HUSZ-PARK.

Husz apó halála után az egész telepet ugyanazon részvénytársaság vette meg, mely a park közelében egy nagyszerű serfőzőgyárat épített.

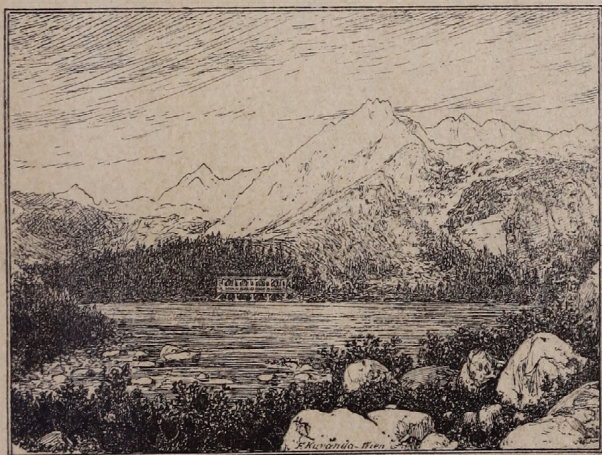
A Zöld-tavi völgy.

A Magas-Tátra gyöngyei közé tartozik ama impozáns völgy, melyben a Zöld- s a Fekete-tó vannak. Barlangligről, Mailárházáról stb. ezen völgyet még nők is igen könnyen meglátogathatják és ha a tervezett menedékház egy-két év múlva kész leend — mit nagyon is remélünk —, akkor a Zöld-tó nagy vonzó-erővel fog birni a túristák számára.

A képen a tavat a közepében kell képzelni, a világosabb helyen. Ettől jobbra van a sokszor megénekelt „Karbunkulus-torony“, balra van a legmagasabbnak tetsző csúcs, a Késmárki-csúcs; ettől jobbra látjuk a Fecske-tornyot vagy Északi-mellékcúcsot.

A Poprádi-tó.

A sok „tengerszem“ közül, mely a Magas-Tátrában van, a Poprádi-tó a látogatottabbakhoz tartozik, mivel a Csorbai-tó után a legalacsonyabb fekvésű s kevés fáradsággal elérhető. A tóból ered a Poprád-folyó, melyben fölfelé a pisztrángok ideáig jutnak.

POPRÁDI-TÓ.

A háttérben látjuk a Kopkyt s a Tátra csúcsot.

ZÖLDTAVI-VÖLGY. (L. 173. l.)

Barlangliget.

Sajnos, hogy Barlangliget 11 lakóháza közül, sem pedig a magánvillák közül egyetlenegy képet sem közölhetünk; de a telep közelében van egy idyllikus-regényes pont, melyet a fotografus megörökített s melyet tehát mi is reprodukálunk.

LANDOKI HID.

Ez az u. n. Landoki hid, mely a Bélapatakon át vezet, mely Zdjár közelében eredvén Béla városa mellett a Poprádba tor-

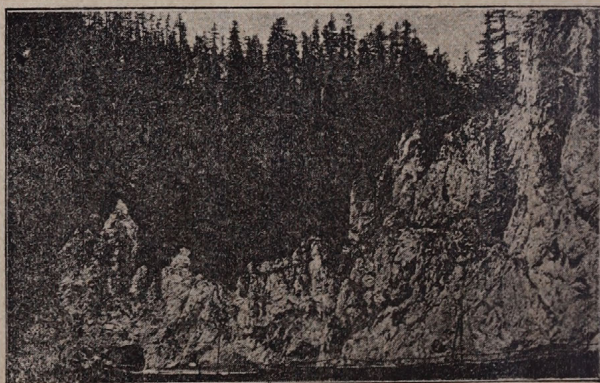
kollik s a fürge pisztrángoknak kedves tartózkodási helyül szolgál.

A patak mentében gyönyörű sétaút van, mely mellett a nedves fűben Kneipp követői mezítláb járkálnak.

A fenyves, mely itt körös-körül elterül, a legszebb az egész Magas-Tátrában.

A dobsinai jégbarlang.

Ezen elsőrendű európai nevezetességet a legtöbb turista Poprádról látogatják meg. Jó uton a Kralova-Holán át 3 óra alatt a vadregényes Sztraczenai-völgybe jutunk, melyet a pisztrángokban gazdag Göllnitz-folyó kimosott. A festői mészsziklák az utazóra megkapó hatással vannak, különösen a sziklakapu, mely a képen balra mint fekete pont mutatkozik.

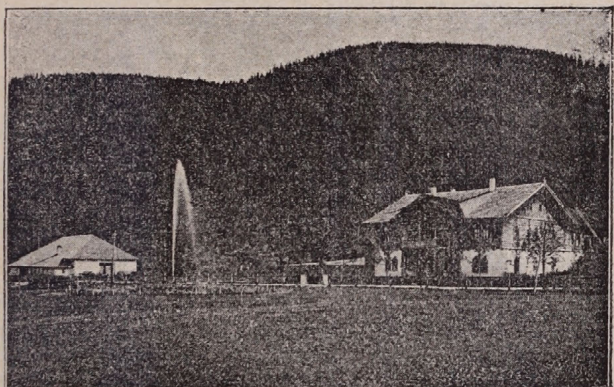

SZTRACZENAI VÖLGY.

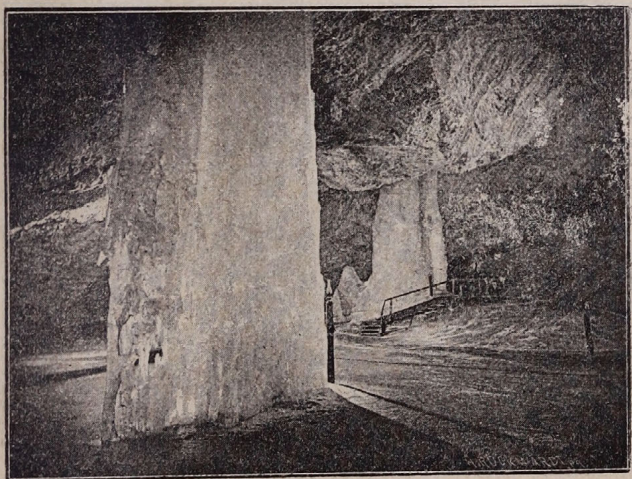
Nem messze a barlangtól elhagyjuk a Göllnitz-folyó völgyét és a Hegyeskő tövénél lévő vendégfogadóba érkezünk. A szomszédságban van két magánvilla is. Egy szép szökőkút díszíti a vidéket.

Magát a barlangot már gyakran leírták, azért csak annyit emlitünk, hogy a csodás jégalakzatot állandó villanyos fényben

varázshatásuak. Az összes jég 125.000 m³-re van becsülve. A nevezetesebb képződmények ezek: A fatörs, az orgona, a nagyterem, az oltár, melyet képünk mutat stb.

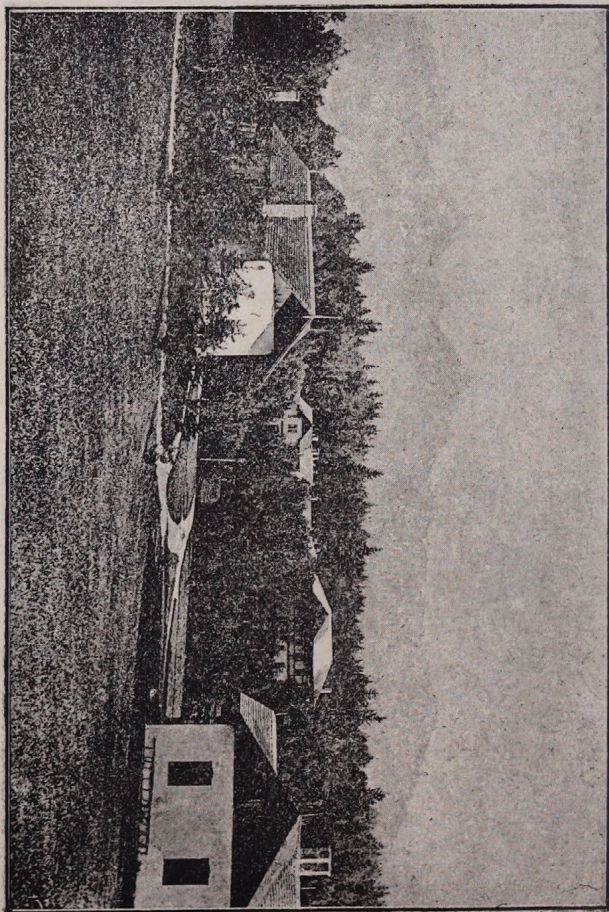
SZÁLLODA A JÉGBARLANGNÁL.

AZ OLTÁR A JÉGBARLANGBAN

Lucsivna.

Ezen hidegvíz-gyógyintézet s nyaralótelep két részből áll, mely egy erdőcske által van elválasztva. Képünk azon részt mutatja, mely a birtokos lakóháza mellett van.

LUCSIVNA.

A magyarországi Kárpátegyesület Központja és a Magas-Tátra 1893-ban.

A magyarországi Kárpátegyesület Központja a feloszlott Tátraosztály gyakorlati feladatai a Magas-Tátra túristikai művelését magáévá tette.

A Központnak ezirányú működése tehát egybevág a Magas-Tátra túristikai fejlődésével; miért is mindkét tárgy együttesen tárgyalandó.

Ezen cél elérését követi az 1893-ik évről szóló alantabb közlött jelentés.

Az 1893-iki év a Kárpátegyesület történetében mindenkor a legfontosabbak egyike leend. Ez évben töltötte be az egyesület fennállásának második évtizedét; ez évben építettett ki egészen a Tátra-körút; ez évben lett az új nyaralóhely Tátra-Lomnicz megalapítása által a Magas-Tátra modern fejlődésének alapja letéve.

Ezen három esemény jellemzi az 1893-iki évet.

A következőkben az egyesületi élet fontosabb eseményeit tárgyaljuk; felemlítjük a praktikus és kulturális téren véghezvitt munkálatokat; végül pedig pillantást vetünk a Tátra-nyaralók és az idegenforgalom fejlődésére.

1. Egyesületi élet.

Legfontosabb esemény a magyar Kárpátegyesület húsz éves fennállásának megünneplése volt, mi a közgyűlés alkalmával kellően hangsúlyoztatott is.

Nagy fontossággal birt gróf Keglevich István nyilatkozata a közgyűlésen, hogy a földművelésügyi minister úr, gróf Bethlen András kincstári területen mindenkor kész a magyar Kárpátegyesület munkálatait támogatni.

Ezen közgyűlés alkalmával (10/VIII) ujonnan választatott meg a központi választmány, a múzeum és szerkesztőség bizottságai.¹⁾

¹⁾ Z. B. 1892 Nr. 32. K. P. 32. Sz. L. 34, 35. (A közgyűlés jegyzőkönyve.) Sz. L. 36, 38. (Elnöki jelentés.)

Ezen közgyűlés fontosabb határozatai: a Zöld-tó mellett nagyobb menházat felépíteni, és a millenniumi kiállításnál résztvenni.

1893-ban három választmányi ülés tartatott.

Az első ülésen (1893 8/IV Lőcsén) az osztályok és az egyesületi múzeum jelentései lettek közölve; továbbá a központ, osztályok és múzeum vég számadásai 1893-ról, valamint az illető költségvetések az 1894-ik évre. Felsoroltattak a tervezett munkálatok, tervbe vétetett egy fényképészeti osztály alakítása és elhatároztatott a részvétel a millenniumi kiállításban.¹⁾

A második ülésen (1893 22/VII Poprádon) elhatároztatott évente 400 frtnak a kiállítási költségek fedezésére leendő megadása. Az útépitkezésekről referált Roth M., az építési bizottság elnöke. Ebben elhatároztatott a három Tátrafüred környékének új térképe kiadása, ha ezen három fürdő a költség egy részét fedezni hajlandó. A közeli közgyűlést előkészítő lépések szintén megtétettek.²⁾

A harmadik ülésen (1893 18/IX Iglón) Roth M. a véghezvitt építkezéseket sorolja fel. Gróf Csáky Gyula előterjeszti a Tátra-nyaralók építőtársulatának memorandumát. Megbeszélés tárgyát képezi a millenniumi kiállításban való részvétel; elhatároztatik a bécsi katona-földrajzi intézethez feliratot intézni a Tátra reambulása tárgyában; elhatároztatott továbbá a zöldtavi menedékház építési költségeinek fedezése céljából tizsförintos sorsjegyek kibocsájtása, valamint új cursus tartása a hegyikalauzok részére; végül a kocsiszabályzat revideáltatott.³⁾

¹⁾ Z. B. 1893 Nr. 15. K. P. Nr. 16. Sz. L. Nr. 16. (Választmányi ülés jegyzőkönyve.)

²⁾ Z. B. 1893 Nr. 30. K. P. Nr. 30. Sz. L. Nr. 31. Z. B. Nr. 50, 51. (Jegyzőkönyv.)

³⁾ A Nagy-Halastó miatti határviszály a Magas-Tátrában — mely tudvalevőleg már a múlt században kezdődött és az utolsó években kiélesült — 1893-ban folyamatban volt, de véget nem ért.

A lengyelek részéről nagyban agitáltak, hogy a határkérdés reájok nézve kedvező módon intéztessék el. Az ügy a galicziai tartománygyűlésen tárgyalás alá vétetett az országgyűlési lengyel klubban; valamint általában is népgyűlések tartattak e célból és röpiratban ismertették az egész ügyállást. Szóba került a határkérdés az osztrák országgyűlésen is, sőt még küldöttséget akartak ő felségéhez ez ügyben meneszteni.

Magyar részről nyugodtan nézték az ügy menetét és csak a magyar Kárpátgyűlésület Magura-Javorinai osztálya kívánt ez ügyben határozott állásfoglalást.

Kíváncsok, hogy minél előbb végleges döntés történjék ez ügyben olyképp, hogy a túristaság kárt ne szenvedjen.

(Z. B. 1893 Nr. 13, 15, 17. K. P. Nr. 17, 39, 41, 48. Sz. L. 1893 Nr. 22, 46.)

2. Építkezések.

A végzett építkezések között kétségkívül nagy fontossággal bír a *Csorbai-tó—Pod-Bansko-i út*.

Már évekkel azelőtt készült ugyan gyalogút a jelzett irányban, de czélszerűnek nem mutatkozott; és így a rég óhajtott terv kiviteléhez fogtak, t. i. Pod-Banskoig oly új út építéséhez, mely idővel szekérúttá is átalakítható módon legyen tracirozva. Ekkép Barlangligettől a Kriván lejtőjéig az egész túristaút készen volna.

A buzgó és fáradhatatlan Tátra-előharczos, Dénes F. 1892 ősszel tracirozta az utat, melynek hossza szerinte 13·4 kilométert tenne ki.

Ezen útból 1893-ban elkészült hét kilométer, és pedig 4·2 km. 4 m. szélességben Pod-Bansko erdőlaktól a Belansko-patakig kincstári területen, építtetett a kincstár által; továbbá 2·8 km. 2 m. szélességben a Kárpátgyesület által a Belansko-paktól a Vazsecz község felé vezető erdőútig.¹⁾

Tervbe vétetett ugyan 1893-ban az egész út kiépítése, de akadályok miatt a terv nem volt foganatosítható. Liptóvármegye ugyanis, melynek területén az út is vezet, megígérte a közmunka egy részét a magyar Kárpátgyesület rendelkezésére bocsátani. Mikor azonban a munkához akartak fogni, a közmunkaerő nem állott rendelkezésre. A magyar Kárpátgyesület tehát pénzbeli megváltást kért a megyétől (600 frt); de a tárgyalások annyira elhúzódtak, hogy azon idő alatt az út ki nem épülhetett.²⁾

A Magas-Tátra keleti részében a Bélai mészhavasokban is szorgalmasan folyt a munka.

Egy már több évvel azelőtt Béla város által készített út, t. i. a Bélai barlang feletti, mely — a Legmagasabb síktól

¹⁾ Az útépítéshez adott a kincstár 800 frtot; a magyar Kárpátgyesület 400 frtot és Szentiványi J. 100 frtot (választmányi ülés 1893 8/IV.)

²⁾ Liptóvármegye Pribilina községét ajánlotta fel az útépítéshez. 532 kézinap és 162 igás nap = egy nap 40 kr. illetve 2 frt 40 kr. 600 frttal. de a község nagyobb része kivándorlott. (Sz. L. 1893 Nr. 13.)

Liptóban is felszólítottak a földbirtokosok az útépítés támogatására. (Sz. L. 1893 Nr. 9. A központi vezetőség átirata.)

Sajnos, hogy Liptóban még nagyon csekély az érdeklődés a túristaság iránt.

Az útépítést tárgyaló cikkek:

Dr. Posewitz T. A liptómezei Tátra túristikai fejlődése. (Liptó 1893 Nr. 5.)

Dr. Posewitz T. A liptómezei túristaút. (Liptó 1893 Nr. 9.)

Dr. Posewitz T. A túristaút a Csorbai-tótól Pod-Bansko-ig. (Z. B. 1893 Nr. 9.)

a Faix-tisztáson át a vaskapuhoz vezet — egy méterre kiszélesítettett.

Egy másik út is készült egy méter szélességben (Nesselblösse-Drechselhäuschen); továbbá a vaskapunál menedékhely felállítása kísértetett meg egy mészszikla kivájása által.¹⁾

Ezen építkezésen kívül megkezdett még új szekérút építése Tátrafüredtől a „Tarajkára“ és a Tarpataki völgybe. Ezen útépítés 1893 ősz idején kezdetett meg és szerződésileg 1894 június 1-én lesz átadandó.

Tudvalevőleg Tátrafüredtől a Tarajkára már régóta vezet egy szekérút, ez azonban meredeksége miatt igénybe nem igen vétethetett.

Ezért tehát több év óta foglalkoztak azon eszmével, hogy új szekérutat építsenek. Minthogy azonban az érdekelt felek az építést elvállalni nem akarták és a magyar Kárpátgyesület is csak pénzbeli támogatással vállalkozott a szekérút építéséhez járulni, abban maradt az ügy. De mikor az egyesület lelkes és áldozatkész elnöke, gróf Migazzy Vilmos a költség egy részét magára vállalta, sőt a földművelésügyi minister úr, gróf Bethlen András szintén nagyobb összeggel ígérkezett az építést támogatni, a pénzköltség biztosítottak mutatkozván, azonnal hozzáfogtak az építéshez.

Igy a Tátrában felépült ez új út is anélkül, hogy a magyar Kárpátgyesület pénztára vétetett volna igénybe.²⁾

Az említett építkezéseken kívül több helyütt, különösen a Felkai-völgyben útjavítások eszközöltettek.

Az utak jelzése 300 darab pléhtábla felfüggesztése által szaporítottatott.³⁾

Vezetők otthonának megteremtését már a Sziléziai osztály javaslatba hozta. A központ e tekintetben az Ó-Tátrafüredi fürdőigazgatóságtól egy szoba átengedését kérte, hogy a vezetőknek otthonjuk lévén, ne legyenek kényszerítve a korcsmai tartózkodásra.

¹⁾ Ezen munkáknak — melyeket a fáradhatatlan Kaltstein Ágoston vezetett — költsége 519 frt 33 kr. (A magyar Kárpátgyesület 452 frt 98 kr. Béla városa 66 frt 65 krt adott.)

Nem mulaszthatjuk el különösen hangsúlyozni, hogy a magyar Kárpátgyesület erkölcsileg kötelezve van Béla városát az építkezésekben minél hathatósabban támogatni, mert az mostanáig az egyedüli község az egész Poprád völgyében, mely valóban a túristaság érdekében nagy áldozatokat hozott és sokat teremtett.

²⁾ Gróf Migazzy Vilmos 1000 frtot adományozott és Bethlen András gróf 3000 frtot ígért. Az utat Dénes és Roth urak tracirozták. (Választmányi ülés 1893 8/XI. — Z. B. 1893 Nr. 38. K. P. Nr. 39. Sz. L. Nr. 39.)

³⁾ Roth Márton újabb érdeme.

⁴⁾ Választmányi ülés 1893 18/XI.

Felemlitendő itt, hogy a magyar Kárpátgyesület első menedékháza a „Róza-menház“ már megszűnt, t. i. 1893-ban, szeptember elején alkalmasint felgyújtatván, egészen leégett.

Fontos tanácskozási tárgy volt a zöldtavi új menedékház ügye.

Magántársulat vállalkozott ugyan egy nagyobb menedékház felépítésére; de belátván, hogy efféle ház építése nem czélszerű oly nyereszkes vállalatra bízni, kik drágán fizetnek mindent a túristákkal; a magyar Kárpátgyesületre, mint az egyedüli illetékes tényezőre, bízta e terv megvalósítását.

Hermann vállalkozó által készített terv szerint, a menedékházban volna három túristaszoba, vendéglő, a korcsmáros szobája, konyha és éléskamra; a költség 6000 frtra menne fel, ezen összegben azonban az út javítása is bennfoglaltatik.

Tízforintos sorsjegy kibocsátása határozatott el, hogy ily módon az összeg legnagyobb részét össze lehessen hozni.

Kíváncsú volt, ha 1894-ben az új menedékház már fel volna építve.¹⁾

A Királyhegyi menedékház is foglalkoztatta a magyar Kárpátgyesületet. A Királyhegy kedvező fekvése a dobsinai jégbarlanghoz vezető országút közelében és a felséges kilátás, melyet kúpjáról élvezhetni, kétségkívül sok túristát vonzana oda — ha kellő ellátásról volna ott gondoskodva.

Ezt szem előtt tartván, a magyar Kárpátgyesület vezetősége Koburg herceget, mint ottani földbirtokost a Királyhegyen nagyobb menedékház építésére kérte fel. A hercegi erdőigazgatóság válaszában felemlítette, hogy a Királyhegy kúpján menedékház felépítése sok nehézséggel jár, a mellett hogy sok pénzbe kerülne, úgy a viharok, valamint a szomszéd lakók pusztításának is igen ki volna téve. Hajlandónak nyilatkozott azonban az erdőigazgatóság a most már fennálló kisebb menedékházat alkalmasabb helyre átvitetni.

1894-ben az ügy tovább fog tárgyalatni és kétséget nem szenved, hogy az ügybuzgó vezetőségnek sikerülend, az ügyet eredménytel rendbehozni.²⁾

¹⁾ Választmányi ülés 1893 8/IV és 18/IX. Közgyűlési jegyzőkönyv. Az ügyet tárgyaló cikkek:

Dr. Posewitz Tivadar. A Zöld-tavi menház. (Z. B. 1893 Nr. 27. K. P. 1893 Nr. 14, 34.)

Dr. Posewitz Tivadar. Menházak a külföldön és a Magas-Tátrában. (K. P. 1893 Nr. 30.)

²⁾ Sz. L. 1893 Nr. 49. A hercegi erdőigazgatóság válasza.

Z. B. 1893 Nr. 49. Dr. Posewitz Tivadar. A Királyhegyi menedékház.

A magyar Kárpátgyógyászati központján kívül a Magas-Tátrában a magyar Kárpátgyógyászati Sziléziai-osztálya és a magyar Túristaegylet Tátraosztálya is működik.

A Sziléziai-osztály 1893-ban építkezést nem eszközölt, mivel az új Felka-tavi menedékház költségéhez minden bevételét fenntartotta.

Az előmunkálatok megtétettek, a mennyiben április hóban megkötötték a szerződés a földbirtokossal, november hóban pedig a vállalkozóval.

1894 szeptember hóban az új emeletes menedékház, melyben hat turistaszoba lesz vendéglővel — készen is fog állani.¹⁾

A magyar túristaegylet Tátraosztálya Dénes által tracirozott jól vezető 1—1.20 m. széles ösvényt építtetett a tarpataki hidtól — a Zerge-szálló közelében — a „lépcsőkére“ (Treppchen). Az új út, melynek költségéhez a magyar Túristaegylet Budapesti osztálya is nagy részben hozzájárult, 220 frtba került.²⁾

Közlekedési eszközök.

a) A Tátra-körút.

A Tátra-körúton — az idegenforgalom e nagy lüktető erén — serényen folyt a munka.

Az útrészlet Tátrafüred—Csorbai-tó — egy kis részét a Menguszfalvi-völgyben kivéve — egészen elkészült (kiszélesíttetett és kavicsoltatott — frt 8479.60); továbbá a Tátrafüredről Barlangligetbe vezető útrészlet, mely 18.258 frtba került, szintén kiépített.

A magyar Kárpátgyógyászati egyik nagy vívmánya, hogy ezen túristaut építését kezdeményezte és sok fáradozás után kivitte, hogy a megyei úthálózatban is felvétetett.³⁾

¹⁾ A szerződések megkötése végett két ízben a sziléziai osztály megbízottjai Boroszlóból Poprádra utaztak; jelöl a nagy érdeklődésnek és a lelkesedésnek, mely a sziléziai tagtársaink körében a Magas-Tátra iránt nyilvánul.

Dicsérettel felemlítendő Weszter Pál földbirtokos is, kinek áldozatkészsége lehetségessé tette a szerződés megkötését.

A szerződést lásd É. K. 1893 p. 138. Sz. L. 1893 Nr. 21.

²⁾ Z. B. 1893 Nr. 32. K. P. Nr. 31. Sz. L. Nr. 33. (A Tátraosztály közgyűlése.) Sz. L. Nr. 30. (A Tátraosztály választmányi ülése 1893 14/VII.) Z. B. Nr. 26.

³⁾ A lőcsei államépítési hivatal szives közlése szerint.

Az útépítéshez hozzájárult 1893-ban a kereskedelemügyi ministerium 10.000 frttal és gróf Bethlen András földmívelésügyi minister 5000 frttal. (Z. B. 1893 Nr. 15, 23. Sz. L. Nr. 24.)

b) *Vasutak.*

A Poprádot Tátrafüreddel összekötő villamos vasútról sokat irtak, még többet vitatkoztak a követendő útirány felett, de aztán annál kevesebb tétetett ez irányban. Ugyanazon vállalkozó (Badendorfer & Co.) főlöskégesen még más concessiót is vett egy villamos vasútra, mely Alsó-Tátrafüredről Matlárházán át Barlangligetbe vezetne. Az egész ügy nehezen mozdul előre és úgy látszik nincsen jó kézbe letéve.

Nagyobb fontossággal bír a tervezett fogaskerekű vasút (emelkedés 120 pro mille) a Csorbai állomástól a Csorbai-tóhoz.

A két állomás volna Csorba-Tátra és Csorbai-tó, vagyis azon hely, hol most az alsó korcsma áll. A költség 160.000 frt; az engedélyt Szentiványi József és Várnai J. budapesti mérnök nyerte; közigazgatási bejárása 1893-ban ősszel megtörtént.

Tervbe vétetett továbbá a túrista-út mentén a Csorbai-tótól Barlangligetig vasutat építeni; valamint Lomnicz állomástól Tátra-Lomniczig; ugyszintén Szepes-Béla állomástól Barlangliget-Zdjár-Javorina-Jurgov helységeken át Neumarkt-ba (Galicziába).

A Poprádvölgyi vasút Podolinig megnyílt és most a további kiépítés Lublón át Orlóig tervezetik; különben a Göllnitz- és Hernádvölgyi se hagyatott ki. Itt Poprádtól a dobsinai jégbarlangig, valamint Pusztapoletól Telgártig és Pohorelláig tervezetik vasút. Más tervező Merény és Svedlér községet akarja vasutal összekötni.

Látjuk tehát, hogy nagy a vállalkozási szellem és számos a tervezett vasút, melynek nagy része azonban még hosszú ideig csakis terv fog maradni.

Kivánatos volna azonban, ha első sorban a csorbai-tavi vasút létrejöhetne.¹⁾

3. Munkálatok kulturális téren.

A Kárpátgyesületi-múzeum Poprádon tízéves fennállását 1893-ban ünnepelte.

A múzeumi tárgyak száma 15.130 volt, tehát 28 darabbal szaporodott. Ezek közül különösen felemlitendő a Posewitz Gyula által készített új geoplastikus Tátraterkép, melyet a múzeum 500 frtért vett meg.

¹⁾ Z. B. 1893 Nr. 3, 9, 32, 33, 47, 50.

K. P. 1893 Nr. 2, 3, 43.

Sz. L. 1893 Nr. 4, 5, 18, 33, 34, 46, 48.

A múzeum épületének becslési ára 15.000 frt ; a múzeumi tárgyaké 15.000 frt ; maga a telek 1000 frtra becsültetik.¹⁾

A **Felkai Tátramúzeum** új nevezetes látványosságot nyert a Krivánemlékszobor modelljének elkészítése által félmagasságban.

A **Háziiparegyesület** Felkán serényen folytatta munkáját ; de mostanáig még hiába vártunk fokozódott fejlődésére. Felkán leginkább helyén volna oly fafaragászati iskola felállítása, a minő Zakopane községben már évek óta fennáll, számos tanítvánnyal bir, sok sikert mutat fel és az osztrák kormány által is nagyon pártoltatik. Miért ne volna lehetséges nálunk is ugyanazt elérni, mi a szomszédos Galicziában könnyen elérített és a mely ott szép eredményt mutathat fel.

Függelék képen említendő még, hogy Szepesvármegye erdőbizottsága a Magas-Tátrában a véderdőterületeket kijelölte. Első sorban véderdőnek mondatott ki egy a túristaút honában fekvő, mindkét oldalon 50 ölnyi széles terület, továbbá a völgyekben néhány terület.²⁾

1893-ban a következő túristikai czikkek jelentek meg :

K. P. 1893 Nr. 21. Müller J. Tavaszi kirándulás télidőben (az Osterva és a Nagy-Szalóki-csúcs megmászása 30/IV.)

Z. B. 1893 Nr. 35. S. W. Auf den Kienberg.

Z. B. 1893 Nr. 37. Dr. Jármay L. A kis Viszoka.

Sz. L. 1893 Nr. 36. Geyer J. Az Ihla-hegyre.

K. P. 1893 Nr. 38—42. Egy tanulókirándulás a Magas-Tátrába. (A Danziger Zeitung"-ból reprodukálva.³⁾)

4. Túristaság.

a) Nyaralók.

1893-ban kevés épült az előző évhez képest.

A **Csorbai-tó** mellett új villa emeltetett (Szentiványi József) **Barlangligeten** pedig új hidegvíz-gyógyintézet készült el.

Felkán, a túristaság ezen mintahelyén már magánosok is villaépítéshez látnak. Egy városon kívül fekvő, de vele határos terület magánosok részéről villatelepítés céljából vétetett meg. Az első új villa 1893-ban már felépült, egy lakóház pedig villává alakíttatott át. Maga Felka városa dicséretre méltó példával halad előre, midőn olcsó nyári lakásokról gondoskodik, mely eljárás lehetőleg minden Tátraközség által utánzandó lenne.

¹⁾ Dannhauser R. szives közlése folytán.

Z. B. 1893 Nr. 31. (A múzeumi bizottság ülése.) K. P. Nr. 29 Sz. L. Nr. 32.

²⁾ Z. B. 1893 Nr. 45. K. P. Nr. 45.

³⁾ Dr. Walther Gyula könyvecskéje. „Az éjszaki határon. 1893“, nem túristikai tartalmú, hanem egy Lublófürdőbe utazó betegnek úti csevegése.

Legtöbb építkezés a legujabb nyaralóban „Tátra-Lomniczon” eszközöltetett. Ezen terület — a Spöner-féle Matlárok — Bethlen András gróf földmívelésügyi minster által 80.000 frtért villatelepítés céljából vétetett meg. A terület parcelláztatott és holdanként 200 frtért adatik el.

1893-ban épült az öt első villa; azonkívül egy 28 szobás vendéglő két más épülettel.¹⁾ Építettett továbbá egy erdőőri lak is.

Ugyanitt vízvezeték rendeztetett be s egy új út építése kezdetett meg a „Buschberg”-re és vissza a turistaúthoz, mi által több új villatelep keletkezése vált lehetségessé.

A kincstár megvett azonkívül még egy határos erdőbirtokot is, a Szelényi-féle erdőt.²⁾

¹⁾ A löcesei hitelbank által építve.

²⁾ Helyén való itt felemlíteni, hogy Nagy-Lomnicz mellett a Poprád-völgyében, mely község székéruttal Tátra-Lomniczczal is össze van kötve, a magyar Jockey-club löversenyre alkalmas területet bérelt. Az épületek nagy része már felépült; és az első lófuttatás 1894. július és augusztus hónap fog megtartatni. A Tátra ez által közvetlenül is sokat nyer, mert számos idegen fog e vidékkel megismerkedni és meg is fogja azt szeretni.

Röviden emlékezzünk meg még a „Villatelepítési tervre. a Tátrában.”

Gróf Csáky Gyula Szepesmegye főispánja, ki e megye és a Tátra érdekeit éber figyelemmel kíséri, már 1890-ben adott kifejezést a Tátra turistikai fejlődését célzó ebbeli nézetének. Terve részletesen ki is dolgoztatott, majd bizottsági ülésekben vétetett tárgyalás alá.

Ezen emlékiratban *) ki van mutatva, hogy a Magas Tátra, mint elsőrangú turistikai objektum még koránt sincs kellő képen kihasználva. Még jelenleg nyaranta csak 1500 vendég látogatja a Tátrát; addig a turista út mentén egész könnyedén el lehetne szállásolni 5000 vendéget, a nélkül, hogy egymásnak útjában állanának.

A mindennapi bevétel 5000 vendégtől (átlag à frt 5 naponta) 40 napon át egy millió forint hasznot hoz, mely tehát 10 millió befektetett tőkének 10%-át teszi ki.

A turista út mentén 14, minden kényelemmel ellátott és egységesen vezetett turista központ van tervezve. A már meglévő nyaralók ujjakkal bővítettnek ki; és pedig a következő helyeken: Késmárki itató, Lomniczi turista ház, a Tarpatak jobb oldalán a turista út mellett, a Felka vize közelében a „Fehér fal mellett”, Batizfalva területén, „Nyemeczko stadlo” mellett, Pod-Banskón a Kriván alján és a Kienberg nevű hegyen Lucsivna mellett.

Ezen turista központok közül magán villák keletkeznének, hol elzártan ugyan, de az egyéni tetszéstől függőleg a turistaforgalom közepette lehetne nyaralni.

Mindenütt behozandó a „Pensio-rendszer”, mely azonban naponta 5 frtnál drágább ne legyen.

A terület (750 hold) megvétele 890.687 frtba kerülne, vagyis átlag 1187 frt holdanként.

A meglévő nyaralók megvétele 1.200.000 frt.

A tervezett építkezések 8.000.000. Összesen 10 millió.

A Tátra minden barátja örömmel látná, ha az idegen forgalom fokozódnék; és csak köszönetet lehet mondani gróf Csáky Gyulának, ki oly sok időt és fáradságot vesz szép tervének foganatosítása céljából. Bárcsak minél több valósulna meg belőle.

*) Be lett mutatva az 1893. 15/XI-ki választmányi ülésen.

b) *Idegenforgalom.*

A Magas-Tátra jelenleg még az egyedüli hegység hazánkban, melynél az idegenforgalomról valóban lehetséges szólni.

A két tényező, mely alapján az idegenforgalom nagyságát kiszámítani lehet a Tátranyaralók valamint a kassa-oderbergi vasút kimutatásai.

Első tekintetben nagy haladás történt. Mig mostanáig csak magánigyekezet által volt lehetséges a statisztikai adatokat összegyűjteni, ez évben már hivatalos jelleggel birtak és egy- ségesen szervezve új, czélszerűbb alapra lettek fektetve.¹⁾

¹⁾ Előbb állandó vendégnek tekintették azt is, ki csak egy éjszakát töltött a telepen. Az új mód szerint állandó vendég csak az, ki legalább egy hetet tölt a telepen, és ideiglenes vendég, ki ennél kevesebb időt, de legalább egy napot ott tölt. Mindkét rubrika megadja tehát az „előbbi” állandó vendégek számát.

Hiánya az új statisztikának, hogy a külföldi vendégeket csak együttesen sorolja fel, holott már évek óta a Tátrában ki lett mutatva, hogy melyik országból jöttek, mi fölötte tanulságos volt.

Tátra-telepek idegen forgalma.

(1893).

T Á T R A - N Y A R A L Ó K		Állandó vendég			T o u r i s t a			ÖSSZESEN
		belföldi	külföldi	összesen	belföldi	külföldi	összesen	
Csorbai-tó		316	437	753	2616	4320	6936	7689
Felső-Hági		—	—	—	—	—	—	—
Wester-Széplak		47	144	191	28	247	275	466
Tátrafüred	} a Túrsta út mentén	749	154	903	655	642	1297	2200
Új-Tátrafüred		768	64	832	404	107	511	1313
Alsó-Tátrafüred		630	156	786	178	48	226	1012
Matlárháza		203	64	267	943	186	1129	1396
Barlangliget		740	183	923	1530	911	2441	3364
Lucsivna		386	23	409	—	—	—	409
Tátraháza	} a Tátra alján	96	—	96	32	—	32	128
Wester-Park (Nagy-Szalók)		25	30	55	19	132	151	206
Felkai Túrsta nyaraló		47	12	59	194	65	259	318
Husz-Park		84	8	92	1148	513	1661	1753
Virágos-Völgy		230	10	240	30	4	34	274
		4331	1285	5616	7777	7175	14952	20568

4555

A kimutatás szerint a Tátrában 1893-ban 20.000 vendég fordult meg. ezekből 5600 (kik közül 30% nem-magyar) állandó vendég és 15.000 turista, kik közül ismét 50% nem magyar; ha a Csorbai-tavi kimutatásnak tökéletes hitel adható, mi p. o. a három Tátrafürednél megvan, hol az előbbi évek kimutatásai összehasonlításul vehetők.

A kassa-oderbergi vasút kimutatása.¹⁾

A Tátrában megfordult vendégek számának meghatározásánál csak Csorba, Lucsivna és Poprád vasúti állomásokat vettük tekintetbe.

Az átlagos forgalmat a téli hónapokban (októbertől ápriliséig) levontuk a nyári hónapok forgalmából s így nyertük a turisták számát.

Ezen számítás szerint kiszállt Csorbán	2269
Lucsivnán	2277
Poprádon	9470

14.016 utas

vagyis annyi vendég fordult meg a M.-Tátrában.

Ha Sz.-Bélát is hozzászámítjuk, akkor a szám 16.000-re emelkedik.

¹⁾ A forgalmi kimutatást a fentnevezett vasúti igazgatóság előzékenységének köszönjük.

Barlangjaink látogatói.

Barlangjaink látogatottsága 1893-ban a következő volt: ¹⁾

Látogatók	Bélai csepkőbarlang	Dobsinai ²⁾ jégbarlang	Aggteleki barlang
Hazánkból . .	630 = 62 %	1683 = 70 %	492 = 97 %
ezek között	Szepesből 110	ism. helyről 446	Budapestről 80
Ausztriából . .	150	456	8
Németországból.	175	200	4
Többi külföldről	56	46 ⁴⁾	1
Összesen	1011	2971	505

Kiadás építkezésekre a Tátrában.

(1893).

1. Menedékházak.

a) Javitása	fl.	91.77	
b) Biztosítása	„	15.96	fl. 105.71

2. Útépités.

a) Új utak építése	„	2597.11	
b) Régi utak javítása	„	279.25	„ 2869.36

3. Utjelzés	„	169.56	
Összesen	fl.	3144.63	

¹⁾ K. P. 1893 Nr. 48. S. W. Idegenforgalom Barlangligeten. Ruffnyi E. és Siegmeth K. szíves közlései.

²⁾ A jégbarlang melletti vendéglő szeptember hóban leégett.

³⁾ A százalékkiszámításnál az „ismeretlen helybeliek“ aránylag fel lettek osztva a többiek között.

⁴⁾ Ezek közt 12 lengyel, 11 francia.

EGYESÜLETI ÜGYEK. *)

I. A M. K. E. alapítványainak kimutatása 1894. január 1-én.

1. Alapító tőke:

Kárpáti múzeum tartozása	frt 3000.—
Volt Tátraosztály "	" 3000.—
Keleti Kárpáti osztályának tartozása	" 1000.—
Szepesi hitelbank Lőcsén 7201. sz. betétkönyve	
1893. január 1-én	frt 269.20
1893. évi kamatok	" 10.86
1894. évi január 1-én	" 280.06
Szepesi hitelbank Lőcsén 7992. sz. betétkönyve	
1893. január 1-én	frt 47.49
1893. évi kamatok	" 1.90
1894. évi január 1-én	" 49.39
Szepes-Iglói hitelintézet 67720. sz. betétkönyve	
1893. január 1-én	frt 863.20
Alapítványok és alapítótőke kamatai	" 145.—
1893. évi kamatok	" 30.51
1894. évi január 1-én	" 1038.71
	<u>frt 8368.16</u>

2. Ordódy K. István alapítványa:

Szepesi hitelbank Lőcsén 7305. sz. betétkönyve	
1893. január 1-én	frt 168.96
1893. évi kamatok fele	" 3.40
1894. évi január 1-én	frt 172.36
	<u>Összesen frt 8540.52</u>

Marcsek Andor,
pénztáros.

Megvizsgáltatott és helyesnek találtatott:

Lőcsén, 1894. évi április hó 25-én.

Kermeszky Mór,

Kompanyik Coelestin,

számvizsgáló bizottsági tagok.

*) Miután az egyesület az 1893-iki évről szóló történetében az összes jegyzőkönyvek s jelentések föl lettek használva, szükségtelennek tartjuk azokat ismételni s csak a legfontosabbat mintegy a jelentést kiegészítőleg közöljük.

A M. K. E. bevételei és

az 1893-ik

BEVÉTEL.

	frt	kr.	frt	kr.
I. Tagsági díjak:				
1. Központi tagsági díjak				
53 tag után 1892-re	108	57		
1461 " " 1893-ra	2934	98		
3 " " 1894-re	6	07		
2. Osztályok 40 ^o /o-os járuléka:				
Aldunai osztály 80 tag után 1892-re . .	64	—		
Egri-Bükk osztály 92 tag után 1892-re .	73	60		
Magura-Javorinai osztály hátraléka . . .	84	—		
Volt Mátra osztály hátraléka	25	60		
Gölniczvölgyi osztály 41 tag után 1893-ra	32	80		
Iglói " 77 " " " " " " " " "	61	60		
Kel. Kárpáti " 432 " " " " " " " "	341	—		
Zólyomgyei " 83 " " " " " " " "	66	40	3798	62
II. Kamatok:				
1. Alapító tőke kamatja	45	—		
2. Ingó tőke kamatja	14	93	59	93
III. Kiadványok és hirdetések:				
1. Kiadványok eladása	30	68		
2. Jelvények eladása	32	57		
3. Tagokmányok eladása	8	80		
4. Hirdetések	138	—	210	05
IV. Különféle bevételek:				
1. Alapító tagsági díjak	100	—		
2. Bálok és hangversenyek jövedelme . . .	210	75		
3. Háta lovak utáni bárezák	55	—		
4. Pénzbírságok	3	60		
5. Építkezésre	2160	20		
6. Zöld-tavi menedékházra	55	38	2584	93
Összes bevétel 1893-ban			6653	53

Ezen számadás általunk megvizsgáltván, minden egyes tételeiben
Lőcsén, 1894. évi ápril hó 24-én.

Kermeszky Mór,
számvizsgáló bizottsági tag.

kiadásainak kimutatása

é v b e n.

KIADÁS.

	frt	kr.	frt	kr.
I. Kezelési költségek:				
1. Tiszteletdíjak	400	—		
2. Irodai költség:				
a) Iroda lakbére, fűtése stb.	181	95		
b) Irnokok	6	50		
c) Nyomtatványok	138	40		
d) Levéllélyegek	75	60		
e) Sürgönyök és szállítás	55	11		
3. Utazási költségek	81	80		
4. Tagsági díjak beszédese	18	65	958	01
II. Kulturális kiadások:				
1. Évkönyv:				
a) Számla 1893-ból	450	—		
b) Számla 1892-ből	351	34		
c) Műmellékletek	230	—		
d) Szerkesztői és szerzői tiszteletdíj	110	—		
e) Évkönyv expedíálása	88	92		
2. Könyvtár	50	—		
3. Magas-Tátra festménye	60	—	1340	26
III. Praktikus kiadások:				
1. Menedékházak				
a) Javítása	91	75		
b) Biztosítása	13	96		
2. Utépités				
a) Új utak építése	2597	11		
b) Régi utak javítása	272	25		
3. Utjelzés	169	56	3144	63
IV. Különféle kiadások:				
1. Képviselőség Tátrafüreden	62	70		
2. Alapítványok és kamatok elhelyezése	145	—		
3. Tartozások visszafizetése	574	30	782	—
Összes kiadás 1893-ban			6224	90
Pénztári maradvány egyenlegül			428	63
			6653	53

Marcsek Andor,
pénztáros.

helyesnek találtatott.

Kompanyik Coelestin,
számvizsgáló bizottsági tag.

A M. K. E. előirányzata az 1894 évre.

Bevételek :

I. Tagsági díjak :

25 központi tag után 1893-ra	frt	50.—
1500 " " " 1893-ra	"	3000.—
Liptói osztály hátraléka 1892. és 1893-ra	"	100.—
Aldunai " " 1893-ra	"	60.—
Egri Bükk " " 1893 "	"	80.—
Keleti kárpátok oszt. részéről 1894-re	"	340.—
Sziléziai " " 1894 "	"	350.—
Zólyom megyei " " 1894 "	"	67.—
Iglói " " 1894 "	"	62.—
Gölniczvölgyi " " 1894 "	"	33.—
Aldunai " " 1894 "	"	60.—
Egri Bükk " " 1894 "	"	80.—

II. Kamatok: " 180.—

III. Kiadványok és hirdetések :

Kiadványok eladása	"	50.—
Jelvények "	"	30.—
Tagokmányok	"	10.—
Hirdetések	"	150.—

IV. Különféle bevételek :

Utak építésére és fentartására a földmívelési m. kir. mi- nisterium részéről	"	2000.—
Zöldtavi menedékházra	"	2500.—
Liptó megye által küldött	"	480.—
Pénztári maradék 1893-ból ,	"	428.63
Alsó-Tátrafüredi utra	"	500.—
Tátra telepek részéről, hangversenyek stb.	"	400.—
Bélaváros részéről	"	200.—

Összes bevétel . . frt 11210.—

Kiadás :

I. Kezelési költségek :

Tiszteletdíjak	frt	400.—
Iroda lakbére, fűtése stb.	"	182.—
Irnokok	"	20.—
Nyomtatványok	"	160.—
Levélbélyegek és bélyegek	"	120.—
Sürgönyök, szállítások	"	60.—
Utazási költség	"	100.—
Tagsági díjak beszédese	"	30.—

Átvitel frt 1072.—

Áthozat frt 1072.—

II. Kulturalis kiadások:

Évkönyvi számla 1893-ból	"	346.23
" " " 1894 "	"	1200.—
Műmellékletek	"	220.—
Szerkesztő és szerzői díjak	"	120.—
Évkönyv expedíálása	"	120.—
Könyvtár	"	50.—

III. Praktikus kiadások:

Menedékházakra	"	2500.—
Utépítés és javításra	"	4000.—
Utjelzés	"	50.—

IV. Különféle kiadások:

Képviselőség Tátrafüreden	"	80.—
Kamatok elhelyezése	"	180.—
A dr. Posewitz F. féle tartozás törlesztése	"	600.—
Osztályok segélyezésére	"	450.—

Összes kiadás . . frt 10988.23

II. A M. K. E. Muzeum számadása az 1893-iki évről.**Bevétel:**

Pénztári maradvány 1892-ről	frt	300.47
Gróf Migazzi ajándéka	"	100.—
Poprád-Felkai takarékpénztár ajándéka	"	25.—
Czibur Bertalan ur ajándéka	"	10.—
Gróf Csáky Albin önnagymélt. ajándéka	"	5.—
Bexheft Móríc ur ajándéka	"	3.—
Poprádi Casino	"	9.39
Tagsági díjak a Muzeum pártoló tagjaitól	"	39.—
Gyűjtés a Muzeumban	"	166.20
Eladott képek után 25%	"	7.87
" turista-öltözetért	"	6.—
2000 frt után 5%-os kamatok	"	100.—
Tőkésített kamatok	"	14.14

Összesen . . frt 786.07

Kiadások:

Asztalos munkáért	frt	71.49
Lakatos "	"	5.50
Szoba festésért	"	4.50
Biztosításért	"	27.10
Beozertett tárgyakért	"	6.—
Festékek, szögek, üveg stb.	"	8.95

Átvitel frt 123.54

	Áthozat	frt 123 54
Schimko felügyelőnek	"	25—
Schimkónak eladott képek után	"	3 15
Napszámmért a muzeumi kertben	"	22 16
Segédeknek a muzeumban	"	20 53
Postaköltségek	"	7 57
Különfélek	"	27 73
	Összesen	frt 229 68
A kiadásokat levonván a bevételekből marad	"	556 39

Poprád, 1893. évi december hó 31-én.

Danhauser Rezső,

muzeumi őr,

Wünschendorfer K.,

elnök,

Christmann,

Chodász,

sámvizsgáló bizottsági tagok.

A M. K. E. Muzeum előirányzata az 1894. évre.

Bevétel:

1893. évi pénztári készlet	frt 556 39
A muzeumi látogatóktól	" 150—
Kamatok özv. Husz Dávidnétól	" 100—
A Poprád-felkai takarékpénztártól	" 50—
Tagsági díjak	" 50—
Összesen	frt 906 39

Kiadás:

Részlet a Relief-térképért	frt 200.—
A muzeumi felvigyázónak (Schimko)	" 30.—
Biztosítások	" 27 10
Kövezet a muzeumi kert előtt	" 145.—
Kertfentartás	" 50.—
Zoologia	" 100.—
Kijavitások és tudományos művek	" 60.—
Egyéb kiadások és napidíjak	" 80.—
Összesen	frt 692 10

frt 906 39

A bevételből kivonván a kiadást frt 692 10

Marad pénztári készlet frt 94 29

Poprád, 1894. április hó 10-én.

Danhauser Rezső,

muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly,

muzeumi elnök

III. A M. K. E. tisztviselői.

Eluők: Gróf Migazzy Vilmos, Aranyos-Maróth.

Ügyvivő alelnök: Fischer Miklós, főgymn. igazgató, Igló.

Másod alelnök: Zsembery Tivadar, bányakapitány, Igló.

Titkár: Níkházy Frigyes, tanár, Igló.

Pénztáros: Marcsek Andor, tanár, Igló.

Szerkesztő: Kövi Imre, tanár, Igló.

Számvizsgálók: Kermeszy Mór, ügyvéd, Lőcse.

Kompanyik Coelestin, apát-plebános, Lőcse.

Topscher György, egyh. felügyelő, Igló.

IV. Választmányi tagok.

Bethlenfalvy Antal Kassán, Bexheft Mór Budapesten, Dr. Chyzer Kornél Budapesten, Cserépy Nándor Késmárkon, Gróf Csáky Gyula Lőcsén, Bökönyi Viktor Gyöngyösön, Bartsch Róbert Boroszlóban, Geyer Gyula Iglón, Dr. Greisiger Mihály Bélán, Gresch Ágost Bélán, Horn Valér Késmárkon, Ivánka Imre Budapesten, Dr. Jármay László Tátrafüreden, Kaczvinszky Géza Tornán, Kertscher Sándor Késmárkon, Kolbenheyer Károly Bielitzben, Dr. Lorx Sándor Lőcsén, Koromzay György Bélán, Majunke Gedeon Szepes-Szombatban, Máriássy Ferencz Márkusfalván, id. Novelly Sándor Kassán, Dr. Nagy Árpád Lőcsén, Dr. Posewitz Tivadar Budapesten, Putsch Tóbiás Iglón, Probstner Arthur Budapesten, Payer Jenő Iglón, Dr. Raisz Gedeon Nagy-Mihály, Dr. Rodiczky Jenő Budapesten, Spóner Andor Budapesten, Scherfelv. Aurél Felkán, Dr. Schwarz Ottó Selmezbányán, Schlosser Albert Rozsnyón, Gömöri Szentiványi József Szt.-Iván, Weszter Pál Nagy-Szalókon, Weber Rudolf Budapesten, Zimann János Iglón, Weber Samu Bélán, Badányi Mátyás Késmárkon, Péter Kálmán Lőcsén, Münster Tivadar Kassán, Oltványi Pál Szegeden, Maurer Adolf Kassán, Gruber Károly Csötörtökhelyt és Zsofcsák József Budapesten.

V. Az egyesületi muzeum bizottsága.

Elnök: Wünschendorfer Károly, Poprád.

Őr: Danhauser Rezső, Poprád.

Pénztáros: Chodász J. tanító, Poprád.

Szakvezetők: a) az állattani részben: Dr. Greisiger Mihály Béla és Husz János Felka.

b) a növénytanban: Gruber Károly Csötörtökhely és Weber Samu Béla.

c) az ásványtanban: Róth Márton Igló.

Rendes tagok: Emericz Ödön Felka, Folgens Kornél Igló, Geyer Gyula Igló, Dr. Hankó Arthur Poprád, Kulmann János Poprád, Kövi Imre Igló, Dr. Posewitz Tivadar Budapest, Roth Mihály Poprád, Siegmeth Károly Debreczen, Trompler János Igló és az osztályok képviselői.

VI. A M. K. E. képviselői.

Szontágh Géza, kereskedő, Arad. Dr. Bartsch Samu kép. igazgató, Baja. Delhaes István festő, Bécs. Baitrok József kereskedő, Breznóbánya. Ulbrich Ede tőzsdei titkár, Budapest. Ursziny Pál körjegyző, Dárda. Dr. Márk Endre ügyvéd, Husz Ármin tanár, Eperjes. Scherffel V. Aurél gyógyszerész, Felka. Steinacker Arthur, Fiume Börzsönyi Arnold, tanár, Győr. Gretzmacher Gyula, körjegyző, Hunfalu. Czibur Imre ügyvéd Jólsva. Hanusz István, reáliskolai igazgató, Kecskemét. Kiss Károly, tkptári könyvelő, Késmárk. Dr. Genersich Antal egyet. tanár, Kolozsvár. Dr. Gustawitz Bronislaw tanár, Krakó. Kovácsy Sándor, vár. jegyző, Krompach. Jáhn Nándor építész, Liptó-Ujvár. Jeszenák Ráfael tanár, Losonez. Dénes Ferencz tanár, Lőcse. Dr. Kossutany Tamás akad. tanár, Magyar-Óvár. Höntz Adolf, ev. lelkész, Matheócz. Szabó Gyula, gyógyszerész, Miskolcz. Kolbenheyer Károly tanár, Bielitz. Hodzsa Cyril ügyvéd, Nagy-Szombat. Makróczy Ferencz tanár, Nagy-Várad. Kubassy Gusztáv ékszerész, Nyiregyháza. Dr. Reeh Dezső ügyvéd, Pécs. Dr. Csáky Károly orvos, Podolin. Emericz Jenő hutamester, Pohorella. Wünschendorfer Károly ev. lelkész, Poprád. Stromszky Emil nyomdatulajdonos, Pozsony. Dr. Szabó Károly, orvos, Rimaszombat. Griell Gyula ügyvéd. Rózsahegy. Barella Henrik kereskedő, Salgó-Tarján. Fehér Samu tanár, Sopron. Kalmár István ügyvéd, Szeged. Hanny Gábor plébános, Szegszárd. Pethe Dániel pénztáros, Székesfehérvár. Dr. Rameshofer Sándor főorvos, Szent-Lőrincz. Weber Samu ev. lelkész, Szepes-Béla. Förster Frigyes kereskedő, Szepes-Olaszi. Hensch Ede kereskedő, Szepes-Szombat. Toperczer Ödön ügyvéd, Szepes-Váralja. Ucsnay Ernő polgármester, Trencsén.

VII. Alapító tagok.

1891.

Megyeri Krausz Paula Budapest	50 frt
Nászay Mór, kir. tan. „	30 „

1892.

Igló városa, Igló	30 frt
Gorove László, Budapest	50 „

Az osztályok 1893-ra vonatkozó jelentései.

1. Aldunai osztály.

Ezen osztály nem küldte be sem jelentését, sem zár-
számadását.

2. Az Egri-Bükk osztálya.

Ezen osztály nem küldte be sem jelentését, sem zár-
számadását.

3. Göllnicz völgyi osztály.

Ezen osztály nem küldte be sem jelentését, sem zár-
számadását.

4. Iglói osztály.

1. Évi jelentés 1893-ra.

Elnök: *Róth Márton.*

Jegyző: *dr. Nosz Gyula.*

Pénztáros: *Benigny Gyula.*

A tagok száma: 87.

1. *Utépítések:* a) Rézhámoz-Iglófűrés; b) Iglófűrés-Már-
kuskut; összesen 5 km.

2. *Utjelzések:* a) Ördögfej-Jégbarlang (veres); b) Ördög-
fej-Haniszkova-Tiroler Grund (fehér); c) Haltenyésztő-Gerava
(veres); d) Borbélyvilla-mészégető (sárga); e) Altenberg-Fe-
ketehegy (veres); f) Igló-Iglófűrés (sárga.) A jelzett ösvénye-
ket még 300 jelző tábláscákkal láttuk el; hossza közel
100 km.

3. A jelzett utak és ösvényekről *térkép* készült (1: 25000.)

4. A Márkus kut melletti *menedékház* alaposan *javit-
tott* és a Várhegy alatti *hid* újra *épített*.

5. *Róth M* január 6-án: „*Felfedezési kirándulás a M.-
Tátrára*“ cím alatt tartott előadást, leirván Ráth Arnolddal
tett azon érdekes útját, mely a Csorbai állomásnál kezdődvén
a Mlinicza-völgyön a Lorencz- és Mihalik-horhoson, Neftzer-
és Koprova völgyön át Podbánszkonál végződött.

Czélja volt ezen kirándulásnak kideríteni azt, hogy a Magas-Tátra melyik *tengerszeme fekszik legmagasabban?*

6. Augusztus 10-én Igló-Füreden *hangverseny* rendeztetett, részben az osztály javára.

7. *Uj tagokul* beléptek: Beliczky Gusztáv, Fabinyi Sándor, Hermann Henrik, Jarabin Lipót, Littmann H., Marek Gábor, Matz Gusztáv. Pollák Jakab, Scherffel Aladár, Scherffel Gusztáv, Sztraszniczy Frigyes és Thern Kálmán; összesen 12 tag.

8. *A muzeumpártoló tagok száma* 10.

Hálával tartozunk *Igló városának*, mely az építkezésekhez szükséges fát ingyen engedte át; *Igló-Fürednek*, mely 30 frtnyi segélyezésben részesítette az osztályt; *Münnich Kálmán* urnak, ki a hangversenyt rendezte; *Flütsch István* urnak, ki a Pokolhegy (Hüll) alatti forráson kívül az „Ákos-forrást” díszesen foglaltatta; *Payer Jenő* urnak, ki számos jelző táblácskát készített; *Gärtner János* urnak, ki három veres fenyő oszlopot bocsátott rendelkezésünkre; *Melczér Ágost* urnak, ki 5 frtot adományozott; *Ujlaki Jenő* urnak, ki a Jenőpihenőt újból helyreállította és *Schmidt József* urnak, ki a nyomtatványokat ingyen állította ki.

Végül teljes elismeréssel kell megemlitenem, hogy a városi mezőfelfelügyelő a mezőn található *források tisztántartásáról* gondoskodott.

Kelt Iglón, 1894. jan. 2-án.

Róth Márton,

elnök.

2. Az 1893-ról szóló zárszámadás.

Bevétel:

Készpénz maradvány 1892-ből	frt	3·75
Tagsági díjak	„	195·50
Igló-Füredi hangverseny	„	39·83
Adakozások	„	37·50
Váltó kölcsön	„	250·—
Kamat	„	—·86
Összesen	frt	527·44

Kiadás:

Központnak 40%	frt	61.60
Utak	"	168.05
Útjelzés	"	102.74
Mappák	"	11.35
Tűzbiztosítási díjak	"	5.34
Kamat, különfélék	"	12.65
Kölcsön törlesztése	"	160.—
Készpénz maradvány	"	5.71
Összesen	frt	527.44

3. Költségvetés az 1894-ik évre.

Bevétel:

Készpénz maradvány 1893-ról	frt	5.71
Tagsági díjak	"	195.50
Összesen	frt	201.21

Kiadás:

Központnak	frt	61.60
Kölcsön törlesztés	"	90.—
Tűzbiztosítási díjak	"	5.34
Készpénz	"	34.27
Összesen	frt	201.21

Róth Márton,
elnök.

Benigny Gyula,
pénztáros.

5. Keleti Kárpátok osztálya.

Évi jelentés 1893-ról.

Az aggteleki barlang építési számlája 431.33 forint tesz s a barlang belsejében azonkívül terjedelmes utak vétettek építés alá. több új hid s a régi bejárás mellett egy kocsiszín készült. A barlang számára továbbá egy magnesiumlámpa 32.40 forint értékben s egy minim. és maximal hőmérő 15 forint értékben szereztetett be; az utóbbiak arra valók, hogy télben a hó változatok a barlangban megmérhetők legyenek.

A barlangot 1893-ban 505 turista látogatta s az igazgatási számla forint 278.39 fölösleggel záratott le, mely összeg az osztály pénztárába tétetett.

1894-ben az utépitések a barlangban folytattattak s azonkívül a megelőző évben félbeszakadt építése a hoverlai menedékháznak (2058 m.), valamint a szádellői pavillonnak befejeztetett.

A közgyűlés aug. 13-án lett Kassán megtartva. Ezen alkalommal az osztály 15 évi (1878—1892) működéséről egy áttekintő kimutatás lett beterjesztve, melyből kitűnt, hogy ezen idő alatt

az aggteleki barlangban végzett munkáért . . .	frt 7803·22
utakért, utak és menedékház építéseiért . . .	„ 1181·24
házi ipari és kiállítási díjak czímén . . .	„ 636·00
tehát kulturális czélokra összesen . . .	frt 9720·46

lett kiadva. Ezen összegben az 1893-ban felhasznált pénzmenyiség nincs befoglalva. Az ezen utóbbi évben felhasznált kulturális kiadásokkal együtt (frt 494·46) az egész összeg 10214 frt 92 krra emelkedik.

Az ez idei közgyűlés nagyobb kirándulással összekötve Ungváron fog megtartatni.

Siegmeth,

ügyvivő alelnök.

Magyarországi kárpátgyűlés Keleti Kárpátok osztályának 1893-ik évi mérlege.

Bevétel:

Egyenleg készpénzben 1892-ik évből . . .	frt 306·97
Baksay Dániel . . .	„ 9·09
Gróf Keglevich István urtól az aggteleki barlang céljaira . . .	„ 50·—
A baradla pénztár maradványa Gedeon Jenő ur által . . .	„ 278·39
Kamat a Hitelbanktól . . .	„ 7·39
421 Tagdíj a 2 frt 30 kr. . .	„ 1620·14
Összesen . . .	frt 1620·14
Egyenleg készpénzben . . .	frt 613·20
Baksay Dániel urnál elszámolván . . .	„ 9·09
	frt 622·29

Kiadás:

A szádellői völgyörnek eszközölt javítási munkálatokért . . .	frt 15·63
Az Aggteleki barlang javítására . . .	„ 400·36
Tagdíjak beszédésért posta és bélyeg-költségek . . .	„ 93·99
Nyomdai költségek . . .	„ 18·10
Átvitel . . .	frt 528·08

Áthozat	frt	528·08
Münnich Kálmán urnak, pótlólag az aggteleki barlang áttörési költségeként	"	30·97
Calderoni egy magnesium lámpáért	"	32·40
414 tagilletmény a központi kárpátegyesületre	"	331·20
Kamat a központi kárpátegyes. 1000 frt tőke után	"	45·10
A szádellői völgy őrnek évi járulék	"	15·—
Calderoni Rutherford hőmérőkért	"	15·—
Baksay Dániel urnak elszámolásra 9 frt 09 kr. } Egyenleg készpénzben 622 " 29 kr.	"	622·29
Összesen	frt	1620·14

Kassa, 1894. feber 18.

Siegmeth Károly s. k.,
ügyvivő alelnök.

Mildner Ferencz s. k.,
e. pénztáros.

**Magyarországi Kárpátegyesület Keleti Kárpátok osztályának
1894-ik évi költségelőirányzata.**

Bevétel:

A mult évi állandék	frt	622·29
Tagdíjakból beveendő (350 tagból)	"	525·29
Összes bevétel	frt	1147·29

Kiadás:

Az Aggteleki barlangra	frt	250·—
Hoverla menedékház	"	400·—
Szádellői völgyi pavillon	"	50·—
A kiállításra	"	100·—
Biztosítási díj	"	12·—
A szádellői őrnek	"	15·—
Irnoki díj	"	100·—
Pósta és Távirat	"	70·—
Tagdíjak beszédese és könyvek kihordásáért	"	35·—
Nyomatványok	"	50·—
Irodai költség	"	12·—
Kamat az 1000 frt után	"	45·—
Különféle	"	8 29
Összes kiadás		1147·29

Debreczen, 1894. febr. hó 21-én.

Siegmeth K.,
ügyvivő alelnök.

6. Liptómezei osztály.

Évi jelentése.

(Lásd a központ működését 1893-ban.)

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

A M. O. K. E. liptómezei osztályának 1893. évi működéséről van szerencsénk a következőkben referálni:

Osztályunk ez évben fennállásának immár 10-ik évét töltötte be, s ha ennyi idő eltelté után sem tudta elérni a maga elé tűzött célját. — a turistáságnak e megye területén való minél szélesebb körű elterjedését s az ez iránt való érdeklődés felkeltését. — az ok nem bennünk tisztviselőinkben keresendő, hanem abban, hogy az osztály különben is csekély számú tagjainak több mint egy harmada, olyan közönyösséggel viseltetik már évek óta az egyesület ügyei iránt, hogy még annak az önként magára vállalt, csekély összegig terjedő kötelezettségnek sem igyekszik eleget tenni, a mely nemcsak a mi, de más egyesületek életében is a legfontosabb tényező. Oda irányult tehát főtörekvésünk, hogy osztály pénzügyi viszonyait lehetőleg kedvezőbbé tegyük s azt az összeget, mely az egyesület pénztárát adósság czimén ma is terheli, lehetőleg a minimumra redukáljuk. S ezt egyes adakozók szívesége s pénztárosunk igyekezete folytán sikerült is elérnünk.

A tagok száma az elmúlt évben 71 volt, ezek közül azonban fájdalommal kell felemlitenünk, hogy Pongrácz János és Haas Frigyes tagok elhaltak, 5-en pedig kilépésüket jelentették be, ezekhez számítva a 4 alapító s 1 tiszteletbeli tagot, van az osztálynak jelenleg 54 fizető tagja, a kikhez ez évben még két új tag is csatlakozott.

Liptó-Szent-Miklós, 1893. decz. hó 12-én.

Kubinyi Gyula s. k.,
cs. és kir. kamarás, elnök.

Istvánffy Gyula s. k.,
egyesületi titkár.

Pénztári kimutatás az 1893-ik évről.

Bevételek:

Pénztári maradvány az 1892-ik évről	frt	33-68
Gróf Zichy Edmond ur 1893-ik évi adománya . .	"	100.—
A liptó-ujvári műkedvelők adománya	"	30.—
Tagsági díjakból befolyt	"	138.—
Összesen	frt	301-68

Kiadások:

A takarékpénztárban tőke és kamat törlesztés .	frt	110.64
A deménfalvi menedékház tatarozása és biztosítása	"	25.75
A deménfalvi barlang fényképezése és kocsibér .	"	21.—
Irodai s más apróbb kiadások	"	22.46
Bodiczky kereskedőnek régi tartozás törlesztése .	"	14.12
Teltsch özvegyének a menedékházhoz szállított faanyagert	"	50.—
Az elnöknek visszafizettetett	"	2.—
Összesen . .	frt	245.97
A jövedelemből levonva a kiadást, maradt készpénzben	"	56.71

Az egyesület vagyoni mérlege, tehát az 1893-ik év végén a következő:

I. V a g y o n :

A deménfalvi menedékház értéke	frt	2500.—
Tagsági díj 54 rendes tag után a 3. frt	"	162.—
Hátralékos tagsági díj	"	438.—
Összesen . .	frt	3100.—

T e h e r :

Takarékpénztári tartozás a menedékházra .	frt	165.14
Összesen . .	frt	165.14

Liptó-Szent-Miklós, 1893. decz. 10-én.

Istvánffy Gyula,

egyesületi titkár és pénztáros.

Megvizsgálatván, helyesnek találtatott:

Liptó-Szent-Miklós, 1893. december 12-én.

Thuránszky Tamás s. k.,

Kossányi Géza s. k.,

Számvizsgáló bizottsági tagok.

Költségelőirányzat az 1894-ik évre.

B e v é t e l :

54 fizető tag után 3 frtjával	frt	162.—
Hátralékos tagdíjakból	"	80.—
Pénztári maradvány az 1893. évről	"	56.71
Összesen . .	frt	298.71

K i a d á s :

A menedékház biztosítása egy évre	frt	20.—
Ügykezelési költségekre	„	25.—
Takarékpénztárba tartozás	„	165.14
Összesen	frt	210.14

Liptó-Szent-Miklós, 1893. decz. hó 12-én.

Istvánffy Gyula,

egyesületi titkár és pénztáros.

7. Sziléziai osztály.

Tisztviselők.

Tiszteletbeli elnök: *Dr. Wagner* egészségügyi tanácsos,
Király-Huta, F.-Szilézia.

Elnök: *Th. Doecke* kereskedő.

Helyettes elnök: *F. Müller* kereskedő.

Jegyző: *Dr. Ottó*.

Helyettes jegyző: *Richter Brunó* műáros.

Pénztárnok: *Bannert* tőkepénzes.

Bizottsági tagok: *Kretschmer* nyug. százados, *Herrgesell*
F. kerekedő, *Dittrich* gyáros, *Nicolai F.* Sziléziából, *Dr. Glo-*
walla gyak. orvos Király-Hutáról.

Jelentés 1893-ról.

(Lásd M. K. E. történetét.)

Az osztály tagjainak száma 443.

A január 3-iki közgyűlésben bucsuzott el *Dr. Kühl* tanár ur, a helyettes elnök, a ki a marburgi egyetemre rendes tanáruul hivatott meg. Az elnök az elismerés és a köszönet meleg szavaival bucsuzott el a távozótól. Ugyanezen közgyűlésen határozatba ment, hogy az örökös tagság 30 márka lefizetésével megszerezhető.

Az ápril 6-iki ülésben a jegyző számos kitűnő vázlatot mutatott be kréta, sepia és olajjal fölvéve, melyeket még néhai *Bayer* festő *Lucsivnában* és *Zakopáneben* készített. A november 25-én tartott ülésben magyarázta meg *Müller F.* ur az *Ambrózy* ur által *Nagy-Szalókon* készült, szép domboru *Tátra* térképet.

A könyvtár ajándékok által szaporodott, ilyenek: 1 *Tátra* album fényképekkel folió alakban (*dr. Scherner* asszonytól.) *kárpáti* utazás (*dr. Kitaká-tól*.) A *Cimone della Pola* megmászása (*Wundt* századostól *Stuttgartban*.) Az adományozók-

nak köszönetet mondunk, valamint a kassa-oderbergi vasut igazgatóságának is azon szivességeért, hogy az ugynevezett ünnepi menetjegyeket Teschen-ben is kiadni engedélyezte.

Végül legmelegebb köszönetet mondunk Müller T. urnak a tudakozóhely vezetése körüli fáradságáért.

Boroszló, 1894. évi január hóban.

Th. Doelecke.

Dr. Ottó Ágost.

**A magyarországi Kárpát-egyesület zólyomvármegyei osztály
1893-ik évi számlája.**

B e v é t e l :

Tagdíj-számlán 32 tag		
1892. évi díjáért 2 forintjával	frt 64.—	
51 tag 1893-ik évi díjáért 2 frtjával . . .	frt 102.—	frt 166.—
Kamat-számlán betéti könyvecske 1893. évi kamatai		frt 1967.—
Egyenleg 1892-ik évről osztályi czélokra . . .		frt 185.67
		<u>frt 473.74</u>
	Összesen :	frt 659.41

K i a d á s :

Központi illetmény számlán 40% illetmény 32 tag után 1892. évre . .	frt 25.60	
40% illetmény 51 tag után 1893. évre . . .	frt 40.80	frt 66.40
Ügyviteli-számlán postabérek és díjak beszedéseért	frt 6.66	
Egyenleg mint vagyón .		frt 586.35
	Összesen . .	<u>frt 659.41</u>

Beszterczebányán, 1894. márczius hó 27-én.

Medveczky Kornél,
egyesületi pénztáros.

Ezen számadást tételenként megvizsgálván, bevételi s kiadási mellékleteivel összehasonlítván, mindenben megegyezőnek és helyesnek talaltatott.

Beszterczebányán, 1894. márczius hó 28-án.

Puschmann Ignác,

Szilassi Kelemen,

számvizsgáló bizottsági tag.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

A galicziai Tátra-egyesület.

Az 1893-iki Évkönyvből az 1892-ik év tevékenységére vonatkozólag átveszszük a következőket. A Zakopane-beli Kaszino ujonnan teljesen fölépült s e célra 8000 frtnyi kölcsön vétetett föl, ezen Halas-tó melletti mindkét menedékház átalakított s néhány ut kijavításán kívül új tervezet is készült a Bialka és Roztoka völgyben. Az országos bizottság a Zakopanétól Jaszczurówkán át Lysáig terjedő ut kiépítésén fáradozik. Ezen 17 km. hosszú ut költségelőirányzata 75000 frtra rug, melyből 13760 frtot magánosok fedeznek. A munkához hozzáfogtak s a legnehezebb részén már tul is vannak. A zakopanei fametsző-iskolába 103 tanuló járt.

A bevétel 1892-ben 13504 frt 40 krt tett ki, melyből 4000 frt kölcsön, a kiadás 12865 frt 9 kr. volt s az 1606 rendes tag járandóságát 3 frtjával fizette be. Az egyesület az említett évben érdemekben gazdag elnökének, Koziobrodzki Wladislaw grófnak és Lapczynskinak, a kiváló botanikusnak a halálát siratta meg; az utóbbi fedezte föl a Tátrában a *Plantago montánát*.

A nem hivatalos részben az egyesület titkára, Swierz Lipót tesz jelentést 1892. nyarán a különböző mélységű vizek melegségének megfigyelése alkalmával szerzett tapasztalairól; megfigyelései a következő tavakon terjedtek ki: Halas-tó, Nagy tó, Fekete tó a Koscielec alatt, Zöld és Hosszu tó (Suhawoda), továbbá az Elő tó, valamint a Fekete tó (Roztoka.) Az eredményt a következőkben foglalja össze a szerző: A nyert számok mutatják, hogy a legfelső vizrétegek hő maximumának idejében — augusztus végén és szeptember elején — a mély tavaknál a víz hőmérséklete 10 méterig változatlan; 10—15 méteren alul szembetűnően alászáll a hőmérséklet, de nem egyenletesen; 20—30 méternyi mélységben a hőkülömbözet 0.4—0.06 °C-t tesz ki, vagyis átlag 0.5 °C-t; még nagyobb mélységben nem mutatkozott különbség, így

pl. a Nagy tónál (50—78 m.), Fekete tónál (35—45 m.), Halas-tónál (30—49·5 m.) és az Elő tónál (20—30 m.) A tavak legmélyebb pontjain, kiváltkép a fenék-iszapban a szerves anyagok rohadása következtében a víz hőfoka valamivel magasabb mint a közvetlenül felettök levő rétegekben. Ugyan e viszonyt állapították meg más tavakon Simony dr. és Richter dr. Legnagyobb hőmérsékletet mutatott a felületen a Nagy tó (1676 m.) aug. 19-én d. u. 3 órakor, t. i. 13·6 °C-t 18 fokos melegben, az Elő tó (1693 m.) ugyanaz nap 9 óra 15 perczkor 13·4 °C-t 16 fokos melegben és a Fekete tó (1737 m.) aug. 20-án d. e. 10 óra 15 perczkor 13·5 °C-t 17 fokos melegben. A legalacsonyabb hőfok. t. i. 3·9 °C, a Halas-tóban fordult elő 35 ko méternyi mélységben aug. 8-án reggeli 7 órakor 10·8 fokos melegben.

Ezt követi Eljasz-Radzikowszki Sztaniszló dr.-nak a bélai mészalpokról szóló nagy gonddal készült tanulmánya, az első rész. E műnek, melyben szerző felöleli az egész Tátrát, fő célja e hegyvonal nomenklaturájának a megállapítása. Ždžar (olv. Zsdjár) helységben szállott meg s ennek lakosai voltak egyedüli utbaigazítói. Természetes, hogy így csak egyoldalú értékesüléseket szerezhetett a szerző, miután sem Roxon, sem Bélán nem tett tanulmányokat, jóllehet e hegység legnagyobb-részt e szomszédos községek határában terül el. Csak az elfogultan gondolkozó tekintheti irányadónak Ždžart, a későbbi telepítvényt s hagyhatja figyelmen kívül ama két régebbi helyet, csak azért, mert németek. Egyáltalán nem látható be, miért kellene a Bélán uralkodó elnevezésekkel szemben a jogfeladás elméletét alkalmazni. Legalább olyankor ne befolyásoltassuk magunkat a vak sovinizmusi kellemetlen kinövésaitől, mikor komoly tanulmányokat végzünk. A tudomány igazságát keres.

Végül közli a füzet meteorologiai megfigyeléseit 21 galicziai állomásnak, melyeket részben az egyesület támogat.

Az évkönyv mellékletül szolgál öt szép fénynyomat, melyek folytatásául az előbbi szorozatnak a Miskievicz-vizesést (Roztoka), a Tengersizemet, a Vaskaput (a menguszfalvi völgyben), a Zöld tót Svinnicza alatt és a Hala (Alpe) Pausczyat Krzyżne felől ábrázolják.

P.

Az erdélyi Kárpát-egyesület.

Ez egyesület XIII. évkönyve 1893-ról első részében a következő többnyire fölöttébb érdekes czikkeket tartalmazza: 1. Brassó vidékének hegyei, Römer Gyulától; 2. A két De-

tonát (a Kopasz és a Viritó, bazaltszirtek az Aranyos-melléki hegységben), Berwerth Frigyesztől; 3. Kirándulás Petrosénybe, Gnist Mórtól; 4. Hegyi sétán Brassó vidékén, Hausmann Vilmostól; 5. Dushágó és környéke, Kimakovicz Friedától; 6. A medve országából, Spiess R. A.-tól.

A második az egyesületi ügyeket tárgyaló részből kiveszszük, hogy az egyesület az 1892-iki évben már több mint 1500 tagot számlált, hogy bevétel 4966 frt 96 krt, a kiadás pedig 4584 frt 40 krt tett és a muzeum alapja 3508 frt 03 krra növekedett. Ezután következnek az osztályok évi jelentései, az első 12 évkönyv tartalma s végre a tagok névjegyzéke.

Az évkönyvhöz négy szép fénykép van mellékelve: 1. Királykő a menedékháznál; 2. Egy sziklarészlet (a Templom) a Bucsecsen; 3. Skit-kolostor a Jalomica-torokban; 4. A szikla-kapu a Magaskőn.

R.

A „deutsch. u. österr. Alpenverein“,

mely csak néhány évvel idősebb, mint a mi egyesületünk, 1878-ban vezetőket segélyező pénztárt alapított, melyből már 25,907 márkát mint segélyt kiosztottak. Az egyesület jövőben *évenként* akar jövedelmeiből 13000 márkát ezen célra fordítani. Mintaszerű eljárás.

Ugyanazon egyesületnek egyedül Tirol s Voralbergában van 36 osztálya s 76 menedékháza; ugyanott van az osztrák turistikai klubnak 9 osztálya és 18 menedékháza; a Società degli Alpinisti Tridentini bir 11 menedékházzal; az österr. Alpenklubnak van 3 menedékháza s azokon kívül van ott 50 turistikai célokat szolgáló menedékház magánbirtokban.

K.

Jegyzőkönyvi kivonat.

Az 1892. évi május hó 2-án Lőcsén tartott gyűlésén

Roth Márton, mint az annak idején kiküldött bizottság elnöke jelenti, hogy az egyesület elnöke, gr. Migazzy Vilmos Ő Nagyméltósága által kitűzött 200 frtos pályadíjra egyetlen pályamunka sem érkezett be s így a választmány örömmel elfogadja azon indítványát, hogy bizassék meg dr. Steiner Antal, lőcsei reáliskolai tanár, a kitűzött pályakérdés kidolgozásával, ki már is e tekintetben fáradságos és költséges tanulmányokat tett, a munkához hozzálátott s azt befejezni késznek nyilatkozott.

Tyndall János.

A múlt évben meghalt irr tudós Tyndall János halála következtében a turistika, különösen az Alpokon, egyik kitűnő apostolát veszítette. Tyndall nemcsak buzgó hegymászó, hanem úttörő is volt mint tudós a glecser-mozgás elméletében. Tyndall volt az első, ki a Weiszhornt megmászta. Egyedül — vezető nélkül — megmászta a Monte-Rosát is. Tyndall azonkívül a magas alpesi régiók meteorológiájával is foglalkozott és habár kísérletei e téren a Mont-Blanc csúcsán különféle körülmények következtében nem sikerültek is, mégis övé az érdem, hogy megmutatta az utat, melyen későbbi kutatásoknak haladni kell.

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 10 331 / 195 2 sz.

TARTALOM.

Előszó.	Oldal
I. A M. K. E. ELŐHARCZOSAI	1
Első felhívás a Kárpátgyesület megalakítására	4
Második „ „	6
A Kárpátgyesület megalakulása „ „	7
Felhívás a „M. Kárpátgyesület“-bei belépésre	9
Az alakuló közgyűlés	10
A M.-Tátra a K. E. megalakulása előtt	11
A munkatervezet megállapítása	13
II. AZ EGYESÜLET BELÉLETE	15
Egyleti vezetőség	17
A M. K. E. tagjai	18
A M. K. E. rendes tagjainak kimutatása (1873—1892.)	20
Az egyesület alapszabályai	21
Fontosabb események a K. E. életében	22
Központi osztályok	27
A központ s az osztályok közti pénzügyi viszony	29
A M. K. E. összes bevétele s kiadása	30
A. KÖZPONT	31
A központ bevétele- és kiadása	31
A „ „ „ kiadásának táblázatos kimutatása	32
III. KÖZHASZNÚ MUNKÁLATOK A TÁTRAHEGY-SÉGBEN	33
1. Menedékházak	33
A) Menedékházak az egyesület részéről	33
a) Róza-menház	33
b) József „	34
c) Egyedi „	35
d) Hunfalvy-menház	36
e) Majláth „	37
f) Menház a Szalóki-tó mellett	38
g) „ a Békás-tavak „	38
h) Kilátó a poprádi várhegyen	38
i) „ a Tokarnya hegyesucson	38
B) Építkezések magánosok részéről	38
a) Menház a Poduplaszki völgyben	38
b) „ a Királyhegyen	39

C) Tervezett építkezések	39
1. A K. E. részéről	39
a) Menház a nagy halastó mellett	39
b) Építkezések a lipitói Tátrában	40
c) Menház a Kis-Tarpataki tüzelő-kő mellett	40
d) " a Hunfaly nyereg alatt	40
e) " a Kőpataki-tüzelőkő mellett	40
2. Emlékkövek	41
Rainer emlék	41
Zsedényi "	41
2. Ut-építkezések	41
a) A Tarpataki völgyben	42
b) A Felkai-völgyben	43
c) A Manguszfalvi-völgyben	43
d) A Fehérviz völgyében	44
A Túrta-ut (Tátra-körut)	45
A Tátra-körut lipitómegyei része	50
Az építkezések költségei	50
Kiadások építkezésekre a Tátrában	52
IV. MŰKÖDÉS KULTURÁLIS TÉREN	53
1. Tátrakutatások 1873. előtt	53
2. A M. K. E. irodalmi tevékenysége	54
a) A K. E. évkönyve	54
b) Más irodalmi kiadások	56
c) Más túristikai kiadványok	57
d) Térképek	58
3. Tudományos kutatások a M. K. E. részéről	60
4. Állat- s növény-védelem	61
5. Egyesületi Kárpát-Muzeum	63
6. Csereviszony bel- s külföldi egyesületekkel	65
7. Kitüntetések bel- s külföldön	65
8. Kiadások kulturális téren	65
Függelék	67
a) A Felkai Tátra-Muzeum	67
b) A " háziipar	67
V. TÚRISTASÁG ÉS IDEGENFORGALOM A MAGAS- TÁTRÁBAN	69
A) Túristaság	69
B) Idegen-forgalom	77
1. A Tátra déli oldalán	77
Idegen-forgalom	96
2. A Tátra északi oldalán	101
A M. K. E. és a Tátra-telepek közti viszony	103
Idegenforgalom a sz.-bélai csepegőkő-barlangnál	105
" a dobsinai jég-barlangnál	108
Közelkedési eszközök	109
1. A Tátrába vezető kocsutak	109
2. Vasutak	110
B. OSZTÁLYOK	112
1. Az első Budapesti osztály	112
2. A Beskid "	114
3. Máramarosi "	115
4. A Rozsnyói "	116
5. Keleti-Kárpátok osztálya	116
6. Igloi-osztály	125

7. A Szittnya osztály	127
8. A lipthói "	130
9. A tátrai "	132
10. A Mátra "	133
11. Vasmegyei "	137
12. Magura-Javorinai osztálya	139
13. Sziléziai osztály	141
14. Az újabb budapesti osztály	143
15. Göllnicz völgyi "	145
16. Zolyómi "	147
17. Aldunai "	147
18. Fiumei "	149
19. Egri-Bükk	149
Tervezett osztályok	150
VI. A M. K. E. KIVÁLO ÉRDEMŰ FÉRFIAI	153
1. Fuchs D. Frigyes	153
2. Blasy Ede	154
3. Husz Dávid	155
4. Dr. Scherner C. A.	157
5. Dr. Roth Samu	158
6. Spöttl Ignác	160
Hazánk többi túristaegyesületei	162
Z á r s z ó	164
Függelék	166

LUCSIVNA

Habár ezen fürdő alapcélját tekintve

vizgyógyintézet,

mindamellett magasabb fekvésénél fogva, **tiszta és illatos levegőjével**

klimatikus gyógyhelynek

is tekinthető, — s figyelembe véve a **vidék szépségeit** és a környékén található természeti nevezetességeit, a csupán szórakozást és üdülést keresőnek is, igen élvezetes nyári tartózkodási helyül is szolgál s e mellett

✧ a kényelmes lakás, ✧

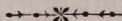
pontos kiszolgálat

és izletes relativ olcsó koszt,
nagy előnyére válik.

LUCSIVNA fürdő

Szepesmegyében a központi Kárpátok tövében 770 m. magasságban a tenger színe felett, regényes völgyben, észak felől a Kárpátok által védve.

A kassa-oderbergi vasút közvetlen a fürdő mellett halad el és a fürdő azon előnyben részesül, hogy a fürdő évad alatt megálló helylyel bir, minek folytán a fürdő alkalmas **kirándulási pontot** képez.

Az árak a következők:

Egy szoba egy ágygyal és kiszolgálattal naponta 50 krtól 1 frt 60 krig. — Egy szoba két ágygyal és kiszolgálattal 2 frttól 2 frt 20 krig. — A nyaralók évadárban is kiadatnak, mely esetben a negyvennapra ár számíttatik.

A rendes ellátás felnőtt személyenként naponta 2 frt. Gyermek vagy cselédek ellátása külön alku tárgyát képezi, úgyszintén, ha valaki a rendes ellátáson kívül, más ellátást igényel.

FELSŐ-HÁGI

a turistaút mentén,

Tátrafüred és a Csorbai tó kellő közepében.

Minden kellekkel ellátott szobák. Hideg
s meleg fürdők. Kitűnő konyha s pincze.
Sétautak. Az egész egy gyönyörű feny-
vesben.

Postaállomás: BATIZFALU.

POPRÁDI-TÓ.

A menedékház el van látva jó helyiségekkel

férfiak s nők számára külön-külön.

Kitűnő konyha s pincze olcsó árakkal.

ALSÓ-TÁTRAFÜRED

GYÓGYFÜRDŐ

1000 m. tengerszínfeletti magasságban a „Magas-Tátra“ szép fenyőerdő közepén fekszik.

Évad megnyitása május hó 20-án.

Magyarországnak első gyógyhelye, melynek fürdőháza kifogástalan kényelemmel és czélszerűséggel

vasas lápfürdők re

van berendezve. Ezeken kívül

törpefenyő- és ásványvízfürdők.

Északi szelek ellen védve és délnek szabadon, felette kedvező

éghajlati gyógyhely hidegvíz-gyógyintézettel

külön nőknek és külön férfiaknak épült helyiségben.

Fürdőorvos: **Dr. PAPP SAMU** orsz. képviselő

Massage-, tej- és ásványvíz-gyógymód.

Tiszta alpesi levegő és kristálytisza ivóvíz.

Gyógyjavalatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak; vérszegénység és sápkor; izom és ízületi eszű; bél- és gyomorbajok; mint utógyógymód más, különösen hévízfürdők után stb.

200, a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba.

Kitünő vendéglő, nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, gazdag könyvtár, croquet, lawn-tennis és kuglizó pályák, zongora stb.

Hegi kalauzok, háts lovak, bérkocsik mindig kaphatók. Tömeges kirándulásoknál rendkívüli árengedmény külön megállapodás szerint úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasúti állomás **Poprád-Felka**, innen kényelmesen 1 óra alatt elérhető.

M. kir. posta-, távirda- és telefon-hivatal.

A gyógyfürdő a késmárki bank-részvénytársulat tulajdona.

Tudakozódást vagy lakásmegrendelést az alulírt fürdőigazgató-sághoz kérünk czímezni.

HORN VALÉR,
fürdőigazgató.

Alsó-Tátrafüreden, Szepesm.

Dobsinai jégbarlang.

A Dobsinai jégbarlang világhírű nevezetesség. Jégtömege 175,000 m³, felülete 9000 m², a jég vastagsága 20—25 m., a terem magassága 12—25 m. Csodás jégalakzatai az állandó **villanyos fényben** varázshatásuak. Ritka benyomású vadregényes környéke is, a sötét fenyvesek, a tömeges Királyhegy, az Éleskő és a pittoresk Sztraczenai-szoros. **Dobsina** állomástól 2 órányira, **Poprád**-tól, a hol alkalmatosságok mindig rendelkezésre állanak, felette vadregényes hegyi vidéken át, jó országúton 4 órányira fekszik és azért Tátraturistáknak különösen ajánltatik.

Megtekinthető naponként 11—2-ig személyenként 2 frt beléptidíj mellett, gyermekjegy 1 frt. A belépti-jegyek, sikerült fényképek, a barlang leírása és egyéb emléktárgyak a jégbarlang bejáratánál kaphatók. Közelében van a kényelmes városi vendéglő és turistaház, a melyben étlap szerint és hatóságilag megállapított árak mellett lehet étkezni.

A jégbarlang igazgatósága.

SCHMIDT JÓZSEF

KÖNYVNYOMDÁJA ÉS ÜZLETKÖNYVEK GYÁRA

SZEPES-IGLÓN.

Ajánlkozik mindennemű és alakú nyomtatványok elkészítésére.

Megrendelések jutányosan és pontosan foganosítottatnak.

GRÉB PARK

SZEPES-SZOMBAT

(alapítója GRÉB JÁNOS, szepes-szombati gyógyszerész, nevéről elnevezve)

fekszik a „Magas-Tátra“ alatt, öt percznyire a Kassa-Oderbergi vasút Poprád-Felka állomásától, 683 méter tengerszínfeletti magasságban.

Vasúti megállóhely Szepes-Szombat, csak egy pár lépésnyire a Parktól.

Idény tartama május 1-től szeptember 30-ig.

Az új vendéglő ét- és tánczteremmel télen át is nyitva marad.

A Greb park nagyszerű regényes fekvésénél és legélénkebb csatlakozási és keresztfonti útjainál fogva, legjobb tartózkodási és kiinduló hely mindazokra nézve, kik a Tátrát látogatják.

A Greb park ezideig öt épület-csoporttal bír.

1. Egy jól berendezett, észak felé teljesen védett **FÜRDŐHÁZ** meleg és hideg fürdőkre, tükörfüldővel egybekötve, melegen vagy hidegen és zuhanvnyal, a víz egy több méter mély kútból folytonosan újítatik; ezzel kapcsolatban a tölgy fürdő.

2. **Vadászkürt.** A park alsó részén fekvő **táristaház** négy szobával.

3. A park alsó részén fekvő villa „**Bellevue**“ három szobával, szép kilátással a lipoti völgybe és egész felső Szepességre.

4. **Szepes-Szombat.** A park felső részén fekvő **emeletes ház**, öt szobával, pinczével, áruccsarnokkal, az emeleten szép verandával, melyről felséges kilátás élvezhető a „Magas-Tátrára“ (Tátrafüredre, a Csorbai-tó épületeire) egész a Krivánig, a szepesi fensikra, a gómori havasokig.

5. **Tengerszem.** Az **új vendéglőépület** nagy ét- és tánczteremmel, verandával, billárd szobával, vendéglői lakkal, turista-szoba, konyha, kamrák és három pinczével. Az emeleten nyolcz szoba szintolyan szép kilátással a Tátrára mint a verandáról.

Felemlítendő végre két tekepálya, szökőkút, szép hosszú fasor, árnyas sétányok, a mellette levő városligetben, a parkon átfolyó Poprád- és Felkavize, melyek pisztránghalászatra alkalmat nyújtanak.

Szoba-árak: egy ágygyal 40 krtól 1 frtig, minden további különág 30 kr. egy napra. Előzékeny kiszolgálat, ételek és italok tiszták és olcsók.

GRÉB JÁNOS,

gyógyszerész és pezsgőitalok gyárosa

Poprád és Alsó-Tátrafüreden,

mint tulajdonos.

Megjegyzés. Felülirt ajánlja minden a gyógyszerészi szakmába vágó czikkeit, ugymint: **illatszerek, sebészeti és más különlegeségeket, soda vizet, gazeust, málna-limonádát stb. legolcsóbb áron. Kárpáti emléktárgyak alkalmi bevásárlása pontosan és jutányosan teljesítettik.**

Az igazgatóság.

UJ-TÁTRAFÜRED

VIZGYÓGYINTÉZET,

KLIMATIKUS GYÓGYHELY,

moór-fürdők,

tüdőbetegek sanatóriuma

1004 méter tengerszínfeletti magasságban.

Gyógyjavaslatok: vérszegénység, idegbajok, Basedow-kór, neurasthenia, tüdő-, gége-, szívbántalom, légső-hurut, váltóláz, gyomor-, bél-, női bajok.

Uj-Tátrafüred a turistaút kiépítésével a tátrai kirándulások központjába esett, honnan legrövidebb idő alatt, legkevesebb fáradsággal s költséggel végezhetők a kirándulások.

Megbízható kalauzok, háti lovak, bérkocsik

mindig kaphatók.

Julius 1-ig és augusztus 31-én túl tetemesen leszállított árak. — Legjobb szoba ára 80 krtól 1 frt 35 krig. — A főidényben 1 frt 50 krtól 3 frtig. — Turista-lakás 50 kr. Mérsékelt penzió és étlapárak.

Posta, távirda, telefon a házban.

DR. SZONTAGH MIKLÓS.

TÁTRAFÜRED

GYÓGYHELY A KÁRPÁTOKBAN.

MAGYARORSZÁGBAN.

A kassa-oderbergi vasútvonal **Poprád-Felka** állomástól egy órányira (1018 méter magasságban a tenger színe felett), a **Magas-Tátrában** a legvadregényesebb vidéken fekvő, igéző

Klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet

a legszebb fenyves erdő közepette, a legnagyobb havasi világban, kellemes ízű savanyúvíz-forrással, kitűnő édes forrásvízzel, ásvány- és törpefenyő-fürdőkkel, savó- és belégzési gyógymóddal

május hó közepén nyílik meg.

Posta- és távirda-állomás helyben van, kitűnően felszerelt **gyógyszertár**, előkelő **árúcsarnok szivar- és dohánykülönlegességgel** ellátva. Gondoskodva van kényelmes jó lakásokról; a konyha s pincze egy kiváló pesti **vendéglős**, mint szakember kezelése alatt áll; egy közös ebéd ára 1 frt.

Gyógyterem zongorával, **kávéház** tekeasztallal és hírlapokkal, kölcsönkönyvtár, kitűnő népzenekar, férfi- és női tekepálya, croquetjátzó-helyek, lövölde stb. a vendégek rendelkezésére állanak.

Az előidényben (május és június hó), valamint az **utóidényben** (szeptember hó) **lakás és ételmezést** illetőleg rendkívüli árleszállítás lép életbe.

Minden nagyobb vasúti állomásról **Tátrafüredre** egy **harmaddal mérsékelt árú térti- és menetjegyek** adatnak ki. A poprádi állomáson állandóan szabott árú kocsik várják az utasokat.

Tátrafüred minden nagyobb **Tátrakirándulásnak** legjobb s legtermészetszerűbb központja; itt van a „**Magyar Kárpát Egyesület**”-nek képviselőisége is.

Bővebb felvilágosítást ad a fürdőorvos **Dr. Jármay László** (télen Budapesten), **lakásokat**, illetőleg rendeléseket fogad

a „**Fürdő-igazgatóság**” **Tátrafüreden**,

valamint a tulajdonos

a „**Szepesi hitelbank**” **Lőcsén**.